

TÜRK DÜNYASI EDEBİYATI 28

Çağdaş

AZERBAYCAN ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

Zeynelâbidin MAKAS

KÜLTÜR BAKANLIĞI / 1397

ÇAĞDAŞ AZERBAYCAN ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI/1397

Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi/28

ÇAĞDAŞ
AZERBAIJAN ŞİİRİ
ANTOLOJİSİ

Hazırlayan

Yrd. Doç. Dr. Zeynelâbidin MAKAS

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

S-11/1923

WJG (2=Az)

© Kültür Bakanlığı, 1992 - ANKARA

ISBN 975-17-1027-8

Kapak Düzeni / Ümit SARIASLAN

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
20/8/1992 tarih ve 928.0-1797 sayılı makam onayı gereğince ilk defa
3.000 adet bastırılmıştır.

Başbakanlık Basımevi 1992 - ANKARA

İnsanlığın geçirdiği büyük dönüşümlerin, elde ettiği değerlerin arkasında iki kavram yer almaktadır. "KİTAP" ve "OKUMA".

Hangi alanda olursa olsun somut, yapıcı, ulusal ve evrensel özelliklere sahip olumlu sonuçların elde edilmesi ancak düşünce üretimi ile olanaklıdır.

20. yüzyılı geride bırakmamıza çok az bir sürenin kaldığı günümüzde, bu iki kavram görselliğin sınırtanılmaz etkinliği ve gücü ile savaş verir haldedir. Ne var ki iletişimin teknolojik gelişmelerle değişen türleri yanında bu iki kavram, insanlara özgü haz duygusu nedeniyle özelliğini ve önemini her zaman koruyacaktır.

Dün olduğu gibi, bugün de, gelecekte de "OKUMAK" ve "YAZMAK" insanlığın günlük davranışları arasında yer alacak, insanlar düşünce üretip, kendini yenilemek çabasından vazgeçmeyeceklerdir.

Bütün iyi niyetimiz ve çabalarımıza rağmen yazılı bilgi, yazılı kültür birikimi, görsel bilgi edinme yollarının çoğalmasıyla önemli darboğazlara itilmektedir. Özellikle televizyonun elinde bulundurduğu kolay erişilebilirlik gücü zaten okuma ve yazma alışkanlığı az olan insanımız için, çok önemli bu iki kavram açısından tehlike gibi görünmektedir. Karamsar olmamıza gerek yok. Aynı televizyon, sinema sanatının da gerilemesine neden olmadı mı? Üstelik bu "olumsuz" gelişmeler okuma alışkanlığının yaygın, yazılı kültür birikiminin geniş olduğu Batılı toplumlarda da yaşanmıştır, yaşanmaktadır.

Soruna özellikle bu açıdan bakılırsa, Türkiye'nin karşısında duran çıkmazın, ya da aşılması gereken engelin biraz daha farklı olduğu görülebilir. O da, Batının yazılı kültür birikimini belli bir düzeye getirdikten sonra görsel kültüre onun zorlamasıyla geçtiği şu sıralarda, Türkiye'nin aynı olguyu, yazılı kültürünü henüz oluşturmadan yaşamaya başlamış olmasıdır.

Asıl üstünde düşünülmesi gereken, asıl çözüm bulunması gereken sorun budur...

Böyle bir çözüm arayışı, hiç kuşkusuz, kitaba toplum içinde gerek nitelik, gerekse nicelik açısından daha yaygın bir yer verilmesini bir ön koşul olarak sunar.

Oysa tam da böyle bir geçiş döneminde, bir toplumda ve bir ülkede kitaplar yasaklanıyorsa, tutuklanıyorsa, kitaba yönelik girişimler "suç" olarak değerlendiriliyorsa, farklı düşüncelerin yazılı ürünleri zaman zaman dışlanıyorsa kaygı verici bir yanığı yaşanıyor demektir.

Kültür Bakanlığı olarak, bu zorunlulukların bilinciyle, öncelikle kitaplara yönelik yasakları kaldırarak attığımız ilk adımı, ikinci aşamada, insanlık tarihini, düşünce tarihini, aydınlanma geleneğini, demokrasi klasiklerini... kısacası, çağdaş insan düşüncesinin oluşumuna katkıda bulunmuş tüm verimleri dilimize kazandırarak, bu konudaki toplumsal üretimimizi destekleyerek sürdüreceğiz.

Toplumsal düşünce birikimimizi oluşturan, o arada da ulusal kültürümüze katkıda bulunmuş olan ve fakat özel yayınevleri tarafından yayınlanmasında bilinen güçlükleri yaşayan yapıtları yayınlayacağız. Böylece, ulusal kültür birikimini, yalnızca bir koruma mantığıyla değil, günün gereksinimlerini karşılayacak bir yaklaşımla ele almış olacağız.

Okuma, öyle görünüyor ki, içinde yaşadığımız bu "görsel kirlenme" ortamında kişinin kendisiyle, kendi bireyliğiyle yalnız kalabildiği tek alandır. Kendi içine dönmeyen ve kendi usunun ve anlayışının bilincine varıp, derinliğine ulaşabilmenin tek yolu da okumaktan geçiyor.

Türkiye gibi, genç nüfusun fazla olduğu toplumlarda, okuma edimine ayrı bir işlev düşüğü ortadadır. Ancak bu yolla ulusal ve evrensel kültür birikimlerine ulaşabilmemiz olasıdır.

Bu gerekçelerle ve bu bilinçle "kitap-okuma" somutunda başlattığımız girişimlerin, bundan sonraki kuşakların soyut düşünsel çabalara ağırlık veren, çağı, içinden bakarak yaşayan kuşaklar olarak yetişmelerine önemli katkılarda bulunacağına içtenlikle inanıyorum.

D. Fikri SAĞLAR
Kültür Bakanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / IX

GİRİŞ / 1

ŞAİRLER VE ŞİİRLER

Memmed Hâdî / 11

Abdullah Şâik / 20

Hüseyin Cavid / 26

Ahmed Cevad / 36

Cafer Cabbarlı / 43

Osman Sarıvelli / 48

Süleyman Rüstem / 55

Samed Vurgun / 64

Elmas Yıldırım / 74

Memmed Rahim / 84

Mikâil Müşfik / 92

Resul Rıza / 104

Mirvarid Dilbazî / 113

Kerim Yaycılı / 119

Nigâr Refibeyli / 123

Ahmed Cemil / 129

Kasım Kasımzâde / 134

İslâm Seferli / 143

Hüseyin Ârif (Hüseyinzâde) / 150

Nebi Hezri / 158

Bahtiyar Vahabzâde / 176

Medine Gülgün / 197

Höküme Billürî / 203

Söhrab Tahir / 207

Gabil / 212

Eliğa Kürçaylı / 216

Fikret Sadık / 219

Neriman Hesenzâde / 225

Eli Kerim / 228
Halil Rıza / 231
Memmed Araz / 238
İlyas Tapdık / 243
Tevfik Bayram / 250
Famil Mehdi / 258
Mestan Güner / 266
Fikret Koca / 270
Şeker Aslan / 275
Kemâle / 280
Musa Yakub / 284
Vagif Nesib / 286
Memmed Aslan / 289
Memmed İsmayıl / 307
Firûze Memmedli / 310
Abbas Abdulla / 313
Elekber Salahzâde / 320
İsa İsmayılzâde / 326
Şahmar Ekberzâde / 330
Seyavuş Serhanlı / 334
Çingiz Elioğlu / 339
Sabir Rüstemhanlı / 342
Ramiz Rövşen / 356
Nüsret Kesemenli / 361
Eldar Bahış / 366
Vagif Cebrailzâde / 370
Zelimhan Yakub / 373
Vagif Behmenli / 376
Şirinhanım Şadiman / 380
Rüstem Behrudî / 385
Kaynakça / 393
Sözlük / 395
Harita / 439

ÖNSÖZ

Azerbaycan Türkleri arasında şiir sanatı, ata yadigârı ve mukaddes ecdad emaneti gibi telâkki edilir. Bu gelenekçi bakış ve telâkki içinde Nizâmî, Fuzûlî, Habîbî, Molla Penah Vâgîf, Alesger ve Mirza E. Sâbir gibi şâirler, bu şiir sanatının ulu zirveleridir.

Çağdaş Azerbaycan Türk şiiri, bu zirvelerden beslenerek gelişmesini sürdürmüştür. Bu gelişim süreci içinde, yeni dönem şiir sanatı da, yeni zirveler yaratarak tarihi geleneğini korur. Tabii, bu süreç içinde, Azerbaycan şiir sanatı, içinde yaşanan rejimin ağır baskı ve müdahaleleri yüzündenki bu baskılar ve müdahaleler, Sovyetlerde yaşayan tüm uluslar için geçerlidir-kimi zaman, kendi yolunda ilerleme ve gelişme imkanı bulamamıştır. Bugün, uygulanmaya başlayan yeni yaklaşımlar, anlayış ve tutumlar ile, sistem içinde yer alan uluslar gibi, şiir sanatı da yeni bir hava teneffüs etme, daha bağımsız bir biçimde kendi işlevini, yaratıcılığını öne çıkarmaya başladı. Bu değişim sonucu, şiir sanatı canlanmaya, renklenmeye ve yeni bir dinamizm içinde Azerbaycan Türklerinin sesi, soluğu, duygu ve düşüncelerinin dünyaya duyurulması işlevini yükledi. Bahtiyar Vahabzade, Nebi Hezrî, Rüstemhanlı, R. Behrudî, M. Aslan gibi usta şâirler bu ortamda katılan bir sıra yeni sesler/ecdad emaneti şiir sanatını günümüzde bayraklaşma sürecine sokmuşlardır.

Antoloji için, Azerî şâirlerinin mevcut şiir kitapları taranmış ve metinler, bunlardan seçilmiştir. Herhangi bir yanlış anlaşılmaya meydan vermemek için, sıralamada şâirlerin doğum tarihleri esas alınmıştır. Şâirlerin biyografileri verilirken, onların şiirleri üzerine yorum yapılmamıştır.

Şiirlere ve şâirlerin diline, ahengi ve anlamı bozacak biçimde dokunmadık. Ancak, Türkiye Türkçesi'nde müstehcen anlam taşıyan birkaç kelimeyi, şiirin yapısını bozmayacak biçimde değiştirmeyi uygun bulduk. İmlada görülen farklılıkları ise, bizdeki şekliyle yazdık. Mesela Azerî imlasında iki ayrı kelime gibi ayrı yazılan birleşik fiilleri, bizdeki şekliyle yazmayı esas aldık. "Gele bilmedi" yerine, "gelebilmedi" gibi. Yine Azerî imlasında bitişik yazılan soru ekini kelimedenden ayırdık. "Yazdın mı?" yerine, "yazdın mı?" gibi. Ayrıca normal "g" ile "ğ" (tonsuz arkadamak konsonantı) ile normal

“h” ve yine bir arkadamak konsonantı olan “h”yi özel işaretlerle birbirinden ayırmadık. Bütün bunlara ilave olarak, Azerî imlasında öğrenilen geçmiş zaman ile, zarf fiil ekinde kullanılan “b”ler, Türkiye Türkçesi’nin telaffuzuna uydurularak “p” ile gösterilmiştir. Ayrıca anlam ve ahengi bozmadığı sürece bazı kelimeler Türkiye Türkçesi imlası ile verilmiştir. “Gara/kara, gorlu/korku” gibi. Ancak, bu gibi kelimelerin Azerî imlasındaki şekilleri sözlük bölümünde muhafaza edilmiştir.

Anlaşılmasında zorluk çekilebileceğini tahmin ettiğimiz kelime ve deyimler için bir sözlük hazırladık. Şiirlerde geçen birçok şahıs, eser, kavim gibi özel adlarla ilgili açıklamaları bu bölümde yaptık. Yine şiirlerde rastladığımız yer adlarının tamamını olmasa bile, önemli bir kısmını okuyucunun tasavvuruna daha sıhatli bir şekilde sunabilmek için, bir harita hazırladık.

Elinizdeki antolojiye bir “giriş” yazması için, Azerbaycan’ın dünyaca meşhur âlimlerinden biri olan münekkît ve edebiyatçı Prof. Dr. Yaşar GARAYEV’e müracaat ettik. Yaşar Garayev’in Azerî şiiri üzerine yaptığı değerlendirmeye, çalışmamıza ayrı bir anlam kazandırdı.

Azerbaycanlı şairlerin tamamını bir antolojide toplamak gönlümüzden geçse de, buna ömrümüzün yetmeyeceğini, sanırım bu kitaba dahil edemediğimiz şairler de takdir edeceklerdir. Biz, ummandan elimizden geldiğince birkaç damla almaya çalıştık; bu anlayışla takdiri saygıdeğer okuyuculara bırakıyorum.

Yrd.Doç. Dr. Zeynelâbidin MAKAS

SAMSUN-1991

GİRİŞ

Azerbaycan şiiri, bir an önce eve ulaşmağa can atan istim üstündeki misafire benzer. Şiirimiz, arayış içerisinde ve hareket halindedir. Ömrün, geçmişin ve muasırılığın çerçevesinde, o, “zaman” ve “ben” hakkında hakikati aramaktadır.

Hakikati arayan bir poeziya ise, hiç bir zaman düz bir hat üzerinde değil, eğri-büğü, virajlı yolda ilerler. Yetmiş yıldan beri bizim milli şiirimizin payına düşmüş olan “eğrilerden”, poetik fikrin hareket ettiği mihver ve eksen meydana gelmiştir. “Proleter diktatörlüğü”, “kazarma (karakol, kışla sosyalizmi)”, “şahsiyete sitâyiş (zorbalıklar, cana ve mala kast etmeler)” demek olan mevcut rejim, durgunluğun ve nihayet “perestorika”nın menfi ifratları ve pürüzlerin tamamı, kendi bedü ideolojik analogisini şiire aksettirmiş, şiirde bulmaya çalışmıştır. Bütün bunlara rağmen, hatta eğrilerle eğriliklerin en yoğun olduğu dönemlerde bile, sadece hakikatin, vicdanın ve Hakk’ın sesini duymaya çalışan lekesiz ve büyük poeziya da, daima mevcut olmuştur. Bu kitaptaki şiirler de, bu nev’î şiirlerden derilmiş bir güldeste’dir.

Sonsuzluk ve süreklilik, tarihler, asırlar ve edebi nesiller arasındaki yankılıktan doğar. Şiir mihveri altında da, nesillerin yan-yana, omuz-omuz yürüdüğüne şahit olduk ve olmaktayız. Hüseyin Cavid, Samed Vurgun, Resul Rıza, Mikâil Müşfik, Süleyman Rüstem, Memmed Rahim, Ehmed Cemil, Osman Sarıvelli’nin oluşturduğu büyük nesil, poeziyanın geçmişini ile bugünü arasındaki köprüyü temsil eder.

Bunlardan sonra edebi sahneye çıkan Bahtiyar Vahabzâde, Nebi Hezri, İslâm Seferli, Hüseyin Ârif, Eli Kerim, Kasım Kasımzâde, Gabil ve Eliğa Kürçaylı’nın da mensup olduğu müteakip nesil ise, şiirde bir arayış içinde olmuştur.

Fikret Koca, Halil Rıza, Memmed Araz, Tevfik Bayram, Neriman Hesenzâde, Fikret Sadık, Mestan Güner, Elekber Salahzâde, İsa İsmayılzâde gibi 1960’lı yılların şairleri ile, bunlardan sonra yetişen Musa Yakub, Sabir Rüstemhanlı, Çingiz Elioğlu, Nüsret Kesemenli ve Vagif Nesib gibi 1970’li yılların yetiştirdiği şairler, kendi milli çizgilerini bulmuş ve hatta bazıları kendilerini bile aşarak zirveleşmiştir. Şiirimiz, bu son iki neslin şahsında hümanizmin yeni, ferdi ve görünen mana kesb eden çağdaş mazmûnu ile daha da zenginleşmektedir. Bunların şiirlerinde insanın, ancak ve ancak insan gibi yaşamasına, istikbaline daha çok yer verilmektedir. Şiirimiz, manevi ve ahlâki değerlere gitgide temâyülünü artırmakta ve bunların tesisine gayret sarfetmektedir. Bu

şairlerle, malum kronik meselelerin çözülmesine, haline gidilmektedir. Böylece, şiirimizin ahvâl-i ruhiyesi daha homojen bir hal almakta, dahili psikoloji ile dramatism artmaktadır.

Rusya'daki malum devrimi müteakip yıllarda, Azeri şiirinde, Hüseyin Cavid ile Samed Vurgun'un hususi bir yerlerinin olduğunu görmekteyiz. Hatta Vurgun, söz konusu yıllardaki şiirimizin semboli olmuş, şiirleştirdiği "Mügan", "ceylan", "dağ" kültürleriyle tabiata milli damgamızı vurmuştur. Gönül, can, Azerbaycan üçlüsü, onun kaleminde bütünleşmiş ve bu bölünmezlik güntümüze kadar, onun, "ayrılır mı gönül candan, Azerbaycan, Azerbaycan!" mısralarıyla gelebilmiştir. Bu mısralarda milli karakterini ve benliğini bulan Vurgun yaratıcılığı, devrimin ilk yıllarından itibaren bir ekol şeklini almış ve bu ekolün izleyicilerine bugün üniversitelerimizde de rastlamaktayız. Bazı problemlerin hallini şiirle ifade etmeğe çalışarak, bize şiirimizin geleceğine dair müjdelere veren şairle ifade etmeğe çalışarak, bize şiirimizin geleceğine dair müjdelere veren şairin, doğumu ile ölümü, aynı zamana tekâbülmüştür, diyebiliriz. Ancak, çağdaş Azeri şiirinde bir Samed Vurgun Gerçeği, daima galip gelmiş; "şair, ne tez gocaldın sen?" gibi ifadeler, onunla ebedileşmiştir. Onun muasırları-bu cümleden Süleyman Rüstem ve Mikâil Müşfik-üzerinde tesirleri olduğu gibi, kendisinden sonra şiir âleminde şansını denemek isteyenler üzerinde de, az veya çok kendisini hissettirmiştir. Bunlardan Mikâil Müşfik, Stalin devri otuzlu yılların çengelinden yakasını kurtaramamış ve en verimli çağında aramızdan ayrılmıştır. Görkemli ediplerden birisi şöyle demektedir: Ölüm, sanatkarın hayatına elyazmasının son sayfası gibi yazılmıştır. Vurgun ile Müşfik'in ölümlerinde aynı manzarayı görür gibiyiz.

İkinci Dünya Savaşı ile, onu takip eden ilk on yılın tercümanı gibi tanıdığımız Bahtiyar Vahabzâde'nin yaratıcılığı hakkında, sanırım biraz durmak gerekecektir. İlk şiirlerini siyasi buhranlar, savaşlar, cepheye gidip de gelmeyenler, ya da cepheye gidiyor adıyla başka yerlere götürülenler ile, onların geride bıraktıklarının yürek yangılarıyla yazan şair, devrin ve şartların değişmesine paralel olarak kendini yenilemesini bilmiştir. Lâkin sembolik uygunluk sadece rakamlarla tarihler arasında sıkışıp kalmamış, uygunluğun en belirginini ferdi ve içtimai biyografide bütünleşen manevi mazmununda varlığını ortaya koymuştur. Şöyle ki, halkın ve vatanın hayatında vazgeçilmez bir ihtiyaç gibi kendisini gösteren ve zamanın yüce manevi değerleri gibi ileri sürülen bazı talepleri, biz çok önceden Bahtiyar Vahabzâde yaratıcılığının ana hatlarında görmekteyiz. Hatta sadece idari sistemdeki çarpıklıkları, tarım ve sanayide görülen aksaklıkları değil, maneviyata, vicdan sahasında faal görünümlü almaya, gam, keder ve sevincin paylaşılmasına, kısacası milli, manevi, ve insani meselelere bütün insanlığı çağırma, yeni Bahtiyar'ın sesini duymaktayız. Bahtiyar, bize insanı tanıtmaya çalışmıştır. Zira, insanın, insanca yaşamanın Azerbaycan'da

bir milli problem olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Zaten Azerbaycan şiiri de, bu şekilde bütünleşmenin bir ürünüdür. Bahtiyar Vahabzâde'nin şiir dünyası sadece bunlarla da sınırlı kalmamış; o, bir zamanlar "mektep" silsilesi adı altında yazdığı şiirlerinin mevzûsunu alabildiğine genişletmiş, şiirinin aksi yalnızca bir mektebi ilgilendiren bir zil olmaktan çıkmış; bütün dünyayı heyecanlandıran bir zil halini almıştır. Kendisini aşır halkın sesi olan Bahtiyar'ın yaratıcılığında sadece belli bir kesimi değil, beşeriyeti bulmak mümkündür. Şair, hem tarih, hem de dünya adlı iki gezegene aynı anda seyahate çıkmasını başarıyor. Sonra da, insanı, bu iki gezegende ve yine aynı anda tasvir eden şiir ve poemalar yazıyor. Böylesine bir hazırlık, şairin üçüncü bir gezegene, yani insanın iç alemine daha semereli bir seyahat yapmasına müsbet zemin hazırlıyor. Vahabzâde'nin yaratıcılığında üçüncü merhale yetmişli yıllarda başlar. O, bu devrede, üçüncü gezegenin estetik tasvir ve tahlilini yapar. Bir zamanlar "men ve dünya", "men ve zaman" diyen şairin, bu devrede şiirle kendi arasında başlatacağı diyalogda, artık bunların yerini "özümle özüm", "menle men", "Bahtiyarla Bahtiyar" almaları ve nitekim öyle de olmuştur. "Dağda şelâle gibi", "sürat", özümü ahtarırım", "özümünden öyrenek", "özümünden narazıyam", "nesense öztün ol", "ikinci ses" gibi şiirler bu devrenin mahsulüdür.

Son yıllarda şiirimiz bu üç istikâmette ilerleme kaydetmektedir: Şiirin vatandaşlık, yani millîlik mazmunu, içtimai önemi ve devrin ihtiyaçlarına cevap vermesi, yani asrîliği. Şiirimiz, söz konusu istek ve problemlerin doğrultusunda yakın ve uzak tarihi geçmişimizin, özellikle de İkinci Dünya Savaşı yıllarında materyalleri ile de meşgul olmaktadır. Bu şiirin bir başka hedefi olarak da "İlmi Tekniki Terakki Devri" denilen merhalenin problemlerinden olan "tabiat ve tabiata bakış" mevzûsunu görmekteyiz. Muasır şiire giden yolların hepsi bu üç merhalede geçmektedir, diyebiliriz. Edebi nesillerin tamamı ise, kimisi ilk gençliğin, bir kısmı da çocukluğun elini tutup, bu yollarda ilerliyorlar. Vahdette birleşen bu yollar, asrın ve arzın göğsünde çaprazlaştıktan sonra sürekliliğini, şairin kalbinden geçip giden kan damarlarında bulurlar.

Benim cismindeki artarıyalar

Devamı deyil mi hemin yolların?

(Halil Rıza)

Vatan sevgisi ve vatandaşlık duygularının estetik aksi, şiirimizde oldukça güçlüdür. Poeziyamızın koro halinde okuduğu türkünün nakaratı sadece ve sadece "Azerbaycan'dır" dersek, mübalağa yapmış sayılmayız.

Beynelmilel meseleleri konu edinen şiirlerin mühim bir kısmı Güney Azerbaycan mevzûsunu işlemiştir. Şiirimizin an'anevi istiklal ve demokrasi ideolojisi, kendi gerçek ifadesini Balaş Azeroğlu, Eli Tüde, Söhrap Tahir, İsmail Ceferpur,

Medine Gülgün, Höküme Billürî ve Süleyman Rüstem gibi güney menşeli şairlerin mısralarında bulmuştur.

Bahtiyar Vahabzâde, Nebi Heri, Gabil, Memmed Aslan, Halil Rıza gibi şairlerimizin, 20 Ocak 1990'da yaşanan kanlı olayları dile getiren şiirlerinde ise, temiz vicdan, hafıza ve sağduyuya müracaat söz konusudur.

Poeziya yolları ile hareket eden lirik kahramanının mola verdiği duraklardan biri de, tabiat temidir. Muharebe ve tabiat, şiirimizin ve şairlerin imtihan edildiği iki önemli mihenk taşı. Ancak, bunlar birbirini sevmez.

Dava sevmez torpag seven,

Tâlih kırmaz âdice bir yarpag seven.

(Memmed Araz)

Diğer taraftan, tabiatı makinalaştıran, robotlaştıran, teknolojinin menfi tesirlerinden korumak gerekir. Teknolojinin sesi, poeziyama aks eden deniz, dağ, dere, rüzgâr, orman ve çağlayan pınarların sesini ortadan kaldırmaması diye, şiir, tabiata özellikle sahip çıkmalıdır. Zira tabiat her devirde ve her yerde şiirin bir parçası, şairin önemli ilham kaynağı olmuştur. Onun ağrı ve sızılarını kalbin en derin köşelerinde duymak, muasır şiirin ve insanın başlıca görevlerinden olmalıdır.

Torpağı duymazsan sen benim kimi,
Başkadır ruhumuz,
Danışma heder.
İsti otağlarda semeni kimi
Meni nelbekide göyertmeyipler...
Palıt ağacında yaşayır adım,
Her yarpag üstünde aşkın var olup
Yolkaya pamukdan kar yağdırmadım,
Yolkam da kar basmış çınarlar olup.

(Musa Yakub)

Tabiatla birlik ve harmoniyi tabiatın dili ile konuşan şair monoloğunun fitriliğini, burada nerdeyse fiziki şekilde duymak, çıplak el ile hissetmek mümkündür.

Poeziyanın tabiatla bağlılığı birkaç şekilde kendisini göstermektedir. Lirikamızın önemli bir kısmını, tabiatı müstakim şekilde terennüm eden şiirler teşkil etmektedir. Hüseyin Hüseyinzâde (Ârif), Famil Mehdi, İlyas Tapdik, Mestan Güner, Musa Yakub ve Memmed Aslan gibi şairler, bu çizgiyi takip

etmektedirler. Lirikamız, tabiatla kendi arasında bir yakınlık tesis ederken, geçmişten de istifade yoluna gitmektedir. Gobustan kayalıklarına hasrolunan şiirlerle Nebi Hezri'nin Dede Korkut motiflerini esas alarak yazdığı "Efsanevi Yuhular'" buna misal verebiliriz. Nihayet, poeziyamız, milletimizin geleceğini, tarihi ve müzikini bir arada düşünerek, muğam'da tabiatla halkın birleştiği noktaları görüyor. Memmed Araz, Tevfik Bayram, Kasım Kasımzâde gibi şairlerle ve özellikle de Bahtiyar Vahabzâde'nin "Muğam'ı" ile Hüseyin Hüseyinzâde'nin "Dilgem" adlı poemaları bu görüşe en güzel örnekleri teşkil etmektedirler.

Günümüzde tabiat şairlerinden bahsederken, şu hususu da ayrıca belirtmeliyiz. Muasır şiir, artık tabiat şiiri, sevgi şiiri ve sosyal şiir kalıbına sığmamaktadır. Bunların sınırlarını tesbit etmek de yine o nisbette güçleşmiştir. Nitekim, günümüzde, tabiat problemi neredeyse birçok meselenin başında gelmektedir ve tabiat kendisini kurtaracak çağdaş insanları aramaktadır. Süleyman Rüstem, Musa Yakub'dan tabiatı kime emanet ettiğini sorarken, diğer taraftan da keşke bana emanet etseydin diye hayflanmakta, kanaatimezce yerden göğe kadar haklıdır.

Kalem dostum, dağları kime tapşırıp geldin?

Billür buz bulakları kime tapşırıp geldin?

Çeke çeke içini,

Yığıştırıp köçüntü,

Turacı, bildircini

Torağayı, kekliyi kime tapşırıp geldin?

Gırgovulu, leyleyi kime tapşırıp geldin?

Kâş mene tapşırıydın, kâş mene tapşırıydın!..

Kepez, Goşgar, Mil, Muğan, Ceyrançöl, Garayazı, Gökçe gibi yer adları, artık muasır şiirde sadece coğrafi birer yer adı olmaktan çıkmış, bir güzellik anlayışına, bir ahlaki ölçüye dönüşmüşlerdir. Kış ile ilkbaharda olduğu gibi, gece ve gündüze bakış açısı da değişmiştir. Bilindiği gibi klasik şiirde karanlığı temsil eden geceye karşı bir menfi tutum söz konusudur. Fakat çağdaş şiirde bu anlayış değişmiştir. Gece, düşman değil, artık insanı ilgiye muhtaç bir dosttur.

Yangında bak karanlığın canına,

Ne kent onu yakın koyur, ne şehir.

Düşünürüm ışıklara bahanda

Gören harda geceleyir geceler?

Şiir, tabiatın gecesi için, koruma altına alınan tabii bir saha halini almış oluyor. Gecenin tabiiliğini ise sun'î ışıklardan şair koruyor. Hüseyin Hüseyinzâde'nin yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi tabiat anlayışı orijinal, faal ve asrîdir. Onun poetik hisleri, duyguları ve hümanizmi çağdaş şiirimiz için çok faydalı ve ehemmiyetlidir. Aynı şekilde gök cisimleriyle ilgili anlayışta da çağdaşlaşma görülmektedir:

Göklerin yakasından
Günde bir ulduz gopur,
Ulduz gelpelerinden
Ay üzü çopur çopur.
Ay üzü kazık kazık
Ay üzü dere dere.
Göyden yağın daşları
Ay koymuş düştün yere.

(Fikret Sadık)

Bu mısralarla tabiatın önemi bir daha vurgulandı. Bir başka şair ise, tabiatı sadece bir tasvir vasıtası olarak görmekte, onu, manevi, ahlaki servetlerin menbaı, menşei, ve özü kabul etmektedir:

Gözellik özü de servetimizdir,
Tahlımız kimi, neftimiz kimi.

(Neriman Hesenzâde)

"Atamın Kitabı" poemasıyla Babek Kılıncı ve Garabağ Düzü adlı şiirlerinde Memmed Araz, tabiatı bir vatan, tarih, ana ve insanın kendisi gibi terennüm etmektedir.

Men uca dağlara babam demişem.
Dağlar, babalara vukar veripdir,
Çaylar Bethoven'e, Üzeyir Bey'e
Senfoni veripdi,
"Gatar" veripdi...

Özellikle dağlar, son yıllar lirikasının en seciyevî "müsbet kahramanı" olmuştur.

Şâir, kayalara, dağlara söyken! (Memmed Araz)
Zirveden Zirveye çohalır ışık....
Zirvede daha çok yakınlaşırık..(Hüseyin Ârif)
Dağlar, meni kabul edin. (Musa Yakub)

Tabiat, aynı zamanda toplumun manevi geçmişinin ve kahramanlık tarihinin taşıdığı, ebedileştiği canlı âbide gibi kutsaldır. Hatta Fuzûli ve folk-

lor türünlerimizi bile, elvan elvan çiçekler gibi dağların yamaçlarından toplamak mümkündür, diyebiliriz. Müdrik atalarımızın güzel ahlak sahibi olmalarının sebebi, belki de, tabiatın ahlakını tasvir etmelerinden ileri gelmektedir. Şiirimiz, atalarımızın dilinde insanın tabiatla bağlılığının, insanla dünya arasındaki ahengin güzelliğini terennüm etmektedir. Tabiatın kendi şahsında ise, aslında ataların ruhu, sarsılmazlığı ve mertliği ifade olunmaktadır. Bu duyguların bizde uyanmasına, Nebi Hezri'nin "Efsanevî Yuhular" adlı poeması sebep olmuştur. Aynı şairin Dede Korkut hakkında da, poema yazması, tesadüfi değildir. Nebi Hezri'nin tarihe karşı duyduğu ilgi, tabiata olan sevgisinin devamı şeklinde tezahür etmiş ve onu, Dede Korkut'la görüştürmüştür. Şair, bu görüşmenin neticesinde, "zirveler" konusunu tabiatın tarihle birleştirdiği bu kahramanlık hikayesinin motifleri arasında devam ettirmeğe iyi bir imkân bulmuştur. Yer kürenin ufuktaki kubbesine benzeyen doksan direkli, doksan halılı çadırın tutunuz, Karaçuk Çoban'ın sapanına varıncaya kadar her şey bu eserde kendi azametini bulmuştur. Bu cümleden, eserde, tabiatın nerede bittiğini ve insanın nereden başlaması gerektiği belli değildir. Bütün tabiat, anne adlı ve doğma bir dünya gibi tasvir edilmiştir.

Göresen o, dağa dirseklenipdir,

Yoksa dağlar ona söykenip durup?

Hüseyin Ârif'i tabiata sıkı sıkıya bağlayan en önemli sebep ise, kanaatimizce, onun şifahi halk edebiyatına aşinalığı olmuştur. Şairin, Dilgam adlı poeması bu bakımdan dikkate değerdir.

Son birkaç yıldan beri şiirimizde tabiat, vatan kelimelerinin yanısıra, "muğam" kelimesi de işlenmektedir. Bilindiği gibi bizim klâsik şiirimiz, bu cümleden Fuzûli, tamamiyle muğamda aksini bulmuştur. Şimdi ise muğam, şiire dönüşmüştür. Sanki şiirimiz öz muğam menşeyini yeniden idrak etmektedir. Bahtiyar Vahabzâde'nin "Muğam" poemasını bu hakikatin özellikle güçlü estetik ifadesi olarak görmek mümkündür. Muharebeden alınan dersler gibi, muğam da, şair için ahlaki ve estetik ölçü niteliği taşımaktadır:

Marifet, kanacak ölçümdür Muğam,
Men onu özümde mihenk saymışam.

İnsanın kafasına şöyle bir soru takılıyor! Muğamda mihenkleşen ve ebedileşen nedir? Ecdadın kalbi, hissi, düşüncesi, vekarı, sevinci, kederi, vatanın tabii güzellikleri, milletin kendisi ve medeniyetin tarihi. Bu ünlü poemanın hemen hemen tamamında şair, tabiatı kendi şiiri, kendi sesi, kendi müzikisi gibi kaleme almış ve tabiat ile tarih, muğamda birleşmiştir:

Tanımak mi isteyirsen

görmediyin bir halkı sen?

Evvel onun nağmesine sen kulak as,

onu öyren.

Vatan tabiatının milli bir bestesi ve türküstü gibi muğam'ın yanı sıra, bar, halay, cengi, heyratı, vb. oyun havalarımız poeziyada yerini bulmuştur:

Bir ana feryadı indirir göyü,
Bir ata hasreti dindirir neyi,
Körpeler de çeker gayreti burda
Yaralı köksünden kızıl kan deyil
Töküler yehere heyratı burda!..

(Nüsret Kesemenli)

Vatan aynı zamanda halkın ruhu, kalbi ve maneviyâtı demektir:

Men vatana Fuzûli,
Abbas Sehhet deyirem.
Men vatana Sabir'i
Doğan gayret deyirem.
Güneş kimi mukaddes
Bir hakikat deyirem,
Azerbaycan deyende.

(Tevfik Bayram)

Diğer taraftan, tabiat lirikası bazen köy sınırları ile nihayetlenmektedir. Genişlik ve derinlik, yerini dar bir sahaya bırakıyor. Özellikle son yıllarda şiirimizde, bir "köy-şehir" teması işlenmeğe başlanmıştır. Genç nesilde bir nostalji meydana gelmiş ve bu tasniften köy daha kârlı çıkmıştır. Eliağa Kürçaylı "Menim ana Kür'üm nece oldu bes-senin sahilinden düşdüm uzağa?" sorusuyla karşı karşıya kalmaktadır. Sabir Rüstemhanlı ise, şehirdeki torunlarını merak eden bütün ninelerin duygularına tercüman olmakta; İsa İsmayilzâde de, Bakû'ya gelen annesinde gördüğü değişiklikleri şu mısralarıyla ifade etmeğe çalışmıştır:

Dili ozan oldu "torpag" demekden,
Ayağı kesildi tövleden, hinden,
Sümtüyü kızmadı ocak demekden
Beş mertebe eve köçdüyü gündən.
Öyüd ocağıdır baba ocağı,
Neveler öyüdsüz böytüyecek mi?

Vağif Nesib, tozlu "Eskipara Yolu" ile köyüne dönmeğe can atmaktadır:

Yarpakların sığılıyla alnımın kırışlarını
Ütüleyebildim belke,
Gocalığı biraz geriye iteleyebildim belke.

Bu şiirlerde dikkati çeken bir diğer husus ise, şehirden kendi köylerine mısralarla gelenlerin, tekrar şehre dönmek istememeleridir.

Yol tapmayıp, dedim kâş

Burda esir kalaydım, burda açıp solaydım.

(Kasım Kasımzâde)

Adam ele bu vadide ucalıp

Ömür boyu çınarlaşmak isteyir.

(Musa Yakub)

Burda oğul olup uzak düşünce

Burda çınar olup biteydim gerek.

(Memmed İsmayıl)

Yaşıl sükkütunda bitim çemenin,

Yaşıl mehmerinde itim çemenin.

(Çingiz Elioğlu)

Ecdâd kültürü, tabiat kültürünün bir hissesi gibidir şiirde. Bu konuda yazılan şiirlerin sayısı oldukça fazladır. Örneklerden de anlaşılacağı gibi, şiirimiz atalarımıza inanmaktadır.

Bütün bu sesler, bizi acaba şehirden, asrilikten uzaklaştırmaya mı, yoksa şehirde tabiatın, ekolojik dengenin korunmasına mı çağırıyor? Kanaatimizce doğru olanı ikinci şiktir.

Son yılların epik şekil arayışını özellikle geniş ölçülerde aksettiren en büyük hadise ise, şair Gabil'in "Nesîmi adlı poemasıdır. Eserde Nesîmi, bizim yüksek ideallerimiz olan ecdâd, menşe gibi terennüm edilmiştir. Poemanın esası ise, "enelhak" taliminin insan hakkında muasır anlayış ile aynileştirdiğini aksettiren makamlar üzerine kurulmuştur.

Biz Azerbaycan Türkleri olarak, şiirimizin bir asra yakın süreden beri geride bıraktığı yolları, bugüne gelinceye kadar hangi engelleri nasıl aştığını çok iyi biliyoruz. Son beş yıldan beri ise, şiirimiz Eli ve Bahtiyar ile açılışı yapılan ilk şehitlerimizden başlayıp, Bakû Şehitler Hıyabanı ile Karabağ'dan geçmektedir. Bizî dünün gaflet uygulundan ayırıp bugünün çıplak hakikati-ne, zamanın ağır-sız ve asap bozucu sınırına yaklaşırken azad bir gelecek yüklü, vatandaş örneklî şiirinin dışında başka bir poeziya, başka bir şiir tanımıyorum. Bu yolu geçmeyen şairin ise, kendisini milli şair addetmeğe hakkı yoktur. Son bedii nümuneler, şiirimizin bu yolda ilerlemeğe başladığını göstermektedir.

Kanaatimizce bizi, XXI. asırdan ayıran son on yıl, şiirimiz açısından oldukça faydalı geçecek, poeziyamız gerçek milli kimliğine kavuşacaktır.

Gerçek olan şu ki, Azerbaycan sadece bir petrol diyarı değil, aynı zamanda sanat, şiir ve müzik beşiğidir. Tarih boyu, bizim âlim ve şairlerimizin sayısı, savaşçılarımızın sayısından daima fazla olmuştur. Bu durum şimdi de öyledir. Bu nedenle, hepsinin yaratıcılığundan ayrı ayrı bahsetmek gerçekten imkansızdır. Yaratıcılığına yer veremediğimiz Zelimhan Yakub, Ramiz Rövşen, Vagif Behmenli, Vagif Cebraîlzâde, Vagif Nesib, Çingiz Elioğlu, Eldar Bahış, Şeker Aslan, Şahmar Ekberzâde, Kemâle, Firûz Memmedli, Rüstem Behrûdi gibi imzaların sayesinde çağdaş Azerbaycan şiirinin çehresi değişmektedir. Bu değişiklik, her bakımdan mütâbet meyvelerini vermeye başlamıştır. Titizlikle seçilip bu kitaba dahil olunan şiirlerin, bizim eksiklerimizi tamamlayıp, çağdaş Azerbaycan şiiri hakkında okuyucunun ufkunu genişleteceğinden zerrece şüphemiz yoktur.

Prof. Dr. Yaşar GARAYEV
Azerbaycan İlimler Akademisi Başkanı

MEMMED HÂDİ

(1879-1920)

Şair. Şamahı ilçesinde doğdu. Küçük yaşta Arapça ve Farsça tahsil etti. Şark edebiyatı ve felsefesini öğrendi. Şamahı'da, 1902'de vukû bulan depremden sonra, Kürdemir ilçesine yerleşti ve burada okul açtı. Heşterhan'da çıkan Burhan-ı Terakkî, adlı gazetede, 1905 yılından itibaren yazıları çıkmaya başladı. Daha sonra bu gazetenin redaktörü oldu. Bunu müteâkiben Bakû'da çıkmakta olan "Hayat", "Füyûzat", "Tezehayat", "Hakikat", "İttifak", "Terakkî" gibi gazete ve dergilerde görev aldı. Azerbaycan edebiyatında romantizmin temsilcisi sayılan Memmed Hadi, 1911-1914 yılları arasında İstanbul'da bulunmuş ve Anadolu'daki fikir ve edebi hayat ile tanışmak imkanı bulmuştur. Türkçülerin safında yer alan Memmed Hadi, Selânik'e sürülmüş ve daha sonra da Bakû'ya dönmüştür. İstanbul'da iken Tanin ve Servet-i Fünûn gibi mecmualarda yazıları çıkan şair, Azerbaycan'a döndükten sonra da, yine Türkiye ve İran'da meydana gelen istiklal mücadelelerini desteklemiş ve Azerbaycan'ın da, vakit geçirmeden bu azadlık kervanına koşulmasını istemiştir. Azerbaycan'da kurulan milli hükümetin, XI. Kızılordu tarafından ortadan kaldırılması esnasında o da, payına düşeni almış ve en verimli çağında aramızdan ayrılmıştır. Nizami, Ömer Hayyam, Hafız gibi klasiklerden tercümeler yapan Hadi'nin eserleri, ölümünden sonra Bakû'da neşredilmiştir. Seçilmiş Eserler (1979) ve El Feryadı (1980).

EL FERYÂDİ

Hürriyet ile millet eder kesb-i meâli,
Hürriyet ile mülkün olur kıymeti âli,
Avrupalı hürriyet ile tapdı kemâli,
Elbette esâretle olur mahv ahâli,
Hürriyet ü serbestlik imrân-ı vatandır.

Azâde gerek şahs, sühen, firikle hâme,
Herkes gele hürriyet ile şevke, hurâme,
Tâ kim, ola insan kademendâz merâme,
Serbestlik ile olur mülk idâme,
Ger kalsa kuyûdatta, virân vatandır.

Herkes hakk-ı meşrûna sahip gerek olsun,
Gayetde adâletli kavânin koyulsun,
En fâideli kâideler câri olunsun,
Mizân-ı adâlet ve mûsavat kurulsun,
Mizân-ı adâlet demek ümrân-ı vatandır.

Fasid olup elhakk vatanın âb ü hevâsı,
Hürriyet ile kabil olur üss-i esâsı,
Bî-şüphe bozulmuş bunun evvelki binâsı,
Meydana koyulsa yeni kanûn-i esâsı,
Kanûn-i esâsı ise dermân-ı vatandır.

Sevketmek üçün milleti şehrah-i fûnûna,
Minlerce ehali olup âğişte-i hûna,
Dikkatli nazar kıl, bunu hamletme cünûna,
Boş laf uran keslere olsun bu nümüne,
Bunlar şühedâ-yi reh-i canân-ı vatandır.

Zulm ateşi her yana saçar düde-i zulmet,
Biçâre vatan sanki olup mahşer-i şirret,
Sahra-yi belâda gezer avâre raiyyet,
Evlâdını besler mi bele mâder-i şefkat?
Bu zillate, bu mihnete giryân vatandır.

ZULMET-İ TAHASSÜRAT, YAHUD KARIŞIK HAYALLER

Fikrim yaşayır me'ni-yi rânalar içinde,
Rûhum uçuyor cennet-i ulyâlar içinde.
"Lâl ol, deme, kanma, gözünü kör ele" derler,
Gözlü nasıl ömr eylesin âmâlar içinde?
Men bir eserim, anlamadım kimdi müessir,
Bir şiir-i belîğim bu muammalar içinde.

Girsin mi tenimle bu hakikat da mezara,
Keşf eyleyeyim mi bu heyulâlar içinde?

Hâk-i siyâhı parladarak nûr-i hayâlim,
Kalmış vatanım leyle-i zülmâlar içinde.

Zanneyleme şebûtab şu mahlûk-ı müziyyi,
Parlar geceler nûr kimi sahralar içinde.

Azâdelerin rûh-ı münevverleridir kim,
Şol cism ile parlar şeb-i yeldâlar içinde.

Nefret ederik canlı gezen bu haşarete,
İmrâr-ı hayat etmede tenhâlar içinde.

Hürriyet-i vicdân ki, diyorlar adı vardır,
Ol hûri der-ağuş ele rüyâlar içinde.

Arz etmededir kendini ifrite-i evhâm,
Dildâr-ı hakikat hele hülyâlar içinde.

Serbest bugün zulmünü icrâda mezâlim
Erbâb-ı adâlet hanî menfâlar içinde?

Evlâd-ı zaman fikirce mahdûd bu günde,
Men isteyen ahbâb ise, ferdâlar içinde.

Teşrih edirem dillerini çok rüfekamın
Bir ehl-i sefâ yok bu ehlibâlar içinde.

Men bir diriyim, etdi meni defni tesâdüf
Zinde görünen bir sürü mevtâlar içinde.

Bilmem ki n'olurdu meni bedbaht doğulaydım
Mehd-i medeniyetdeki dânalarda içinde.

Herkes sanıyor kendini pervâne-i dâniş,
Lezzetli edeb yok bu mürebbâlar içinde.

Turşdur diyemez heç kes ayranına, ammâ
Tatsa, der acı şehd-i müseffâlar içinde.

İkmâl-i kemâl etmede akvâm, biz, efsûs,
Tezyî'i diraz ömrü elifbâlar içinde.
Fıtrat mı, beşer mi töredir ceng ü cidâli?
Dünya yaşayır harb ile kavgalar içinde.
Meydân-ı vek'a sahn-ı pürüşüb-i tabiat,
Erbâb-ı zafer tag-i müllelâr içinde
Derdest edip amâlini erbâb-ı hakikat,
Zâhid, yaşa evhâm ile hülyâlar içinde!
Ey kalbi kara, sen oku elfâz-i savadı,
Nûr ehli bugün lûbb ile mânâlar içinde!
İmzasını koymuş milel evrâk-ı hayata,
Yok milletimin hattı bu imzalar içinde!
"Gumu..." sesi ikaz edir ebnâ-yi cihâm,
Millet hele hâbide bu zövezâler içinde.
Bir necm deyildir mi cihân-ı beşeriyet
Bunca küreviyat ile dünyâlar içinde?
Bir zerre deyildir mi bu seyyâre-i âlem
Şu cevvi-i valehzâdeki şemsâlar içinde?
Milyonla kevâkib gezer âmak-ı fezâda,
Milyar cihan var bu müsemmâlar içinde.
Hilkat doğuyor, leyk durur hüsn fezâda,
Var mı bele bir harika hüsnâlar içinde?
Ey mâder-i âlem, bu ne hapketli serâir,
Sen şad mısan bir bele hüblâlar içinde?
Aya, nedin ol câzibe-yi hüsn ü melâhet,
Kaynar, taşıyor dide-i şehîlâlar içinde?
Şol yâr kucağında yaşar zevk ü sefânın,
Gönlüm yanıyor aşk ile sevdâlar içinde!

Zulm eylemeden hoşlanıyorsan mı, ey âfet?
Yok seni kimi gaddar dilârâlar içinde.
İç, iç ne kadar ister isen kanımı, zâlim,
Birgün görerem kanını sebhâlar içinde!
Gülçehrelerin lebleri, ruhsâridir ol kim
Şimdi içilir sāger-i minâlar içinde.
Mahzûn tebesümüler edir nergiz-i mahmûr,
Cezzabnigehlerdir ol mer'âlar içinde.
Kalbimde açan gülleri seyr et, a şükûfem!
Gönlüm dağdır lâle-i hemrâlar içinde.
Kalbimden uçar kalbine bir bûy-i tahassür,
Etme meni mahcûp şu mevtâlar içinde.
Bir fatihâ-yı nazım fırlat da, güzâr et,
İhyâ eyle, rûhum, meni hemtâlar içinde.
Vardır şu yatan kimselerin fatihâhamı,
Men kimsesizem hâk-i siyehzâlar içinde.

DİLEK ÖLMEZ

Yüksek dilek, ay dilek
Aydın dilek "ay" dilek
Yolcuyuz yol üstüne,
Işığını yay dilek.
Parlak dilek, ay dilek,
Gözlerinden de bay dilek.
Sansız ışıklarından
Millet ahir pay, dilek.
Seninle gözler güler,
Alınlar, üzler güler
Hansı dudağa konsan,
Ağızda sözler güler.

Bir külfetin içinde,
Sensin ışıqlı hande.
Adın "tebesüm" olmuş,
Hoşbaht olan dehande.

Hastalara sıhatsin,
Güçsüzlere kuvvetsin.
Dünya cehennem olsa,
Sen özün de cennetsin.

Dirilik zahmetlidir,
Çok da melâhetlidir.
Hakikat âleminde
Hayâlin lezzetlidir.

Bu ağır yük çekilmez,
Şu acılar içilmez.
Sensiz, a parlak dilek,
Karanlıklar geçilmez.

Yol gösteren ay dilek,
Necâtin özü sensin.
Yaşamağı sevdiren
Sözümtün düzü sensin.

Dirilik kararanda,
Onun gündüzü sensin.
Biz ağlardık hemişe,
Güldüren bizi sensin.

Karanlıkların işte-
Işık ulduzu sensin.
Yerde saadet varsa,
Şeksiz ki, izi sensin.

Me'yûs olma, amandır,
Me'yus olmak yamandır.
Korkak dileksiz yaşar,
Milletim kahramandır.

OKU, BİL, ÖĞREN

Ey civan, öğren, cehâlet en büyük bir ardır,
İlimsiz âddem behâimden de bî-mikdardır!
Yük çeken hayvan görülmez nefrete lâyük, voleyki
Lâyık-ı nefret o câhildir ki, algarazdır!
Her fenâlık, her yamanlık ilimsizlikden türer,
Anlamazdan yer, gök, bütün insanlar bizârdır.
Anlamazlar anlayanlar için olmuş yük çeken,
Yük çeker mi, söyleyin, ol kimse ki hüşyârdır?
Sen de ilmin tahtı üzre eyleş ârifler kimi,
İlimsizler yeryüzünde bahtsızdır, hârdır!
Çok deyilmiştir bu söz, tekrarı da lezzetlidir?
Kuldur câhiller, âlimler ulû-i ebsârdır!
Ârifin hâbı güzeldir tâatından câhilin,
"Nevm-i âlim..." remzini bil, gör ne mânidârdır!
Şâhid-i hürriyete yâr oldu erbâb-ı ulûm,
İlimsizler, terbiyetsizler ona ağıyârdır!
Şark'ta batmış maârif, Garb'da çıkmış fûnûn,
Marifetle, ilm ile Mağribzemîn nevvârdır.
Ey yatan zulmet kucağında yeter, sübh oldu, dur!
Âleme bir yahşı göz gezdirdi, tecellizârdır!
İlm eliyle ortaya çıktı yerin gönlündeki,
Göklerin de kalbine atmış elin... esrârdır!
Dide-i ilme açılmış gazimât-ı kâinat,
Cehle her şey örtülü, çeşm-i cehâlet târdır!
Levhâ-i ibret degildir mi serâser kâinat?
Çeşm-i imâna alır herkes zevil-efkârdır.
Âlimin servetle malamalıdır mahiyyeti,

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Fenn ile tartar, alır ol kes ki, tahsildârdır.
Hilkâtin bitmez, tükenmez varlığından ehl-i ilm
Çekdi, aldı devleti, bak, şimdi servetdârdır.
Kardeşim, işsiz oturma kârigâh-ı dehrde,
Kul olur kâr ehline ol kimse kim bi-kâdir.
İşte âmal, işte ikbâl, işte istikbâl hep
Ehl-i ilmindir, bize yüz gösteren idbârdır!
Selsebil-i ilimden boşdur kafamız kâsesi,
Başka akvâmın başı bu feyz ile serşârdır.
Zehirlenmiş fikrimiz zehrâb-ı mövhûmat ile,
Ey hakikat! Parla, parlat Şark'ı, zulmetzârdır!

TİMSÂL-I MELÂL, HÜSN-Ü MAHZÜN

Dün geliyorken yolumda gördüm ki,
Bir güzel hüzndâr-ı mihnet idi.
Hüsnu zengin, fakir-i servet idi,
Câzib idi o çehre-i mübki.

Ateşin hüsnu, parlayan rüyu-
Gönlüme gözleriyle od attı.
Rüy-i mehcûrumu alevletdi,
Oldu zincir-i kalb her müyu.

Telleri sanki damgâh-ı siyah,
Bakışı dilfirib-i dilber idi.
Yere inmiş semâvi duhter idi,
Gönlümü alevledi o huldenâh.

Öyle bir can ki, can alan âfet,
Hem de canbağ bir Mesihâ idi.
Dili sözsüz, gözü fasihâ idi,
Gözleri, sözleri güzeldi, evet.

Göz ki, bir çeşme-i belâgattır,
Pek harareti söz akar ondan.
Ârif anlar bunu, değil nâdan,
Göz söz ü hâiz-i fesâhattır.

Hüsnu mahzûn bir dîlcübâ duhter,
Meni de hüsnu şerik etti.
Parladı, parladı, uçup gitti,
Zannetdim ki söndü bir ahter.

Yerlerin yıldızı, göğün nûru,
Gönlümü alevledi, gurûp etti.
Seheri bad idi, hübûb etti,
Men o nûrun bugün de meshûru.

ABDULLAH ŞAİK

(24/2/1881 - 24/7/1959)

Şair, nasir ve dramaturg. Tiflis'te dünyaya geldi. Babası Mustafa, muallim idi. Ailesiyle birlikte 1889 yılında İran'ın Meşhed şehrine gider. Abdullah'ın tahsili Meşhed'de yarıda kalır. Meşhed'de kaldıkları on bir yıl zarfında Abdullah Arapça ve Farsça öğrenir. Tekrar Tiflis'e döndükleri zaman, yarıda bıraktığı tahsilini tamamlamaya çalışır. Birkaç imtihana tabi tutulduktan sonra, vekil öğretmenlik hakkı kazanır. Abdullah Şaik, Fuzûli'nin tesiri ile, on altı yaşında gazeller yazmaya başlar. Şiirlerinde Azerbaycan halkının hürriyet mücadelesine tercüman olmaya çalışan Şaik, bir müddet çeşitli mekteplerde öğretmenlik yapar. Edebi faaliyetine, 1907'de başlayan yazarın Uşag Gözlüyü, İkinci İl, Gülzar, adlı ders kitapları ile Tülkü Hacca Gedir, Tık Tık Hanım, Yahşi Arha, Murad, Şeleguyruk, Kimdir Haklı ve Çoban Memiş adlı piyesleri onun Azerbaycan edebiyatına ilk hediyelediği olur. Daha sonra, orta ve yüksek okullar için birçok ders kitabı yazar. Devletin birçok yüksek kademesinde görev alan Abdullah Şaik, iki dönem de milletvekili seçilir.

Azerbaycan'ın en velüt şair ve yazarlarından biri olan ve daha ziyade çocuklar için yazan Abdullah Şaik'in, yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır:

Gülşenî Edebiyyat, Uşag Gözlüyü, Yahşi Arha, Tık Tık Hanım, Tülkü ve Horuz, Göl Bahar (piyes), Gülzar (ders kitabı), Kimdir Haklı, Murad, Bedbaht Alle, Ürek Tıkemek Yahut Kurban Bayramı, Şeleguyruk, Millî Girâ-et Kitabı (ders kitabı), Türk Çelengi, Türk Edebiyyatı, Müellim (hikaye), Mektup Yetişmedi, Göbelek, Anabacı, Tülkü Hacca Gedir, Dördüncü İl (ders kitabı), Eşşek Üstünde Seyahat, Oyuncu Bağalar, Tapdık Dede, Ovçu Mes-tan, Araz (roman), Nağallar, Yaz Gellr, Goçpolat, Nüşâbe Köç, Hâtirelerim, Benövşe, Pirin Kerâmeti, Tercümelere arasında ise, Nizâmi Gencevi'nin İskendernâme ve Sihirli Yüzük, A. Krilov'dan Seçilmiş Temsiller ile Cırcı-rama ve Garışga, A. Barto'dan çevirdiği Pinü Kız önemli olanlarıdır.

VATAN

Ey çeşmimin önünde mücessem, vatan, vatan!
Kalbim kimi elemelere hemdem, vatan, vatan!
Fikrim sarayını dolaşırsan zaman zaman,
Kanlı kefenle dert ile tütem vatan, vatan!

Bakdıkça hasret ile o solgun cemâline,
Çeşmimde târ görsenir âlem, vatan, vatan!
Akşam seher o gül yüzünü ısladan nedir?
Gözyaşlarım mı, yoksa şebnem? Vatan, vatan!
Dehşet içinde cism-i şerifin donup durur,
N'olmuş vücûd-i pâkize bilmem, vatan, vatan!
Bakdıkça gül-çiçekli o gülgün çemenlere,
Dehşet evi sanır onu âdem, vatan, vatan!
Sensin sebep beka-yi dil ü can-ı nâtûvan,
Canım kimi n'olar seni sevsem, vatan, vatan!
Gördükçe derdini eriyir cism-i nâtûvan,
Ney tek sızıldayır dil-i pürgam, vatan, vatan!
Karşımda dert, mâteme batmış güzel melek,
Sesler hazin sedâ ile her dem, vatan, vatan;
Ey hâk-i pâk, söndü mü parlak ziyâların?
Oldun mu zulme, mihnete hemdem, vatan, vatan?
Evlâd-ı halef mi seni saldı bu güne?
Eyvâh, bu dert, mihnete dözmem, vatan, vatan!
Aç, aç o gamlı göğsünü, ey mahzen-i melâl,
Bas bağrına bu Şaik'i mühkem, vatan, vatan!

HÜRRIYET PERİSİNE

Söndün ne çabuk, rûhuma kuvvet veren ey nûr,
Ümid-i visâlinle senin men yaşayırdım.
Şavkında o taşkın derelerden hem aşırıdım,
Hicrân meni, âh, etti yine hasta vü rencûr.
Oynatmadadır kalbimi ateşli bir âhenk,
Volkan kimi püskürmede etrafa şerâre.
N'olmuş ki, yakarsın meni sen ey dil-i pâre?
Etmış mi hayatı bu muhitin sene de tenk?

Müzlüm gece, etrafı bulut, çen bürüyorken,
Gözyaşlarının beslediği ey güzel ümid,
Karşımda tecessüm ederek ver mene te'yid,
Bu zulmet ile sübha kadar tâ vuruşum men.

YÂD ET!

Vaktâ ki güler bahar-ı âmal,
Her yerde yaşillanır çemenler.
Vakta ki, olar müsâit ikbâl,
Bülbüller öter, susar zağenler,
Parlak bir ışık alır fezânı,
Dünyanın üzü döner cinâne,
Gezdikçe o âlem-i ziyânı,
Bakdikça o gülşen-i cihâne,
Yâd et, meni şâirâne yâd et!
Vakta ki, gelir sevimli âti,
Bir daireye girer hakâyık.
Nûru bürüyey bütün cihanı.
Ulduzlar ile yanar meşârik.
Vakta ki bulut, duman görünmez
Kalmaz daha zulûmden nişâne,
Yerlerde beşer üzü sürünmez,
Kurt-kuş sığmır bir aşiyâne,
Yâd et meni Şâikâne yâd et!
Ateşli, münîr emellerimle,
Birgün düşerem soğuk mezara.
Eş'âr-ı terâneperverimle
Birgün susarım dönüp gubara.
Vakta ki bu şâir-i vatandan
Dünyada ne iz kalır, ne bir nam
Üzdükçe saadet içre şen şen.
Sürdükçe demâdem ömr-i hoşkâm,
Yâd et meni, gâibâne yad et!

BİR YILDIZA

Yormuşdu bütün rûhumu, efkârımı âlâm,
Bir dağ eteğinde düşündürdüm tek ü tenhâ.
Karşımda mücessem duruyordu sâfi evhâm,
Kalbim kimi küskün görünürdü bütün eşyâ.

Fikrim kimi sevdâlar içinde uyuyordu,
Kasvetle cihan dalmış idi semt-i sükûna.
Bakdikça o sahne mene dehşet veriyordu,
Varmışdı bu volkanlı denizler de cünûna.
Nefretle çevirdim özümü göklere nâgah,
Celb etdi benim rûhumu tez seyr-i kevâkib.
Minlerce semâda uçurlardı o dem, gâh
Titrer kimi birden sönerék olmada gâib.

Yıldızlar içinde gözûme değdi bir ahter,
Meftûn olarak sevdim onu, hayrete daldım.
Aydan daha parlak, daha ince, daha dilber,
Fersiz gözümü dikdim ona, hem baka kaldım.

Zulmet gecelerde saçarak nûrunu, sansız,
Azmışlara hey gösterir o doğru sitârı.
Dinle meni o rehberim, ey sevgili yıldız,
Olmaz mı mene göstereşen râh-ı necâtı?

ŞİKÂYETLERİM

Yine her yanda hükm edir zulmet!
Yine söndü o nâzenin ülker!
Gece-gündüz tapındığım dilber,
Yine kaldık visâline hasret.
Yine dilsiz sükût içinde bütün
Karalır nûr saçan düşüncelerim.
Üreyimde söñür o kuvvelerim,
Yine her şey kara, cihan küskün.

Yenice uçmağa kanatlandım,
Onu zulüm ile kırdı bir sayyâd.
Sızlarım, indi eylerem feryâd!
Ne kadar sâde idim, aldandım!

Bu karanlıkları seven baykuş,
Rûhumu pencesiyle cırmaklar,
Üreyim hasret ateşinde yanar,
Dözebilmez bele hayata bi-hüş.

Sözümü dinle, dinle, ey kahhâr!
Bu kışı ya güzel bahar eyle,
Ya meni gözsüz eyle, kâr eyle,
Ya da azâde bir diyara çıkar!

KIŞ GECESI

Zulmet bürümüş göğü... uğursuz
Göklerde görünmüyor bir yıldız.
Çılgın kimi rüzgâr uğuldar,
Kar parçaların semâya fırlar.
Damda, bacada hazîn gürültü,
Sahraları inletir uğultu,
Kurt-kuş dahi girmiş âşiyâna,
Çökmüştür hazîn sükût cihâna.
Bir yanda ne gölge var, ne bir kes,
Bir dahmada ne ışık, ne bir ses.
Dağ, çöl, dere, bağ ve tarla kardan
Öz üstüne örtmüştü idi yorgan.
Kendin kırağında tek ve alçak
Bir evde sönük ışık var ancak.
Hasta uşağına gamlı mâder
Hasretle içinden layla söyler.
Ağlar beşiğinde tıfl-i nalân,

İnler boğunuk bir ses ile her an.
Derd ile ümid içinde mâder
Şam tek bu beşik başında titrer.
Kızdırma içinde hasta yuhular,
İnler, hem ara-sıra sayıklar.
Duydukça bunu zavallı mâder,
Ağlar, uşağı bakar mükedder.
Gehvâreye söykenip kederle
Yuhular karışık düşüncelerle...
Rüyâda felâket içre gördü
Hasta üzerinde bir ağ örtü.
Yummuş gözüntü bu kâinata,
Etmiş acı bir vedâ hayata.
Evde heyecan, büyük telâş var,
Durmuş o, baş ucunda ağlar.
Batmışdı dere o hâb içinde,
Birden durup ızdırıp içinde:
"Oğlum!" diye seslenir yerinden.
Görtlince yatar o, hasta, birden
Gözyaşlarını silip çeker âh:
"Bu körpeme sen şifâ ver, Allah!"

HÜSEYİN CAVİD

(24/10/1882 - 1944)

Şair ve dramaturg. Abdullah oğlu. Azerbaycan'a bağlı Nahçıvan'da doğdu. İlkokulu bitirdikten sonra, Mekteb-i Terbiye'ye girdi. Burayı başarı ile bitirip, Tebriz'e gider. Tebriz'de, Talibiye mektebinde Farsça ve Arapça dersleri alır; ancak, yakalandığı göz hastalığı buradaki tahsilini tamamlamasına mani oldu. Bu arada, Gülçin ve Arif mahlaslarıyla Türkçe ve Farsça şiirler yazdı. Yüksek tahsilini tamamlamak için İstanbul'a gelir; fakat burada da hastalık genç şairin yakasını bırakmaz; tekrar Nahçıvan'a döner; ticarete atılır. Gürcistan da yol yapmakta olan bir şirkete ortak olur. Ticaretten kazandığı para ile yeniden İstanbul'a gider ve orada tedavi olur. Bu arada, genç Türkçülerle tanışır ve Rusya'daki rejim aleyhine çok ateşli şiirler yazar. 1917 ihtilâlinde önce, tekrar vatanına döner. Bir müddet Tiflis, Bakû, Nahçıvan ve Gence'de öğretmenlik yapar.

Yeni rejim aleyhinde yazdığı yazılardan dolayı takibe uğrayan Hüseyin Cavid, soluğu Sibirya'da alır. Orada ağır işlerde çalışmak mecburiyetinde kalır ve 1944'de vefat eder. 1980'li yıllarda nâşi, Sibirya'dan alınır ve doğum yeri olan Nahçıvan'a nakledilir. Doğumunun yüzüncü yılı, iki yıl gecikme ile, 1984'de Bakû'da, büyük bir coşkuyla kutlanır. Adı, bugün Azerbaycan'da birçok mektep, çocuk bahçesi, cadde ve meydana verilmiştir.

Eserlerinden bazıları şunlardır:

Ana (1913), Geçmiş Günler (1913), Maral (1917), Şeyda (1917-1925), Şeyh Sen'an (1917-1926), Bahar Şebnemleri (1917), Edebîyat Dersleri (1919), İblis (1924-1927), Peygamber (1922-1926), Topal Teymur (1926), Uçurum (1926), Siyavuş (1934). Hüseyin Cavid'in ilk iki eseri Tiflis'te, eserlerinin tamamı ise, dört cilt halinde ve iki defa Bakû'da neşredilmiştir.

KIZ MEKTEBİNDE

— Kuzum, yavrum! Adın nedir?

— Gülbahar.

— Peki, senin anan, baban var mı?

— Var.

— Nasıl, zengin midir baban?

— Evet, zengin, beyzâde...

— Öyle ise geydiyim geyim niçin böyle sâde?

Yok mu senin incilerin, altın bileziklerin?

Söyle, yavrum! Hiç sıkılma...

— Var efendim, var... lâkin

Müellimem hergün söyler, onların yok kıymeti,

Biz kızın ancak bilgidir, temizliktir zîneti.

— Çok doğru söz... Bu dünyada senin en çok sevdiğin kimdir, kuzum, söyler misin?

— En çok sevdiğim ilkin

— O Allah ki, yeri-göğü, insanları halk eyler.

— Sonra kimler?

— Sonra onun gönderdiği elçiler.

— Başka sevdiklerin nasıl, yok mu?

— Var...

— Kimdir onlar?

— Anam, babam, müellimem, bir de bütün insanlar...

NEVRÛZ BAYRAMI

İşte nevrûz! Yetiştî fasl-ı bahar.

Geldi işret zamanı, kardeşler!

Ne güzel bayram... Âh, ne hoş fırsat!

Sayılır ehl-i zevke bir nimet!..

Böyle şad gün geçer mi bir de ele?

Geçirin beş gün ömrü lezzet ile.

Yalnız hangi evde yas varsa,

Bir onun borcudur ki, tutsun ezâ.

Birinin ölse kardeşi nâçar,

Kara bayram tutar... bir âdet var.

Her kimin yoksa böyle bir özü,

Ayş ü nûş eylesin o... yok zararı.

Gerçi "el'müminin ühüvve" demiş,
Emr-i peygamberi hikâye imiş.
Cümle kardaş deyir Resül-i Hüda,
Hangi islâmadır bu söz acaba?

Belki bir başka halkadır bu hitâb?
Neye lâzım canım, sıkıntı, azâp.
Bütün İran'da, cümle Balkan'da
Çırpışır kardeşin kızıl kanda!
İşte bir katlgâha dönmüş yer!
Mahv olan yüz değil ki, yüz bindir!
Ana! Hemşire! Ey nişanlı, gelin!
Siz de asla sıkılmayın, sevinin.
Ezilip mahv olursa âliller,
Size ait değil bu gamlı haber.
Gitse iffet, kesilse emcekler,
Sevinin!.. İstemez düşünce, keder.
Bütün âlem dağlsa, od tutsa,
Bize lâzımdır imdi zekv ü sefâ.
Bir müselman ki, onda gayret var.
Sevinir, keyf eder çalar, oynar.
Sevinin! Zurna, toy çalın, sevinin,
Ne güzel bayram! Of, güllün, sevinin!
Dine, namusa küsdüntüzse, güllün!
Sevinin, hep güllün!.. Ne neş'eli gün?!

UYUYOR

Esmе, dur! Esmе, ey nesim-i bahar!
Uyuyor, yâr-i işvekâr uyuyor.
Dalgalandıkca zülf-i zerrin târ,
Sarıyor penbe zülfü altın nûr.
O güzel çehrenin esiri iken,
Acaba kıskanır mısın menden?

Esmе, bir dur! Bırak, bırak uyusun
Nevbaharın bu nâzenin kızını.
Ötüşen kuşlar! İşte siz de susun!
Susun artık! Bu zühre yıldızını
Seyr edin itişiyâk ü hasret ile,
Bu güzel levha sonra düşmez ele.

Bu çiçeklikte, siz emin olunuz.
Böyle bir gül yetişmemiş asla.
Kim bilir! Düşse cennete yolunuz,
Bulunar belke böyle bir sima,
Bulunar belke böyle bir âfet!
O da şâyan-ı şüphedir, elbet...

Güneş! Ey hilkâtin güzel gelini!
Uyuyor işte nazlı hemşiren!
Sen de dur! Saçma bir ziyâlarını,
Sen de bir an üçün çelik, gizlen!
Biraz eylen bulutlu ziyâda,
Mani olma bu tıfl-ı nevzâda.

Mester-i nâzi hep çiçeklerdir,
Okşuyor işte gül yanaklarını,
Yaşıl otlar öptür dakikada bir
Penbe, tombul, lâtif ayaklarını.
Akışıp en küçük sular handan,
Ninni söyler o şüh üçün her an.

Uyuyor... bî-haber ve velvedâr,
Bu sevdasız, vefâsız âlemden.
Uyuyor... bak ne noş güler yüzü var,
Şaşırır şüphesiz bu hali gören.
İmdi rüyâda kim bilir bu melek,
Hangi âlemde eylenir gülerek.

Uyuyor... çok sevimli, çok ma'sûm,
Bir çocuk rûhu var bu fitratta.
Hele rastgelmemiş bu tâlihi şôm
Böyle bir nâzenine hilkâtte.
Hüsn-ü mutlak inerse yer yüzüne,
Konar ancak bunun güler yüzüne.
Uyuyor... Of! Ey belâli gönül,
Çırpıp durma! Sen de sus artık,
Durma, sus! İşte susdu hem bülbül,
Dur, hayatım da gitse dur azacak,
Uyuyor çünkü âşina-yi hayâl,
Uyuyor çünkü gâye-yi âmal...

HARB VE FELÂKET

Uçar, uçar, yine rûhum diyâr-ı hüzne koşar;
Uzak, uzak çok uzak bir muhit içinde yaşar.
Soğuk, soğuk!... Gece geçmiş, bütün cihân susmuş,
Uzakta inliyor ancak zavallı bir baykuş.
Gözümde uyku çekilmiş de çırpınır kalbim,
Nedense bilmiyorum, âh Hayli muzdaribim.
Ötümde dalgalanır tayflar, kızıl kanlar,
Başımda patlıyor ateşli, sisli volkanlar.
Tecessüm etmede karşımda bir cihân-ı elem,
Dönüp de tersine gûya yanar bütün âlem.
Yığın yığın beşeriyet ölümle pençeleşir,
Fedâ-yi nefis ederek hakk için koşar, güleşir.
Yakar, yıkar, ezilir, mahv olur, basar, basılır,
Vatan yolunda ölür, öldürür, asar, asılır,
O top, tüfek, o kılıçlar, zehirli gubaralar,
Ne ister âh, niçin böyle gürleyip parlar?
Nedir bu kahr ü felâket? Nedir bu geht ü gelâ?

Nedir bu kin ü edâvet, nedir bu derd ü belâ?
Aman, ne manzara! Duydukça sarsılır vicdan.
Ne dehşet, âh!.. Düşündükçe çıldırır insan.
Temeddünün sonu vahşet midir, nedir acaba?..
Hayır, hayır... ne deyir bah ricâl-ı bezmâra;
Siyâset erleri gür gür gürüldeyir her an,
Büyük saadet umar hep bu kanlı fırtınadan.
Bütün bu velvele onlarca bir beşârettir,
Yarınki bayramı tebrik için işârettir.
"Büyük, küçük, kara, ak, hep hıristiyan, islâm,
Şehirli, köylü, maarifperest, câhil ü tâm.
Bütün beşer ne hukuk istiyorsa, hep alacak;
Kavi zayıf ile bir yerde kâmuran olacak..."
Demek ki, kalmayacak zulûmden cihanda nişân...
Aman, ne tatlı bir efsâne, hem de süslü yalan!
Evet, bu neş'eli, hem şâirâne bir hülyâ,
Hayâle, hisse pek uygun sevimli bir rüyâ...
Bu tatlı hiss ile hep enbiyâ, bütün ürefâ,
Fünûn-i felsefeden zevk alan büyük üdebâ,
Zayıf için didinip, çırpınıp yorulmuşlar,
Fakat neticede hep eski hâli bulmuşlar.
Kucak kucak edilen tatlı vaadler pek çok;
Sakın inanma! Yalan... Yok, zayıf için hak yok!..
İnanma! Âciz için yok hukuk, inanma hayır,
Cihanda hak da, hakikat da hepsi kuvvettir.

***

Arkadaş, yoldaş! Ey vatandaş, uyan!
Yatma artık, yeter... Değişti zaman;
Sıyrılır, bak, yavaş yavaş zulmet,

Bâri tan yıldızından al ibret!
Ne deyir bak o pembe çehreli nûr?
Seher olmuş, demek güneş doğuyor.
Azacık varsa hiss ü vicdânın,
Kalk, uyan! Gör ne fikre hâdimisin?
Kimlerin oğlusun? Nesin? Kimsin?
Sürünüp durma böyle, bir yüksel!
Bir düşün, gör beş altı asır evvel
Ne idin? İmdi neredesin? Bu ne ye's?
Acaba yok mu sende izzet ü nefis?
Bir kadar sarhoş oldun işte, yeter!
Tiksinip bir ayl da gör, ne haber?
Âdek evlâdı kol-kanat açarak,
Çarpışır yerde, gökte od saçarak.
Yetişir, haydi za'afi, aczi bırak!
Canlan ve püsküren muhitine bak!
Bak da bir an tasavvur et yarını,
Daha sür'atle at adımlarını!
Kim bakıp dursa bil ki kaybedecek,
Ayak altında mahv olup gidecek...
Sürüsünden kenar olan koyunu
Canavar parçalar görüp de bunu;
Dona kalmakta var mı bir mânâ?
Çık ezildin yeter, er oğlu er ol!
Çırpınıp çâre-i halâs ara, bul!
Koşarak nûra, celi et pâ-yı mâl!
Hep senindir şeref, ümid, ikbâl.
Şaşırıp durma böyle... Bir aydın
İdeal arkasında koş, çırpın!
İdealsiz necat ümid-i melâl...
İttihad! İşte en büyük ideal!
Seni kurtarsa, kurtarır birlik,
Çünkü birliktedir fakat dirlik!..

ÇOBAN TÜRKÜSÜ

Açmasın çiçekler, gülmesin güller,
Ötüşmesin şirin dilli bülbüller,
Derdim çokdur, eller, eller, ay eller!
Yâr yâr deyip gece-gündüz ağlaram.

Göz yola dikmekden bağrım oldu kan,
Bir haber yok hilâl kaşlı yârimden,
Yaralı gönlümü olmaz okşayan,
Yâr yâr deyip gece-gündüz ağlaram.

Gülmez, yüz bahar olsa gülmez yüzüm,
Yardan başka bir güzel görmez gözüm,
Sanki anadan ayrılmış öksüzüm,
Yâr yâr deyip gece-gündüz ağlaram.

Öz yurdumda bir garipden seçilmem,
Esir kimi bir dost, bir yakın bilmem,
Cihan cennet olsa bir lahzâ gülmem,
Yâr yâr deyip gece-gündüz ağlaram.

Mecnûn gönül Leylâsını unutmaz,
Başka bir güzel derdimi uyutmaz,
Bir meseldir: "terlan yerin sar tutmaz!"
Yâr yâr deyip gece-gündüz ağlaram.

Gökyüzünde görür görmez hilâli,
Geçer fikrimden yârimin hayâli.
Derbeder gönlümün artar melâli,
Yâr yâr deyip gece-gündüz ağlaram.

Hâtra geldikçe mavi gözleri,
Süzgün bakışları, tatlı sözleri,
Dolaşıram dağı, taşı, düzleri,
Yâr yâr deyip gece-gündüz ağlaram.

Yosma dilberim deyilmiş edâsız,
Pek nazlıdır, amma deyil vefâsız,
Ne çâre, aşk ehli olmaz belâsız,
Yâr yâr deyip gece-gündüz ağlaram.

GET

Mene anlatma ki, aşk, âlem-i sevda ne imiş?
Bilirem men seni, git! Her sözün efsâne imiş.
Git, gültüm, git, güzelim! Başka bir âşık ara, bul!
Duydum artık senin aşkındaki mâna ne imiş!..
Bivefâsın, melek olsan bile uymam daha, git!
Kim ki, uymuş sana, gönülüm kimi divâne imiş.
Yetişir, git! Meni kahr eyleme, tersa, kızı, git!
Anladık şefkât-i âyin-i Mesihâ ne imiş!
Seni bir sâdedil, azâde melek sanmış idim,
Neyleyim!.. Âh... göntül rûhuna bigâne imiş.
Seni takdis ederek bir daha sevmem asla,
Ne imiş sanki bu aşk?... Âşık-ı şeydâ ne imiş!
Âlem ü zevk ü sefâdan mene bahs etme sakın!
Bildik artık bu cihan mülkü ne virâne imiş!..

AZER

...Evet, insan olursa insanlar,
Şüphesiz parlayıp da vicdanlar
Sevgi nûruyla kâinatı bezer,
Burakıp kini, kurt koyunla gezer.
Belli... Tâ eskiden büyükbaşlar
Sulh üçün uğraşıp çalışmışlar.
Çıkarak harbe karşı hep ürefâ,
Ebedî sulh içinde buldu şifâ.
Kimi "kan, kan!" deyip de çıldırarak,

Sulha düşman kesildi, işte merak...
Bizce kim haklı! Kan dökenler mi?
İmrenip sulha diz çökenler mi?
O ne? Hep dalga geçtiniz, acaba,
Hangi hoş, hangi dikenli kaba...
Şüphe yok, sulha meyl eder herkes,
Çünkü her gözde parlayır bu heves.
Çok büyük saltanatsa dervişlik,
Olamam men o hasta fikre şerik.
Ölü, miskince ömre min nefret!..
Sizi men sulha eylemem dâvet,
Ebedî sulh ümidi hakkı boğar,
Yaşamak üçün fakat mübârize var.
Çarpış, ilmî bir inkılâb ile sen
Kahraman ol, oç al da vahşetden.
Benliğin şimdi inleyirse, yarın
Galibiyetle parlarsın anlın.
Seni yalnız öğündürür kuvvet,
Kuvvetin varsa hak senindir, evet.
Lâkin insanda yoksa akl ü zekâ,
Sâde kuvvette yok semer aslâ.
Elde miyar olursa aklın eğer,
Ölçüler çok kolayca hayr ile şer.
Dediler : "Zulme karşı durma, eğil!"
Dediler : "Harbe koş, ya ez, ya ezil!"
Men derim : Hepsi laf, inanma, sakın!
Rehber olsun da kuvvetin, aklın.
Yeri geldikçe sulh üçün çabala,
Öyle yer var ki, harbi alkışla.
Kuzu gördün mü sev, o kin bilmez;
Canavar karşı gelse parçala, ez.
Kuvvet üstünde varsa akl-ı seflim,
Sana hep kâinat olar teslim!

AHMET CEVAD

(5/5/1892 - 13/11/1937)

Şair, mütercim, edebiyatçı. Şamhor ilçesi yakınlarındaki Seyfeli köyünde dünyaya geldi. İlk tahsilini medresede tamamladı. Edebi faaliyetine 1911'den itibaren başladı. Balkan Harbi'nde, Kafkas Gönüllü Kıtası'na katılarak, Mehmetçiğin yanında savaştı. Daha sonra, Azerbaycan Cemiyet-i Hayriyyesi'nin faal bir üyesi sıfatıyla, Türk illerini istila edenlere karşı mücadelesini sürdürdü. Bu arada, İstanbul edebi muhiti ile tanıştı ve Mehmed Emin Yurdakul'u tanıdı. Azerbaycan'a döndükten sonra Bakû'da yüksek tahsilini tamamlayan Ahmed Cevad, muallimlik görevine başladı. Daha önce bu görevi, Guba ve Bakû gibi şehirlerde yapmıştı. Ahmed Cevad, bu vazifesini sürdürürken, Türk Birliği'nin inşası ve uyanması için de şiirler yazmakta ve bunları, çeşitli gazete ve dergilerde yayınlamaktaydı. Bu arada, 1916'da ilk şiir kitabı olan *Koşma* yayınlandı. Bunu, 1919'da *Dalga* adlı şiir kitabı takip etti. Robela, Puşkin, Şekspir, ve Gürcü şairi Şota Rustaveli'den tercüme yapıtı. Bunlardan, Rustaveli'den yaptığı *Pelenk Derisi Geymiş Pehlivan* adlı tercümesi, 1978'de Bakû'da neşredildi. Rusya'daki rejim tarafından uzun süre sa-kıncalı şairler arasına alınan Ahmed Cevad'ın şiirlerinden bazıları ancak 1958'de, Memmed Rehim'in redaktörlüğünde Bakû'da su yüzüne çıkabildi. Bir müddet takip altında tutulan şair, Stalin'in 1937'de Azerbaycan'da başlattığı meşhur sürgün ve katliamlar sırasında, uyduruk "halk düşmanı" suçlamasıyla kurşuna dizilmiştir.

GÖYGÖL

Dumanlı dağların yeşil koynunda,
Bulmuş güzellikte kemâli Göygöl.
Yeşil gerdanbendi güzel boynunda
Aksetmiş dağların celâli Göygöl.
Yayılmış şöhretin şarka, şimâle,
Şâirler hayrandır sendeki hâle.
Dumanlı dağlardan gelen suâle
Bir cevap bulmamış soralı Göygöl.

Bulunmaz dünyada benzerin belke?
Zevvârın olmuştur bir büyük ülke.
Olaydı gönlümde bir yeşil gölge,
Düşeydi sinene yaralı Göygöl!

Senin güzelliğin gelmez ki saya,
Koynunda yer vardır ulduza, aya;
Oldun sen onlara mihriban daya,
Felek büsatını kuralı, Göygöl!

Kesin ayş ü nüşu, gelenler, susun!
Dumandan yorganı, döseği yosun;
Bir yorgun peri var, biraz uyusun,
Uyusun dağların maralı Göygöl.

Zümrüt gözlerini görsünler diye,
Çamlar boy atmışdır, uzanmış göğce,
Geçmişdir onlara gazabın niye,
Düşüpdürler senden aralı, Göygöl!

Dolanır başına gökte bulutlar,
Bezenmiş aşkınla çiçekler, otlar,
Öper yanağından kurbanlar otlar,
Ayrılık gönlünü kıralı Göygöl.

Bir sözün var mıdır esen yellere,
Sipariş etmeye uzak ellere?
Yayılmış şöhretin bütün dillere,
Olursa olsun koy haralı, Göygöl.

AZERBAYCAN BAYRAĞI

Türkistan yelleri öpüp alınımı,
Söyleyir derdini sana bayrağım!
Üç rengin aksini Kuzgun Deniz'den
Armağan yollasın yâra bayrağım!..

Giderken Turan'a çıktın karşıma,
Gölgen devlet kuşu, kondu başıma.
İzin ver gözümden coşan yaşıma,
Dinletsin derdini âha bayrağım.

Kayın Han boyundan aldığın rengi,
Kocamış İlhan'la müslüman beyi.
İlhan'ın evladı dinin direği
Getirdin gönülüne sefâ, bayrağım!

Göğsümden tufanlar geldim ileri,
Öpüm gölgen düşen mübârek yeri.
Allahın yıldızı, o güzel peri
Sığınmış koynunda aya bayrağım!..

GELME

Bu dağlar benimdir, yeni gün gördü
Boğar seni âhım, ey duman gelme!
İnanma feleğe dönektir yüzü,
Bir yüzü gülmeyir her zaman, gelme!

Ey yağmursuz bulut, uğursuz gölge!
Değişmem men al'ı o çirkin renge.
Sevdası gönülünde bir dargın ülke
Bakar yad gözlerle pek yaman, gelme!

Gönüller bir deniz, coşdurma onu,
Coşkun gönüllerin fırtına sonu.
Sen ey şimâl yeli gel etme bunu
Yok ise emrine uyanlar, gelme!

Sen ey gözlerime batan kuruntu,
Sağlam bir imâna senden ne korku?
Beslerse vicdanlar pek büyük duygu
Yenilmez bir kale her vicdan, gelme!..

KURAPATKİN'E

Kimdir, bizim minârede ezanları susduranlar
"Doğru yola sapma" deyip, kanlı irin kusduranlar?
Kimler bele kara perde çekti bizim minbere,
"Karı!" diye hitab etti Türkistan'da yiğitlere?
Tekmeleyip Türkistan'ın eğilmeyen başlarını,
Kimler çaldı babaların eski mezar taşlarını?
Kimdir, gazete, kerpiçle müzeleri dolduranlar
Özümlü hayvan sayıp, yurdumuza od vuranlar?
Hansı kanun elleriyle, hansı yasa, hansı yazı
Söğütlerin yerlerine dikti Sibir akasyası?
Hiç bir tarih göstermezken Türk'ün hâin olduğunu
Kimdir çalan Türk ırzını, Türk elinin varlığını?
Senin kimi gölgesinden korkanlar,
Senin kimi düşünenler, duyanlar!
Unut, eski günü unut!..
Bak gökteki kara bulut
Mazlumların âhidir!..

"Din" söyledik; Kur'an'ların tebdiline yeltendiniz.
"Dil" söyledik, fikrimize mezar oldu Karadeniz.
Zengin idik, kurt oldunuz, yurdumuza saldırdınız,
Güzellerin göğsündeki altınları çaldırdınız!..
Adlarını değiştirip memleketin, ilin, ayın,
Siz "şapkasız" sâde Türk'ü mekteplere bırakmayın,
Hor bakarak ecdâdının âdetini sevenlere,
Zehir verdiz can yerine, size "can" söyleyenlere,
Elinizden rahip olup, itikâfa çıkanlara,
Söyleyin ki, başka şeyler düşünürsen, haydi ora!..
Sonra bizi Avrupa'da vahşî diye yazın, bozun
Bunun doğru olduğuna inandın mı senin özüne?

Senin kimi birçok mirasyediler,
Bize daha neler... neler ettiler.
Unut, eski günü unut!
Bak gökteki kara bulut,
Mazlumların âhıdır!..

Bu ellerin torpağına, taşına-
Çöken, ölmüş yigitlerin yasıdır.
Duman değil, bu dağların başına-
Konan, mazlumların âhi, vâhıdır.
Vatan harap oldu, siz onda baykuş
Of, benim güzelim kimlere uymuş!..

Sibirya'da kazmaların köşesi
Mazlumların kemiğiyle doludur.
Senin kimi "eskilerin" pişesi-
Gittiği yol azgınların yoludur.
Hoş, her vakit gece itmez tan atar,
Bilmez miydin, seni birgün kan tutar?!

Söyleyiniz hansı yurdun balası
Elinizden ölüm camı içmedi?
Gösteriniz hansı mülkün havası,
Sizin için saflığından geçedi?
Senin yavrun beşiğinde gülümser,
Erenlerin yurdunda ancak yel eser!
Unut, eski günü unut!
Bak gökteki kara bulut,
Mazlumların âhıdır!..

Bir katolik kilisesi kadar lâl,
Türkistan'ın cellâdına nefretim.
Senin kimi azgınlara bir melâl
Gelmez mi hiç? Ben o güne hasretim.

Türkistan'dan başka birçok yerler var!
Size lânet edir dargın ovalar.
Unut, eski günü unut!
Bak gökteki kara bulut,
Mazlumların âhıdır!..

Derde düşmüş insan oğlu yolunda,
Ey hürriyet, derman senin elinde!
Asılmaya mahkûm olan kardaşı
Kurtaracak ferman senin elinde.
Yad ellerde yürek ver hak kuluna,
Güneşler saç zavallının yoluna.

ŞİİRİM

Şiirim sıkık bir Türk sazı ağladarak tellerini
Addım addım gezmek ister gönlüm Turan ellerini.
Men bir Turan yolcusuyum, elimde bir sönük meş'âl,
Aman şiirim himmet eyle, aman tabık bir kanat çal.
Açın kalbim tomarını, bakın nedir baş yazısı,
Evvel Allah gönderendir, sonra Türk'ün bayatısı.
Turan ele bir mukaddes kâbedir ki, her bir taşı
Gölgesinde düşer yere Türk'ün eğilmeyen başı!

ÇIRPINIRDI KARADENİZ

Çırpınırdı Karadeniz
Bakıp Türk'ün bayrağına.
"Ah!" deyirdin hiç ölmezdim
Düşebilsem ayağına!

Ayrı düşmüş dost elinden,
Yıllar var ki, çarpar sînen...
Vefâhdır geldi, giden
Yol ve Türk'ün bayrağına!

İnciler dök, gel yoluna,
Sırmalar diz sağ-soluna.
Fırtınalar dursun yana
Selâm Türk'in bayrağına!

Hamidiye o Türk kanı,
Hiçbirinin bitmez şanı.
"Kazbek" olsun ilk kurbanı,
Selâm Türk'ün bayrağına!

Dost elinden esen yeller,
Mene şiir, selâm söylesin.
Olsun bizim bütün eller
Kurban Türk'ün bayrağına!

TÜRK ORDUSUNA

Ey şanlı ülkenin şanlı ordusu,
Unutmam Kafkas'a girdiğin günü!
Gelirken kovmağa Turan'dan Rus'u
Ayağını Karadeniz öpdü mü?

İlk atarken eski burca addımı,
Kars kalesi selâm topu attı mı?
Sen yaparken orda zafer şenliği,
Mağlûp düşman kaşlarını çattı mı?

Çıktığın gün Allahüekber Dağı'na,
Dağıstan dağları gıpta eyledi.
Bakdım Han Sarayı viran takına,
Sen gelirsen, "şen olurum", söyledi.

Geldiğin gün Kür'ün ahar-baharı
Eski günahlardan silkindi, çıktı.
Eşidip Gümrü'de tekbir sesini,
Aras sevincinden dünyayı yıktı!

CAFER CABBARLI

(1899 - 31/10/1934)

Şair ve yazar. Gaffar oğlu. Bakû'nun Hızı köyünde dünyaya gelmiştir. Ailesi Bakû'ya yerleşir ve kısa bir müddet sonra babasını kaybeder. İlk öğrenimine molla mektebinde başlarsa da diploması Bakû'daki Aleksiyev okulundan alır. Sonra, Bakû'daki orta dereceli politeknik mektebinin elektrik bölümünden mezun olur. Bu arada ailesini geçindirmek için tezgahtarlık yapar. İlk şiirleri 1915'den itibaren çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmaya başlar.

Cafer Cabbarlı, daha sonralar, bir yandan Tıp Fakültesi'ne devam eder, bir yandan da Şarkiyat Fakültesi'nin derslerini takip eder. Bu arada Batı klasiklerinden tercüme de yapar. Tiyatro eserlerinin çoğu, hayatta iken sahneye konmuştur.

Mezarı Bakû'daki Fahri kabristandadır. Cafer Cabbarlı'nın eserlerinden başlıcaları şunlardır:

1905 İde (1937), Gız Galası (1937), Almaz (1937-38-55), Firûze (1939-66), Hilkâyeler (1949), Yaşar (1950), Aslan ve Ferhad (1957-80), Sevil (1959), Güzlâr (1965-82), Ölkem (1965), Dilâre (1970), Od Gelini (1971), Ey Dan Ulduzu (1979).

AZERBAYCAN BAYRAĞINA

Bırakınız seyr edeyim, düşünüyüm, okşayayım,
Şu sevimli, üç boyalı, üç mânâlı bayrağı,
Meleklerin kanadı mı üzerine gölge salan?
Ne imiş bu, aman Allah! od yurdunun bayrağı!

Gök yapraklar, al çiçekler, yeşil otlar topası mı?
Hayır, hayır, çiçek solur, otlar yerde tapdanır.
Fakat bizim bayrağımız ucaları hep sevir,
Yıldızlardan, hilâlden de yükseklerde herleniyor.

Gölgesinde ay ekilip, bir gözeli kucmada,
Kuçaşarak sevdiğiyle yükselere uçmada.
Şu görüntüs bir ananın şefkatine okşayır,
Düşündükçe zevklerimi, vicdanımı okşayır.

Bu ay, yıldız, boyaların kurultayı ne demek,
Bizce böyle söylemek:
Bu gök boya, Gök Moğol'dan kalmış bir Türk nişanı,
Bir Türk oğlu olmalı.
Yeşil boya islâmîğin sarsılmayan imanı.
Üreklere dolmalı.
Şu al boya azadlığın, temedüdü'n fermanı,
Medeniyyet bulmalı.
Sekiz uçlu şu yıldız da sekiz harfli

“OD YURDU”

Esâretin gecesinden fırsat bulmuş kuş kimi
Seherlere uçmuştur.
Şu hilâlde Türk bilgisi, düzgün sevgi nişanı,
Allah, emellerim edip şu bayrağı intigâl,
Üreyimde bir dilek var, o da doğru kesilsin,
O gün olsun bir gök bayrak Turan tüste açılınsın.

ÜLKEM

Şiş uçları bulutlarla döğüşen
Dağlarında buzları var ülkemin.
Gök otlardan ipek paltar giyinen
Tarlaları, düzleri var ülkemin.
Verimli torpağı, geniş çölleri,
Çalışkan erleri, yiğit erleri,
Büyük gemileri, demir yolları,
Geçitleri, rizleri var ülkemin.
Göllerinde ördekleri yützerler,
Çöllerinde maralları gezerler,
Güllerinden gelinler taç bezerler,
Ceyran gözlü kızları var ülkemin.

Coşkun Hazer oynar ayaklarında,
Işık saçan nefti topraklarında,
Tarihlerin kızıl yapraklarında
Tatlı tatlı sözleri var ülkemin.

NE EDİM

Geldi nevruz, a benim tâget-i canım, ne edim?
Vallah, birce kapiye yoktu gûmanım, ne edim?
Koy ganiler gece-gündüz olalar hurrem, şad;
Onlara çünkü müyesser olacaktır her zad,
Keyf çekip, bizleri heç etmeyeceklerdir yad.
Görüm ol çark-ı felek dehrde olsun barbad!
Meni meğmûn eleyip devr ü zamanım, ne edim?
Hele bir çet kapiye yokdu gûmanım, ne edim?
Doğrudur, sen de uşak, bayrama eylersen heves;
Bir benim de nezer et hâlet-i nâ-şadıma bes;
Herçi dâd eyleyirem, yok mene bir kes vere ses;
Derd ü mihnet çoğalır, ay bala, çektikçe nefes
Yandırır kalbimi bu derd-i nihânım, ne edim?
Geldi nevruz, a benim afet-i canım, ne edim?
Yok ganilerde terehhüm bize imdâd eylesin,
Bizi bir kulluğa tayin eyleyip, şad eylesin,
Belki bu mihnet ü gamdan bizi azad eylesin
Kuruyup kesret-i gamdan bu zebânım, ne edim?
Geldi nevruz, a benim tâget-i canım, ne edim?
Bilirem gusseden âhir olaram men de cünûn;
Meni bedbaht-ı zaman eyledi bu tâlihi dün;
Fikir kıldıkça dolur bu dîn-i nâ-şadıma hûn;
Rehmsizler evi âlemde ola künfeyekûn!
Tağçada yok ki, benim bir kuru canım, ne edim?
Geldi nevruz, a benim tâget-i canım, ne edim?

Her ne hâsil edirem, külfete sarı eyleyirem;
Her ne ki pul ahram, külfetim ile yeyirem;
Elli ildir hele bu köhne çuhani geyirem;
Mene bir yer veriniz herçi deyip, söyleyirem,
İndi gam çekmeye de yokdu amanım, ne edim?
Geldi nevrüz, a benim tâget-i canım, ne edim?

DÜŞKÜN DÜNYA

Tarihlerde öksüz kimi göründük,
İller boyu karalara büründük,
Yeter artık ayaklarda süründük,
Kalk, kalk, kalk, düşkün dünya!

Tarih cellâd, kan içmekten yorulmaz,
Terpenmeden kara zincir kırılmaz,
Yazık, artık bu dertlere durulmaz,
Kalk, kalk, kalk, düşkün dünya!

Koy kırılınsın artık cellâd bıçağı,
Koy uçulsun ölüm ve kan ocağı,
Dünya olsun azad ana kucağı,
Kalk, kalk, kalk, düşkün dünya!

Her bir kanun azadlığa bir yağı,
İnanoğlu olmuş insan tapdağı,
Silkin, uçsun köleliğin toprağı,
Kalk, kalk, kalk, düşkün dünya!

GURÛP ÇAĞI BİR YETİM

Gün gurûp etmeye edirdi şitâp,
Kâinata enirdi bir zulmet.
Sanki gökten yağdı hüzn ü zülâm,
Culğayırdı cihân yüzün zulmet.
Zulmetin yeryüzüntü kaplaması

Kalplerde uyandırırdu gubar.
Cümle âlem olurdu müsteğrak,
Perde-yi ge'r olurdu sâyenisar;
Her tarafta sükût idi câri,
Sanki hûşa gedip bütün âlem.
Kara indi giyer cihan nece ki
Geyinipdir ana, tutur mâtem.
Bu sükût içre bir zavallı yetim
Mat ü mebhûd edir semâya nazar;
Gâh solgun çiçek, çekir bir âh,
Od salır rûzgâra sertâser.
Ana yok, akrabası yok, ata yok,
Bir kömek görmeyir, bakar her yana;
Bir nefer yok ki, sorsun ahvâlin,
Bir nefer yok onu bile insan.
Her taraftan yüz tutup telâtüm-i kan,
Nazarında cihan olup zindan.
Boynu çiyinde, koltuğunda eli,
Zar ü mahzûn, melûl ü sergerdân.
Güneşin ahırincı zerreleri
Ufugun arkasında oldu nihân.
Çenesinde eli, uşak oturup,
Bakarak ağlayır, fakat pûnhân.
Ses-sedâsız uşak edir nâle,
Küçük endâmını elem bürümüş,
Ağlayır, çıkmayır sedâsı fakat,
Çünkü gamdan onun dili kurumuş.
Hûşa gitmiş uşak hayâl içre,
Kesret-i gussadan olup bî-hûş.
Yine her yer sükûta müstağrak,
Yine her yer zülâm içinde hâmuş.
Yine her yanda yok ziyâdan eser,
Yine her yer mezar-tek gamgîn.
Leyk zulet indi tirtüpdür
O sefilin sarımtırak rengini.

OSMAN SARIVELLİ

(17/12/1905 — 1990)

Şair. Kazak ilçesinin II. Şıhlı (Sarivelli) köyünde doğdu. Orta öğrenimini Kazak Öğretmen Okulu'nda tamamladıktan sonra Göğçay ilçesinin Karameryem ve Bıdır köylerinde öğretmenlik yaptı. Edebi faaliyetine 1928 yılında "Genç İşçi" gazetesinde çıkan *Ayaksıza* adlı şiiri ile başladı. Yüksek öğrenimini, 1926-1929 yılları arasında Moskova Devlet Üniversitesi'nde tamamladı. Azerbaycan'da çeşitli gazete ve dergilerin yanısıra, okullarda ve resmi devlet dairelerinde memurluk ve birinci dereceden idarecilik görevlerinde bulundu. Birçok kere Azerbaycan'ı dış ülkelerde temsil etti. Hakanî ve Puşkin'den tercümeler yaptı. Şiirlerinde daha çok halk şiiri an'anesine bağlı kaldı. Onun kaleminden çıkan koşmalardan çoğu, Azerbaycan âşıklarının dilinden ve telinden düşmemektedir. Şiirlerinde, onu yetiştiren çevre önemli bir yekun tutmaktadır. Eserlerinden bazıları, başta Rusça olmak üzere, yabancı dillere çevrilen Osman Sarivelli'nin yayınlanmış eserlerinden önemlileri şunlardır : *Demir Satırlarım* (1934), *Benövşe* (1940), *Şârin Hediyesi* (1943), *Getir, Öğ-lum, Getir* (1943) *Gençlik Aşkı* (1946), *Bahar Çiçekleri* (1949), *Yeni Dünyanın Gapsı* (1950), *Balaca Dostlar* (1955), *Mısırlı Gardaşlar* (1958), *Ömrün Keçen Günleri* (1964), *Menimle Dünyanı Gezen Mahnılar* (1966), *Her Kım Yüz İli Yaşamasa* (1976), *Men Sabaha Gedirem* (1979), *Bizim Babalar, Bizim Neveler* (1980).

BUNU TARİH BİLİR

Söz kâr etmez kulakları tıkanıp,
Sırtılıpdır, yırtılmayıp yüzleri...
Uzak uzak ülkelere bakarlar,
Özgelerin varındadır gözleri.

O cenaplar aralığı keklele,
Bir vech ile karışdırmak isteyir.
Muhârebe tehlikesi uydurup
Ülkeleri vuruşdurmak isteyir.

Onlar üçün çoklu kazanç, ağalık,
Davadadır, dalaşdadır ne varsa.
Deyirler ki, "dinçlik kime lâzımdır."
Kazanırık karışıklık olursa.

Özlerinin ağrımayır bir yeri,
Gaspkârlar çıkan candan kazanır.
Kan sel olsun, ne vecine onların,
Kan içenler akan kandan kazanır.

Yok! Her zaman onlar diyen olmayır
Bunu tarih bilir, görenler bilir.
Milletlerin güçlü birlik eliyle,
Cenapların burunları ezilir.

Serhad güllerine, çiçeklerine
Murdar ayakları dokunsa eğer,
Yandıkları odda onların o gün
Bir mahşer görecek gözleri mahşer.

Tâlihi beledir, kimler hayatta,
Oğrudur, egridir, kuldur, kaçakdır.
Yanmış meyitleri dönecek küle
Onların anası ağlayacaktır!

O MENİM HER ZAMAN ÜREĞİMDEDİR

Sarivelli kendi ilk yuvam olmuş,
Gözümü dünyaya orda açmışam.
Yenice çırpınan kanatlarımla
Budaktan budağa gezip uçmuşam.

Sonra kanatlarım berkidi biraz,
Dumanlı dağların belinden aşdım.
Dünyanın sırrını öğrenim diye,
İklimden iklime gezdim, dolaşdım...

Kür suyu şirindir, bunu bir de men
Özge bulaklardan içeni gördüm.
Gezdiğim zaman da uzak elleri
Özümlü kendimin içinde bildim.

Hani uşaklığım, hani gençliyim?
Niye görünmeyir indi hardadır?
Onları kendimde koyup gelmişem
Aktarın, yeğın ki, oralardadır...

Babaker dağının eteklerinde
Men biçin de biçdim, ekin de ekdim,
Harada oldumsa unutmadım, yok,
Adını adımla yanaşı çekdim.

Durup tumturaklı ad aktarmadım,
Onun eziz adı öz adım oldu.
Yükseliş; diyende halkın kudreti
Menim kolum oldu, kanadım oldu.

Men az görmemişem payızda, yazda
Elin nişanını, elin toyunu.
Tutsun gözlerimi eğer unutsam
Onun çöreğini, onun suyunu.

Kendimiz bilsin ki, şâir oğlunun
Nağmeler gülşeni çiçek çiçektir!
Adını dünyaya tanıtmayınca
Göçüp bu dünyadan gitmeyecektir.

TAŞ DA DUYAR

Polad iskenelerle
Kayaların döşünde
Çok şekiller kazdınız.

Kaya dinmedi, dözdü
Siz taşların derdini
Kayalara yazdınız.
Taşın da öz dili var,
Dillendi, dillenmedi.
Eğilmedi boz kaya
O, torpağa inmedi.

Yegin ki, dinleyecek
Kaya, çekiçle vur sen.
Onun cingiltisini
Aydın eşideceksen.

Budur; bu taş, bu da sen,
Şüphe etsen, buyur, vur.
Ağrı ele duygudur
Ağrını taş da duyur.

ÇETİNDİR

Görtürem akşamları,
Sahilde gezende siz.
Lap aynı kıyâfette,
Aynı geyimdesiniz.
Ayırdedebilmirem,
Bağışlayın, cavanlar,
Meni affetmek olar.
Saçlarınız uzanıp
Durur kemer yerinde.
Çiçekler sepilipdir
Tellerin üzerinde.
Güman edirem ki, heç
Menden incimezsınız...

Döne döne onlardan
İzin istedim, izin.
Deyin hansınız oğlan,
Hansınız kızdır sizin?

BAKMAYIR İNDİ

Öz gençlik şekline dikkatle bakdı
Göğsünü ötürdü koca derinden.
Neler hatırladı, neler okudu
Ömür defterinden, gün defterinden.

“Ocak dağı” kimi bir dağ harda var
Yadıma düşende gönlüm kan ağlar.
Ayağımı yumur köpüklü çaylar
Başımda şimşekler çakmayır indi.

Çaknaşır gözümde kara dumanlar,
Deyinir, dilinde âhlar, amanlar.
Mene kaş-göz eden canlar, canânlar
Gözünün ucuyla bakmayır indi.

Görün hardan esdi karayel, külek
Nece oldu canân, hani o melek?
Odlu gözlerinden çakardı şimşek,
Hani o şimşekler çakmayır indi?

Yanardı odlara cismim ezeller,
Üreyim soğudu geçdikçe iller,
Deste deste gelen türfe güzeller
Canımı yandırıp yakmayır indi.

Deyir kocalmısan, yokdur tutarın
Dadı, tuzu yokmuş sanki novbarın.
Ellerim kuruyup, tanış kızların
Döşüne gül-çiçek takmayır indi.

Deyir sözlerini kalka-yıkıla.
Gedir düz çığrlar, gelmir düz yola.
Men sağa çekirem, o çekir sola
Ayağım sözlüme bakmayır indi.

SÖYLE

Derdim çoktur, derdin alım, ay aşık
Al sazı, bu derdi her yana söyle.
Akıldan kem olan duymaz, anlamaz
Menim sözlerimi kanana söyle.

Adamı oynatmak insanlık değil,
Aşkı hissetmemek cavanlık değil,
Menim şikâyetim divanlık değil,
Ne sultana söyle, ne hana söyle.

Hemişe elinde sakla cilovu,
Yalnız ovçu biler oylağı, ovu.
Kim oda düşmeyip duymaz alovu,
Mehebbet oduna yanana söyle.

Hakk olur... men hara, bi-ilgar hara.
Düşmüşem ne edim, yokdur bir çara.
İşdir yolun düşdü karlı dağlara
Haray çek, âhımı dumana söyle.

Tapılmaz elesi bizim zamanda
O tekdir, heç misli yokdur cihanda.
Belke birgün gördün toyda, nişanda
Unutma, erzimi canana söyle.

El ağzı fal olar, bunu sal yada.
Sırrı dosta verme, söyleme yada
Hayır haber olsa elde, obada
Kayıdıp gelende Osman'a söyle.

YAŞAMAK İSTER

Yine terlan gönlüm pervâz eyleyir,
Dövr edip konmağa bir budag ister.
O bazan vurular göy çemenlere,
Bazan da pünhâni bir otak ister.

Men kanabilmedik kalbimi düzü,
Düzde iniş diler, inişde düzü.
Dağlarda her zaman arandır sözü,
Aranda kalınca karlı dağ ister.

Yağışda, yağmurda, karda, boranda
Od, alev aşkıyla yanır bir anda...
Yayın isti çağı бүrkü vuranda
Dört yanı yarpızlı bir bulak ister.

Bazen başdan aşır derdim, melâlim,
Bazen bulak kimi durulur hâlim.
Bir melek aşkıyla şâir hayâlim
Bu dünya durdukça yaşamak ister.

SÜLEYMAN RÜSTEM

(12/3/1906 - 1989)

Bakü'da doğdu. Şair, dram yazarı ve siyaset adamı. İlk ve orta tahsilini Bakü'da tamamladı. Endüstri meslek lisesini bitirdikten sonra, bir müddet çalıştı. Sonra, Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Şark Fakültesi'ne kayıt yaptırdı. Bu arada "Maarif ve Medeniyet" dergisinde Unudulmuş Genç adlı ilk şiiri yayınlandı. Bunu, diğer yazılarıyla şiirleri takip etti. "S.R.", "Demirçi", "D. oğlu S.", "R. zade", "D oğlu", "Zümrüd" "Demirçi oğlu", "Biteessüb", "Edebîyat Meraklısı", "İyne", "S. Rüstemezade" ve "Rüstemezade" imzalarıyla "Komunist" "Bakinski Raboçi" (Bakü İşçisi), "Genç İşçi" gibi gazete ve dergilerde yazılar yazdı. Diğer taraftan partinin çeşitli kademelerinde faal görev aldı ve mükafat olarak Bakü'da başladığı yüksek tahsilini Moskova Devlet Üniversitesi'nde tamamlama imkanı buldu. **Gana Gan** adlı piyesi ve H. Nezerli ile birlikte yazdıkları **Yangın** adlı piyesi, 1931'de sahneye konuldu. Azerbaycan Yüksek Sovyeti'ne 1938'de milletvekili seçildi. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Sovyet ordusunda görev alıp, İran'a gitti. Burada, misyonerlik faaliyetlerinin yanı sıra Tebriz'de çıkmakta olan **Vatan Yolunda** adlı gazetede Süleyman Hikmet imzasıyla şiirlerini neşrettirdi. Komunist Partisi'ne olan hizmetlerinden ötürü, üç kez Lenin mükafatı aldı. Bunu diğer madalya ve nişanlar takip etti. Azerbaycan Komunist Partisi Âli Sovyeti'nin başkanı iken, 1989'da vefat eden Süleyman Rüstem'in elliye yakın eseri yayınlanmıştır. Önemli eserlerinden bazılarının adları şöyledir : **Elemden Neş'eye** (1927), **Şâirin Sesi** (1934), **Ulduzlar** (1934), **Gecenin Romantıkası** (1938), **Durnalar** (1942), **Lirik Şiirler** (1956), **Demir Addımlar** (1957), **Bahar Düşünceleri** (1964), **Güneşli Sahillerde** (1963), **Biraz Da Mehebbetden** (1966), **Durna** (1963), **Könül** (1970), **Mahnılar, Mahnular** (1975), **Hezcerimin Scheri** (1976), **Menim Güneşim** (1980), **Ürek Döyüntüleri** (1984).

VATAN

Ey vatan! Toprağın azizdir mene,
Men orda tapmışam saadetimi.
Gönülden mahnılar koşmuşam sana
Çevirip bayrağa muhabbetimi.

Gözümü dünyaya açanda ilkin
Anamı görmüşem, seni görmüşem.
Ahdına vefâlı bir oğul tekin
Döyünen kalbimi sene vermişem.

Şöhretim ey vatan, şanıım ey vatan,
Sen benim adımı ellere yaydın,
Üreyim ey vatan, canım ey vatan,
Men şâir olmazdım sen olmasaydın!

YAZMIŞAM ADINI

Söyleme, sevgilim, vefasız mene,
Men ki yâd edirem her zaman seni.
Kalbimden birce an koparabilmez
Ne boran, ne tufan, ne hicrân seni.

Yazmışam adını güne, aya men,
Düşmüşem aşk adlı bir sevdaya men.
Seninçün gelmişem bu dünyaya men
Menimçün yaradıp yaradan seni!

KIZILGÜLLER

Garibedir bu Göyçay,
Yoktur ona mence tay.
Kızılgül mânâsında,
Kızılgül dünyasında,
Kızılgüldür bayrağı.
Baharın oğlan çağı,
Mahnı deyip doyunca
Çayın sahil boyunca
Gözlerinde ilkbahar
Gezir oğlanlar, kızlar.

Ellerinde kızılgül.
Dillerinde kızılgül
Seyr edirem her yanı,
Üst-başdan boş yer hanî!
Döşlerinde kızılgül,
Başlarında kızılgül.
Hamının paltarının
Ceblerinde kızılgül.
Hatta kulaklarının
Diplerinde kızılgül.
Sesinde, nefesinde
Muhabbet nağmesinde
Etir saçan kızılgül,
Göntül açan kızılgül.
Yaşlıların kar kimi
Saçlarında kızılgül.
Mübalağa değil bu
Kaşlarında kızılgül.
Yerişlerin özünde,
Görüşlerin özünde,
Dudaklarda kızılgül,
Yanaklarda kızılgül.
Körpe tek tutup ayak
Yaman gezir kızılgül.
Sulara baş vurarak
Çayda üzür kızılgül.
Gezirem çemenliği,
Şeyr edirem şenliği,
Hayranım bu işlere
Çekilipdir işlere
Etle birge kızılgül,

Cerge cerge kızılgül.
Kebaplar da gül dadır,
Şaraplar da gül dadır.
Bu sevdiğim şehirde,
Eşiklerde kızılgül,
Beşiklerde kızılgül.
Göyden ele bilirsən
Kızılgül yağır yere.
Kızılgül nefesiyle
Dolup bütün dağ, dere.
Sözümə inanmayan,
Gözümə inanmayan,
Uçsun demirem ki, men
Güne, ulduza, aya.
Koy terpenip yerinden
Sefer etsin Göyçay'a!..

ŞÂİR KARDAŞIMA MEKTUP

-Şehriyar'a-

Koy söyleyim yüreğimin sözlünü,
Bir kere de görmemişem yüzünü,
Bigaranam, yetir mene özünü
Mehebbetin bağrındadır, Şehriyar,
Menim yürek ağrındadır, Şehriyar.
Kim deyir ki lisânımız ayrıdır,
Ne adımız, ne sanımız ayrıdır.
Ne kanımız, ne canımız ayrıdır,
Yürek birdir, beden birdir, Şehriyar,
Vatan birdir, vatan birdir, Şehriyar!

Havaları ne güzelmış bu yazın,
Araz üstten çatdı mene avazın.
Yarı canım bu tayında Araz'ın,
Yarı canım yanındadır, Şehriyar,
Şiirin, sözün etir dadır, Şehriyar.

Her canlıdan sana bu can yakındır,
Uzak deyil, yok ki yaman yakındır,
Kaşla gözün arasından yakındır,
Deme ömür hazansızdır, Şehriyar,
Ecel yaman amansızdır, Şehriyar.

Beşikteki kuş uykulu körpeler,
Dudakları süd kokulu körpeler.
Babalari dağdan ulu körpeler,
Bizi evez edecekler, Şehriyar,
Yolumuzla gidecekler, Şehriyar!

Hicran odu sinemizi yaktı, gel,
Senden ötrü yüreyimiz akdı, gel.
İsteyirsen incir, üzüm vakti gel,
Meclislerde başta otur, Şehriyar,
Kalbimdeki arzum budur, Şehriyar!

Gel Bakı'ya, bağım, bahçem gülende,
Birce avuç toprak getir gelende,
Dostlar katsın torpağıma, ölende,
Belki onda kâma çatım, Şehriyar,
Son menzilde rahat yatım, Şehriyar!

MODA KURBANI

Anadan milletli, vatanlı oldun,
Büyüdün, cildini değışdin tamam.
Mektepten kovuldun, işten kovuldun,
Bir yoka çevrilip dedin ki, varam?

Bir gece milletli, vatanlı yattın,
Vatansız, milletsiz uyandın seher.
Ak gntn, hoş gntn taşını attın,
Bundan büyüklerin tutmadı haber.
ramsız içmekten, ay nankör bala,
Őiřip dşbere tek göz kanatların.
Gece meyhneden düşerken yola
Sözüne bakmıyor öz ayakların.
Atanı, ananı tanıdığımdan
Taaccp edirem emellerine.
Atanı, ananı üvey bilmeğin,
Toyda ağlamağın, yasda glmeğin,
Sun'ı tebessümün, sun'ı sohbetin,
Kenardan gelmedir, kenardan gelme.
Eşit sözlerimi sen kelme-kelme.
orabın hârici, ekmen hârici,
Pencekde parlayan dğmen hârici.
Kirpiğin gelmedir, kaşın gelmedir,
Tüyü yer süpüren başın gelmedir.
Adama okşamak neyine gerek,
Sakkahın mübârek, bığın mübârek.
Gözüne yad elin karatıkanı
Kızıl gl grntr, iek grntr.
Hricin aybecer moda kurbanı
z doğma bacından geçeng grntr.
Danırsan bu yerde yahşı ne varsa,
Yad yerin pisi de sana hoş gelir.
Tutulursan derde, batırsan yasa,
Her kim ki, yanına eliboş gelir.
Herşeyi başayak kanıp deyrisen,
Bu ne manzaradır, bu ne sahnedir!

Atanı, ananı danıp deyrisen-
Fuzli khnedir, Vağıf khnedir.
Senin şiir zevkin, msiki zevkin
O taydan gelmedir, uzakdır bize.
Alıpdır başının stnt ovgun,
Kalbinde zibilin ıktıptır dize.
Grtp grtrrsen çirkinlikleri,
Bes senin maymundan farkın ne oldu?
El kabağa getdi, sen getdin geri.
Genliğin kışda yok, baharda soldu.
Dikkatle baktıkça grtrem ki men
mtr ağacının meyvesi kldır.
Bilirem treyin, beynin, düşüncen
Vatan malı değil, hârici maldır.
Sesine ses veren yok değil, mence,
Grtrem başınız yaman kaldadır.
Taşını atmasan bu hein, puun
El seni diriyken grda görecek.
Yzkara atan bed emelinn
Vatan karşısında cevap verecek!

TEBRİZİM

Baktıkça hsntne doymayıp gzlm,
Tebrizim, Tebrizim, güzel Tebrizim!

Koymaram yadları girsin koynuna,
İzin ver koluma salım boynuna!
Senin bayramına, senin toyuna
Dili bir, kanı bir kardaşın gelip;
Derdine aşına sırdaşın gelip!..

Sen ıkdın karşıma tuzla, rekle,
Bağundan derdiğin glle, iekle,

İkiye bölünmez saf bir yürekle...
Tebrizim, Tebrizim, aman Tebrizim!
Yök olsun başından duman, Tebrizim!

Bülbül zâr zâr ağlar çemenden ayrı;
İnsan deyip-gülmez vatandan ayrı;
Can nece yaşasın canândan ayrı!
Aç öz yüreyini danış, Tebrizim,
Olum dertlerine tanış, Tebrizim!

Kadrini ayrılık çekenler bilir;
Hicrinde gözyaşı dökkenler bilir;
Ömrüne karanlık çökenler bilir
Bağından gül-çiçek derdim, Tebrizim,
Yine tazelendi derdim, Tebrizim!

Bu ayna bulaklar, bu ayna sular,
Suda ayağını yuyan gurğular
Doğurur gönlümde min min arzular
Seslenir kemanım, sazım, Tebrizim,
Ey benim baharım, yazım Tebrizim!

İzin ver dağların başına çıkım,
Derim üzümünden bir neçe salkım;
Yuyup gile gile hüsnüne bakım,
Gönlüm kartal kimi uçsun, Tebrizim,
İlham perisini güçsun, Tebrizim!

Geşenk kızların var güzel, yup-yumru,
Sende mesken salıp göyerçin, kumru.
Görüm uzun olsun onların ömrü,
Görüm gelmeyesen göze Tebrizim,
Kulak as dediyim söze, Tebrizim!

Ezelden şâirler yurdusan, inan,
Döşünden süt emen saysız kahraman
Yolunda canını etmişdir kurban
Getirip onları yâda Tebrizim,
Baş eyime cellâda, yada, Tebrizim!

Ne geşenkdir yol üstünde söyütler,
Söyütlerin gölgesinde yiğitler
Babalardan dinleyirler öğütler,
Coşur damarlada kanı, Tebrizim,
Yokdur bu mertlerin sanı, Tebrizim!

Ağlasan ağlaram, gülsen gülerem
Yaşasan yaşaram, ölsen ölerem,
Varımı seninle yarı bölerem
Gel bir de yüzünden öpüm, Tebrizim,
Başına gül, çiçek sepim, Tebrizim!

Nedir o mânâlı derin bakışlar,
Nedir gözlerinden yağın yağışlar,
Nedir kalbindeki payızlar, kışlar?
Yetim tek boynunu burma, Tebrizim,
Melûl melûl bakıp durma, Tebrizim!

Senin çiçeğine, güllüne kurban,
Mene kardaş deyen diline kurban,
Vatanına kurban, eline kurban,
Baktıkça hüsnüne doymayıp gözüm,
Tebrizim, Tebrizim, güzel Tebrizim!

SAMED VURGUN

(21/3/1906 - 27/5/1956)

Şair, dramaturg, mütercim, münekkit ve gazeteci. Kazak ilçesinin Yukarı Salahlı köyünde doğdu. Vurgun, ilk öğrenimini burada tamamladıktan sonra Kazak'daki muallimler seminerine katılıp, öğretmen oldu. Bir müddet Kazak, Guba ve Gence'de öğretmenlik yaptı. Daha sonra, Moskova Devlet Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesi'ne girdi. Buradan, 1931'de mezun olan Vurgun, Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'ne asistan oldu. Azerbaycan Yazarları Kurultayı'nda, 1934'de başkan seçilince, üniversitedeki görevini bırakıp, siyasete atıldı. Samed Vurgun, uzun müddet bu görevde kaldı. Bu arada Vagif (1938), Hanlar (1942), İnsan (1945) adlı manzum piyeslerini yazdı. Vurgun, Yazarlar Birliği'nin, 1954'de yapılan toplantısında Azerbaycan İlimler Akademisi'nin başkan yardımcılığına getirildi. Daha sonra Harici Ülkelerle Medenî Alaka Cemiyeti'nin başkanlığı ve Sovyet Sulhu Müdafâ Komitesi'nin üyesi görevlerinde bulundu. Bu son görevi sırasında birçok ülkede Azerbaycan'ı temsil etti.

Samed Vurgun, çok yönlü bir insan olmasına rağmen, daha ziyade şair olarak tanınır. Azerbaycan'da manzum piyes yazma geleneğini başlatanlardandır. Hakkında birkaç doktora seviyesinde tez yapılmış; adı, sovhoz, kolhoz, cadde, okul ve meydanlara verilmiştir. Bakû ve Kazak'ta heykeli dikilmiş, evi ise müze haline getirilmiştir.

Eserlerinden bazıları çeşitli dillere çevrilen Samed Vurgun'un başlıca eserleri şunlardır : Şâir Andı (1930), Fanar (1932), Könül Defteri (1934), Azad İlaham (1939), Talıstan (1941), Kahramanlık Dastanları (1941), Scadet Uğruna (1942), Mene Bele Söyleyirler (1943), Ayın Efsânesi (1945), İstikbâl Terânesi (1947), Menim Andım (1950), Dünyanın Haritası (1951), Vagif (1973), Azerbaycan, Azerbaycan (1976). Son iki eseri ölümünden sonra neşrolunan Vurgun'un, Rusçadan da tercümeleri vardır.

AZERBAJYCAN

Çok geçmişem bu dağlardan
Turna gözlü bulaklardan;
Eşitmişem uzaklardan
Sâkin akan Arazları;
Sınamışam dostu, yâri...

El bilir ki, sen menimsen,
Yurdum, yuvam, meskenimsen,
Anam, doğma vetenimsen!
Ayrılar mı gönül candan?
Azerbaycan, Azerbaycan!

Men bir uşak, sen bir ana,
Odur ki, bağılyam sana;
Hansı semte, hansı yana
Hey uçsam da yuvam sensen,
Elim, güntüm, obam sensen!

Fakat senden gen düşende,
Ayrılık menden düşende,
Saçlarım den düşende
Boğar aylar, iller meni,
Kınamasın eller meni.

Dağların başı kardır,
Ağ örpeyin bulutlardır.
Büyük bir geçmişin vardır;
Bilinmeyir yaşın senin,
Neler çekmiş başın senin.

Düşdün uğursuz dillere,
Nes aylara, nes illere.
Nesillerden nesillere
Geçen bir şöhretin vardır;
Oğlun, kızın bahtiyardır...

Hey bahıram bu düzlere,
Elâ gözlü güldüzlere;
Kara halı ak yüzlere
Gönül ister şiiir yaza;
Gençleşirem yaza yaza...

Bir tarafın bahr-ı Hazar,
Yeşilbaş sunalar üzer;
Hayâlim dolanar gezer
Gâh Muğan'ı, gâh Eldar'ı,
Menzil uzak, ömür yar!

Sıra dağlar, gen dereler,
Yürek açan manzaralar...
Ceyran kaçır, cüyür meler,
Ne çoktur oylağın senin!
Aranın, yaylağın senin.

Geç bu dağdan, bu arandan,
Astara'dan, Lenkeran'dan.
Afrika'dan, Hindistan'dan
Konak gelir bize kuşlar,
Zulm elinden kurtulmuşlar.

Bu yerlerde limon sarı,
Eyir, salır budakları;
Dağlarının dümağ karı
Yaranmışdır karlı kışdan,
Bir sengerdir yaranmışdan.

Lenkeran'ın güllü renk renk,
Yurdumuzun kızları tek.
Demle çayı, tök ver görek,
Anamın dilber gelini!
Yadlara açma elini.

Sarı sünbül bizim çörek,
Pambığımız çiçek çiçek,
Her üzümünden bir şire çek
Seher seher aç karına,
Kuvvet olsun kollarına.

Min Gazak'da köhlen ata,
Yalmanına yata yata,
At, kan tere bata bata,
Göy yaylaklar beline kalk,
Kepez dağdan Göygöl'e bak!..

Ey azad gün, azad insan,
Doyunca iç bu bahardan!
Bizim halı halçalardan
Ser çınarlar gölgesine,
Alkış güneş ülkesine!

Gönlüm geçir Karabağ'dan,
Gâh bu dağdan, gâh o dağdan;
Akşamüstü koy uzakdan
Havalansın Han'ın sesi,
Karabağ'ın şikestesini.

Güzel vatan! Mânân derin,
Beşiyisen güzellerin!
Âşık deyer serin serin,
Sen güneşin kucağısan
Şiir, senet ocağısan.

Ölmez gönül, ölmez eser,
Nizâmiler, Fuzûliler!
Elin kalem, sinen defter,
De gelsin her neyin vardır,
Deyilen söz yadigârdır.

Bir dön bizim Bakı'ya bak,
Sahilleri çırak çarık,
Burukların haykırarak
Nar'a salır boz çöllere,
Işıklanır her dağ, dere.

Nazlandıkça serin külek
Sahillere sine gerek,
Bizim Bakı, bizim yürek!
Işıktadır kuvvet sözü,
Scherlerin ülker gözü.

Dinle meni, güzel vatan!
Bir söz gelir yüreyimden :
Azadlığın aşkıyla sen
Güleceksen her bir zaman
Azerbaycan, Azerbaycan!

SAHİLDE

Ey mâhi ki, rûhum yene bir eski hayâlde...
Sevdâyi o halla
Titrer ve eserken koca sahillere baktım,
Seller kimi aktım.
Deryada da korkunç, deli bir fırtına vardı,
Artık su karardı.
Sevdalara, hülyalara benzerdi bu akşam
Ufkumdaki her şam,
Öz aksini salmıştı suyun bağına, el'an
Fikrimdeki tufan
Dünyaları gezmek deye hülyâlara vardı,
Bilmem ne azardı?...

***

Sen o değilsin, âh!.. Değıştin, döndün,
Bulutlar koynunda parladın, söndün!
Söndün benim rûhum, âmâlim kimi,
Artık hayâl olan hayâlim kimi.

Nerde, bir söyle, âh, nerde o cemâl?
Ne tez harap oldun? Söyle bu ne hâl?
Yarar mı nâzenin ince bir çiçek
Böyle iğrenç olsun... Yaramaz gerçek?!

Yaramaz şu boya şu kırmızı renk,
İşte dudakların ne diyor melek?
Nedir o sun'ilik, nedir âh, aman!

Bir zaman dağlarda vahşî lâle tek,
Ne kadar güzeldin... Gülümseyerek;
O zaman benim bu şikeste rûhum,
Bu dalgın hayâlim, kalb-i mecrûhum
Ve bütün varlığım bir gölge kimi
Koşar da arkanca yorulmadan, âh!..
Hayat amansızdır... sende ne günâh?
Uydun büyüklere, şana şöhrete,
Uydun her geçici ays ü işrete.
Unuttun her zevki, kalbi, vicdânı,
Aradın bir şöhretperest insânı.

Sonra min renk aldın ve sürttün boya,
Kendini sevdirmek istedin ona...
Heyhat! Seni görcek iğrendim belke,
Nedir yüzündeki o çirkin leke?
Sil! Sil onu, artık görmeyim bir de,
Men dözebilmerem bu sonsuz derde.
İşte bak, nedense... nedense bilmem,
Men yazmak isterken kırıldı kalem...

SEN ATMADIN MI?

Çektiğim ağrılar bir yana dursun,
İnsafı, mürtevi sen atmadın mı?
Men sene yâr desem, dilim kurusun,
Yârı, mehebbeti sen satmadın mı?

Kırdın kanadımı, kırdın kolumu,
İtirdim Kâbe'mi, azdım yolumu.
Terlan hayâlimi, lâçın gönülmü,
Aldadıp aldadıp oynatmadın mı?

Vurgun'un âhları yükselir göye,
Sormadın bu sırrı, sormadın niye?
Dünyada bir altın, bir şöret diye
Şahmadın koynunda sen yatmadın mı?

YADIMA DÜŞDÜ

Başına döndüğüm gül yüzlü suna!
Ömrümün ilk çağı yadıma düştü;
Şâirler vatanı bizim taraflar,
Terlanın oylağı yadıma düştü.

Okuyun kalbimi destan içinde,
Yürek döyünmez mi astan içinde?
Payızın fashında botan içinde
Şamamanın tağı yadıma düştü.

Döküldü kâğıza sinemin sözü.
O ana yurdumun ocağı, közü,
Ceyranın duruşu, turnanın gözü,
Kekliğin ayağı yadıma düştü.

Hani at sürdüyüm boranda, karda?
Gezdim âşık kimi bin bir diyarda;
Gülüp oynadığım toyda, mağarda,
Kızların kolbağı yadıma düştü.

Göklere baş çekir Göyezen dağı,
Akşam açık olur ayın kabağı;
Bizim gelinlerin bayram kabağı
Feseli yaymağı yadıma düştü.

Sen bizim ellerin rûhuna bir bak!
Bizden incimemiş bir aziz konak.
Nişanlı kızların görüşden kabak
Telini saymağı yadıma düştü.

Vurgun'un hayâli gezdi aranı,
Gözümde oynadı dağın boranı;
Kışın buz katığı, yayın ayrıanı,
Payızın kaymağı yadıma düştü.

ŞÂİR, NE TEZ KOCALDIN SEN?

Bülbül olup düştüm bağa,
Nâle çektim sola, sağa,
Sesim düştü min budağa,
Susdu çemen... dindi gülşen,
Şâir, ne tez kocaldın sen?

Gönül verdim min akşama,
Pervâne tek yandım şama...
Gözünden yaş dama dama
Şam da dile geldi birden
Şâir, ne tez kocaldın sen?

Meclislere düştü yolum,
Gençlik oldu sağım, solum.
Dedim yatıp rahat olum...
Sual koşturdu her yürekten
Şâir, ne tez kocaldın sen?

Tüfenk alıp çıktım ava,
Doğdu güneş, güldü hava,
Ceyranları kova kova,
Cevap geldi güllerden
Şâir, ne tez kocaldın sen?

Kende gitdim... Bir ağbirçek
Kucakladı meni görcek.
O ağladı bir ana-tek...
Dedi kâş ki, öleydim men,
Şâir, ne tez kocaldın sen?

Garibedir; yüzü arsız,
Şahta kalbi ilkbaharsız...
Aşkî, sözü i'tibarsız
Dostların da deyir bazen
Şâir, ne tez kocaldın sen?

Viran gönlüm varak varak...
Eski hazan, düşdü yarpak.
Ana vatan, ana toprak
Bir âh çekdi sinesinden
Şâir, ne tez kocaldın sen?

Polad sinem, döz bu derde,
Güneş batmaz ilk seherde...
İnsan donlu iblisler de,
Bakıp mene deyir kasden
Şâir, ne tez kocaldın sen?

Kartal olup kanat açtım,
Zamanları geçip açtım,
İnsanlardan uzaklaştım,
Seda geldi yerle gökden
Şâir, ne tez kocaldın sen?

DAĞLAR

Üstünden kervan yerimez,
Sıktır dumanların, dağlar!
Yayda, kışta hiç erimez
Kuzeylerde karın, dağlar!

O kız yaldan tek aşanda,
Saç kemere dolaşanda,
Attan düşüp yol aşanda
Men olum zevvârın, dağlar!

Laçınların göyden inmez,
Kayaların bahar, dinmez,
Yaman günde yüzün dönmez,
Bozulmaz ilgarın, dağlar!

Avcı gezer uğrun uğrun,
Maralların düşer yorgun.
Konak gelip size Vurgun
Sevinsin gülzârın, dağlar!

YADA SAL MENİ

Âşık Şemşir, Delidağ'dan geçende
Keklikli taşlardan haber al meni.
Ceyran bulağında kızlar içende
Saz tutup, söz koşup, yada sal meni.

Hay vurup, gıy vurup, ses sal dağlara,
Güzeller oylağı göy yaylaklara.
Menim bu derdimi de oylaklara
Sinemden okladı bir maral meni.

O ceyran bakışlı baktı uzaktan,
Canımı odlara yaktı nahaktan,
Yüz il de dolanıp geçse o vakttan
Unutmaz âlemde ehl-i hâl meni.

Gelmişem gezmeye sizin dağları,
Bakım yaylaklara doyunca barı.
Bu yere şâirin düştü güzârı,
Güzel karşıladı hoş ikbâl meni.

Baht meni bu yere konak gönderdi.
Gedirem, yamandır ayrılık derdi;
Deme Samed Vurgun geldi-giderdi,
Unutmaz bu oba, bu mahal meni...

ELMAS YILDIRIM

(1907 - 14/1/1952)

Bakû'da doğdu. Çocukluk yılları Azerbaycan'ın kargaşa dönemine rastladı. Kısa süren müstakil Azerbaycan'ın havasını teneffüs edip hürriyetin tadını aldı. İlk ve orta öğrenimini böyle bir ortamda tamamlayan Yıldırım, bu arada Ahmed Cevad, Hüseyin Cavid gibi milli şairleri tanıdı. Komünistler idareye hakim olunca, "zengin çocuğusun" diyerek, onu üniversiteden uzaklaştırdılar. Oysa o, orta halli bir çiftçi çocuğu idi. **A. Dağlar** adlı şiiri İstanbul'da çıkan "Hayat" mecmuasında yayınlanınca, rejimin Yıldırım üzerindeki baskısı daha da arttı ve Dağıstan'a sürüldü. Yıldırım, orada da mücadelesine devam edip, halkı uyandırmaya çalıştı. Buradaki faaliyetleri duyulunca, bu sefer Türkmenistan'a sürüldü. Orada evlenen genç şair, durumun kötüye gittiğini görünce, ailesini de alarak, İran'a geçti. İran'da casus muamelesi gördü ve yirmi beş gün hapiste yattı. Hapisten çıktıktan sonra, İran'da aradığı ortamı bulamayan şair, aynı yıl (1933) Türkiye'ye geçti ve Elazığ ili Palu ilçesine bağlı Karaca bucağında vekil öğretmenliğe başladı. Daha sonra sırasıyla Elâzığ iskan dairesinde, Keban ve Palu tahrirat kâtipliklerinde, Ağrı, Hankendi, Balıbeş ve Muşan bucak müdürlüklerinde bulunmuş, Kale bucak müdürü iken bir türlü yakasını bırakmayan böbrek rahatsızlığından kurtulamayıp hayata gözlerini yumdu. Yıldırım, kendi imkanlarıyla 1936'ya kadar yazdığı şiirleri **Boğulmayan Bir Ses** adı altında neşretti. Şiirlerinden bir kısmı ise **Elmas Yıldırım'ın Seçilmiş Şiirleri** adıyla 1953'te Azerbaycan Kültür Derneği tarafından Ankara'da yayınlandı. Aynı kitap biraz kısaltılmış haliyle Hacı Hacıyev'in tertibiyle, 1990'da Azerbaycan'ın **Didergin Salınmış Evladı Elmas Yıldırım** adıyla Bakû'da neşredilmiştir.

BEN Mİ?

Sormayın, kimlerdenem, haralıyam, a dostlar!
Gönülden fırtınalı, boralıyam, a dostlar!
Kızıl bir kurşun aldım, yaralıyam, a dostlar!

Cevrine tâb edersem, dağları deleceğim,
Kurban kabul ederse, yolunda öleceğim!..
Deymeyin, siz deymeyin, tâ kalbimden dağlıyım,
Ben dünyaya ün veren Altayların oğluyum.
O toprakta doğmuşum, o toprağa bağlıyım,

İstemem bir yabancı göz diksin bir taşına,
Yol ver, yor ver konayım o dağların başına!..

Ey yıllarca uzaktan hasretini çektiğim,
Uğrunda gizli gizli gözyaşları döktüğüm,
Ne bu, dinsiz tâlihe böyle boyun böküğüm?

Gözüm mü kör, kolumda kuvvet mi yok benim?
Nerdesin ey geçmişim, gel kalbime ak benim?!..

Ben miyim Altaylarda başı göklere degen,
Tarihi ben mi yazdım, tarih mi beni ögen?
Ben miyim şimdi böyle tevekküle baş egen?...

Hangi zâlim o, benim kollarımı bükecek,
Hangi kuvvet o, beni zincirlere çekecek?..

AZERBAYCAN'IM

Nerde beni gül koynunda doğuran,
Hamurumu gözyaşıyla yoğuran,
Beşiğimde layla bala, çağuran...
Azerbaycan, benim bahtsız anam oy!..
Neçe bin yıl hasretinle yanam, oy!..

Selâm desem, rüzgâr alıp götürse,
Ağrı Dağ'dan Elagöz'e ötürse,
Kür, sesimi göy Hazar'a yetirse,
Hazar coşup zincirini kırsa, oy!..
Hükmetse, bu sersem gidiş dursa, oy!..

Haber alsam Muğan'ımdan, Mil'imden,
Nazlı Bakû'm, o nefit kokan gülümden;
Kim demiş ki, düşmüş adı dilimden...
Azerbaycan, benim eşsiz yurdum, oy!..
Ölmez aşkım, içimdeki derdim oy!..

Gönlüme tek Kâbe yaptım seni ben,
Sensiz nidem gurbet elde günü ben?!..
Sensiz nidem Allahu ben, dini ben...
Azerbaycan, benim tacım, tahtım oy!..
Uyanmaz mı kör olası bahtım oy!..

GURBET MEKTUPLARI

Çoktan oldu almadım,
Bacım, senden ne bir mektup, ne sorak.
Bilsen ne kadar derindir özlemim,
Gözlerimde bilsen nasıl tütüyor
O söğütlü, çam kokulu toprak!..
Hele bizim o vişneli bağımız,
O benim nar ağacım,
Yerinde durur mu bacım?..

Hani ya, sen bu yaz bana
Nişanlımın işlediği,
Gözyaşıyla örüp gümüşlediği
Mavi, ipek bir mendil yollayacaktın?..
Çok bekledim, yaz geçti,
Kış da bitti,
Bahar geldi, bademler çiçek açtı,
Hâlâ senden haber yok,
Nerde benim ipek, mavi mendilim?..
Hâlâ gelecek diye,
Boynumu eye eye,
Yıllarca gözyaşlarımı kurutan
Gurbet kokulu mendilimi koklarım!..

Benim biricik bacım,
Dinle, sana anlatayım gurbeti:
Kahr olası çekilmeyen nazı var;
Gurbet dedikleri ıssız bir ada,
Dört tarafı uçsuz bucaksız deniz;
Sahillerinde yalnız,
Kayalara çarpan suların sesi,
Bir de garip martıların şarkısı...

Burda ne ana sesi,
Ne de senin sesin var.
Ne de o kara gözlü nişanlımın nağmesi;
Aşk ne, sevgi ne,
Bilmez bu dağlar,
Bir garibin yüzüne.
Bakıp gülmez bu dağlar!..

BİRGÜN GELECEK

Orda Orta Zaman'ın vahşetinden yadigâr
Karanlıklar içinde kurulmuş bir "cennet" var.
Bir cennet ki, özeği kanlı bir Kremlin'in
Milyonla kafa yutmuş temelinde yükselir.
Ruh alıp Deli Petro ve bir Müthiş İvan'dan,
Dünyayı yakıp yıkmak emelinde yükselir...
Kremlin, onu sorun tarihin yaprağına,
O ölüm kalesinin nasıl kurulduğunu,
Kaç milyon insan kanı çilenmiş toprağına...
Kaç milyon günahsızın başı vurulduğunu,
Kremlin, o eskiden beri zulmün kaynağı,
Kremlin... hürriyetin kabrini kazan kale,
Kremlin... o şimdi de kızıkların oylağı,
Neronların Roması yanında hiçtir bile...

Orda kurmuş yuvayı çifte başlı kartallar,
Orda vahşî çarların tak ü zaferleri var.
Orda hür ülkeleri saran zincirin ucu,
Orda kanlı prensler ve kinyazların gücü.
Orda Suvorovların, Nevskilerin yadı,
Orda Kutuzovların, Donskoyların adı.
Kanlı dehlizlerinde canlanır Kuzma Minin,
Duvarlarda gölgesi titrek Kurapatkin'in.
Orda Deli Petro'nun hırsı var, emeli var,
Orda sosyalistliğin Ruslaşan temili var...
Kremlin... o çarların kanlı tahtına yuva,
Kremlin, o bugün de hırçınlaşan Moskova...

Orda yok hürriyetin gözle görülen H'si,
Belki var da, boğulmuş sulu zindanda sesi.
Orda kan lekesidir toprakta kalan izler,
Ortaçağ'ın canlısı, ölüm kokan dehlizler.
Orda korkunç geceler, kanlı sabahlar orda,
Cesetlerle denize gömülen ahlar orda.
Orda ani verilen mahkemesiz fermanlar,
Orda kurşun başların ağrısını dermanlar.
Orda toptan dağılan meskenler, yuvalar var,
Orda zincir sesinden çınlayan ovalar var.
Yayılr enginlere orda kırbaç sesleri,
Yollarda süngülerin tükenen nefesleri.
Orda ölüm kampları aç milyonları bekler,
Geceler nöbetçisi kan içici köpekler.
Orda konar kargalar hergün binlerce leşe,
Bir ölüm dünyasıdır Sibirya baştan başa...

Sibirya... O bir mezar her sürülen yığına,
Tanrı bile pişmandır onu yarattığına.

Sibirya, o yüzleri, donları kavuran bucağ,
Ateşli göntüleri buzla yakan bir kucak.
Rüzgârı ölüm kokar, güneşi dondurucu,
Uzandıkça uzanır, ne sonu var, ne ucu.
Koynuna atılanlar "sâkinleşir", "uslanır."
Orda zihinler durur, orda fikir paslanır.
Yalnız kollar çalışır, keskinleşir tırnaklar,
Buz bağlamış toprağı kazıp eşer tırnaklar.
Kondukça kar üstüne damla damla akan kan,
Sanki kızıl lâledir açmış, yeşili noksan...
Orda bir tesellidir gözlerde gizlenen nem,
Alevli bir cennette işte buzlu cehennem...
Buzlu cehennem, o dün bir çarlığın temeli,
Buzlu cehennem bugün bir varlığın temeli.
Bir varlık ki, içtiği kan, yediği canlı et,
Kemiklerin üstünde yükselir kızıl cennet...

Dün orda sâkin, yeşil bir Kırım vardı, nerde?
Nerde koca Kafkas'ın bağrında Çeçen yurdu?
Onlar devâ ararken düşdükleri o derde,
Fakat azgın Moskova kudurdukça kudurdu.
Bir emir, evet, yalnız keskin bir emir "baş"dan,
Bir baş ki, vücüt etse, kalbi, ciğeri taştan...
Bir emir... Kırım, Çeçen Sibirya'ya... Bu kadar...
Yüzyıllarca o yerde mesken kuran yuvalar,
Savruldu yol üstüne bir avuç toprak gibi,
Serpildi Sibirya'nın o vahşî sinesine;
Ses verdi kırbaç sesi aç kurtların sesine.
Ermek için "zorba şef" kıpkızıl emeline,
Milyon daha gömüldü "cennetin" temeline...
Söyle, hangi tarihte, hangi devirde, nerde,
Görülmüş milyonları aşan sürgün sürüsü?

Hangi kalem tercüman olmuş bu kanlı derde,
Yamyamların içinde var mı böyle birisi?...

Lânet hür bir âlemde insan hürriyetine
Mel'un bir kuvvet gibi zincir vurana lânet...
Kapılıp bir zümrenin zor güden niyetine,
Mukaddes dileklere karşı durana lânet!..

Asırların içinde yirminci asırdır bu,
Çekilir mi çarmıha hür bir dilek, hür duygu?
Bir cennet ki sunduğu ölüm, verdiği kaygı,
Rengi şafaktır diye, saçtığı kana lânet...

Yok, yok bu yol değildir hayata tat verecek,
İnsan hürriyetine ruh ve kanat verecek,
Bir cennet ki zulmetin perdesini örecek,
Onu karanlıklarda öyle kurana lânet!..

Verseydi tanrım bana geçmişten bir anımı,
Yakarak bir beşâle, kurardım hür bir ocak...
Götürüp insanlıktan ruh alan fermanımı
Salardım dört bir yana, şenlenirdi her buçak...

Kazardım gönüllerde yalnız bir tek ideal;
İnsanlara hürriyet, milletlere istiklâl!..

Nerdesin ey halaskâr bozkurdum, çık yoluma,
Nerdesin ey Timur'un kudreti, gel koluma,
Şimşekler gibi bir an ben çıkmak istiyorum,
Moskova'yı kökünden ben yakmak istiyorum.

Hür bir dünya, hür bir din, hür bir tanrı, hür bir yol,
Hür bir hayat, hür vicdan, hür bir kafa, hür bir kol.
Hür bir şiir, hür bir aşk, hür bir mesken, hür emek,
İnsan oğlunun asıl hür cenneti bu demek...

İşte, böyle bir âlem, böyle bir dünya diye,
Her çorak bir bucağa bir su gibi akmalı,
Küllerini rüzgâra vermek için hediye,
Hür insanlık ugruna Moskova'yı yakmalı!..

KARA DESTAN

Kimse bilmez Tanrı Dağ'ın yaşını,
Duman almış Altayların başını,
Uçurmuştur baştan devlet kuşunu,
Servetine yüz çevirmiş zaman hey...

Koca Türk'ün düştüğü dert yaman hey...
Dörtbir yana dağılmış Türk soyları,
Sönmüş ocak, göçüp gitmiş boyları.
Dertli dertli akar bozkır çayları,
Saklar içten gizli ümid, güman hey...

Koca Türk'ün düştüğü gün yaman hey...
Ak alınına kara yazı yazılmış,
Yaylalarda düğün-dernek bozulmuş.
Gelinlerin gür saçları çözülmüş,
Yada kalmış, diler elden aman hey...
Koca Türk'ün düştüğü hal yaman hey...

Dağdan dağa çarpıp gitmiş doğanlar,
Kayalarda izi kalmış ol kanlar.
Ordulara buyruk vermez İlhanlar,
Nerde kalmış setler yıkan ferman hey...
Koca Türk'ün düştüğü dert yaman hey...

Harap olmuş Buhara'sı, Başkend'i,
Matem tutmuş Semerkand'ı, Taşkend'i.
Kendi söyler, döker gözden yaş kendi,
Ne ozan var, ne yazan, ne şaman hey...
Koca Türk'ün düştüğü dert yaman hey...

Kazan, Başkırt batmış; Kırım sürülmüş,
Benim çekik gözlü yarım sürülmüş,
Konu-komşum, bütün varım sürülmüş,
Bulunur mu Sibirya'da iman hey?
Koca Türk'ün düştüğü hal yaman hey...

Türk illeri birbirine yaslanır,
Kazak, Kırgız, Türkmen, Özbek adlanır.
Azeri Türk yanar, içten odlanır,
Ana yurdun içten hali duman hey,
Koca Türk'ün düştüğü dert yaman hey...
Geçen çağlar yatmış, eller ayılmaz,
Tanım çayı doğru yola koyulmaz,
Hey seslenir, Amuderya duyulmaz,
Sirderya'da kalmamıştır derman hey...
Koca Türk'ün düştüğü dert yaman hey...

Hazer çoşar, haber salar Kür'üne,
Akıp gider Kür sürüne sürüne.
İdil ağlar, Altın Ordu yedine,
Aral da öz varlığından pişman hey...

Koca Türk'ün düştüğü dert yaman hey...
Azerbaycan dert içinde boğulmuş,
Sevenleri diyar diyar kovulmuş;
Ağla şâir, ağla, yurdun dağılmış,
Nerde kopuz, nerde kırık keman hey...
Nerde büyük vatan, nerde Turan hey...

DAĞLARA VEDA

Ezelden can diyerek bu sevdalı tülkeye,
Her gadasın aldığım sana ayan, a dağlar!..
Okşarken her derdini, söz verdim ölüm diye,
Onunçündür çektiğim dert bî-payân, a dağlar!..

Doğma yurdu terk edip, atıldım diyar diyar,
Görmedim genç ömrümde yaşanacak bir bahar.
Döndü hep düşman oldu, dost denilen her ne var,
Sen gel öz dostluğunda muhkem dayan, a dağlar!

Of... Bakî, bu ayrılık bana ölümden beter,
İçimde yaşattığım garip bülbulün öter.
Sen bu kızıl uykuya bunca yattığın yeter,
Artık uyan a dağlar, artık uyan, a dağlar!..

Birgün gelir koşarak yurdumun harayına,
Ben ateş edeceğim düşmanın sarayına.
Ne düşer yurdu gitmiş bir yiğidin payına?
Ya şerefli istiklâl, ya kızıl kan, a dağlar!..

MEMMED RAHİM

(20/6/1907 - 6/5/1977)

Şair. Bakû'da doğdu. Küçük yaşta babasını kaybedince, bir demiryolu işçisi olan kardeşinin himayesine sığındı. İlk ve orta öğrenimini Bakû'da tamamladıktan sonra Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'nün Şarkşinashık Fakültesi'ne kabul edildi. Memmed Rahim bir yandan yüksek tahsiline devam ederken, diğer yandan da edebi faaliyetine başladı. İlk şiiri, *Gördüm*, 1926'da yayınlandı. Şairin, bu tarihten itibaren çeşitli gazete ve dergilerde şiirleri yayınlanmaya başlar. Yüksek tahsilini tamamladıktan sonra Azerbaycan Yazarlar Birliği'nin çeşitli kademelerinde görev alan şair, Azerbaycan'ı temsilen Türkiye'ye de, gelmiştir. Rusça ve Ermenice bilen ve tercümeleyen şair, kırka yakın eser yayınlamıştır. Önemli bazı eserleri şunlardır: *Arzular* (1930), *İkinci Kitap* (1933), *Nubar* (1939), *Hezer Sahilinde* (1948), *Abşeron Torpağında* (1952), *Sevgi* (1954), *Mehebbetin Baharı* (1957), *Dayağım* (1971), *Mehebbet Dastanı* (1974).

KIZ, HÂLİĞİN ÖLEYDİ

Saldı kara gözlerin neçe âşığı bende,
Kız, hâligin öleydi seni halk eyleyende,
Kâmına çatmayaydı,
Seni yaradırdısa, meni yaratmayaydı.
Ne ad verim hüsüne, dağlardaki kar mısan?
Ömre esen serin meh, Zeherli rüzgâr mısan?
Sene melek mi deyim? Görmemişem meleği,
Sen mi dolandırırın, söyle çarh-ı feleği?
Bu nice yaraşıktı, bu ne şayak bedendi?
Kız, vücudun nedendi?
Neye okşadılıptı yarananda bu kamet?
Hardandı bu terâvet?
Sen bahar faslısan mı?
Leyli mi, Ashısan mı?
Yoksa adın Şirindi?

Şirinliyin baldan da, şekerden de şirindi!
Süsenber, ağ yasemen senden taze-ter midir?

Vücudun mermer midir?

Sene akar su deyim? Suyu dayandırarsan.
Ateş mi adlandırdım? Alovu yandırarsan.
Saldı kara gözlerin neçe âşığı bende,
Kız, hâligin öleydi seni halk eyleyende,
Kâmına çatmayaydı,
Seni yaradırdısa, meni yaratmayaydı...

GÖZEL VAR KI...

Gözel var ki, boyalıdır,
Gözel de var boyasızdır.
Gözel var ki, heyâlıdır,
Gözel de var heyâsızdır.
Gözel var ki, bir gülüşü
Min hastanın çâresidir.
Gözel de var can dermanı,
Gözlerinin karasıdır.
Melâhette bu nâzenin,
Elebil ay parasıdır.
Gözel var ki, nece deyim,
Od saçan ulduza benzer,
Gözel de var tabiatdan
Dağdaki sal buza benzer.
Gözel var ki, haslatını
Görse korkar şeytan bile,
Gözel var ki, yurt-yuvadır
Kalbi ancak fitne-fele.
Gözel var ki, yekehana,
Gözel var ki, modabazdır,

Tanış-biliş gelip cana,
Yamanca bir edabazdır.
Gâyesidir ancak geyim,
Elesinden ne söyleyim?
Bu gözelden yahşı olar
Susmasam da men az deyim.
Boyağcıdır, suvağcıdır,
Adına koy renksiz deyim.
Kesip ayna kabağını
Saçlarını renkleyerek,
Kızardacak dodağını.
İşledikçe bu malakeş,
Gözlerinin kenarları
Neçe renkli cızık olur.
Sâdeliyin düşmanıdır.
Bele suvag, bele boyag.
Gözelliyin mihrabına
Sahteliyi burakmayag...
Ne olar ki, yertüzünde
Fitne-fel, riyâ olmasın.
Kaşda, gözde, kirpiklerde,
Dodağda boya olmasın...

AYRIDIR YOLLARIMIZ

Sen geçirsen gururla yetgin bir maral kimi,
Ben dayanıp bakıram melûl, melûl, lâl kimi;
Senin yaşın yirmidir, benim sinnim ellidir,
Bakışların ruhûma sâdece tesellidir.
Sen parlak güneş kimi süzürsen iftiharla,
Men bakıram dalınca yürek dolu kubarla.

Meni mat koyan güzel,
Ya sen elli il evvel
Geleydin yeryüzüne,
Ya da men otuz il geç.
Sohbetine, sözüne
Asıram indi kulak
Hasretle, a gülyanak!
Bülbül kimi ötürsen, geçirsen maral kimi,
Men, seni seyr edirem melûl melûl, lâl kimi.
Neyleyim, sevimli kız,
Mehebbet dünyasında
Ayrıdır yollarımız...

ÖZGE KOLTUĞUNA SİĞİNANLARA

Dinle sözlerimi biraz, ey cavan,
Men, dünyalar görüp saç artmışam.
Ders alıp muhterem ustadlarımdan,
Nihâyet özüm de kâme çatmışam.
Dinle, nasihatın menfaati var,
Almas cilalansa daha parlıyar.
Özge koltuğuna kısılmakla sen,
Çatmazsan ebedî şana, şöhrete.
İmtinâ eylersen öz benliğinden,
Senden hayır gelmez bu cemiyete.
Hayat yollarında dara düşersen,
Tufana, çovguna, kara düşersen.
İtirme şerefli müstakilliyi;
Bülbülden alsalar gülü, güllüğü
Okuyabilir mi gül sevdâsıyla?
Here öz kudreti, öz edâsıyla

Sereflenip çatar şöhrete, şana.
Sabır istidadı bizim zamana...
Mehebbetle yapış herbir emelden,
Saadet kuşunu kaçırma elden.
Deme arkam tutup getirer mene.
Güven öz kalbine, sen öz gücüne.
Elden tutup geçme dayaz suları,
Üz coşkun dalgada arzuna sarı.
Bağ salıp elinle çiçek ekende,
Her gülün faslını hatırlayıp ek.
Manzara çekende, sûret çekende,
Öz kalbinle yaşa, mehebbetle çek.
Daş yonansan eğer, sarf et illeri;
Öyren hasletini kara taşın da.
Hayat yollarında gezme serseri,
Yuvanı kur uca dağlar başında.
Bele i'tikatla yol gitsen eğer
Alışar kalbinde gözeren ışık,
Karşılayar seni saadet, zafer,
Hayat sahnesine öz sesinle çık.
Bele arzulayır anamız vatan.
Demirem öğrenme, meslehet al da,
İlk defe göklere dağ üzerinden
Azâmetle uçar bala kartal da.
Ne zaman karşında dayansa engel,
Aslan ürekli ol, üstünden atla.
Dâim zafer çalar, bunu düşün gel,
Peleng pençesiyle, şahin kanatla.
Uyma aldadıcı boş vaadlere
Bednamlık boğacak seni çayında.
Bülbülü demirem, hele bir kere

Kulak as kâküllü torağayın da
Kalbe ferah verir öz terânesi.
Koy olsun her yerde sesin hak sesi.
Ne olursansa ol, ancak özün ol,
Menimdir söyleme özge malına.
Derk eyle bir defa, düşün ki, bu yol
Ebedî hat çeker istikbâlîne.
Artsın öz hünerin, öz göntül varın,
Ver öz sanatına mehebbetini.
Özge koltuğuna sığınanların
Çok yaman görmüşem âkibetini.
Yaşama özgenin otağlarında,
Hayatda senin de ünvanın olsun.
Bu vatan mülkütün torpağlarında
Çalış öz şöhretin, öz şanın olsun...

BÜLBÜL

Yine konup şah budağa
Ne sızlarsan bele, bülbül?
Vefâsızdır yârin senin,
Yanıp dönme küle, bülbül!

Herbir bağın bağbâni var,
Her âşığın devrânı var,
Her bahçenin reyhânı var,
Rahim'in öz canânı var,
O benzemez güle, bülbül!

Öz meylini salmış hara,
Etmiş seni bahtı kara,
Âşık olup dönük yara
Düşme dilden dile, bülbül!

Devrânımın şen çağında
Ötme gamlı gül bağında.
Vefâsızın soragında
Ömrü verme yele, bülbül!

ÜÇ GÜNDEN BİR, BEŞ GÜNDEN BİR

Seher gezip göy çemini
Aktaranda gözüm seni,
Kınamasın nadan meni
Üç günden bir, beş günden bir.

Neden âşık bi-hûş ola?
Könül ister bir kuş ola,
Pencerene konmuş ola
Üç günden bir, beş günden bir.

Şümal boya kurban olum,
Gül tüzüne heyran olum.
Yâra aziz mihman olum
Üç günden bir, beş günden bir.

Kaya dibi serin olur,
Göy deryalar derin olur.
Yâr bûsesi şirin olur
Üç günden bir, beş günden bir.

YALAN HA DEĞİL

Dedim gel çıkmayak uca dağlara,
Dedi korkma, korkma, duman ha değil!
Dedim kirpiklerin döktü kanımı,
Dedi ki, kaşlarım keman ha değil!

Dedim gül dermişem aşkın bağından,
Dedi geçmemisen San'an dağından.
Dedim şamamanı derrem tağından,
Dedi ki, ne olup, talan ha değil!

Dedim doymamışam şehd-i şekerden,
Dedi var haberim bu son haberden.
Dedim ışıklıdır göntül seherden,
Dedi başka sayag olan ha değil...

Dedim sevdamızı el, mahal bilir,
Dedi kim bu aşkı kiyl ü kal bilir?
Dedim dudağımı Rahim bal bilir,
Dedi ki, doğrudur, yalan ha değil...

MİKÂİL MÜŞFİK

(5/6/1908 - 1937)

Stalin'in zulmünden nasibini alan Azerbaycanlı aydınlardan olan Mikâil Müşfik, şiire genç yaşlarında başladı. Bakû doğumludur. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Dil ve Edebiyat Fakültesi'ni bitirmiştir. Müşfik, hayata pedagog olarak atılır. Yedi yıl orta dereceli okullarda muallimlik yapar. İlk şiiri, **Bugün** adını taşımaktadır. Mikâil Müşfik, yazdığı birbirinden güzel şiirleriyle bir anda Azerbaycan okuyucusunun sevgisini kazanır ve en çok okunan şairler arasına girer. Bu arada evlenir ve mutlu bir hayat sürmeğe başlar. Ancak bu mutluluk uzun sürmez. J. Stalin yönetimi, onu sürgüne gönderir. Gidiş, o gidiş. Önce Sibiryaya, ardında da malum netice: Ölüm. Bu da yetmiyormuş gibi, onu Azerbaycan halkının gözünden düşürmek için, hanımı Dilber Ahundzâde'ye kocasının aleyhinde yazılar yazdırtırlar. Müşfik'in öldürülmesiyle sadece Azerbaycan edebiyatı değil, dünya edebiyatı çok şey kaybetti, diyebiliriz. Çünkü, o, hem velût bir şair; hem de, velût bir yazar idi. Kısa süren ve öldürülme ile sona eren hayatında yazdığı eserlerden bazıları şunlardır: **Külekler** (1930), **Günün Sestleri** (1930), **Şiirler** (1934), **Gaya** (1935), **Şengül, Şüngül, Mengül** (1934), **Telgraf Telleri** (1966), **Duygu Yarpaqları** (1966), **Yene O Bağ Olaydı** (1976), **Ebediyet Nağmesi** (1970). Eserlerinden bir kısmı ölümünden sonra neşredilen Müşfik'in, başta Rusça olmak üzere, bazı Batı dillerinden de tercümelere sahiptir.

YENE O BAĞ OLAYDI

Yene o bağ olaydı, yine yığışarak siz

O başa geçeydiniz.

Biz de muradımızca felekden kâm alaydık,

Size konşu olaydık.

Yene o bağ olaydı, seni tez tez göreydim,

Kaleme söz vereydim,

Hergün bir yeni nağme, hergün bir yeni ilham...

Yazaydım seher-akşam.

Arzuya bak, sevgilim, tellerinden ince mi?

Söyle yüreğince mi?

Yine o bağ olaydı, yine size geleydik,

Danışaydık, güleydik.

Ürkek bakışlarınla rûhumu dindireydin,

Meni sevindireydin.

Gizli sohbet açıydık rûhun ihtiyacından,

Kardaşından, bacından

Çekinerek çok zaman sohbeti değişeydin,

Menimle eyişeydin.

Yine de bir vuraydı kalbimiz gizli gizli,

Sen ey esmer benizli!

Bu yaz bir başka yazdır, bu yaz daha da hoşdur,

Vay o kalbe ki, boşdur!

Her ufukta bir heves, her bucakta bir ümit,

İnsanlar daha mes'ut.

Duygular daha ince, fikirler daha derin,

Yüreklere daha serin.

İnsanların vekarı, talebi daha yüksek.

Yolumuzdan taş, kesek

Temizlenmiş biraz da. Ellerin keyfi sazdır,

Bu yaz bir başka yazdır!

Yine o bağ olaydı, yine o kumlu sahil,

Sular öteydi dil, dil.

Saçın kimi kıvrılan dalgalara dalaydım,

Dalıp ilham alaydım.

Endamını hevesle kucaklarken dalgalar,

Kalbimde kasırgalar,

Fırtınalar coşaydı, kıskançlıklar doğaydı,

Meni hersim boğaydı;

Cumup alaydım seni dalgaların elinden,

Yapışaydım belinden,

Hayâlimiz üzeydi sevda denizlerinde,

Lepeler üzerinde,
İlhamımın yelkeni zerrin saçın olaydı.
Sular hırçın olaydı.
Bu ne güzel şiiirdir, bu ne güzel manzara,
Gelin, bakın Hazar'a.
Çıkalım Buzovna'da küçük kayalıklara,
Seyr edelim bir ara...
Geceler sayrışarken ulduzlar lâle kimi,
Işıklar jale kimi
Çilenip dağlarken etrafa damla damla
En yakın bir adamla
Ne güzeldir dinlemek suların mağmesini
Tabiatın sesini!
Ne güzeldir dolaşmak isti yay fasılları
Bu serin sahilleri!
Ne güzeldir seherler bizim büyük rûhumuz,
Aşıp taşan duygumuz,
Şekildeki sulardan bakarak lezzet almak,
Bu mavi şi're dalmak,
Dalgalar kimi kalkmak, dalgalar kimi inmek,
Bazen hürküp çekinmek.
Her dalg bir kişneyen beyaz yallı at kimi,
Bizim bu hayat kimi!
Yine o bağ olaydı sevdalar ülkesinde,
O söğüt gölgesinde.
İnci kumlar üstünde yine verip başbaşa,
Yayı vuraydık başa.
Günlerimiz geçeydi kızgın ferahlar kimi,
Dolu kadehler kimi;
Yapraklar arasından uzatarak elini,
Okşayarak telini,

Geceler tarayaydı saçlarını ay güzel!
Sen güzelsen, ay güzel?
Ellerinde ellerim, gözlerinde gözlerim...
Asılaydı sözlerim
Gönlünün kulağundan bir kızıl tana kimi,
Güneş doğana kimi.
Bu yaz dostlarım biraz bahtavar olacaklar,
Can ciğer olacaklar.
Biraz da uzaklara açacaklar yelkeni,
Rûh yeni, hayat yeni...
Çıkacaklar; gökleri aşarak, döne-döne
Bulutların fevkine.
Yine o bağ olaydı, yine yığışarak siz
O bağa geçeydiniz.
Biz de muradımızca felekten kâm alaydık,
Size konşu olaydık.
Yene o bağ olaydı, seni tez tez göreydim;
Kaleme söz vereydim.
İhergün bir yeni nağme, hergün bir yeni ilham...
Yazaydım seher-akşam.
Arzuya bak, sevgilim, tellerinden ince mi?
Söyle, yüreğince mi?

AYYAŞ

Rüzgâr... çovgun, kar, etraf esim, esim esmede,
Başlar göğüsde... lâkin sokakda bir karaltı
Gerinip bükülmede, şahta onu kesmede,
Buzdan bir cam kesilmiş ayaklarının altı.
Durmadan söylenmede o kendi kendisiyle
Alnının çukurunda parlıyor iki meş'el.
Sağdan, soldan külekler vurup yüzüne sille
Yıkmaq istiyor onu şeffaf demirden bir el.

Yok sözlerinde mânâ, canında yok ihtiyar,
Kollar, bacaklar hepsi karışmış birbirine,
Elvedâ etmiş ona şahsiyet, izzet, vekar,
Düşmüş uğursuz, acı bir âdetin girine.

Sağ elinde bir şişe, sol elinde bir şişe,
Hangi büyük bir sebep onu bu hâle salmış?
Çekmiş hangi bir emel bî-çâreni bu işe,
Hangi tesâdüfden o, bu yaman güne kalmış?

Alnında bir beyaz gam, bir dilenci gününde
Yüzü güneşten kızıl, içi karlardan aktır.
O, şimdi durdu yüksek bir binanın önünde
Geçmişini yaşatmış bu eve baktı... baktı...

Kılıç gibi kesici şahtanın şiddetiyle
İşte çürük bir ağaç cansız uzandı yere.
İçinde beslediği müvebbed kudretiyle
Bir kuşça kanat açtı ak çadralı göklere.

Buram buram kıvrılıp hamle edince rüzgâr
Bu ayyaş kaldırımdan tiz üste yere düştü.
Kalbinde son döyüntü, sesinde hırıltılar
Beyaz tenli taşlarla kucaklaştı, öpüştü.

Evet hayat denilen bu döyüş meydanından
Basılmamış çıkacak kimin varsa kanadı.
Evet, kim şüphe etse kuvvetinden, canından
Aç sokaklar elinde boğulacak hayatı.

Kimdir bu ilan kimi sürünüp ölen adam,
Çökmüş kaşânelerin beceriksiz oğlu mu?
Nerde onu yaşatan dünkü parlak ihtişam,
Onu öldüren kendi sınıfının yolu mu?

GÜLÜŞLER

Gülüş vardır seslerine tunç akisler yaptırır,
Gülüş vardır göntüleri rüzgârlara kaptırır.
Bazen diker gönüllerde alevlerden bir mâbed,
İller boyu ateşine insanlığı taptırır.

Bürünerek çoğu ipek füsunlu bir çarşafa
Saçar billûr tebessümler, eğlenceler etrafa.
O perdeyi parçalasak can atarsız nihâyet
Ve başlarsız gözyaşları âlemini tavafa.

Gülüş vardır dudakaltı, gülüş vardır müstehzî,
Zincirleyen uçanları halkalandıkça bazı,
Bazı sıcak görüşlere doğru yollar gösterir.

Fakat onun gülüşleri bir goncaya yaslanan
Renksiz parlak jâlelerden nümunedir, her zaman
Genç ömrüme yükselmekçün kanat verir, can verir!

TELEFON SOHBETİ

Sen menden uzaksın, men senden uzak,
Uzaktır sevimli gözlerin mene.
Yakındır telefon sâyesinde bak,
Yürekten saçılan sözlerin mene.

Niçin rûhlanmasın bu yeni şâir,
Çapar gözlemeyir canân elinden,
Çılgın arzuları aşkına dâir
Merhamet ummayır sabâ yelinden.

Evet, böyle kalmaz yarın bu ülke,
Telfonda fikrimi açarken sana,
Hasretle baktığım yüzün de belki
Uzaktan uzağa görürner mene.

Mehebbetin derin, hayâlin derin,
Ne çıkar sözlere gönlümü versem?
Aşına varmakçün bu sohbetlerin,
N'olur gözlerini telefonda görsem?!

Meni inandırmaz yoksa bu sözler,
Az iş gelmemiştir garip başıma.
İsterem yüreğim aynası gözler
Açıp hakikati koysun karşıma.

Evet, böyle kalmaz yarın bu ülke,
Telfonda fikrimi açarken sene,
Hasretle baktığım üzün de belke
Uzaktan uzağa görünür mene.

SENİN GÜLÜŞLERİN

Karşımda nazlanıp yine gültürsen,
Bilsen gülüşlerin neye benzeyir?
Ben desem artıksan, özün bilirsən,
Lâle yanağında şehe benzeyir.

Senin gülüşlerin bir rûzgâr kimi
Eserken arzumun gülü açılır.
Gülse dudakların ulduzlar kimi
Rûhuma bir serin ışık saçılır.

Söyle, güzellerin dudaklarından
Bu oynak gülüşler umulmuş mudur?
Senin her kahkahan ay kenarından
Geçen bulut mudur, uçan kuş mudur?

Senin gülüşlerin yaz seherinden
Hissime, fikrime sanki renk alır.
Gül ki, şiirlerim gülüşlerinden
Kırılmak bilmeyen bir âhenk alır.

Sen güldüğün zaman bu şad gönlümde
Açılır karşımda, canlanır bakar,
Bazan baş ucumda, bazan önümde
Şimşeklerim çakar, sularım akar.

Cihan ki, solmayan bir bahçe bağıdır,
Burda revâ mıdır gülmeden ölmek?!
Yazık o şahsa ki, karakabağıdır,
Ne kadar yaraşır insana gülmek!

POSTA KUTUSU

İllerdir bu duvara sen ey posta kutusu,
Yorgun bir adam kimi dayamışsan arkanı,
Saklıdır içerisinde sırların en kuytusunu,
Tanımayan bulunmaz senin açık yakanı.

Kervanların uzayan yollarının zulmüne
Canla, başla, ytrekle demir göğsünü gerdin.
Kimine neşe sundun, gam içirdin kimine,
Buna hayat, ona ise ölüm peyâmı verdin.

Kiminin elemünde, kiminin şakasında
İştirâk eylemişsin anlamadan, muhteser.
Kim bilir ki, o sâkin sinenin arkasında
Bir kuş kimi döğünmüş neçe neçe ürekler.

Hoş gelir mene senden bu aldığım duygular,
Ey demir kutu, fikrim halkalanır önünde.
Sâyende canlanırken çıplak, yetim arzular,
Hayâlimin gölleri dalgalanır önünde.

Sen mi çok oynamısan gönüllerde, men mi çok?
Sen misen, ya men miyem min bir haber şahidi?
Ayrılığa, vüsala ait sende neler yok?
Sen değil misen uzun mâceralar şâhidi?

Sen benimle bir kadar razılaşıp izin ver,
İzin ver de yarayım demir bağrını az-çok.
Görünsün içinde biriken hazineler,
Çünkü seni hakkiyle anlayan yok, duyan yok.

TAR

Oku, tar, oku, tar!..
Sesinden en lâtif şiirler dinleyeyim.
Oku, tar, bir katar!..
Nağmeni su kimi alısan ruhuma çileyim.
Oku, tar!
Seni kim unudar?
Ey geniş kütlemin acısı, şerbeti
Alevli seneti!

Gözleri kibleye açılan hasarlı binalar
Dinlemiş ezelden sesini.
Papaklı atalar, çadralı analar
Ötürmüş sâyende göğsünü.
Düşmüşler gâh şirin, gâh acı toruna,
Sevine sevine, koruna koruna.
Çarparak çargâhın duvardan duvara
Yolçunu yolundan eylemiş avara.
Çalkanmış dereler, tepeler,
Ses vermiş sesine lepeler.
Oku tar, fikrimde oyansın
Bahar'ın, Seyid'in gazeli;
Oku, tar, rûhlansın

Şirvan'ın, Gence'nin mehrîbâh güzeli!
Damağdan düşenler,
Yüreği şişenler,
İlkbahar seyrine çıkmayan,
Özünü dağların döşüne yıkmayan
Sinesi dağlılar,
Vefasız bir aşkın dağınık zülfüne bağlılar
Dahilin olmuşlar,
Kapında teselli bulmuşlar.
Zilin var, vasatın, bemin var;
Senin de kuşların deminden ayrılan
Bir özge demin var.
Seni de avara eylemiş,
Dağınık telli bir zerefşân.
Onunçün segâhın danışır,
Perişân, perişân.
Sesini dinlemiş
Şahların, hanların sarayı;
Seninle birlikde inlemiş
Asırlar alayı.
Bazen de simlerin gamları avutur,
Olardın onların sırdaşı
Sen, ey tar!..
Gülleri emekçi parmaklar kanından
Renk alan halçalar,
Halçalar üstünde uzanmış
Dudağı gonçalır.
“-Hey, sâki, madet kıl soğudu şarabın,
İncitme gönlünü bu hâne-harâbın!”
Söyleyen tok sözlü şâirler,
Hevesden doymayan aç gözlü şâirler:

Nedim'ler, Vagif'ler,
Gözellik sırrına vagifler
Hep seni dinlemiş;
Okumuş, inlemiş.
İndi de bizimçün oku, tar!
Seni kim unudar?
Sen kulluk etmedin meşçide, ahunda,
Çalıştın hayatı sevmeyin uğrunda.
Çokları üzüne durdular,
Gönlünü kırdılar,
Ne deyim o yekebaşlara?
Çaldılar rûhunu taşlara.
Üstünden bir kara yel kimi esdiler,
Sesini kesdiler.
Taşlandı çekenler nazını,
Böylece kırdılar âşığın sazını.
Sen halk'a "gül!" dedin,
"Ey gussa, öl!" dedin.
Başladı mescitte mersiye.
Sarıklı çıkınca erseye,
Gussamız ölmedi,
Halkımız gülmedi.
Ağladık, dâima ağladık,
Ey kağım aşinâ, ağladık.
Oku, tar! Değişdi zamane,
Bak, indi radyo sesini
Dağıdır cihane.

Ey tarçı, çal, oku!
Gönlümü al, oku!

Vur sazı döşüne, ey âşık!
Kalmamış ne aba, ne kaba, ne sarık.
Oku, tar! Alevli izlerin,
Acaba, neçe şuh dilberin
Yasemen tüzüntü pul kimi kızartmış?
O sarı simlerin lisânı
Salmaz mı hayrete insanı?

Oku, tar! Men sende
İstesem havanı çala da bilerem.
Men senden bugüntün zevkini
Ala da bilerem.
Sen bugün silâhsan elimde,
Seni men hansı bir hedefe
İstesem çevirebilerem,
Kalplerde gizlenen geçmişi
Bir yeni nağmenin eliyle
Dirildebilerim!..

Oku, tar, oku, tar!
Sesinden en lâtif şiirler dinleyim.
Oku, tar, bir katar!..
Nağmeni su kimi alşan rûhuma çileyim.
Oku, tar!
Seni kim unudar?...

RESUL RIZA

(19/5/1910 - 1/4/1981)

Şair ve dram yazarı. Gökçay ilçesinde doğdu. İlk ve orta tahsilini burada tamamladı; bir müddet bu ilçede ufak memuriyetlerde bulundu. Sonra, Tiflis'deki Zagafgazy Komünist Üniversitesi'ne kayıt yaptırdı. Bu sıralarda çeşitli gazete ve dergilerde şiir ve hikayeleri yayınlanır. Şairin hayatında, 1930'da Bakü'ye geldikten sonra, yeni bir dönem başlar. "Genç İşçi" gazetesinin tercüme şubesine girer; burada, yazıları muhtazaman yayınlanır. Azerbaycan İlimi Tedgigat Enstitüsü'ne asistan alınır. İhtisasının bir kısmını Moskova'da tamamlar. Hanım şairlerden Nigâr Refibeyli ile evlenir. Azerbaycan'daki resmi kuruluşların çoğunda görev almış olan şair, Azerbaycan Yazarlar Birliği'nin başkanlığını da bir süre yapmıştır. Resul Rıza'nın yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: Çapey (1932), Ganatlar (1935), Çınar (1939), Veten (1942), Gazab ve Mehebbet (1943), Güneşin Sorağında (1952), Könül Sesleri (1954), İller ve Satırlar (1960), Pencereye Düşen Işık (1962), Duygular, Düşünceler (1964), Dözüm (1965), Menim Fikrimce (1967), Vaht Var İken (1970), Kövrek Budak (1970), Işıklar Üşüyende (1970), Calasan Günü Güne (1970), Hava Hakkında (1972), Hayat Duyumları (1975), Güneyler, Guzeyler (1977), Üzü Küleye (1978), Lirlka (1978), Şairin kabri, Bakü'deki Fahrî Hiyaban'dadır.

İNSAF DA YAHŞI ŞEYDİR

Yüreğimin sevinci,
Senin yadigârındır.
Uykumu kaçırın da,
Senin intizârındır.

Sen derdimden habersiz,
Sen neş'eli, kedersiz.
Gören deyir:
Bu göyçek,
Hansı bahtavârındır?
El içinde hâr oldum.

Dilden dile câr oldum.
Yâr demeye korkuram,
Eceb bahtiyar oldum!

Gözlerinin rengini
Dağlarda aktarmışam.
Saçlarının etrini
Bağlarda aktarmışam.
Men gelende gedirsen.
Men gidende gelirsen.
Elebil sen baharsan,
Men şahtalı bir kışam.

Kararımı kesen yâr!
Söz dememiş küsen yâr!
Ne dedim ki, incidin!
De! Bu men, yar, bu sen, yar!

Ferhad olsaydım eğer,
Kayaları çapardım.
Mecnûn olsaydım eğer,
Min feryad koparardım.
Dedim sevirim seni!
Dedi eh, gözüm aydın.
Burda nitgim kesildi.
Burda sözüm kurtardı.
Gönlüm nağmeli neydir,
Dilim dolu kileydir,
Öldürdü nazın meni,
İnsaf da yahşı şeydir.

ÖMÜR YOLU

Nem küçeler,
Yarpaklarında
Gile gile yağış puçurları
Ağaçlar.

Yumşak geceler
Dağınık saçlar geride kaldı.
Uykulu elâ gözler,
Yanıklı tuzlu sözler,
Mehriban yüzler
Geride kaldı.
Kafeste sarı bölbülün
Feryadı,
İlk görtüşün,
Körpe ümidin tadı,
Ağ göyerçinlerin
Titrek kanadı geride kaldı.
Yağış benimle gedir,
Yumru, uzunsov damcılarla
Konup katar penceresine
Kulak asıram katar tekerlerinin
Yeknesak sesine.
Arkada kalır takkıtılar.
Sanki,
Ömür damcı damcı düşür
Kayıtmazlığa.
Gedir günler
Çokluktan azlığa.
Ne yahşı ki, hatırlamalı
Günler, saatlar var.
Ne yahşı ki, bir sebep yoktur
Bakışlarımı gizleyem.
Yol gedirem bugünden sabaha.
Geride kanatlarım da var,
Geleceğe kanatlarım da.
Ne gam! Yaşayırım.

NİGARAN SUALLAR

Son zamanlar
Seni tez tez,
Uykuda görtrem, Tebrizim!
Uykuma gamlı gelirsen
Her gece.
Suyun, çöreyin var mı?
Nağmen nece?
Yene Garagiledir,
Yoksa daha gamlıdır?
Göy Meşçid necedir?
Yanık Dağ kupkurudur,
Ya nemlidir?
Tez tez uykuma girirsen,
Tebrizim!
Yoksa incimisen,
Uzun hasret koyup seni?
Yoksa dözüp dözüp
İndi yaman geribsemisen.
İnanıram,
Hele ümidin var bütyüyesen,
Arzun var boy atası.
Hardan düşdü yadıma
Anamın göynekli bayatısı:
"Men bütöv bir yuvaydım
Yel vurdu paralandım.
Men senden ayrılmazdım
Zülm ile aralandım."

NAĞME

Yanağında kirpiklerin gölgesi.
Gözleri var muhabbetin ülkesi.
Yürek hansı hasretine dözesi.
Saz üstünde âşık deyip bu sözü:
Koy lâl olsun her kim seni yanrya.
Kurban olum seni doğuran anaya!

Kızılgülün fash yeşil bahardır.
Saçlarında dâim gül etri vardır.
Her gülüşün muhabbetten nubardır.
Saz üstünde âşık deyip bu sözü
Koy lâl olsun her kim seni yanrya.
Kurban olum seni doğuran anaya!

BİR GECENİN TARİHİ

(İnsan insanlar üçün)

Haradasa,
Uzakta mı, yakında mı
Aylar, iller ötdü,
İnsan yorgun günleri,
Yorgun geceleri,
Birbirine caladı.
Neçe şüphe,
Neçe ümid kırığı
Fikrini haçaladı.
Ayların, günlerin
Hevesli zahmetini
Bir tecrübe,
Bir netice,
Heçeledi.

Bazen bir katmanı tez,
Bazen geçeledi.
Kolbalar doldu, boşaldı.
Maya köptürlendi, kurudu.
O, yüzü bire,
Biri yüze vururdu,
Zerreler yığıldı, dağıldı,
Hap oldu;
Büyük, küçük.
O çalışdı;
Gözlerinde yorgunluğun acısı
Hayâlinde ümid toranı,
Kalbinde incik.

Otağ.

Pencerede kalın perdeler.
Yatağda insan;
Sinesinde iki parça mumu,
Gözleri ışığa kapalı.
Tebessümstüz dudaklarda
Çektiklerinin acısı.
Ne rahatlık,
Ne ağrılarının bir anlık
Amanı.

Zarif, mihriban eller,
Getirdi dermanı.
Atın! dedi,
Bu ellerin yiyesi.
Ağır ağır açıldı,
Yorgun gözlerin kapağı.
Sanki uzaktan,

Sinenin derinlerinden
Bir ses geldi:
Yene mi?
Yeter, deyil mi?
Niçin mene acı hakikat
Deyilmir?
Şefkatlı ses tekrar etti:
Atın!
Atın!
Bu yeni haptır.
Hasta inledi:
Yeni, yenisi,
Daha, daha yeni.
Tadı başka,
Rengi başka,
Tesiri aynı!
Derinden bir âh çekti.
Ümitsiz, attı.
Bir gecede
Değişti hâli.
Geyişik kesildi.
Yürek döğüntüsü azaldı.
Ağrılar,
Azdan az kaldı.
Hardasa,
Yakında mı, uzakta mı,
Süt ışıklı otağında
Sınak laboratuarında
Üzerinde karışık devâ tozu
Dolu, yarıdolu, boş kolbağlı,
Miz üstüne

Yorgun bir baş eğilmişti.
Rakamlar, düsturlar,
Netice yazılı kâğızlar
Serilmişti yanyana
İnsan,
Yeni yeni ilâç aktarır,
Halas yolu keşf edirdi
Görmediği,
Bilmediği
İnsana.

KARA GÖZLÜKSÜZLER

Çok kara gözlük takar;
Gür ışıktan koruyor gözünü.
Bazıları kara gözlük takar
Bakışlarını gizledip,
Perdelesin sözünü.
Bir növ kara gözlüksüz de var:
Gözlerine sızıp
Kalbinin karası;
Herşeyi kara görür
Kara gözlük takmasa da.
Farkı yoktur,
Ağ çiçeğe de kara deyecek
Görmese de,
Bakmasa da.
Beleleri azdır.

Ne kadar az olsa da,
Nâ-dürüst nüshadır,
Yaramazdır.
Nefretle dağmalansın gerek
Temizi çirkli,
Güneyi gölge,
Bütövü para,
Akı kara görenler.
"Milçek birşey deyil,
Ancak, yürek bulandırır"
Yahşı deyip akıllı erenler.

MİRVARİD DİLBAZİ

(19/8/1912)

Şair. Baba adı Paşa. Kazak ilçesinin Musa köyünde doğdu. Orta ve yüksek tasilini Bakû'da tamamladı. Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'nün Dil ve Edebiyat Bölümü'nden mezun oldu. Bir müddet Bakû ve Guba'da muallimlik yaptı. Sonra, Bakû'ya dönüp Elyazmaları Enstitüsü'nde şube müdürü, Devlet Neşriyatı'nda mütercimlik gibi görevlerde bulundu. Edebi faaliyetine 1928'de başladı. Birkaç kere milletvekili seçilmiştir. Mirvarid Dilbazî, uzun senelerden beri mütercimlik yapmaktadır. O, bazı Şark ve Garp klasiklerini tercüme etmiş ve yayımlatmıştır. Kendi eserlerinden bir kısmı da çeşitli dillere tercüme olunmuştur. Şairin, eserlerinden bazıları şunlardır:

Bizim Sesimiz (1934), İlk Bahar (1937), Hatıralar (1945), Muğanın Seheri (1955), Şiirler, Nağmalar, Kızık Piyesler (1959), Hatıralar Olan Yerde (1964), Hayat Levhaları (1967), Benövçeler Üşüyende (1970), Ana Ganadı (1972), Yasemen Fashı (1976), Mehebbet Bizimle Goşa Doğulup (1979), Abşeron Bağlarında (1984) ve Garççekler (1984).

NİYE AZERBAYCAN DİLİM DİLİMDİR?

Babam!
Nece dözdüntüz bu ağırlara,
Kılıçlar ikiye bölende sizi?
Ninem!
Neçe defa çekildin dâra,
Yadlar halledende tâlihinizi?
Bele ayırdı kim candan canı,
Olsun bir milletin iki ünvanı?
Bir yan Cenûb olsun,
Öbür yan Şimâl.
Baş bir yana düşsün, yürek bir yana?

Ana bu taraftan:

-Oğul, hey... desin,

Oğul o taraftan:

-Ana! Can ana!..

Baş bir yana düşsün,

Yürek bir yana!

Olsun bir ülkenin iki serhaddi?

Bu zulmün, sitemin yok mudur haddi?

Bölse bir milleti iki gasbkâr?

Ey Tanrı!

Deme ki, merhametin var!

Merhâmetin varsa, bu ne zevâldir,

Belke gözümüz kör, dilimiz lâldir?

Şanlı bir milletin, kadîm bir elin,

Niye feryadını duyan olmadı?

Bir halkı ikiye bölen ellerin

Niye zulmü sana ayân olmadı?

Kadîm körpülerin kırıldığı tağı,

Oldu bir milletin iki bayrağı...

Yarab! Bu ne sitem, bu ne zulümdür,

Niye Azerbaycan dilim dilimdir?

GELİN GELİR

Evimize gelin gelir,

Sığallayıp telin gelir,

Görtüşüne elim gelir,

Çırağları gür yandırarak!

İki gonca cavan gelir,

Gül yanında reyhan gelir,

Şümşad boylu oğlan gelir,

Evleri ışıklandırarak!

Âşıklar çalsın sazları,

Raks eylesin el kızları.

Koy dolansın taze ayın

Başına yer ulduzları,

Bu gelini nazlandırarak!..

Eve sevinç, ferah gelir,

Çemenlerden çiçek gelir,

Bir ışıklı yürek gelir,

Meş'elleri odlandırarak!

Sağ eli kızlar başına,

İnciler, nazlar başına!

Okşayır tovuz kuşuna

Bu güzeli şadlandırarak!

Beyezip şamlar elini,

Asta getir, bey, gelini!

Azerbaycan üzelini

Nurlu çırağ adlandırarak!..

ÜMİD YOLU

Sinem granit dağı...

Hey döyürlər sìneme,

Bir parçası düşmeyir.

Çağırırım hey... sizi

Ses size yetişmeyir.

Felek yaman felektir,

Hükmünü değışmeyir.

Siz gurbet elde garip,

Mense sizensiz garibem.

Âh ele muztâribem!

Âh ele muztâribem!
Üç yandan parçalandık;
Bir yanım ümid yolu...
Ey garip vatan oğlu!
Günlerin bir gününde
Bu yolla dönsen geri
Gel kabrimin üstüne
Getir bu şad haberi.
Bizden uzak olmasın
O azadlık günleri!

HATIRALAR OYANARLAR

Hatıralar başlarımı
Sinem üstü koyup yatır,
Dokunmayın, oyanarlar!..
Ömür gemim bu sahilden
O sahile gedip çatır,
Lövberleri yavaş atın,
Yarıyolda dayanarlar,
Hatıralar oyanarlar,
Yüreğimin ateşinden
Od alarak odlanarlar...

ANADİLİ KİTABIM

Açıp Anadili kitabımı men,
Gizli bir sevinçle bakıram herden.
Bu ot tayasıdır, bu demir şana,
Bu, çorap dokuyan fikirli ana.
Bu da küçük bahçe, üzümlü çardak,
Orda babasını gözleyir uşak.
Bu, yuva üstüne konmuş karankuş,

Bu da yem isteyen neçe körpe kuş.
Bu da ekinçidir, çeltiyi yanmış,
O başı belâli fehledir bu da.
Beyin karşısında suçlu dayanmış.
Büyük sanatkârı salıram yada,
Bu da tahılları boyumdan uca,
Güneşli zemidir yollar boyunca
Den tutmuş sünbüller başını eğip,
Güneşe, saf suya elvedâ deyip,
Derin bir hasretle biçin kabağı
Öpürler mukaddes ana torpağı.
Herşey aziz gelir baktıkça mene,
Kitabı açtıkça açıram yene.
Sözler nağme kimi sesleyir meni.
Anadır, koynunda besleyir meni.
O ilk iskemlede oturduğum gün
Mektepli illerim yadıma gelir,
Uşaklık gözümde canlanır bütün,
Kulağımda uzak sesler yükselir.
Serhaddin göçeri kuşlarıdır bu,
Dönüp kanat çalır çölde, havada,
Taze körpelerin işleridir bu,
Şirin ceh ceh vurur isti yuvada.
Yok, benim kalbimde bu sayag öter
Suyu, havasıyla vatandır, vatan!
Vatan içindedir bu harflerin.
Belke çaylarımdır bu çoşkun, derin,
Belke de çağlayan çeşmelerimdir?
Her sözün manâsı nece derindir!
Bu sâde kitapdan vatan havası,

Çiçekli düzlerin etridir gelen.
Açanda nûrlanır gönlüm dünyası
Doğma Anadili kitabımı men.

DAĞLAR ŞEHERİNDE

Dağlar şehrinde açıldı seher,
Dağların ne güzel hoş havası var.
Uyandı meşeler, hazin nağmeler,
Güzel Karabağ'ın öz sefası var.

Sesi de hazindir payız yelinin,
İzleri görürdür bahar selinin.
Erler ülkesinin, mertler elinin
Koynunda Vagıf'ın söz kalesi var.

Çayların dağlara salanda haray,
Karabağ, konağın olaydım her ay.
Yeşil sahillerin, deli Terterçay,
Çoktan benim kimi mübtelâsı var.

KERİM YAYCILI

(1913-13/8/1979)

Kars'ın Iğdır ilçesinde doğdu. Subay olmak istiyordu. Girdiği imtihanların hepsinden yüzünün akı ile çıktı. Askeri liseyi bitirdi. Ancak bünyesinin zayıflığı, bazı hastalıklara davetiye çıkardı ve ciddi şekilde hastalandı; ciğerleri çürüdü. Çürüğe ayırdılar. Kars, Ağrı ve Erzurum'un bazı köylerinde öğretmenlik yaptı. Ankara Üniversitesi'nin Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne kayıt yaptırdı ve burada dört sömestr okudu. Ancak malum hastalığı tahsilini tamamlamasına izin vermedi. İlk şiirleriyle Berlin'de çıkmakta olan "Azerbaycan" dergisinin daimi yazarları arasına girdi. Şiirleri daha sonra Millî Şiirler Demeti adı altında toplanıp, Ankara'da neşredildi. Kerim Yayaçılı'nın şiirlerinin ağırlık noktasını millî konular ve özellikle de Azerbaycan almaktaydı. Bu nedenle şiirlerinin çoğunu Azeri Türkçesi ile yazmıştır.

ARASLI KIZ

Ak bulutlar bürümüş Aras'ın zirvesini,
Azeri kızlar dinler Aras'ın şen sesini.
Iğdır şu bahariyle ne kadar cana yakın,
Araslı kız, saçına, göğsüne güller takın.

Çardaklardan türküler yayılırken ovaya,
Gel Aras, seyr edelim Iğdır'ı doya doya,
Bugün Araslar bile şiveni taklit eder,
Söyle Aras, kolların hangi diyara gider?

Gezerken şu kıyında hâlâ yüreğim sızlar,
Görmüştüm onu birgün kağa giderken kızlar.
Ak yaşmağın altında lebler kıpkırmızıydı,
Sormadım da kimseye, o kız kimin kızıydı?

Gözlerinde parlarken bayrağımın yıldızı,
Sevmiştim şuracıkta o şen Azeri kızı.
Bir sevdalı titreyiş vardı tatlı sesinde,
İğde ağaçlarının kokulu gölgesinde,
Geçen yaz hatıramız o an ruhumu sardı,
Sesinde aşkımızın yanan hasreti vardı...

Ne zaman şu kırlara yayılsa koyun, kuzu,
Onu götürürüm diye, bekliyorum Nevruz'u.
Aradım Mecnûn gibi dağın yamaçlarını,
Dediler yıkıyormuş Aras'ta saçlarını.

Ne olur işitseydim bir daha şen sesini,
Tatsaydım ah, ölmeden o yârin büsesini.
Dedim cennette bana kimse olmasa da yar,
Benim iki dünyada yalnız bir sevgilim var!

BATAN GÜNEŞ

Mehmet Emin Resulzade'nin ölümü üzerine

Ne heykel, ne de iz var taşa, toprakta, kumda;
Bir güneşti, bir güneş, batıp giden ufkumda!..
Sarmışken ateşiyle imanlı kalbimizi,
Bir soğuk Mart akşamı, terk edip gitti bizi!..

Tesellisi güç olur ona vurulanların,
O, ümit güneşiydi geride kalanların.
Bir nesle hayat veren ışıktı, irfandı o;
Bir neslin varlığıydı, şahlanan imandı o.
Yaşatmazdı kalplerde ümitsizlik ve melâl,
Onun mefkûresiydi: Hak, müsâvat, istiklâl!..

Devler gibi yürürken bu ülkünün peşinde,
Bir üzüntü sezmiştik, o yıl Mart güneşinde.
Titretti kalbizimi soluk yüzündeki gam,
O nurlu yüz sarardı, onun battığı akşam!..

Silemez artık kader gönlümüzden bu yası,
Nemlendi gözümüzde sönen güneşin aksi.
Düştü göz yaşlarımız öperken ellerine,
Ay-yıldız çelenk oldu muhayyel heykeline.

Sar, Ankara göğsüne yurdumun zinetini,
Günü gelince ister kutsal emânetini.
Şükranını sunarken birgün hürmetle sana,
O kemikler gidecek elbet Azerbaycan'a.
Sakla koynunda onu, verme yabana, ele,
Bir hediyen olacak yurdumdaki heykele!..

BÜYÜYEN ÜMİTLER

Beşik başlarında layla sesleri,
Şehit balasına ne anlatıyor?
Bu sesle şimdiden küçük Azer'i,
Kalbine intikam odu atıyor.

Duvarı sahipsiz gümüş bir kama,
Şehit bir babanın mirasıdır bu.
Erişsin diyerek o intikama
Bir melek sütüyle büyüyor yavru!

Yumuk ellerini uzatan küçük,
Zavallı anneden kimi soruyor?
Pembe yanağına konan öpücük
Ömürsüz bir şebnem gibi kokuyor.

Alnında eriyen sıcak büsenin
Aşkıyla bala can, uyu bu gece.
Üstünde titrerken kalbi annenin,
O, şimdi ağlıyor senden gizlice.

Yurdumun kan kokan her gecesinde,
Beşikler gıcırda, yavrular ağlar.
Yorgun annelerin hasta sesinde,
Yürekler dağılayan ne acılar var!..

MUKADES AKIN

Esmе dinç başımda serseri rüzgâr!
Ölümü yaklaşan hasta değilim.
Ruhumda ebedî bir canlılık var,
İmanı kaviyim, yasta değilim.
Ruhumda yaşarken hîr amaçlarım,
Nefesin külümü dâim eşecek,
Elinde titreyen bu ağ saçlarım
Kanlarla boyanıp güzelleşecek.
Ben ateşoğluyum, adım Azeri,
Yetişir, odumu üfleme rüzgâr!
Tanrının buyruğu haydi ileri!
Yakında mukades akınımız var.

NİGÂR REFİBEYLİ

(23/6/1913 - 9/7/1981)

Şair ve mütercim. Gence'de doğdu. Orta ve yüksek tahsilini Bakû'da tamamladı. Moskova Pedagoji Enstitüsü'nü bitirdi. Refibeyli, hayata muallim olarak atıldı. Şiire, öğretmenlik yıllarında başladı. Çeşitli yayınevlerinde görev aldı. Refibeyli, şiirlerinde çocuklara geniş yer vermiştir. Nigar Refibeyli, Şark ve Rus klasiklerinden de tercümeler yapmıştır. Yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: *Şiirler* (1934), *Denizin Sesi Gellr* (1964), *Ana Sesi* (1969), *Güneşden Gençlik İstedim* (1974), *Hazın Bir Akşamda Düşsem Yadına* (1982).

İNSAN GÜLÜŞÜ

Her nağmeden, her avazdan hoş olur
Yüreklerden kopan insan gülüşü.
Koymayın kesilsin, sevimli gençler,
Güzel yurdumuzdan bir an, gülüşü.

İnsanın gülüşü dünyaya değer,
Zehirli, iğneli olmasa eğer,
Gelsin bahçalardan her akşam, seher
Ötsün kumru kimi canân gülüşü.

Gençliğe, hayata zinetdir gülüş,
Ömürde en vâcip bir şartdır gülüş,
Hasiyyetle güzel cihettir gülüş,
Yaşatır bu koca cihan gülüşü.

Gülüşü dünyaya değenler de var,
Gülüşle zamanı döğenler de var,
Gülüşü bir dağı eğenler de var,
Yaşatsın bu güzel devran gülüşü.

BAYRAM ÇİÇEKLERİ

Çiçekler, bu sırrı aşkâr eyleyin,
Sizi kim gönderdi mene bu seher?
İntizâr içinde koymayın meni,
Söyleyin bu sırrı, nazlı çiçekler?

Bu ak çiçeklerin hazîn rengine
Elebil bir gizli hicrân götürem...
Âteşin bir aşkın alevlerinden
Bu kızılgüllerde nişan götürem.

Sarını nefrete yozurlar, ancak,
Bu sarı güneşin renglerindedir.
Nergizin mânalı humar gözleri
Soğuk kulak kimi ne derindedir!

Belki bir ağ saçlı nûrânî koca
Göndermiş bu elvân demeti mene?
Belki bir genç kızın ince yüreği
Bildirmiş bu derin hürmeti mene?

Belki bir uşağın mehebbetidir
Bir deste gül kimi evime gelen?
Çiçekler, bu sırrı aşkâr eyleyin,
İntizâr içinde gözleyirem men.

Men basıp bağrıma sizi okşadım,
Gözümde parlayan sevinç yaşıdır.
Kim olursa olsun sizi gönderen
O doğma yurdumun vatandaşdır.

Vatan torpağında biten çiçekler,
Ne hoşdur renginiz, etriniz sizin.
Sizi beslemiştir anamız vatan,
Onunçün azizdir hetriniz sizin.

İT DE DARIHIR

Şirmayı renkli maşının
Rulundan yapışıp
Şirmayı parmaklı eller,
Sürür maşını küçelerle,
Sürür akşam,
Sürür seher.

İçi mehmer döşemeli maşına
Bir it minip tek başına...
Percereden
Gusseli it
Küçelere hasretle bahar...
Maşın sahibi matmazel,
Eğlenmek uçtın iti gezdirir...
Bu eğlence özlü de bir iştir,
Boş-bekâr dolanmak da
Âdi bir verdiştir...
İt ittir,
İsteği de it isteği,
Neyine gerektir onun
Maşının radyosu,
Kapıların ak desteği...
İt isteyir ki,
Sür-sümükten
Yeyip doysun,
Kuyruğunu beline koysun.
Oynaklasın, şıllak atsın,
Bir toza-toprağa batsın,
Çöl-bayırda
Tay-tuş görsün,
İsteyende mırıldasın,
İsteyende berkten hürüstün...

Mehmer döşekli maşın,
Konfet, şeker
İtin neyine gerektir,
Göresen bu it azabı,
Âh... ne kadar sürecektir?
İtin ayaklarını
Manikür ettirir matmazel,
    Öz tırnakları kimi,
Bir balaca esse yel,
Bürüyür onu şala
Koca bir karı kimi...
Hergün başı taranır,
Hergün masaj yapılır,
Matmazelin koyduğu kayda ile
İt gâh yarım karın,
Gâh da tamam aç olur.
Matmazel eğlenir,
Çünkü... darıhır...
İnsanlarla değil
    Onunla ünsiyeti,
Hamıdan aziz tutur,
    Mehmer döşekte oturan iti...
Bir deyen yoktur ona,
Yüreğine bir merhamet
    Dolsun ahır,
İt de darıhır,
    Matmazel,
İt de darıhır.

ŞİİR VE HAYAT

Göçeri kuşlar kimi uçup gitmişdi
Gönlümden
    Şiirin elvân mısraları...

Men körpemin nefesiyle uyananda,
Gece yarısı...
Yırğalayıp beşiğini oturanda,
    Bütün gece,
Göçüp gitmişdi gönlümden
    Şiir sâkin ve gizlice...
Gece geçir...
Ulduzlar da uçup gedir,
Pencereden şafak gültür.
Şirin yatan bu körpenin
Yatağına nûr dökülür.
Açıp konur gözlerini
Gültümseyir şirin şirin.
Ne güzeldir, ne temizdir
İfâdesi bu gözlerin...
Seyr edirem onu bir an,
Gönlüme bir ferah dolur.
Körpe tombul elleriyle
Saçlarını çekip yolur.
Bu seherin, bu körpenin
Şiiri güzel bir hayattır.
Onun hoşbeht geleceği
Bir ilhamdır, bir kanattır.
Mene ele gelir bu an
Çekip onun keşiğini,
Yırğalayır ana elim
Geleceyin beşiğini...

BİRGÜN SENİ GÖRMİYENDE

Gussa kılınç kimi kesir,
Birgün seni görmeyende...
Yürek yaprak kimi esir,
Birgün seni görmeyende...

Bulut kimi hey doluram,
Elimde garip oluram,
Hem saralıp, hem soluram
Birgün seni görmeyende...

Güller açılmamış solur,
Sünbül saçlarını yolur,
Gönül dertli, gamlı olur
Birgün seni görmeyende...

AHMED CEMİL

(20/10/1913 - 24/9/1977)

Şair. Kadim bir Türk yurdu olan Revan'da doğdu. Küçük yaşta babasını kaybetti; annesi tarafından büyütüldü. İlk ve orta tahsilini Gence'de tamamladı. Bakü Devlet Pedagoji Enstitüsü'nü bitirdi. Ahmed Cemil, 1928'den itibaren şiirlerini yayınlamaya başlar. *Gözel Gafgaz*, ilk şiiridir. "Kızıl Gence", "Dağıstan Fukarası", "Genç Bolşevik", "Hücum", "İnkılâb ve Medeniyet" gibi gazete ve dergilerde şiirleri yayınlandı. Şair, adları geçen bu gazete ve dergilerin kiminde idarecilik de yapmıştır. Şamhor ve Gence şehirlerinde muallimlik yapan Ahmed Cemil, ayrıca Gence'deki yüksek okulda da dersler vermiştir. Uzun süre Azerbaycan Yazarları Birliği'nde de görev yapmıştır. Rusca, Ermenice, Gürcüce ve Tâcıkçe'den çeşitli eserleri Azeri Türkçesi'ne çevirmiştir. Eserleri arasında; *Yadgâr* (1942), *Galebe Yolları* (1954), *Vahtında Gelmişlik Bu Dünyaya Biz* (1979), *Hoşbeht Uşaglara* (1981), *Dünyanın Güzelliği* (1983) sayılabilir.

MENDEN KARABAĞ'A SELÂM YETİRİN

Dostlar, Karabağ'da el bayramıdır,
O doğma torpağa selâm yetirin!
Dağları gönülümün şiir ilhamıdır,
Menden siz her dağa selâm yetirin!

Güneşli bağları barlı, çiçekli,
Hoşbaht oğulları temiz yürekli,
Açık, şen sofralı, helâl çörekli
Her eve, ocağa selâm yetirin!

Zemiler üstüyle esen hoş mehe,
Göklerden asılan kovs-ü kuzehe,
Her damcı yağışa, her damcı şehe,
Her çaya, bulağa selâm yetirin!

Düşün dostluğumuz dile, ağıza,
Kardaşlık şörettir torpağımıza.
Kocaya, cavana, geline, kıza,
Oğula-uşağa selâm yetirin!

Deyin ki, gönülümde yine bahardır,
Ellerin hoş günü mene vakardır.
Karabağ gözümde bir lâlezârdır...
Menden Karabağ'a selâm yetirin!

BİLMİREM

Men onu ilk defa gördüm biçinde,
Ne üçün söz açdı özü, bilmirem?!
Bir daha rast gelse kendin içinde
İndi ne olacak sözü, bilmirem!

Her meni görende yuyur onu ter,
Sözlü adam kimi durur bir teher...
Niye kapımızdan ötende seher
Bakar pencereye, düzü, bilmirem?!

Men ki, boy-buhunlu, geçeng değılem;
Gökçekler içinde göyçek değılem,
Dağlarda boy atmış çiçek değılem,
Niye meni tutup gözü, bilmirem?!

Yok, yürek benzemez çiçeğe, güle;
O ister sabahı bugünden bile...
Meni ahıra dek sevecek bele,
Yoksa ki, dönecek yüzlü, bilmirem!

KIZLAR BİR GÜNEŞDİR, OĞLANLARSA AY!

Bütün nağullarda, efsânelerde
Kızlar bir güneşdir, oğlanlarsa ay.
Bütün mahnılarda, hoş nağmelerde
Dinen bir göntüldür, susan min haray.

Bütün ulduzların parıltısında
Elçatmaz bir aşkın şikâyeti var.
Bütün bulakların şırlıtısında
Öten bir sevdanın hikâyeti var.

Dünyanın ezeli yaraşığında
Dünyadan azizmiş ilk sevgi andı.
Bütün gecelerin ay ışığında
Sevenler öztünü bahtiyar sandı.

Bütün pöhrelerin hırtısında-
Dâim bir kız kaçar, bir oğlan kovar...
Bütün meşelerin uğultusunda
Nigâran bir ana kalbi ufuldar.

Bütün mahnılarda, hoş nağmelerde
Dinen bir göntüldür, susan min haray.
Bütün nağullarda, efsânelerde
Kızlar bir güneşdir, oğlanlarsa ay.

NAĞME

Gün doğur, nazlı canân
Dur atımı yeherle.
Sen ekiz doğulmusan
Al örpekli seherle.

Yazdırmışam adını
Hançerimin ucuna.
Sevgilim, sovgatını
Getir, koyag hurcuna.

Yeter, her gamı unut,
Aç o kara şalını.
Şirin şirin dile tut,
Hör atımın yahını.

De ki, dön kızılkuşa,
Yar kalkacak üzengiye;
Bakma iniş yokuşa,
Koyma yarım lengiye!..

Düşmanla döğüşende
Sana çatmasa elim,
Her yadına düşende
Bir kâğız yaz, güzêlim!

Ümitsiz olsan biraz,
Meni heç anma, gülüm.
Deseler ki, kayıtmaz...
Yok, yok, inanma, gülüm!

Ne gizli gizli ağla,
Ne gam çek, gözle meni.
Kayıdanda kucakla
Bir şirin sözle meni!

BAHAR NAĞMESİ

Dediler, bir bahar nağmesi düşün,
Duyulsun nefesi doğma çöllerin...
Geldi hayâlime şirin gülüşün,
Yağışdan ıslanmış soğuk ellerin.

İğdeden kırdığım bir gülmüş budak,
Oyatdı gönlümde yaz duyguları.
Şehli şafakları içtikçe toprak,
Aktı yüreğime bahar suları...

Baharı düşündüm, lâkin nedense
Yardıma sen düştün, bir de şafaklar.
Verdi yol kuşları yine ses-sese,
Gel, diye çağırdı meni ufuklar...

Ha gitdim, yolumu kesdi tarlanız,
Gördüm Muğadayım, sizin Muğan'da...
Orda ki, men seni geçen il payız
Görmüşüm maşınla pakbuk yığında.

Saçında yağışın damcısı tek tek,
Başının üstünde göklerin çetri,
Çıktın kabağuma gülümseyerek,
Sesinde güneşli çöllerin etri.

Dedin çok hürmetle hoş gelmişiniz!
Ne eceb, dan yüzü bele yağışda?!
Ter basdı... Gör dedim iki addım iz-
Salmadık şumlanan torpağa kışda!

Toprağı şumladın, sepdin tohum, den,
Dedin, koy çok olsun ellerin barı,
Ele kızsan, sene bir nağme yok, men
Gerek bağışlayam bütün baharı!

KASIM KASIMZADE

(23/6/1923)

Şair âlim ve mütnekkit. Gubadlı ilçesinin Hocamsahlı köyünde dünyaya geldi. Şeki Pedagoji Enstitüsü'nü bitirdikten sonra Kelbecer ve Yevlak ilçelerinde muallimlik yaptı. Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'ne kabul edilen Kasımzâde, bu tarihten itibaren eser vermeye başlar. Kasımzâde, Filoloji Fakültesi'ne devam ederken, "Azerbaycan Gençleri" gazetesinin şube müdürlüğünü yapar. Daha sonra çeşitli gazete ve dergilerde çalışan şair, Nizâmi Edebiyat Enstitüsü'ne de asistan olur. Profesör Kasımzâde'nin tercümelemleri de dahil, kırktan fazla yayınlanmış eseri bulunmaktadır. Bu âlim-şairin eserlerinden bazıları Rusçaya çevrilmiştir. Azerbaycan halkı arasında saygın bir yeri olan Kasım Kasımzâde, çeşitli vesilelerle Türkiye'ye gelmiştir. Milli duygularla yüklü bir şair ve edebiyat vurgunudur. Şiirlerinden bir kısmı bestelenmiştir. Azerbaycan'ın en çok okunan şair ve yazarlarından. Eserlerinden bazılarının adları şöyledir: **Bizim Kend** (1951), **Bizim Seher** (1953), **Bizim Dağlar** (1955), **Azerbaycan Edebiyatında Halglar Dostluğu** (1956), **Ürek Döyüntüleri** (1959), **Son Görüş** (1960), **Nağmeli Ürekler** (1963), **Benövşe Yarpağı** (1964), **İsmet** (1966), **Âşık Gördüyünü Çağırır** (1969), **Getdim, Gördüm, Düşündüm** (1971), **İnsan Mîl il Yaşardı** (1973), **Keçme Namert Körpüsünden** (1975), **Dağlar Burahımır Menl** (1978), **Dağdan Keçen Söz** (1981), **Edebiyyatda Millîlik ve Beynelmillelik** (1982) ve **Senden Ayrılalı** (1985).

"YERMENİM"

Tâlih kargadığı taşlı diyarda
Kayalar içinde, o dört duvarda
Taze emekleyen bir körpe vardı,
Kireve tapdı mı toprak yeydi.
Kim görse avcundan zığı alardı,
Eline vurardı: "Pıhı..." deydi.
Yeriyen vakti de, o sırtık gede
Terk edebilmedi bu âdetini.
Toprağı elinden yere dökende
Alırdın elebil sen konfetini-
Yemese doğrardı karnımı sancı.
Yekeldi,

Dikeldi,

Çıktı cızığundan o toprak acı,
Gelip zümrüt taçlı zirveye çattı.
Baktı ufuk ufuk iştahı arttı.
Hased yabısına minip atlandı,
Ne tanış tanıdı, ne konşu kandı.
Hayasız tayfanın yolsuz azgını
Yumdu gözlerini, açdı ağzını:
"Yerli, kaç, yersizem, yer ver, yer mene,
Tamarzı kalmışam, torpag ve mene.
Vermesen özün bil... Şer oğlu şerem-
Yalan-palan tapıp için dökerem
Tay olmaz ne şeytan, ne beşer mene,
Söztüm göyerer,
Arkam, havadarım deyer er mene!
Ahı, bu yer benim, o yer benimdir,
Beli, yer benim..."
Adı da o günden kaldı... "Yermenim."

ULUDAĞ

Osmanlı'nın cennetiymiş Uludağ,
Göğün yere minnetiymiş Uludağ.
Eteğinde yeşil Bursa şeheri,
Fatihinin ilk busatı, son yeri.
Mü'minlerin, âsillerin... milletin
Arzusu bir: "Bu behište defn edin..."
Yüz illerin tekligiyle bu mekân,
Bu güzellik dönüp olup kabristan.
Bir taraftan mukaddesdir vasiyyet,
Bir taraftan nâ-razıdır tabiat.

Bir tarafta kartal bala uçurur,
Bir tarafta ov u ona tor gurur.
Bu torpakta esir kalıp Anibal,
Bu torpakta cavapsızdır min sual.

BELEK TERBİYESİ

Mışıldayan körpe gerneşdi, kalktı,
Oynağa başladı eli, ayağı.
Mazlum bakışından kıvılcım aktı,
Atıldı, çırpındı o kuş sayağı.
Beşikten çıkacak uçup az kala-
Ahı açılmışdı zindan beleyi.

Şadlık çok sürmedi... O şir bileyi,
O gırğı kanadı büküldü şala.
Beleyip sarıdı berk berk anası,
C kk ldeyip sustu kartal balası.
G z nt n sevinci, ateşini s nd ,
T yleri yolunmuş c ceye döndü.
Kanrıldı sola da, yazık sağı da.
Dudağı b z şdi... Vurdular: "Yat, yat..."
İhtiyarı yoktu ağılamağı da,
Baktı k le kimi, kul kimi mat-mat.

Beşer hasletine uşaklığundan
Nece m h r vursan ele iz salır.
Belek terbiyesi  ağı  ağından
Ahır nefesedek deyişmez kalır.
İşkence verirler d z r, kiriyir,
Hakkını alırlar bezir, kiriyir.
Ezelden kısmeti olsaydı belek
Korkak bir piyiş dönerdi pelenk.

İnsan da belece olur ağıciyer...
Nesimi inciye, Nebi inciye-
 z k kt , y nt  var her soyun-aslın,
Analar! At tiste doğulan neslin
Doğma v risini etmeyin fersiz,
Boğmayın sesini, na'rasını siz.
Kalkanda süt verip: "Yat, yat..." demeyin,
Minnetli  reği siz de yemeyin.
K kleyip cengiler tiste laylanı
K kretin damarda donmuş o kanı.
Acıklı bakmayın; gözü korkmasın,
"Sus, sus..." söylemeyin; sözü korkmasın.
 z k kt , y nt  var her soyun aslın,
Analar! Analar at tiste doğulan neslin
Tutup sarılayın siz el-kolunu,
Mut'  b y tmeyin millet oğlunu.

GELMİŞEM

Senden ayrılанда, dağlar, cavandım,
İndi görüşüne koca gelmişem.
Kaygılar tistime düştü, talandım,
Yüzüme yüz tutup borca gelmişem.

Dileyim çoksa da, gel, esirgeme,
Ne arzu eylesem, yokumdur deme.
Kaytar sen bu demden meni o deme,
D şmt şem yamanca suça, gelmişem.

Mehribandır obaların, ellerin
Őif lıdır  i eklerin, g llerin,
Melhem olsun diye serin yellerin
Sinemi men a a a a gelmişem.

Hatıramın güllerini üzme,
Cıgır örten otlarını ezme,
Haraylayıp gençliğimi gezme,
Yollarını guça guça gelmişem.

Zarı alçı duran behte-nakişa,
Möhkemce yadaşa, möhkemce hûşa,
Cağbacağ dişlere, öğüden daşa,
Yapdığım küt gedir, saça gelmişem.

Bakışta tuğyana gelen denize,
Kırışsız alına, gözlüksüz göre,
Çeliksiz ellere, esmeyen dize,
Hasret kalıp kaça kaça gelmişem.

Yanakta göğeren lâleye, güle,
İlanı yuvadan çıkaran dile,
Dayı dedirtmeyen kapkara tele,
Hele den düşmemiş saça gelmişem.

Damaktan gitmeyen tada, lezzete,
Kızlar beğendiği boya, kâmete,
İti, şuh yerişe, taba, tákate
Muhtaç kalıp, uça uça gelmişem.

Tövşümek bilmeyen odlu nefese...
Turnayı havada saklayan sese,
Tükenmez neş'eye, bitmez hevese,
Hünere, kudrete, taça gelmişem.

Ömrün zinetini iller alıpdır,
Mâhir oğru kimi bir-bir çalıptır,
Birce sen verdiğin vekar kalıptır,
Huzuruna başı uca gelmişem!

ZÜMRÜT TAÇ

Karabağ...

Ne zaman çekilse bu ad
Gözümün önünde bir kız dayanır:
Hörtüyüntün köktü buz tutup kat kat,
Atlas paltarının

Eteği yanır...

Karabağ-

Mihriban, güzel vekarlı
Yurdumun kızdır,
Kemâli derin.

Karabağ-

Sinesi şiirli, tarlı,
Döşü havalıdır, lehçesi şirin.
Yeryüzü dinleyin zengülesini.
Ağır yıgnaklıdır

Söz söhbetlidir

Görenler o kızın saf çehresini
Deyer ne abırlı, ne ismetlidir!

Mertlik zirehiyle

döşü siperli,

Nüşâbe idrâkli,

Hacer teperli.

Eli bulutlarda,

Ayağı Kür'de,

Açık sofrasının konağı sayısız...

Kim esir isteyip

onu bu yerde

Boynunu kılıçdan geçirip o kız!
Bedhahı boğmakçün kastine duran
Haçın, Gargar onun koşa saçıdır.

Başının üstünde yanıp berg vuran
Şuşa, Karaba'nın zümrlüt tacıdır!..

AZERBAJYCAN

Babalardan kalma sözdür-
aziz, mehibân
Ana, diye çağırırık
Azerbaycan'ı.
Vatan kuru dağ-taş değil...
Onu her zaman
Seyrettikçe biz görürük
Canlı insanı.
Şirvan yolu-ahnındaki
Kırışlarıdır,
Mingeçevir- sevinç ile
Yanan gözleri.
Şah Dağı'nun silsilesi-
Sık kaşlarıdır,
Zümzümeli Kür'ün suyu-
Şirin sözleri.
Abşeron'um onun odlu, isti yüreği,
Bu topraktır güvendiği
Var-devletine.
Nefretidir, gazabıdır
Bakı küleği
Keç bakana, öz halkına,
Öz milletine.
Onun sözü-sohbetidir,
Dilinin tuzu-
Sazlı, tarlı, hoş avazlı
Kazak, Karabağ.

Şifâ veren Lokman'ıdır-
Sirab, İstisu,
Nevâzişli kucağıdır-
Kepez, Haçbuluk.
Sehâvetli bir insandır-
Kollu, kanatlı,
Bol nimetli sofrasıdır-
Ağdam, Lenkeran.
Düşmanına yumruğudur-
Laçın, Gubadlı,
Düşünde madalya kimi
Yanar Nahçıvan!
Göygöl onun çay içdiyi
Mavi nelbeki,
Taze arklar, kanallarsa
Alın teridir.
Ağ köyneyi Mil düzdür;
İpekli şeki-
Paltarının zer baftalı
Etekleridir.
Yiğitlerin şekli düşen
Şafaklı Hezer-
Madalyondur, ana onu
Koynunda saklar.
Körpesine süt verdiği
Düşüne benzer
Kar sinesi koşa koşa
Bulaklı dağlar.
Asrımızın mucizesi
O Neft taşları-
Su üstüne mühür salan
Elidir onun.

Nizâmi'denh sorag veren
Gence çınarı
Tufanlarda eğilmeyen
Belidir onun.
Babalardan kalma sözdür-
Aziz, mihriban
Ana diye çağırırık
Azerbaycan'ı.
Vatan kuru dağ-taş değil...
Onu her zaman
Seyrettikçe biz görtürük
Canlı insanı.

OLMAZ OLMAZ DEYİRSEN

Sahil sâkit.. çekiliptir ayaklar,
Coşan dalga kayaları kucaklar
Diyende ki, gel kayıkla yüzek, yar,
Çatıp kara kaşlarını neden sen:
— Olmaz olmaz! deyirsen.

Ay ucalır... gece olur ten yarı,
Eynin nâzik, esir deniz rûzgârı,
Üşütürsen, bir yakına gel bâri,
Gazaptan mı alevden don geyirsen?
— Olmaz, olmaz! deyirsen.

Sübh şafağa boyayanda âlemi,
Döktülende çiçeklerin şebnemi,
Diyende ki, çatı ayrılık demi,
Bırakmayıp ellerimi neden sen,
— Olmaz, olmaz! deyirsen.

İSLÂM SEFERLİ

(12/2/1923 - 11/6/1974)

Şair, dram yazarı ve gazeteci. Nahçıvan'da doğdu. Nizâmi Yurdunda adını taşıyan ilk şiiri, 1940'ta yayınlandı. Azerbaycan'da çeşitli gazete ve dergiler ile radyoda çalıştı. Mingeçevir Mahnusu (1950), Darülfünun Şiirleri (1951), Bahar Nağmesi (1954), Hayatın Nefesi (1959), Dan Ulduzu (1974), Ebedî Beşik (1978) ve Göz Hekimi (1980) adlı eserleri yayınlanmıştır.

ANA DİLİ

Dilim,
Su kimi billür,
Bal kimi şirindir.
Elim,
Vatan adlı
İlk sevgilimdir.
Men elimin
Yüreği
Min bir nağmeli oğluyam.
Bir düştünce kalbimde canlanır;
Akidemde doğruyam!..
Dilim,
Diler tacı olsun deyirem.
Öz dilini sevmeyenler,
Lâl olup yere girsin,
Bir kelme söz mühtacı olsun, deyirem.
El benim,
Men de elin.
Kalbindeki her telin,
Sesi sazımda gültür.
Dilim,

Bir dağ çeşmesidir,
Yüreğimden dudağıma süzülür...
O çeşmenin gözümlü,
Gözüm kadar sevirem.
Onun her dalmasını,
Sözüm kadar sevirem.
Çingilli taşlarını
Bir mirvari sanıp men,
Kâş boynuma düzeydim,
Can vatan!..
Men gururuma
Gururlara
Gurur sayabilirim.
Körpe bir uşak
Beşikten baş kaldırıp,
"Ana" dese,
Onu bağrıma basıp gülerem.
Çünkü o, öz dilimdir,
Ana dilim.
Pervâz et her yana, dilim!
Men, kalbi
Kalbimde döğünenleri,
Menim kimi,
Öz milletiyle öğünenleri,
Dilimi sevenleri sevirem.
Herkim ne deyir desin,
Gelimi sevenleri sevirem.
O el,
Anadan adsız doğulup,
Ana-şöhrete çattığım
Azerbaycan torpağıdır.

O dil,
Şark'ın
Min bir nağmeli dudağıdır.
Yüreksiz nağme olmaz.
Dilim,
Nergiz gülü kimidir,
Borana da düşse solmaz.
Çünkü bu dil,
Menim gülzâr torpağımda,
Atmış rişe.
Bu dil,
O vakt mahv olar ki,
Dünya kopa, güneş düşe
Yoksa hiçbir sahte gurur
Gurumuza düşmez yakın.
Nağme deyin akın akın!..
Bu akının
Dalgaları
Yüreklere akıp dolsun.
Bizim gönül nağmemizse,
"Azerbaycan himni" olsun!..

BİR GÖNÜL SINDIRMIŞAM

Men, onu dan ulduzu,
Zerrin şafak sanırdım.
Kime inanmasam da,
Bir ona inanırdım.

O, bir garanguş kimi
Kalbimde yuva kurdu.
Acık dilim kurusun,
Dilim onu uçurttu.

Saçlarının gül etri
Titreyen avucumda.
Bir intizâr gözlerim
Ağlar yol ayrıcında.
Kabahatim büyükdür,
Ay eller, dün akşam
Bir yürek sındırmışam,
Bir gönül sındırmışam.

NAHÇIVAN'IM

Çöllerinden geçen menem,
Söz koşmadan geçemmenem.
Sularından içen menem,
Menim barlı Nahçıvanım,
Hoş baharlı Nahçıvanım.

Kızların var humar gözlü,
Mah cemalli, şirin sözlü,
Göy dereli, mehmer düzlü,
Başı karlı Nahçıvanım,
Hoş baharlı Nahçıvanım.

Gör ne çalar gönül simi;
Şi're verdim men aşkımı.
Mirza Celil, Behruz kimi
Sanatkârlı Nahçıvanım,
Hoş baharlı Nahçıvanım.

Zirvelerin buzlu, karlı,
Şimşeklerin od çakarlı,
Ey aharlı, ey baharlı,
Ey gülzarlı Nahçıvanım,
Hoş baharlı Nahçıvanım.

Men neylerem sensiz gören?
Doymaz sende ömtür süren.
Ey İslâm'a gönül veren
Düz ilgarlı Nahçıvanım,
Hoş baharlı Nahçıvanım.

ŞEHİRİYAR'IN DÜŞÜNCELERİ

Bayrağım yok, yüreğimi bükmeye,
Derya verin gözyaşımı dökmeye,
Dertlerini ilme ilme sökmeye,
Milyon iğnem olaydı.

Yahşın çoktur, ana yurdum, pisinem,
Saray ehli hücre vermir ısınam.
Parçalanmış vatan derdi bu sinem
Göynem göynem olaydı.

Arazım var, yelkenim yok yüzmeye,
Torpağım var, hakkım yoktur gezmeye,
Bu hicrânın hasretine dözmeye
Tablı sinem olaydı.

Yadımdadır ilk vîsalin öpüşü,
Ne müşküldür cüt kardaşın öpüşü!..
Kâş yurdumun her yaralı karışı
Bir definem olaydı...

KARABAĞ MAHNISI

Geçip uzun yolları,
Geldim Ağdam'a sarı.
Dedin el nağmekârı,
Sevimli Gargar'a bak,
Karabağ, ay Karabağ!

Ömrüntün genç yaşında,
Tirme şalı başında
"Erimgeldi" kaşında
Yar gözleyen yara bak,
Karabağ, ay Karabağ!

Ay ulduza yaraşır,
Oğlan kıza yaraşır.
Saç topuğa yaraşır.
Gül yanakda hal'a bak,
Karabağ, ay Karabağ!

Göylerine gafleten,
Hücüm çekerse düşman.
Deyerem kartalam men.
Caynağında sara bak,
Karabağ, ay Karabağ!

Dünya gülzar yetirmiş,
Sinende gül bitirmiş.
İslâm gönül getirmiş,
Bu güzel diyara bak,
Karabağ, ay Karabağ!

MENE KALAN BU OLACAK

Yanyanadır ytlz alaçık,
Gâh yamaca, gâh yala çık.
Yürek geniş, sofrâ açık,
Keyfim duru, damağım çağ,
Mene kalan bu olacak.

Bir beletçim ol, ay yollar,
Taşlı yollar, kolay yollar,
Dolay yollar, dolay yollar,
Hoş haberli Saksağandağ,
Mene kalan bu olacak.

Otlar tiste izim kaldı,
Gâh dirseğim, dizim kaldı.
Min çiçekte gözüm kaldı,
Turşsu üstü, Çırağ bulak,
Mene kalan bu olacak.

Göy bulutlu, hava serin,
Çırpı yığın, moruk derin.
Çubuk şişde, kebab verin,
Yağar yağış, söner ocak,
Mene kalan bu olacak.

Günler geçer birem birem,
Bir uğurlu yol giderim.
Yurdumuzu vasf edirem.
Elde kalem, dizde varak,
Mene kalan bu olacak.

Bu ellerin bil ki, her dem,
Sevinciyem, kederyiem.
Geme geldi-gederyiem.
Men İslâm'a, ay Karabağ,
Vallah, kalan bu olacak.

HÜSEYİN ÂRIF
(15/6/1924 - 1992)

Cemâl oğlu, Şair. Hüseyin Hüseyinzâde olarak da bilinir. Ölen oğlunun adını kendisine soyad olarak kullanır. İlk ve orta tahsilini, doğum yeri Akstafa'da tamamladı. Bakû Pedagoji Enstitüsü'nü bitirdi; Tovuz'da öğretmenliğe başladı. İkinci Dünya Savaşı'na katıldı. Savaş sonrası yıllarında, Moskova'daki askeri mühendislik mektebine gönderildi. Burayı bitiren şair, orduda topçu subayı oldu. Savaşın sonra, şair, Bakû Devlet Üniversitesi'nin Şarkşinaslık Fakültesi'nde tahsiline devam etti. Moskova, Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne asistan alındı. Tekrar Bakû'ya döndü ve edebi faaliyetine burada devam etti. Çeşitli kurum ve kuruluşlarda etkili görevler aldı. Şiirler, poemalar ve piyesler yazdı. Azerbaycan halk şairi ünvanına layık görülmüştür. Hüseyin Ârif, şiirlerinde Dede Korkut edası bulunabilecek şairlerdendir. Şiirlerinin çoğu bestelenmiş ve dilden dile dolaşan bir şairdir. Eserleri birçok dile tercüme olunmuştur. Yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır : Yeni Hayat Yollarında (1950), Rus Dili Müellmesi (1954), Dostluk Telleri (1960), Yolda (1962), Ömer Çeşmesi (1963), Torpağ Aşkı (1964), Duru Göl Efsanesi (1969), Yollar ve Hatıralar (1966), Bahar Gelende (1969), Sen Menimle Get (1970), Söyle, Yadında mı? (1972), Ömür Gözelse (1978), Ayrı Düşeli (1983), Dilgam (1984), Şair, 1982'den beri Azerbaycan Âşıklar Birliği'nin başkanlığını yapmaktadır. Azerbaycan halkı tarafından çok sevilen ve saygı gösterilen Hüseyin Ârif, "gağa" lakabıyla anılır.

KÖROĞLU'YA KAYIDAK

Gidek o yere ki, harda inam var,
Kişide diyânet, kadında ilgar.
Ayvaz, Demirçioğlu, elâgöz Nigar,
O köke, o soya kayıdak gelin.

Harda Keçel Hamza günaha battı,
Bastı üzengini hakka kayıttı,
Harda Kiziroğlu şesşerin attı,
O kola, o boya kayıdak gelin.

Harda koç yiğitler kalktı ayağa,
Polat sinesini gerdi kabağa,
Koymadı yadları ana toprağa,
O haya, o hoya kayıdat gelin.

Harda göy gürleyir, yıldırım çakar,
Yerlerini, göyleri yandırıp yakar,
İndi hüner vakti, gayret vaktidir,
Gelin Köroğlu'ya kayıdak, gelin''.

SÖYLE, YANDINDA MI?

Söyle, yadında mı o akşam çağı,
Dinmeyen men oldum, dinen sen oldun?
İlk aşkın ocağı alevlenmemiş
Sönmeyen men oldum, sönen sen oldun.

Doymamış sabahın ter nefesinden,
Sevdalı kuşların terânesinden,
Sözünden, ahdından, irâdesinden
Dönmeyen men oldum, dönen sen oldun.

Bozuldu ilgârın, değışdi andın,
Torpağda alışıp, havada yandın.
Âhir, gözlerinle görüp inandın
İnmeyen men oldum, inen sen oldun.

GÖYCELİLER DAĞILMAYIN GÖYÇE'DEN!

Göyçe kadım, Göyçe ulu Göyçe'dir,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den!
Var-devletli, mal-koyunlu, Köyçe'dir,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

Yaylakları yaraşıklı, yönlüdür,
Bulakları nağmelidir, ünlüdür.
Güneyleri her fesilde günlüdür,
Göyçeliler, dağılmayan Göyçe'den.

Yaranışdan ayağı göl, başı dağ,
Örtüş örtüş nahır kızıl, sürü ağ,
Bir nimettir taze pendir, tere yağ,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

El çekiler, kayın göçer, yad iter,
Yurt söküler, göz karalar, od iter.
Nesil iter, tarih batar, ad iter,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

Dede Korkut nefes derip bu yerde,
Berke-boşa sine gerip bu yerde.
Nesillere öğüt verip bu yerde,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

Asıl kartal mesken salar kayada,
Ağ Âşık'ı, Elesger'i sal yada,
Ali kimi Ali Hanı dünyada,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

Ardanış'da hatıram var, izim var,
Babacan'da sohbetim var, sözüm var.
Şişkaya'da, Kesemen'de gözüm var,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

Tohulca'da aktı bulut, öttü çen,
Haber tuttum turnaların göçünden.
Atla geçtim Ağbulağ'ın içinden,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

Göyçe ele şöretidir ellerin,
"Göyçe güllü" ezberidir dillerin.
Göyçe göllü göyçeyidir göllerin,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

Hoş lehçeyi, şirin dili saklayın,
Hem sevinci, hem nisgili saklayın,
Zor'da Zor'u, Cil'de Cil'i saklayın,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

Âlem bilir, her hürmetin sizedir,
Dede-baba muhabbetim sizedir.
Men Ârif'em, vasiyyetim sizedir,
Göyçeliler, dağılmayın Göyçe'den.

DEYİRSEN GOHUMUG

Deyirsen gohumug süt bir, sümtük bir,
Özün ki herşeyi ölçüp biçirsen.
Bes meni görende bu nece iştir
Kenardan boylanıp yandan geçirsen.

Var mende, güç mende, vazife mende,
Gönlün ne istedi göz üstündedir.
Pilav öz yerinde, çay öz yerinde,
Taze emlik eti köz üstündedir.

Gezirsen, ayağın dağda, aranda,
Unudup ezeki ahdi, ilgarı.
On defa yadlarla meclis kuranda
Vakt tapıp bir yol da bize gel bari.

Deyirsen "gohumug", deyirem "beli!"
O büyük vazifen, o büyük gücün.
Küçükten küçüktür vatani, eli
Düşüntüp yaradan bir şair üçün.

Sen başka, men başka her şeyden evvel,
Men başka sohbetle, sen başka dille.
Birleşebilir mi kalem tutan el
Özge ceplerini söken bir elle?..

Özge tikesidir udduğun tike,
Şüpheler oynayıır kaş-kabağında.
Ne olar birce an, ay karnı yeke,
Vicdan güzgüsünün dur kabağında.

Gör o peyserinde kat kat olan piy,
Derine sığmayan o yağ kimindir?
Kebabın altından, suyun üstünden
İçip kızardığın arak kimindir?

Kimin hesabına yanır ışığın,
Hardandır bu kadar kızıl kaşığın?
Arvada, uşağa başışladığın
O yüzük kimindir, kolbağ kimindir?

Az deyil kurğunla uçup talanan,
Başına göy uçup, deniz dolanan,
Hahlar üst üste çöküp galanan
Billür çilçıraklı otağ kimindir?

Tanıştan, biliştan "hakk"ın çatanda,
Manat evezine yüzlük atanda,
Akşamdan sabaha keyfe batanda,
Od kimin, köz kimin, ocak kimindir?

Yakını, uzağı gözün seçmeyir,
Çahırdan canına isti geçmeyir.
Hükümünü verende konyak arabir
Bilmirsen baş kimin, ayak kimindir.

Hele ne korkun var, ne ihtiyatın,
İhtiyatlı güne ihtiyatlısan.
Sovgat gözleyene çoktur sovgatın,
"Getir" diyene de ihtiyatlısan.

Çok da havalanma gurrelenerek,
Kimlerdir vurnuhan dövrende senin.
Özge boğazından kesilen çörek
Mene gerek değil sofranda senin.

Düzlükle attığın bir adım hani?
Biçlikle dumanlı dağlar aşmışan.
Aşına, nesline yaraşmayanı
Nece de özüne yaraşdırmışan.

Kaldırıp başını, ata ne desin
Bu kadir bilmeze, söz işitmese.
Mukaddes ananın sütü neylesin
Rüşvet içkisiyle mest olan kese.

Deyirsen gohumug, süt bir, sümük bir,
Gohum olduğumu danmıram men de.
Sümük de ayrılır, süt de değişir
Meramlar, maksatlar değişmeyende.

Öz yolum, öz ahdım, öz hılkatim var,
Saflık dünyasıdır yurdum, meskenim.
Güzel insanlardır, temiz adamlar
Gohumum, kardaşım, yakınım benim.

AĞRIMA, YÜREĞİM

Ömrün ne vaktidir titreye kalem,
Yazıp-bozmahyam men innen bele.
Davaya, dermana düzebilmerem,
Ağrıma yüreğim, ağrıma hele.

Hayatın ne kadar imtihanı var,
Sığmayır kâğıza, sığmayır dile.
Neçe gohum toyu, dost nişanı var,
Ağrıma yüreğim, ağrıma hele.

Geçsin ayım, güntüm mübârizede,
Gerdikçe sînemi tufana, sele.
Rûhuma doğmadır mey de, meze de,
Ağrıma, yüreğim, ağrıma hele.

Dağıtmak isterem dumanı, çeni,
Uyanıp o baştan bahar yeliyle.
Dağların zirvesi gözleyir meni,
Ağrıma, yüreğim, ağrıma hele.

NAHÇIVAN'DADIR

Yollar uzak deyil, görmeyen görşün,
Bağların baharı Nahçıvan'dadır.
Düzlerin serveti, çöllerin varı,
Dağların vakarı Nahçıvan'dadır.

Şahbuz'un hüsnünü eyledikçe yad,
Hayâlim bir anda açır kol-kanad,
Rûhuma doğmadır Culfa, Ordubad,
İllerin ilgarı Nahçıvan'dadır.

Mânâsız geçirme ömrü hayatta,
Canlı hatıradır her hoş saatta.
Dinçel Badamlı'da kal Batabat'ta,
Elin i'tibarı Nahçıvan'dadır.

Baştan dilimizin olup ezberi,
Göntül mahnıları, yürek sözleri,
Celil'in, Cavid'in ayak izleri,
Ölmez yâdigârı Nahçıvan'dadır.

Derede suların hazîn nağmesi,
Zirvede kartalın çağlayan sesi,
Ceyranın sürüstü, maralın desi,
Turmanın katarı Nahçıvan'dadır.

Şi'rin, şi'riyyetin kadrini bilen,
İnsanla sevinip, insanla gülen,
Dar günde aktarıp, çetinde gelen
Hüseyn'in dostları Nahçıvan'dadır.

YOLLAR VE HATIRALAR

Baştan ana vatandır
Yurdum, yuvam meskenim;
Hayâlimden silinmez
Neçe kent, neçe şehir.
Karanlıkta dalmışam
Ulduzların seyrine,
Ufuğa boylanmışam
Uyanıp seher seher.
Dağda dağ keçisiyle
Üz üze dayanmışam,
Nağmekârım olupdur
Gijiltılı dereler.
Düz geçdim, meşe gördüm,
Bulaklarla danıştım,
Gönlümde şekil çekti
Ceylan geçmez dereler.
Seferlerden sefere
Sesleyip yürek meni,
Onlardan bir töhfedir
Yollar ve hatıralar.

NEBİ HEZRİ

(10/12/1924)

Nebi Hezri, kendisini şair olarak tanımlar. O, aynı zamanda gazetecilik, mütercimlik ve politika ile de uğraşan çok yönlü bir şairdir. Bakü yakınlarındaki Hırdalan kasabasında doğdu. Yüksek tahsilini Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nde tamamladı. Birçok yayınevi, gazete, dergi, radyo ve televizyon kuruluşunda çalıştı. Azerbaycan halk şairi ünvanıyla mükafatlandırılmıştır. Bu ünvan, pek az kişiye nasip olmuştur. Azerbaycan'ın Harici Ülkelerle Dostluk ve Medenî Alâka Cemiyeti'nin başkanı olarak 1974 yılından beri görev yapmaktadır. Görevi icabı neredeyse bütün dünyayı dolaşmıştır. Türkiye'de de çok iyi tanınan bir şairdir. Defalarca yurdumuzda bulunmuştur. Eserlerinden bazıları birçok dile çevrilmiştir. Lirik ve felsefi şiirlerinden bazıları bestelenmiştir. İrili-ufaklı eserlerinin sayısı ellinin üzerindedir. Bunlardan bazılarının adları şöyledir : Çiçeklenen Arzular (1950), Bakı'nın Seheri (1954), Salhım Söyüdler (1957), Veten ve Gurbet (1958), Kim Meni Hatırlasa (1960), Şiirler ve Poemalar (1962), Sumgayıt Sayfaları (1963), Deniz, Göy, Mehebbet (1965), Hatıralar Cıgırında (1966), İller ve Sahiller (1969), Dereler (1970), Son İllerin Satırları (1975), Ulduz Kervanı (1979), Ummandan Damlalar (1979), Heykelsiz Abide (1982).

İTİRAF

Sevmedim dünyada kızıl, gümüşü;
Dedim ki, servetim i'tibarımdır.
Güzel sevgilimin şirin gülüşü
Menim devletimdir, benim varımdır.

Sevmedim dünyada şanı, şöhreti,
Onları hayatta efsâne sandım.
Bak, hemin dediğim varı, devleti
Öz yürek kanımla, özüm kazandım

Aktarıp gezerem gönül yarımı,
Gezerem ömrümün baharı kimi.
İstese sevgilim gözyaşlarımı
Düzerem boynuna mirvari kimi.

Dünya kulak assın koy yahşı yahşı,
Sevgi sevincimdir, sevgi gamımdır.
Bir elâ gözlüntün odlu bakışı
Menim cennetimdir, cehennemimdir.

Koca bir dağım ki, başı karlıyam,
Deme zirvemdeki o duman nedir?
Bütün varlılardan daha varlıyam,
Devletim mehebbet, varım sevgidir.

AYRI SAHİLLERİN AYNI DALGASI

Ömrün her yılına
Bir umman dedim.
Niye uzak saldı bu yıllar bizi?
Biraz sen telessen,
Men gecikseydim,
Belki ayırmazdı sahiller bizi.

Yakın bir sevginin
Uzak nidâsı
Yüreği şimşek tek odlayıp geçir.
Ayrı sahillerin aynı dalgası
Doğma kalbimizden atlayıp geçir.

Gece şirin şirin mürgüleyende
Seyr eder ay seni, kehkeşân seni,
Ben seher küleğe
"Esmе" diyende,
Kim ise oyadar uykudan seni.

Koşa geçirsiniz...
Yakın gelmerem.
Men yokum...
Yanında ne zaman o var.
Gözümü kaldırıp bakabilmirem,
O ise,
İstese,
El de kaldırar.
Geçersin, kuş olup kanatlanıram,
Amma, ucalmağa
Ufuk çatmayır.
Seni meleklerle melek sanıram,
O ise, kanunî
Bir arvad sayır.
Bakar gıptayla mı sizi her gören,
Ya diner yer ile,
Sema da birge?
Birge döğünmeyen yürekler, gören,
Nece adımlayır dünyada birge?
Gecikmiş arzular aşıp taşanda
Bakaram,
Gönlümden al kanlar akar...
Kanunsuz bir nikâh kanunlaşanda
Kanunî mehebbet
Kenardan bakar...

MAVİDİR

Bugün heç bilmirem
Ne üçün,
Neden,
Sema da mavidir;

Toprak da mavi.
Görürüm dünyayı başka renkte men,
Ağaç da mavidir,
Yaprak da mavi.

Esir haradansa serin kitlekler,
Dağdan mavi mavi
Duman süründür.
Mavi kepenekler,
Mavi çiçekler,
Mavi çemenlerde geşenk göründür.

Sulara yel deyir, sular titreyir,
Yerin de benim tek büyük sırrı var.
Sanki efsanevî nağmeler deyir
Mavi sahillere
Mavi dalgalar.

Rengi bambaşkadır
Çölün, düzün de,
Mavi şafaklardır çilenen yere.
Uçur gökyüzüne,
Bu mavi günde
Mavi tayyâreler maviliklere.

Men belki bilirem
Ne üçün,
Neden,
Dünyanın gündüzü mavileşiptir.
Belki de sen mavi
Giyindiğinden
Yeryüzü,
Gökyüzü
Mavileşiptir.

Elebil senin tek bezenip âlem
Sema da, toprak da
Sanki mavidir!
Belki hoşbahtların hoşbahtı menem,
Belki saadetin rengi mavidir?

SENİN ÜÇÜN

Karlı bir zirve olsun,
Ak buludun olurum.
Derin hayâle dalsan,
Men sükûtun olurum.

Çemen olsan eğer sen,
Serin yağış çilerim.
Eğer denize dönsen,
Sahile çevrilirim.

Kovmuşum derdi, gamı,
Hoşbahtın ilki menem.
Seslensen
Nağme kimi,
Sözlerin, bil ki, menem!

Meni sustursa zaman,
Seni özüm sanaram.
Seher kimi uyansan,
Güneş kimi yanaram.

SEN GÖRÜNÜRSEN

Geçer hayâllerim
Senin izinle,
Sen ayla,
Güneşle

Ten görüürsen.
Dünyaya bakarım senin gözünle,
Yine gözlerime
Sen görüürsen.

İSTE

Öz mağrur aşkımda temennâsızım,
Bir damla istesem,
Bir umman iste...
Men ki, bir dünyalık baharım, yazım,
Birce gül istesem,
Gülistan iste.
Mene ulduz boyda ışık ver desem;
Sen menden,
Güneşli asûman iste.
Haçan bir saatlık görüş istesem;
Sen bütün ömrümü,
Armağan iste.

ADSIZ KABİRLER

Selâm ver hürmetle
Taşlara bir-bir,
Sen deme taşlara
Adsız kabirler!
O büyük yaddaşdır,
Yad taş değildir.
Yatır kabirlerde
Ne kadar sırlar.
Kabirler,
Kederle

Mürgüleyirler.
Göy otlar üstünden
Esen külektir,
Burda çiçek saysız,
Başdaşı tektir,
Ufukta güneşin
Zerrin şırımı...
Adsız taşlar altta
Yatan yürektir,
Yürek de dünyada
Adsız olar mı?!

BU NİCE ÖMÜRDÜR?

Ömür mükafattır,
Yoksa ki, ceza?
Olur mu hayatta
Sehersiz gece?
Her ömür zirveye
Kalkan yoldusa,
Biz indik zirveden
İller öttükçe.
Ele çaylar aktı
Derede, düzde.
Devrin göz yaşımı,
Men sonra duydum.
Baş koyup uyudum
Soğuk taş üstte
Taş ilan başımı,
Men sonra duydum.
Yalana inandık
Biz, o kadar ki,

Riya üzerinde
Durdu bir ülke.
Menim elifbama
Kast ettiler ki,
Ulu yaddaşımı
Unuttum belki.
Ele düşündü ki,
Galginti nâdan
Yadlaşar yurduna
Yaddaşsız insan.
Kesilen başlardan
Kalktı gülleler,
Cellad rehberlere
İnam hedermiş!
Göğsüme tuşlandı
Kanlı gülleler
Ne kadar gülleye
Ürek dözermiş?!
Ahı, men doğuldum
Şöhretli, adlı,
Şimal dedi: Kulsan.
Atan da kuldu.
Azadlık istedim,
Adi azadlık,
Elime, dilime
Zencir vuruldu.
Vatanı mukaddes
Saydım hayatta
Düşman mekirlidir,
Düşman kuduzdur.
Doğma topraktayım

Toprak altta da,
Kalbim gökte yanan
Sönmez ulduzdur.
Günah işletmişem
Men te'riflerle,
Te'rifler - Kremle,
Metin dostluğa!
Yazdım öz şe'rimi
Yad heriflere
Bahardan söz açtım
Kar yağa yağa.
De, haçan namerdler
Merdlik kanıdır,
Konşuya inanıp
Bizim ev-eşik.
Dövrün Ehrimen'i
Silahlanıdır.
Bizse sînemizi,
Siper etmişik.
Doğma Karabıgım-
Kadim diyarım,
Reziller eliyle
Boyanır kana.
Konşu kuldurların
Baş havadarı
Tuttu Bakı'mızı güllebarana.
Bakı dalgalandı,
Bakı dayandı,
Cüsseli, kudretli
Kahraman kimi.
Küçeler güllerden
Od tuttu yandı

Kızıl karanfilli
Hiyaban kimi.
Azeri evlâdı
Ölür, eğilmir,
Göz üstte tutarım
Toprağımı da
Ehrimen - O zulmet
Vârisi bilmir
Vermerem odumu,
Ocağımı da.
Bu kadar dehşetler
Sığar mı akla?
Min min şirin va'dler
Sahte çıkıdır.
Gaddarlık kavuşup
Riyakârlıkla..
Yüze güle güle,
Tahta çıkıplar!
Sen özün kömek ol,
Ulu peygamber,
Göge yüz tuturuk
Bir Allah - diye.
Düşman hükümetler,
Cırttan devletler
Yolçu payı verir
Neheng ülkeye.
Bu nedir, gam sonsuz...
Ben sevinç hani?
Yürekler kederle
Dillenir bugün.
Dünen dolandıran

Yarım dünyayı
Dünyaya el açıp
Dilenir bugün.
Uçup hanımıyla
Havalandıkça
Bacımız sefere
Gedir seferden.
Ülke uçuruma
Yuvarlandıkça
O tutur dörd elli
Vazifelerden.
Işık arzulayır
Yer küresine
Fakat öz ülkesi-
Zulmet, karanlık.
Mükâfat verirse
Düşmanlar sana
Demek düşmanların
Dostusan artık.
Dünyada ezeli
Bir hakikat var:
Dosttan ayrılma
Düşmanlar yıkar.
Anam Azerbaycan!-
Kaydına kaldın.
Odların sönmemiş,
Sönmeyecektir!
Bir kere ucalan
Bayrak uçaldı;
Bir daha, bir daha inmeyecektir!
Bu dünyanın andıdır,

Bugünün andıdır
Bir de baş eğirem
Doğma halkıma.
Bu yerin andıdır,
Göğün andıdır:
Enirem secdeye
Öz bayrağıma!..

KANLI YANVAR

Yer mi battı, gök mü uçtu
Sökülende kırmızı tan,
Yer küresi iki renkten yoğrulmuştu.
Kara ile kırmızıdan.
Asırların yadigârı
Sal taşlara kan çilendi
Arzulara, ümitlere,
Yaddaşlara kan çilendi.
Ufuk kara, toprak kırmızı,
Neftimizle varlananlar
Güllerle kaydardılar hakkımızı;
Döz yüreğim, döz yüreğim!
Pencereme gelip konan güneş, aydı,
Muğamatın sedâları
Asırların ağrısıydı.
Yüreklere sabır dedi, dözüm yaydı
Döz yüreğim, döz yüreğim!
Dinledikçe birce anlık
Dehşetleri unudursan.
Sağ ol benim muğamatım,
Tarihlerin kucağından
Yine gelip ellerimden sen tutursan.
Döz yüreğim, döz yüreğim!

Oğul cesedini tapmayan ana,
İndi de şehiri ağlar, dolanır.
Sanki dert elinden
Gelip tuğyana
Dünyanın başına dağlar dolanır.
İmânı, dini,
Yudu uşağının ağ köyneğini
Zirveye sermekçin eyvâna çıktı.
Tuşlandı geline katil güllesi
Evde haray çekti körpenin sesi,
Yere mercan mercan al kanlar aktı.

Ölüme merdana
Gitdi cavanlar,
Kızardı gök rengi asûmanın da.
Eğer bir mecrayla
Aksaydı kanlar,
Hazer yaranırdı
Hazer yanında.
İnsan irâdesi
Demir olsa da,

Zirehli tanklara
Neyler dünyada?!
Od-ateş içinde
Biz neyi gördük,
Kara emeller de kara gecedir!
Düşmanlar gelseydi
Sine gererdik,
Bes "dost" dediğin ne!..
Bu kırgın nedir?..
Mateme boyanmış doğma evim var,

Kederim sonsuzdur, sabrım muhteşem.
Menim silâhım yok
Tek gazabım var,
Gülle bir yol atar,
Gazap hemîşe.
Niçe niçe civanların toy gecesi
Döntüp oldu, vay gecisi.
Kara geymiş anaların
Yaş kurudu gözlerinde.
Kızıl kızıl kecavalar
Yüzdü şehir üzerinde.
O gün fedâ etti
Mertler bahtını,
İzdiham yarıldı heyecan kimi.
Ulduz karanfili
İnsan akını
Düzüldü yer üstte
Kehkeşân kimi.
Sahilde dalgalar
Coşdu, çağladı
Gemi harayıyla
Hazer ağladı.
Dünyayı çulgayan
Feryat sesidir,
Bundan hâli edin
Gelip-gideni!
Zelzele tabiat fâciasıdır,
İnsanlar getirdi bu zelzeleyi.
Anaların ahı,
Mertlerin kanı
Yerde kalmayacak,
Heç zaman, heç vakt.

Meğer ki sabahın
Mağrur insanı,
Katil boğazından
Yapışmayacak?
Konur her mezara
Göğün ulduzu
Nice ağır olur gece matemi.
Kim deyir dünyada
Şehitler susur,
Şehitler dillenir,
Şahitler kimi.
Ey kanlı Yanvar,
Elinde kan var.
Ne kadar toprak var,
Gök, asûman var
Sen ele kanlısan,
Ey kanlı Yanvar!
Ne kadar ricâ et, ne kadar yalvar,
Seni bağışlamaz el kanlı Yanvar.
Allah! sanki birden zaman dayandı,
Gördük nice vahşî ölümü Allah!
Al kandan toprak da,
Od tuttu yandı,
Sen nice götürdün bu zulmü Allah!
İnsan doğma yurтта
Sanki gariptir,
Kanlı felâketin
Susmur feryadı.
Kim ki ölümlere ferman veriptir,
Bugün nice görün o rahat yatır?

Eğer eşitmirse o feryâdları,
Gülle seslerini eşitsin bâri.
Deyirler karanlık çökende yere,
Astaca yarılr şehitler kabri.
Sükûtle gedirler onlar evlere
Sabah sükûtle da dönürler geri.
Allah! Şehitlerim ölmez, mukaddes,
Nûru mezar üstte yandıran sensen.
Sonra da el tutup dinmez-söylemez
Onları evlere aparın sensen!
Onlar asta geçir çende, dumanda,
Boynuma dolanmır kolları efsûs!
Onlar ki herşeyi görür cihanda
Biz ise görmürük onları efsûs!

Yene çıksın güneş,
Parlasın ulduz,
Nece tapdalandı adalet, kanun!
...Arşa çekilmiştir bizim uykumuz,
Siz ana toprakta rahat uyuyun!
Bizim vicdanımız,
Gayretimiz siz,
İller ötüşe de dünyada mi min,
Şehitler sizensiz,
Şahitlerse biz,
Rahmet okuyuruk sizlere...
Âmin!

İKİLİKDE

Gel bölek dünyanı ikilikde biz,
Der mene düşsün,
Dağı sen göttür.

Kalsın yer üzende koşa izimiz
Kara mene düşsün,
Ağı sen götür.

İlin evlâdıyık yazla kış kimi
Fasıllar yaşasın yanaşı mende.
Biz ki, bir yerdeyik gözle kaş kimi,
Gözler sende kalsın,
Göz yaşı mende.

Gündüztü, geceyi aziz saklayak,
Güneş sana düşsün,
Ay bana kalsın.
Coşkun seller kimi birge çağlayak,
Deniz senin olsun,
Çay bana kalsın.

Bizik bu dünyaya senille şerik,
Bizsiz ne kış güler,
Ne de ki, bahar.
Hayatta herşeyi bölübilerik,
Anıma bölünmeyen
Bir sevgimiz var.

BENİM YÜREĞİM

Her payız derdimi pıçıldayarak
Dökülür ağaçtan sapsarı yaprak
Dinle, o hasretle seslenen kavak
Benim yüreğimdir, benim yüreğim.

Muhabbet sonsuzdur, ömürse kısa,
Ne olar, sadakat ebedi kalsa!
Kimin yüreğinde bir tel kırılsa
Benim yüreğimdir, benim yüreğim.

Yüzlerde, gözlerde sevgi okunur,
Muhabbet yürekten yüreğe konur,
Güzeller gözünde o ateş, o nûr
Benim yüreğimdir, benim yüreğim.

Bulağım, suyumdan doyunca için,
Çemenim, mihriban mihriban geçin.
Bin çiçek içinden bir lâle seçin-
Benim yüreğimdir, benim yüreğim.

Şâirin kalbinde bir bir dilek var,
Çelenk dokumağa gül var, çiçek var.
Ne kadar dünyada seven yürek var
Benim yüreğimdir, benim yüreğim.

BAHTİYAR VAHABZÂDE

(1925-)

Şair, yazar ve âlim. Şeki şehrinde dünyaya geldi. İlk tahsilini burada tamamladı ve sonra, ailesiyle birlikte Bakû'ya yerleşti. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ni bitirip, asistan kaldı. Semed Vurgun'un Lirikası adlı teziyle edebiyat doktoru ünvanını aldı. Semed Vurgun'un Hayat ve Yaradıcılığı adlı çalışmasıyla profesörlüğe yükseldi. Birkaç kez milletvekili seçilmiştir.

Bahtiyar Vahabzâde, güntümüz Azerbaycan şiirinin en güçlü sesidir. Azerbaycan'ı çeşitli toplantılarda temsil eden şair, birkaç kez de Türkiye'de bulunmuştur. Türkiye'de onun şiirleri geniş okuyucu kitlelerini ve edebiyatçıları etkilemiştir. Şiirleri, Türkiye'de yayınlanmıştır. Vahabzâde, şiirin yanı sıra tiyatro eserleri de yazmış ve bunların çoğu sahnelenmiştir. Eserlerinden bazıları şunlardır: İkinci ses, Yağıştan Sonra, Vicdan, Yollara İz Düşer, Feryat, Menim Dostlarım, Bahar, Edebî Heykel, Dostluk Nağmesi, Çınar, Sade Adamlar, Halk Şâiri Semed Vurgun, Ceyran, Aylı Gece, Şebi Hicrân, İtîraf, İnsan ve Zaman, Bir Ürekde Dört Fasl, Semed Vurgun, Kökler-Budaklar, Deniz-Sahil, Dört Yüz On Altı, Bir Baharın Garanguşu, Dan Yeri, Senetkâr ve Zaman, Açık Sohbet, Açılan Seherlere Selâm, Payız Düşünceleri, Muğam, Vatan Ocağının İstüsl ve Özümle Sohbet.

AHI DÜNYA FIRLANIR...

Vaktin değirmeninde taş eridi, kum oldu,
Tarihe attığımız kayıtlı, lüzûm oldu.
Dünenin hakikati bugün ders yozum oldu,
Niye de yozulmasın, ahı dünya fırlanır.

Çok avlaklar içinde çok avları avladım,
Aşıp taşan arzumu men artık cilavladım.
Ben atamı ötmüşem, meni ötür evlâdım,
Bu, bele de olmalı, ahı dünya fırlanır.

Dünen düz sandığımı bugün eğri sanıram,
Bazan olur, özümden özüm oğurlanıram.
Her il başka arzunun başına fırlanıram,
Niye de fırlanmayım, ahı dünya fırlanır...

Çok eğilen görmüşem, eğilmeyen başları,
Sular duruldu, gördük dibindeki taşları.
Ünvanımı değiştirdünenin alkışları;
Niye de deyişmesin, ahı dünya fırlanır.

Nece döndür bu dövrân, nece döndür bu gerdiş,
Tazuların üstüne tavşanlar da gülermiş.
Dünya bina olandan herşey değişilirmiş,
Değişmesin neylesin, ahı dünya fırlanır.

Ebedî dünyada ben ebedî sanmadım,
Bir ateşe tutuştum, bin ateşe yanmadım.
Bütler geldi ve gitdi, birine inanmadım,
Niye inanmahyam, ahı dünya fırlanır.

Fırlandıkça bu dünya yok da dönüp var olup,
Kuruyan çeşmelerden sular yine câr olup.
Bu dünyanın hayrı da, şerri de tekrar olup,
Niye tekrar olmasın, ahı dünya fırlanır.

Bin bin iller bu dünya belece fırlansa da,
Bir yuvanın bülbülü bin budağa konsa da,
Aylar, iller, fasıllar birbirini dansa da,
Değişmezdir akidem, çok da dünya fırlanır.

Ne kadar isteyirse, bin o kadar fırlana,
Karşıma gâh şer çıka, gâh hayır dığırılana.
Çarh-ı felek isteyir lap dolana tersine,
Akidemi heç neye değişmerem ben yine.

LÂL-KÂR

Hem lâl olduk, hem de kâr.
Lâllik, kârlıktan doğar.
Niye lâl olduk gören?
Bunu bilirsen mi sen?
Bunu bilek biz evvel,
Ötenlere baş vurak
Bunun üçün indi gel.
Zaman zaman ezildik
Mahkûm olduğumuzu
Ne anladık, ne bildik.
Bununçün de soydular
Derimizi kat-be-kat.
Hakkımızı kimseden istemedik, ey üstad.
Çünkü ona kanmadık.
Bu miskin hâlimizden
Kızarıp utanmadık.
Bütün dünya uyandı,
Biz hele uyanmadık.
Susduk, herşeye dözdük.
İçimizden oyulduk.
Kârlıktan lâl olmadık,
Susduk diye lâl olduk.
Sabir'imiz demişken:
"Bir acâyip şeyik biz."
Ters gelip her işimiz.
Bizim çakkalımız da
Gelir öz dağımızdan.
Bizim kârlığımız da,
Bizim lâllığımız da.
Doğup susmağımızdan.

ÖZ DÜNYAM MENİM

Kazadan, kaderden hele uşakken
Gözleri tutuldu Âşık Veysel'in.
Getdi arkasınca, o getdi erken
Kalbinde yakdığı odun, meş'alın.

Zulmete nûr saçdı bir meş'al teki,
Aşkını göz bildi, nûr saçdı Veysel.
Zulmete göz yumup
Öz kalbindeki
Işıklı dünyaya kapandı Veysel.

Gözünü açarık dedi hekimler,
O razı olmadı ameliyata.
Dedi körlüğümle bir zerre kadar
Küskün değilem ki, ben bu hayata.

Dünya necedirse, koy olsun ele.
Amandır, beni de rahat koyun siz.
Benim öz kalbimde, öz yüreğimde
Kurduğum dünyaya dokunmayın siz.
En şirin, en güzel dileklerimden
Saltanat kurmuşam öz dünyamda ben.
O benim hayâlim, o benim rüyam.
Benim öz dünyamâ tapılmaz evez.
Bunu bilirem ki,
Hayâli dünyam
Sizin dünyanıza asla benzemez.
Dünyam dünyanıza eğer tay olsa,
Solar içimdeki gültüm, gülşenim.
Ondan korkuram ki, gözüm açılsa
Dağılıp yok olur öz dünyam benim.

Dayazı görmürdü kör bakışları,
Derini görürdü...

Onun ne derdi!
Çekirdekte ağacı, çiçekte barı,
Bakışta ytreği görebilirdi.

Zulmete nûr saçdı bir meş'al teki,
Aşkını göz bildi, nûr saçdı Veysel
Zulmete göz yumup öz kalbindeki
Işıklı dünyaya kapandı Veysel.

Bin şiir yarattı her nefesinde.
Bülbül tek ötürdü gül hevesinde.
Çiçeğin etrinde, kuşun kesinde
Yatan mânâları tapandı Veysel.

Odu suda gördü, hayırı şerde.
Sevincin sırrını tapdı kederde.
Gözlünün yeherden aşdığı yerde
Atımı dört nala çapandı Veysel.

HAYIF

Hayif o gözlere, o bakışlara,
Özge birisine bakacak hemen.
Hayif o ilâhı kövsi kaşlara,
Sınacak kederli düşüncelerden.

Hayif o alevli öten çağlara,
Uçan, yad budağa tez konacaktır.
Hayif güle benzer o dukaklara,
Özge bir dudağa dokunacaktır.

Gültüm, hayıf sana, hayıflar bana,
Koruyabilmedim mehebbetimi.
Özüm bile bile verirem yene
Özge birisine saadetimi.

KISAS

Özüm bir dindememse, hissım özge dindedir.
Aklım da, mantığım da senin kilidindedir.
Bu kilide düşecek açarı hardan alım?
Ey hem neş'em, sevincim, ey hem derdim, melâlim!

Bele imiş heç deme kör tâlihim benim de.
Etrafıma bakarım dostum da düşmanım da,
Bir damla sevincini deryaya dönder derken
Sen derya sevincimi damlaya döndermisen.

Sen tepeden tırnağa günah mısın, şer misen?
Sevinç? O ne demektir?
Kalbin ağrılarıyla gözünü neşterlenipse,
De, o kime gerektir?

Seninle bağlanmayan, bana senden gelmeyen
Sevinci neyirem ben?
Hükümün mühür basıdır bütün emellerime.
Mühür kapılar açar indi benim yerime
Meni hara aparır bu kaderin oyunu?
Aklım hara aparır bu kaderin oyunu?
Aklım senin hükümüne eğmese de boynunu
Hissim coşur, dağıdır beresini, bendini.
Neynim senin elinden
Ben koparabilmirem canımın kemendini.

Canım esâretinde, özüm yol ayrıcında.
Kavruluram, yanırım öz odumun sacında.
Herkesine inanmadım, tekçe sana inandım,
Ben seni öz ömrüme saat akrebi sandım.

Sense...

Senin beynini oğurlayıp yediler.
Sense bunu kanmadın.
Sen hamıya inandın, tek bana inanmadın.

Dağıttılar kalbini, dağıttılar bağrını.
Hele yaran istidir, sen bilmirsen ağrını.
Gazabının odundan kalbim soğuktur hele,
Sen ne itirdiğinden haberin yoktur hele.

Sen ki, benim oduma alışmadın, ne olar
Eminem ki, gün gelir, alışarsan tüstüne.
Amma birce ricâm var,
Dizlerine döğende gelme kabrim üstüne.

Kısasa bak!

Neyleyim,

Ben inanan, sen âsi!

Heç revâ bilirem mi sana başka kısısı?

Amma seven kalb üçün bundan büyük ceza yok
Akli uyaklar üçün keder varsa, kaza yok.
İnansaydım sevgine,
Vallah, revâ bilmezdim heç bunu da ben sana.

ÜZ-ASTAR

Yarpakları tez döküler şe'rimin.
Kökü yoksa bu toprakta, bu elde.
Tadı, tuzu varsa eğer şe'rimin,
Bu tat, bu tuz bu dildedir, bu dilde.

Ancak bunu unuduruk çok zaman,
Yürek yoksa bir damarda kan atmaz.
Bil, şiiri yaradandır, yaradan,
Şiir, dili yaratmamış, yaratmaz.

Ana dilim, şe'rim sene borçludur.
Bu torpağa, bu vatana borçludur.
Bunu bildik, nâ-şükürük amma biz,
Ahı, niye sığışmırık bir dile?
Çalışırık, isteyirik şe'rimiz
Gâh o dile, gâh bu dile çevrile.

Çevrilende yüz çevrilir astara.
Özün söyle, astar hara, yüz hara?
Öz iklimi, havası var her yerin,
Her kalbin de öz vurgusu, özsesi.
Şiir ki var, yürekteki seslerin
Katarlaşan nağmesidir, nağmesi!

Nağmeleri başka dile çevirmek
Ondan nûru ayırmaktır, ay balam.
Sözlü sese, güllü etre böl görek,
Mümkün müdür?

Mümkün değil, vesselâm!

HATALI UYKU

Adların üstüne adlar calandı,
Bu nedir?
Gözlerim alacalandı.
Şöhret cetvelinde ad büyüdükçe
İstidad büküldü, balacalandı.

Hatalı uykudur şöhret uykusu,
Canıma od saldı onun korkusu.
Bu dünyaya uyan yatar, uyanmaz.
Debdebe aktarar, temterak gezer,
Sür'at katarına nece de benzer,

Küçük obalardan öter, dayanmaz.
Ancak kulaklarda kalar fit sesi.
Amandır, korkuram, şöhret zirvesi
Razılık tahtına kaldıra beni.
Zirve saymamışam, ben bir zirveni.

Hara telesirsen, dayan, ey katar,
Ayağım altından toprak kaçmasın.
Büyüklü, küçükli eller, obalar
Olur mu şâire gönül açmasın!

Ağrıdan, acıdan yaranır eser,
Ölür yaşamamış söz belediğinde.
Bitmemiş,

Bitemmez büyük bir eser
Özünden razılık gölgeğinde.

Şöhretin yükünü düşündün mü bes?
Bin şöhret bir borcu ödeyebilir.
Korkum ondandır ki,

Ömrün kışında
Bahar çiçekleri yüze gülmesin.
Sanatla şöhretin bir yarışında
Şiirim şöhretime çatabilmesin.

Bin şöhret yaradır bazan bir şiir,
Bin şöhret bir şiiri yaradabilmez.
Sanatı şöhrete yedek olanlar
Sonsuz olduğunu göründe anlar.

Razılık gelince

Gönül dinceler.

Hazanı gelmemiş sular söz bağım.
Bütün bu fikirler, bu düşünceler-
Özümün özümme haberdarlığım!

HAYIR-ŞER

Tabiat insana iki el verip,
Kiminse elinden tutup kaldıracak.
Bize âmal uçtün bir akıl verip,
Çayların üstünden körpüler kurak.
Anamız, atamız bize dil verip,
Darda çırpınanın halını sorak.

Diller yarınip ki, mahnu diyek biz,
Diller yaranmayıp yalan demekçün.
Mahnıda birleşir hep hislerimiz,
Yalanda ayrılır yollar büsbüttün.

O eli, o dili, o aklı bazan
Hayırlı işlere işletmirik biz.
Bu güne dem tutan âmalımızdan
Suala çevrilir geleceğimiz.

Her duyan ytrekten bir cihan geçer,
Elvan boyalıdır dünyanın donu.
Kimi halk yolunda canından geçer,
Kimi vazifeye satar halkını.

Halk var, özü odsuz, ocaksız kalır,
Odundan komşuya pay verir özü.
Halk da var, odu da evezsiz alır,
Komşu toprağına dikilir gözü.

Vicdanın güvesi tamah dağını,
Aşabilenlere insan dedik biz.
Yalandan, riyâdan kazandığını
Vicdansız gerçekten kazanabilmez.

Bin bir renk yetirir bir renkte toprak,
Hem şifâ, hem ölüm yatar zehirde.
Köl-kos da bitirir, çiçek de toprak.
Aklın meyvesidir hayır da şer de.

Yahşı da, yaman da bizdedir deyin,
Ne onun, ne bunun öz odu yokmuş.
Hayır-şer kolkola! Ne yükseklisin,
Ne de alçaklığın hududu yokmuş.

Büyük bir milletin tâlihi bazen
Tum kimi çıtdanıp tüptürülürken,
Meettel kalırsan şiirin hükümüne.
Neler töreyermiş garazdan, kinden,
Deyirsen insanın hafızasından
Hakikat silinip unudularmış.
Hayır da bu kadar mahkum olarmış?

Koy nağıl okusun siyâsetçiler,
Onların kalbine nağıl nûr çiler.
Nağıl dinleyenin fikri ucalır,
Hayâlden yol alır o hakikate.
Hemîşe nağılda galebe çalır,
Hakikat yalana, ışıq zulmete.

NEYİNSE İLKİDİR, NEYİNSE SONU

Dünya hey fırlanır beleden bele
Zamanı önleyip öten olmasın.
Dünya fırlanır ki, geçmesin ele,
Onun eteyini tutan olmasın.

Dünya fırlanır ki, dönsün bu gerdiş
İdrâkin öntünde an, eğilmesin.
Dünya fırlanır ki, insan ölmemiş,
Dünyadan dünyaya geçebilmesin.

Saklasak bir anlık yolundan onu
Hayat tazelenmez, yer tazelenmez.
Neyinse ilkidir, neyinse sonu.
Dünya fırlanamasa, son, ilke dönmez.

Dünya fırlanır ki, biz de onun tek,
Fırlanıp kanmayak bin bir felini.
Dünya fırlanır ki, tapabilmeyek,
Onun ne sonunu, ne evvelini.

İKİ MUHACİR

Dert var ki, benzemir heç hansı derde
Gezdiğim, gördüğüm yad ülkelerde
Vatançün burnunun ucu göyneyen
Adamlar görmüşem ne kadar desen.
Bu vatan nisgilli muhacirlerin
Acı tâlihine acımuşam ben,
Bâzen aşkâr aşkâr, bâzen gizlice...
Vatana uçurlar onlar her gece
Bin renkli kanatlı uykularında.
Gariplik; ele bir dert ki, çekilmez.
Balık balıktır ki, yad sularında
Yaşayabilse de böyüye bilmez.

Ulu geçmişimiz... hem kılıç, hem kun.
Bizim hem hayrımız, hem şerimizdir.
Türbe kabirleri ecdâdımızın-
Toprağa işleyen köklerimizdir.

Bu kökün üstünde dayanmayan kes
Yaşayar,

Bir boy da ucalabilmez.
İmkân denizinde üzebilse de,
Ferahdan bir cimdik pay alabilmez.
Bir doğma anaya bin üvey ana
Tay olabiler mi?
Üvey; gözdağı!

Kim deyir aynıdır, aynı insana
Vatan toprağıyla gurbet toprağı?
Bin defa güçlüdür öz imkânından
Vatan toprağının üstünde insan!
Bir vatan hasreti; bir ulu nisgil!
Vatansız yaşamak; yaşamak değil.

Vatandan kenarda yaşayanlara
Muhâcir demişik... lap doğru, lap düz!
Vatanın içinde yaşayıp, ancak
Özünü vatana yad sayanlara,
Özge mâbedine baş koyanlara
Ne ad verek biz?

Adam tanıyıram, uykularında
Yüzer balık kimi yad sularında,
Uçar Newyork'a, uçar Londra'ya,
Mânevî muhâcir diyordim ona!

O elin içinde, eline özge,
Tarihine özge, diline özge,
Havasına özge, suyuna özge
Ecdattan baş alan soyuna özge,
Doğma ocağına, közüne özge,

Özü de bilmeden özüne özge,
Özgeye doğma,
Vatandan savayı heryeşe doğma.
Gurbet çöreğini yiyer muhâcir
Vatan havasıyla yaşayar ancak.
Ölürken... dizini döğer muhâcir,
İsteği vatandan bir avuç toprak.

Manevî muhâcir vatana değil,
Güvenir hemîşe ancak özüne.
Vatan çöreğini teper gözüne
Özge havasıyla yaşayır müdam.
O da bir adamdır, bu da bir adam.
O da muhâcirdir, bu da buhâcir.
Biri toprak ister, biri cevâhir,
Biri insan ise... öbürü tâcir!

ÖZÜMLE SOHBET

Herden soruşuram özüm özümden,
Niye bu dünyadan gileyliyem ben?
İsteğim, talebim artır günbegün
Bu kadar nankörlük neye gerektir?
Âkillik, dünyaya geldiği uçtün
Birce nefese de şükür elemektir.

Ben heç gelmeseydim dünyaya, meğer
Dünyadan bir çöp mü eksilecekti?
Anamın batnında ölseydim eğer
Dünya yokluğumu ne bilecekti?

Ne verip almışdım bu ömrü gören?
Ben canı yarattım, ya bu can beni?
Müfte aldığımı kaytaram gerek,
Bes nedir göresen ağrıdan beni?

Başkası olsaydı benim yerime,
Belki de demezdi bu giley nedir?
Benim bu dünyadan gileylerim de
Aldığım can kimi ancak müftedir.

Nedir bu şikâyet, nedir bu danlak?
Belki bu dünyanın borcu var bana?
Günün doğuşuna bir defa bakmak
Değer bu dünyanın her mihnetine!

SATKINLIK

Sehl-Sumbat,
Satabildi.
Neyi neye, kimi kime?
Tek olsaydın,
Heç adını tutmaz idim;
Mikrop kimi,
Elenmisen tarihime.
Babeklerin sînesiyle yol açtığı
Zirvelere çatmak üçün,
Dere geçdik,
Tepe aşdık.
Bu yollarda,
Neçe neçe Hamzalarla,
Sumbatlarla karşılaştık.
Satkınların hîlesinden
Neçe kere
Tarih endi zirvelerden derelere.
Bu hilekâr hiyânetler
Tarihimin neçe neçe varağını

Lekeledi,

Karaladı.

Bir ülkeyi yaraladı,
Neçe yere paraladı.

Mene açık düşman deyen bir düşmanın
İçi de bir, çölu de bir.
İçindeki nefterini
Üzünde de o gizletmir.
Niye gorhum bu düşmandan?
Bu meydanda ya o, ya men!
O düşmandan gorharam ki,
İçindeki zulmetini,
Gazabını, nefterini
Üzündeki gültüş ile
Örtebile!
Sehil-Sumbat;
Yollarıma diyirledin
Hiyânetin ilk daşını.
Üzündeki gültüş ile
Sen akıtdın
Bir ülkenin gözyaşını.
Bu gültüşle
Hiyânetin zehirine
Bal katmısan.
Bu gültüşle,
Anamızı ağlatmısan.
Sen hemîşe yanımızca herlenirsen,
Sağımızda Sehl-Sumbat,
Solumuzda Sehl-Sumbat.
Can atırığ zirvelere-
Yolumuzda Sehl-Sumbat.

O Sumbat'dan töreyenin
Soyu Sumbat.
Huyu Sumbat.
Dili benim,
Eli kanım.
Kazır mene kuyu Sumbat!
Gâh kuzeyden, gâh güneyden
Baş kaldıran yel kimisen.
Nâmertliyin yol yoldaşı,
Kişiliyin kânimisen.
Yüz kızıla, bir "sağol" a
Satabildin kişileri,
Özün söyle,
Aldıkların satdığına
Deyerd mi?
Aldığına,
Arzuların göyerd mi?
Kızıl getdi, "sağol" itdi,
Özün öldün.
Hiyânetin,
Tarihimin küreyinde
Damga kimi durur ancak.
Gücüne bak,
Asrımıza çatdı sesi.
Satılanın büyüklüğü,
Satkınlığın derecesi!
Düşdü gelen asırlara
Hiyânetin boz gölgesi.
Neçe neçe Sehl-Sumbat
Baş kaldırdı o gölgeden,
Sesi geldi o ülkeden, bu ülkeden.

Sehl-Sumbat,
Dünen masken gülünç idi,
Bugün nedir?
Geliri de, çıkarı da,
Mayası da,
Maskesi de,
Bilmecedir,
Bilmecedir!
Seni çok da kınamıram
Satkınlığı vaktin özü
Hüner saydı.
Meğer satkın olardı mı
Eğer alan olmasaydı?!

TARİHİN KANUNU

*Iran'da Azeri Türkçesi ile gazete
ve dergilerin çıkması münâsebetiyle.*

Yüz iller zulüm oturdu adâletin yerinde.
Zulme tanıtmak üçün öz yerini,
Kan akdı,
Tahran küçelerinde.
Tebriz küçelerinde
Görüntür, bu gaydadır
Gönüllerin ateşi karanlığı yarmasa,
Torpag,
Evlât kanıyla alışıp kızarmasa
Veten ufuklarında kızarmamış dan yeri.
Kanla suvarılmalı azadlık çiçekleri!
İnkılâblar beşiyi benim ana Tebrizim,
Tarih boyu hemişe,
Özünden güçlülerle

Sen güleşen olmusan.
Gözün aydın,
Sen bugün,
Çıkıp mahallelikden ülkeleşen olmusan.
Sinen yad bıçağıyla çok oyuldu kardaşım,
Dilin öz vatanında garip oldu, kardaşım
Atalı analıyken yetim oldu kardaşım.
Dilin mektep görmedi,
Kürsülerden kovuldu.
Üveyleyler doğma oldu, doğmalar üvey oldu.
İndi gözlerin aydın, dil dodagla görüştü,
Dilin kitaba düştü, dilin gazete düştü.
Korkmuş hakdan kaçanlar
Yüz illerle bu dilden.
Niçin?
Bilirsen misen?
Bu dilin i'cazları ulduzlara dokunmuş.
Tarih boyu bu dilde hak nağmesi okunmuş.
Hakkın öz sesi kimi,
Bu dilde isyan etmiş ahkamlara Nesîmi.
Danışıpdir bu dilde Mısırî kılıncın sesi,
Settarhan'ın gazabı, Sabir'in kahkahası.
Korku doğur sebepten.
Şah da nece korkmasın
Yüz iller tutsak olan,
Azadlık hasretiyle öz içinden kavrulan
Bu dilin meğzindeki inkılâbdan, gazabdan
Bir sualım var şaha,
Seni böyüden o halk seni istemir daha,
Bes sen ne isteyirsen o vetenden, o halkdan?
Milyarları yığanda korkmadın mı bes hakdan?
Belke sene o halkın hele yine borcu var?

Öz borcunu bilmeyen
Senin kimi hemîşe,
Öz hakkından dem vurur.
Amerika silâhına arkalandı...
Ne oldu?
Halk nefreti önünde silâh düştü keserden,
Saltanatın uçuldu.
Sen güvendin dövletin ağızlara daş basan,
Dillerden gıfıl asan
Müthiş kanunlarına.
Kanunlar da bu yerde çatamıadı dadına.
Sen bir şeyi bilmedin:
Öz hükmü,
Öz sözü var
Her anın, her günün de.
Haksızlığa söykenen bütün sahte kanunlar
Çok âcizdir tarihin kanunları önünde.

HAYAT İSTEYİRSEN

Muhabbet istedin bir zaman menden,
Dedin ki, dar gelir gönlüme gönlün.
Utanıp o büyük muhabbetinden
Menim muhabbetim böyüdü hergün.
Ele böyüdü ki, kiçildi dünya,
Eriyip noktaya döndü gözümde.
İtirdim dünyanı,
Dünyam sen oldun;
Hem meni, hem seni tapdım özümde.

Dem tutup aşkına, muhabbetine
Günbegün büyüdü, yükseldi aşkım,
Ele büyüdü ki,
Çatıp haddine,
Senin üreyine dar geldi aşkım.

“Sözden, muhabbetden men tokum” dedin,
İndi de sen menden hayat istedin.
Seni kınamıram, darda, çetinde
Torpagdan üzülen torpağa deymiş.
Görünür en büyük muhabbetin de
Ayağı, torpağa söykenmeliymiş!

Külün istisidir seni aldadan,
Çokdan üreyinde od sönmüş, gülüm.
Men indi ganıram,
Aman, eleman!..
Hayat, muhabbetden üstünmüş, gülüm!

MEDİNE GÜLGÜN

(1/17/1926)

Şair. Bakû'da doğdu. İlk öğrenimini burada tamamladı. Ailesiyle birlikte 1938'de Güney Azerbaycan'ın Erdebil şehrine yerleşti. Buradan Tebriz'e geçtiler. Medine Gülgün edebi faaliyetine burada başladı. Güney Azerbaycan Türklerinin Tebriz'de başlattığı milli mücadelede aktif görev aldı. Bir müddet tiyatro sanatçısı olarak çalıştı. İlk şiirleri ve yazıları Tebriz'de çıkan "Veten Yolunda" adlı gazetede neşr olundu. Tebriz'de kurulan hükümet Farslar tarafından yıkılınca, Medine Gülgün de sürgüne tabi tutuldu. Kuzey Azerbaycan'a geçip, Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'ne girmek için bir yıl hazırlık kursu gördü ve daha sonra, aynı enstitünün dil ve edebiyat bölümüne kabul edildi. Buradan mezun olduktan sonra birçok derneklerde faal görev aldı. Şiirlerinde daha çok Güney Azerbaycan hasretini dile getiren şairin eserlerinden bazıları çeşitli dillere tercüme olunmuştur. Eserlerinden bazıları şunlardır : Tebriz'in Baharı (1950), Yedigâr Üzük (1953), Pervâne (1955), Tebriz Gızı (1956), Günler ve Hatıralar (1959), Şâirin Kitaphanası (1962), Denizin Sahili Var (1965), Çınar Olaydı (1968), Hatıralarımın Nağmesi (1969), Kepenekli Çiçekli Mısralar (1971), Dünyamızın Sabahı (1974), Arzu Da Bir Ömürdür (1976), Yorabilmez Yollar Meni (1975), Ömre Yelken Ümidlerim (1981), Ömrün Payız Dayanacağı (1983) ve Könlümü Ümidler Yaşadı (1984).

ÇAĞLA, ARAZIM, ÇAĞLA

Sularında damlanam,
Başına men dolannam.
Hasret çekmiş balanam,
Çağla, Arazım, çağla.

Söndürmedin odumu,
Kısmetimiz budu mu?
Dağıt gam buludumu
Çağla, Arazım, çağla.

Ne acıymış hasretin,
Ne şirinmiş şefkatin!
Seni unutmak çetin,
Çağla, Arazım, çağla.

Denizler bizden dese,
Kehrizler bizden dese,
Sen de susma bir lahza,
Çağla, Arazım, çağla.

Ey arzumun mabedi,
Eşit kalbi, hasreti.
Laylayım o edebi,
Çağla, Arazım, çağla.

Al şafağa boyanım,
Ey arzumu duyanım.
Sularında yuyanım,
Çağla, Arazım, çağla.

İlkbahar elçim olsun,
Kuşlar habercim olsun,
Har arzumuz çin olsun,
Çağla, Arazım, çağla.

Apardı hayâl meni,
Sesleyir vüsal meni.
Sinen tüste al meni,
Çağla, Arazım, çağla.

Kalmayım tamarzı tek,
Ne kışı, ne yazı tek.
Elesger'in sazı tek
Çağla, Arazım, çağla.

YAMAN DARIHMIŞAM

Hanı o göylerin yeddi nakışı,
Hanı bulakların yarpızı, gültüm?
Hanı uzak iller, o yaz yağışı,
Gaytarabileydim o yazı, gültüm.

Yaman darıhmışam o iller uçtın,
O göller, o çaylar, o seller uçtın.
Evimize geden o yollar uçtın
Kâş ki, kalmayaydım tamarzı, gültüm.

Güllerim su içse güler budaklar,
Meni nağmelerle sesler bulaklar.
Üreyim hasretsiz nağmeler bağlar,
Gülse başdan başa yer tüzü, gültüm.

DAĞLARDAN UCA

Kişilere kardaşdır,
Oğullara anadır.
Böyük arzularıyla
Dünya boyda dünyadır
Azerbaycan kadını.

Tarihlerde edebi,
Silinmeyen izi var.
Sabaha daha metin
Addımlarla addımlar
Azerbaycan kadını.

Sohbetine, sözüne
Bal katar, şeker katar.
Sevgiye, sadakati
Dağlardan uca tutar
Azerbaycan kadını.

Veten için, el için
Siper eyler göğsünü.
Hak-adalet yolunda
Oda atar özünü
Azerbaycan kadını.

ARAZLA KÜR'ÜN KAVŞAĞINDA

Çıkmışık suların seyrine gülüm,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.
Fakat, ayrı kaldık biz, yine gülüm,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.

Ne deyim hasretli, nisgilli ömre,
Bir görtüş aşkıyla geldik bu yere.
Baktık yana yana Araz'a, Kür'e,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.

Gedirik bir kayık dünyasında biz,
Ürek dostlarının arasında biz.
Aks olduk suların aynasında biz,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.

Araz kan renginde, Kür mavi renkte,
Araz tek kövrelde, çoşdu yürek de.
Kalmışık fil çekmez gamda, köynekte,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.

İnsan nece döztün bu ayrılığa,
Bakmaktan yorulduk bir sola-sağa.
Bu derdi ne teher yığak kayığa,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.

Söğütler saçını sulara dökür,
Bizi hardan hara aparır fikir.
Hasret gözlerimiz yine yol çekir,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.

Tebrizli günerim düşür yadıma,
Az kala sular da yanar oduma.
Gel bir tufan salam gam buluduna,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.

Kavuşan görende Kürle Araz'ı,
Sinemde dil açdı yine bir arzu;
Olak el kavuşan körpütün özü,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.

Gül açsın Tebriz'in ömür baharı,
Görünstün göklerde durna katarı.
Demeyek kalmışık aralı, ayrı,
Men Araz tarafta, sen Kür tarafta.

NEVRUZGÜLÜ

Benövşenin sesine
Ses verdi nevruzgülü
Çemenlerin, çöllerin,
Düzenlerin öz gülü.
O ipek leçekleri
Elebil ışıklandı.
Sinesinde güneşin
Zer şafakları yandı.
Meh esdi, bu temasdan
Haldan hâle düşdü o.
Meh esdi, vecde geldi,
Sözü sözü koşdu o.
Astaca yırgalandı,
Etrinden doldu sinem.
Dedi bahar ananın

Kızılsaç kızı menem.
Doğulmuşam baharda,
Adım nevrüzgölüdür.

SÖYLE, BU SAADET DEĞİL Mİ...

Gönlüm darıhanda çatırsan dada,
Az kala özünü atırsan oda.
Koymursan gark olum fırtınalara,
Söyle, bu saadet değil mi, gülüm?!

Yokuşlu yolları koşa kalkarık,
Dönürük kanatlı kuşa, kalkarık.
Ne yürek tengiyir, ne darıhırık,
Söyle, bu saadet değil mi, gülüm?!

İçirik yarpızlı bulaklardan biz,
Bir serinlik tapır teşne kablimiz.
Torpağa salırık yine taze iz.
Söyle, bu saadet değil mi, gülüm?!

Bir el meclisinde ezizlenirik,
Biz de danışırık, biz de dinirik.
Tepeden dırnağa şi're dönürük,
Söyle, bu saadet deyil mi, gülüm?!

HÖKÜME BILLÜRİ

(3/3/1926)

Şair ve edebiyatçı. Güney Azerbaycan'ın Zencan şehrinde doğdu. Orta öğrenimini tamamladıktan sonra muallim olarak atandı. Sovyet ordusu İran'a girdiği zaman, Ruslar, İran'da müstakil bir Azeri devleti kurmak için geldiklerini iddia etmekteydiler. Genç Höküme, bu vaatler doğrultusunda çalıştı. Şah ve taraftarları duruma el koyunca, Höküme gibiler sürgüne tabi tutuldu. Höküme Billürî, bir süre komünist partisinin Zencan şubesinin faal üyesi oldu. Sonra, Kuzey Azerbaycan'a sürüldü. Burada, Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ne girdi; partinin çeşitli kademelerinde görev aldı. İran Azerbaycanının - Realist - Demokratik Edebiyatı adlı tezi ile edebiyat doktoru ünvanını kazandı. Azerbaycan İlimler Akademisi'nde Yakın ve Orta Şark Halkları Bölümü'nün 1964'den beri başkanlığını yapmaktadır. Onun yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır : Menâm Arzum (1949), Mübârize İllerinde (1954), Şâlrin Yadıgârı (1957), Senden Uzaklarda (1961), Seher Güneşi (1964), İsterem (1970), Nece Unudum (1973), Çınar Gözleyir (1975), Şiirler (1980), Apar Meni O Yerlere (1981), Bir De Bahar Gelse (1984) ve Memmedhüseyn Şehriyar (1984).

TEBRİZ

Kollarım dolanar boynuna birgün,
Yene baş koyaram dizine, Tebriz.
Hasretten, hicrandan cana doymuşam,
Doyunca bakaram gözüne, Tebriz.

Bulanık suların aksın, durulsun,
Taze günlerinden busat kurulsun.
Şehend camalına bir de vurulsun.
Bir gubar konmasın yüzüne, Tebriz.

Hasretin yandırır, pörşüder meni,
Zarif çiçek kimi üşüder meni.
Seslesem Savalan eşider meni,
Kızınnam oduna, közüne, Tebriz.

Gülüstan bağının seyrine gelim,
Lâle yamacında bir de dincelim,
Öten günlerime yetişmez elim,
Düşüm heç olmasa izine, Tebriz.

Ana tebesstümlün ay ışığıdır,
Kolum kametinin sarmaşığıdır.
Şi'rin bu dünyanın yaraşığıdır,
İncisi tükenmez hazine Tebriz.

Sen şâir ömrüme vakar vermisen,
Solup saralmayan gülzâr vermisen.
İ'tibar vermisen, ilgar vermisen,
Her yiğit oğluna, kızına Tebriz.

Settarhan bayrağın göklere ucalt!
Kara bulutları od ağzına at.
Şâir kızının da sözlerini kat
Şirin sohbetine, sözüne, Tebriz.

ANALARA OĞUL GEREK

Analara oğul gerek,
Bizim uca dağlar kimi.
Beher versin bu ellere
Çiçek açan bağlar kimi.

Analara oğul gerek,
Akidesi, mesleki düz.
Arzusuyla âmâli bir,
Dileğiyle yüreği düz.

Analara oğul gerek,
Mehebbeti uca çınar.
Derinlikde derya kimi,
Zâriflikte yeşil bahar.

Analara oğul gerek,
Veten kadri,
Ana kadri bilen oğul.
Haksızlığın yüreğini
Şimşek kimi delen oğul

MUHTELİF OLUR ŞÂİRLER

Saz avaz şâirleri
Çok olmuştur dünyada.
Bilir bunu dünya da.
Özünü mehebbete
Harseden şâir de var.
Az olmamış hayatta
Öz hoşbeht sevgisinden
Öz gizli nisgîlinden
Ömrü boyu yazanlar.
Çok yazılmış mehebbet,
Kahramanlık destanı,
Hamı bes onlar, hamı?
Mense hatıratımı,
Ömrüntü, hayatımı
Sana hasrettim, vatan.

KARTAL

Ölende görmemiş kimse kartalı,
Onun değışende, dönende hâlî,
Ölümü duyucak baş alıp gedir,
Doğma yuvasını birden terkedir.
Uçuş hasretiyle alışır yürek,
Odlu bulutlara kanat gerek,

Baş vurur vakarla enginliklere,
Uçur zirvelere, uçur son kere.
Ordan hayli bakar doğma diyâra,
Birden sal taşlara, kayalıklara
Çırparak özünü mahvedir derhal,
Demek ölede de kartaldır kartal!

ALMALIYAM

Azadlığım, saadetim olmamıştır,
Men yeniden doğulmalı, yaşamalı,
Kalmalıyam.
Men insanlık hukukunu,
Men azadlık hukukunu
Elim üçün, halkım üçün
Almalıyam.

SÖHRAB TAHİR

(27/5/1926)

Şair, yazar, gazeteci. Güney Azerbaycan'ın Astara şehrinde doğdu. Söhrab orta öğretime başlarken, şah tarafından ailesiyle birlikte Kirmanşah şehrine sürgün gönderildi. Burada tornacı, kaynakçı, motor ustası gibi işlerde çalıştı. Tebriz'e döndü ve halk ayaklanmasında faal görev aldı. Komünist partisinin Tebriz'deki faal üyelerinden olan Söhrab Tahir, partinin aracılığıyla tahsil için Bakû'ya gönderildi. Başarılı bir öğrenci sıfatı ile Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ne kabul edildi. Bir süre çeşitli kurum ve kuruluşlarda etkili görevlerde bulundu.

Söhrab Tahir, daha sonra Moskova'daki Maksim Gorki Enstitüsü'nün yüksek kısmına iki yıl devam etti. Bakû'ya dönen şair, edebi faaliyetine aralıksız devam etti. Söhrab Tahir, 1949'dan beri şiir, hikâye ve çeşitli konularda makaleler yazıp, bunları yayınlamaktadır. Birçok kuruluşun üyesidir. Hizmetlerine binaen birçok nişan ve madalyalarla taltif edilen şairin yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır : *Ay Işığında* (1956), *Bulag* (1959), *Senden Uzakda* (1961), *Hayat Şirindir* (1963), *Gırlan Zincirler* (1963), *Men Seni Görmüşem* (1967), *Geç Görüşek* (1968), *Burdan Bir Atlı Keçdi* (1972), *Azad Gardaşım Var* (1973), *Ateş Bulağı* (1977), *Ölümden Güçlü*, *Hayatdan Uca* (1981) ve *Sevgi Efsanesi* (1983). Söhrab Tahir yaratıcılığında, vatan hasreti yani Güney Azerbaycan ön plandadır.

HASRET YOLLARINDA

Kumların üstüne yıkıldı koca,
Kurşağı açılıp düştü belinden.
O, kervana bakdı sahra boyunca,
Güneş mise döndü gurup yerinde.

Kocanın gözyaşı piltelenerek
Yayıldı özünün kırışlarına.
Bir ölüm korkusu doldu gafleten
Onun yaşla dolan bakışlarına.

Keheri kişneyip çekildi yana,
Bir keder asıldı üzengisinden.
Bir ölüm sükûtu çökdü kervana,
Nârin zeng sesleri kırıldı birden.

Kederli gözleri şam kimi söndü,
Kocanın sözleri ağzında kaldı.
Bir hasret gözünde şişeye döndü,
Bir adam ömrünce dünya kocaldı.

Kervan yola düştü,
Bir at kişneyip
Keçinen kocanın üste eğildi.
Kervanın sonuncu atlısı düşüp
Ölenin gözünden son yaşı sildi.

KOŞA GİDEK

Kemerinin gümüşünü
Ver çaylara, kehrizlere.
Ağ elinin ışığını
Emdir mavi denizlere.
Hasletinin ipeğini
Ser dağların eteğine.
Öpüşünün etrini bük
Goncelerin leçeğine.
Gülüşünü gül gül çile
Derelerin üzerine.
Pıçılıtyı koy bulağın dudağına,
Saçlarının dalgasını
Dök denizin kucağına.
Her bakışta göz kırpmığı
Öğret uzak ulduzlara.

Nefesinin etrini çek
Hasret çeken yarpızlara.
Sep sesinin şişesini
Çiliklenen şelâleye.
Koşa gidek gileylerin
Sinesinde cığır salak.
Cığır kimi koşalaşıp
Dağ döşünde koş a kalak.

BİR GÜN MÜDRİKLEŞTİM

Bir gün müdrikleştim, bir gün elebil,
Gördüm aldadıram çok vakt özümü.
Gördüm, şiir değil, istidat değil
Yanyana düzülen her söz düzümlü.

Gördüm sevmeyirler beni sevenler,
Ta'rifler, vadeler tamam yalandır.
Gördüm ki, özünü deniz görenler
Özü de denizde çöpdür, samandır.

Bir gün müdrikleştim, baktım özümde,
Gördüm ki, yüreğim, başım ağrıyır.
Gördüm kor elenir iki gözümde,
Ağrı yüreğimi kesip doğrayır.

Gördüm ağız büzür bana yoldaşım,
Müdrük ayıklıktan düştüm korkuya.
Gördüm ki, yene de uyku yahşısıdır,
Odur ki, tazeden gitdim uykuya.

Gördüm öz yerine koyulup hamı,
Gördüm küçükleri yine götürler.
Büyükler unudup şöhreti, şanı,
Hatta selâmıma cevap verirler.

Gördüm uykudadır çok çok adamlar,
Ancak utanırlar birbirinden.
Gördüm oyağ olsa bu kadar adam
Gerek değişile hamı yerinden.

Menim uykuda da gözüm yumulmur,
Yumulur ömrümün gülleri artık.
Niye ayıklığın uykusu olmur,
Sen taze uykusan belki ayıklık?

TAŞ YÜREK

Yerişin ne güzel, duruşun maral,
Sinemde âhengi addımlarının.
Menim istedeğim kimi sen tara
Saçının ibrişim salkımlarını.

Bu nece güzeldir, bu nece insan
Selle de götürüp aparmak olmur.
Men sevgileşenden, sen taşlaşandan
Senden bir öpüş de koparmak olmur.

Sene mermer deyim, ipek taş deyim,
Zârif sevgidendir bu taşlığın da.
Cavanlar, yüreği taşı berk sevin,
Görün ne yürek var yoldaşlığında.

GÖRMÜŞEM

Ey dünya, yığışdır bu köhne bahsı,
Mene bes eleyer fâcia dersim,
En çok temizlikten danışan kesi
Büyük oğullarla elbir görmüşem.

Rehberlik gözledim büyük Tanrı'dan,
Aç oldum çok zaman rehber sarıdan,
Rehberlik aşkında olanları da
Rehber görmemişem, şümtür görmüşem.

Azadlık çağurdım her addımbaşı,
Bu yolda durmuşam dünyaya karşı,
Azadlık aşkımla dâim yanaşı
Beş kulaç sabunlu kendir görmüşeş.

İncime, kimsesiz mihriban diyar,
Elinden alınıp hukuk, ihtiyar,
Ne kardaş, ne gohum, ne yad, ne ağyar,
Bu işde hamıda tagsir görmüşem.

Direndi halkımın harayı arşa,
Atıldı tanklarla bir son dögüşe,
Gülleler, gelpeler değse de döşe,
Men halkın döşünü demir görmüşem.

GABİL
(12/8/1926)

Allahverdi oğlu, Şair. Bakû'da doğdu. İlk, orta ve yüksek tahsilini burada tamamladı. Yardımlı ilçesi ile Bakû'da öğretmenlik yaptı. Gabil, "Azerbaycan Mütellimi", "Kommünist", "Edebiyyat ve İncesenet" gibi dergilerde de çalıştı. Bir süre Azerbaycan Radyo ve Televizyon idaresinde görev aldı. Gabil'in, Gel Baharım adlı ilk şiiri, 1944'te "Edebiyyat ve İncesenet" gazetesinde yayınlanmıştır. Şiirlerini Nikbîn imzasıyla neşreden şair, daha sonra Gabil'de karar kılmıştır. Gabil, Azerbaycan'ı birçok ülkede temsil etmiştir. Nesîmi hakkında yazdığı üç ciltlik eseri dikkate değerdir. Eserleri arasında Seher Açılır (1950), Mehpâre (1967), Menim Mavi Hezerim (1959), Fehreddin'in Seyahatı (1964), Ömrüm Boyu (1962), Küleklî Havalarda (1964), Vatandaş Sernişinler (1973), Gızıl Sahillerim (1977), Nağaraçı (1982) ve Temizlik (1983) önemli olanlarıdır.

ÇALSIN AZERBAYCAN HARAY ZENG'İNİ

Kesip kabağımı cemaat benim
Veziyet necedir? Haber alırlar.
İsti yay gününde bu saat benim
Elebil başıma kar dökülür, kar.

Gazap ve muhabbet, kiley-güzar, erk
Suallar, sorgular tufana dönür.
Halk yaka aktarır berk yapışsın, berk
Coşur ihtiraslar volkana dönür.

Gözüme dikilen gözlerde gazap:
— Şâir, bes bu derdin nedir ilâcı
— Temkin! söyleyirem, vahdet! deyirem,
Hereye bir cüre verirem cevap.
Gâh cür'et!, gâh da ki gayret! deyirem,
Deyip öz-özüme verirem azap.

Menim öz çekdiğim özüme yeter,
Bizi tılsımlayıp, büyük bir engel.
Gel el-ele vererek, eller, ay eller
Düşmanlara bakıp hemrey olak, gel?

Sarsılmaz kaledir halkın birliği,
Birliğimiz olsun rehberimiz koy.
Düşmana belâdır halkın birliği-
Bir olsun cephemiz, sengerimiz koy!

Çalsın Azerbaycan haray zengini
Harayla hay-küyü karışdırmayak!
Boğulmuş görmeyek halkın rengini
Onu itaatla barışdırmayak!

YADİGÂR KÖYNEK

Ciltsiz bir kitap, guru bir çiçek,
Ya paslı bir kılınç, ya kanlı libâs,
Ya kırık bir keman, ya da bir tütek
Eğer yadigârısa evezi olmaz.

A dostlar! Menim de yadigârım var.
O nedir? Neftli, sâde bir köynek,
Koy olsun, onunla edip itfihar
Sığmayır ferahdan göğsüme yürek.

Yananda odlara yurdum, meskenim
Arka ön cepheye bir dayak oldu.
Kapkara olduysa köyneyim benim,
Ancak alnım açık, yüzüm ak oldu.

ASTARA YOLLARI

Çok iti sürmeyin ne mânâsı var,
Çok da uzun değil, ahı, bu yollar.
Masallı, Lenkeran, bir de Astara...
Hara telesirsen, azizim, hara?
Astara'ya çattın dayanacaksan,
Hasretle o taya boylanacaksan.
Ortada bir çay var, bir de körpü var,
Bir de uca uca tahta hisarlar...
Kabağa telesme, kabakta ne var?
Sonu görünmeyen bir hasret, gubar,
İkiye bölünmüş Azerbaycanım...
Bu tayda yüreğim, o tayda canım.
Sürmek isteyirsen? Yok, yok, düzelmez!
Ne teker, kanat da haraya gelmez.
Meşeler uc-uca calanıp gedir,
Astara yolları uzanıp gedir.
Tebriz'e birbaş.
Geri dönmeliyiz biz ise, kardaş!

AĞRI

"Ne için çok isteyirem men öz anamı"
Bu bârede yazı yazır sınıfta hamı.
Hışırdayır kâğız-kalem,
Yol çekir gözler,
İhtiyatla sıralanır sâdece sözler...
Hamı gergin, hamı meşgûl,
Başlar aşağı,
Bütün sınıf yazı yazır, göz koyuram men
Bütün sınıf... bütün sınıf... bes o uşağı

Lap künçdeki o uşağı görmürem neden?
Ellerini niye vurmur akdan karaya?
Kimi çatır lap ahıra, kimi yarıya.
Gazabımı, hiddetimi boğup güç-belâ,
İstihzalı tebensümle söyledim: Bala!
Görüntür ki, öz ananı çok sevdiğinden
Bu sohbetten bir kenara çekilmisen sen?
Uşak baktı gözlerime melûl, mülâyim,
Pıçılıyla: Anam yoktur,
Dedi, müellim!..

SEHV DÜŞENDE YERİMİZ

Duman dağı dolanar,
Kıyamet olar.
Duman yola sallanar,
Musîbet oluruk biz,
Sehv düşende yerimiz.

ELİAĞA KÜRÇAYLI

(2/20/1928 - 11/2/1980)

Şair, oyun yazarı. Salyan ilçesinin Kürgaragaşlı köyünde doğdu. İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra, bir müddet demiryolunda çalıştı. Senin Gözlerin adlı şiiri, 1946'da "Azerbaycan Gençleri" gazetesinde yayınlandı. Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ne kabul edildi. Buradan mezun olduktan sonra, "Komünist", "Azerbaycan Gençleri", "Edebiyat ve İncese-net", "Azerbaycan Jurnalı", "Literaturya Azerbaycan" gibi gazete ve dergilerde çalıştı. İhtisas için Moskova'ya gitti. Ancak, Moskova'nın havasına dayanamayıp hastalandı ve tekrar Bakû'ya döndü. Son olarak Yazıcı neşriyatında baş redaktör olarak çalışan Kürçaylı'nın Rusçadan tercümeleleri de vardır. Yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır : *Salam Gelecek İller* (1954), *Sefere Çıhıram* (1956), *Narginden Esen Külek* (1961), *Şiirler* (1963), *Durnalar Cenuba Uçur* (1967), *Yollarda Ahtar Meni* (1970), *Hayatın Yolları* (1973), *Dünya Avucumdadır* (1976), *Bütövlük* (1978), *Ülker* (1980).

SESLE MENİ

Harda olsam gelerem,
Teki sen sesle meni.
Darda olsam gelerem,
Teki sen sesle meni.

Yakın olsun, ya uzak,
Dere olsun, ya da dağ.
Meni kim saklayacak?
Teki sen sesle meni.

Yataram iller ile,
Eserem yellere ile,
Gelerem seller ile,
Teki sen sesle meni.

KIRGIZİSTAN DEFTERİ

Gezdim Kırgız ellerini doyunca,
Bir dolaydan yüz yol gezdim men azı.
Dağa, düze kalemimi koyunca
Her karışda gördüm canlı Manas'ı.

Dere gördüm; adı Manas deresi,
Bulak gökdüm; adı Manas bulağı.
Pelit gördüm, yüz kulaçdı heresi,
Başı göğde, adı Manas çomağı.

Kaya gördüm; düz ortadan yarılıp,
"Manas çalıp kılıncıyla" dediler.
Kale gördüm kömür kimi karalıp,
"O Manas'dır yapıncıyla" dediler.

Ay da onun köhleninin nalıdır,
Kavs-ı kuzeh kılıncına renkli kın.
Ak güneş de Manas'ın tongahıdır,
Özü çatıp, döyüşçüler kızısın.

Burda kıza ad koyurlar Kanıkey-
Kanıkey'dir Manas'ın da zevceği.
Oğlanlara Manas, Seytek, Semetey-
Adlara bak; özü, oğlu, nevesi.

Burda ne var âli, aziz, mudaddes-
Kırgız kardaş Manas deyir adına.
Manas ne vakt doğulup bes, ölüp bes?
Yok, bu gelmir bir kimsenin yadına.

TAŞ VE SU

Sefere çıkanın dalınca bazen
Taş da tullayırlar, su da atarlar.
Bu taşlar, bu sular neçidir gören?
Yegin heresinin öz mânâsı var.

Suyu atarlar ki, geldiğin yerden
Uğurla kayıdıp eve çatasan.
Taşı atarlar ki, sen bu seferden
Bir de dönmeyesen,
İtip-batasan.

TAŞLAR

Özünü derk edip duyduğu günden
İnsan tâlihini taşa bağlayıp.
Teşne dudak için akıp derinden,
Bulağın gözüyle taşlar ağlayıp.

Taş var; bu toprakta serhedde dönlüp,
Bânisi olupdur gam-kederin de.
Taşlar Gobustan'da şöhrete dönlüp,
Taşlar yetim kalıp Hudaferin'de.

BİZİM EL

Ya konuk, ya garip, ya seyyah ol sen,
Harda gönül açan mahnı eşitsen,
Dinlesen yürekten kopan bir hava.
Görsen konuk seven bir el, bir oba,
Görsen temiz duygu, temiz mehebbet-
Demeli, azizim, bizim eldesen,
Şirvan'da, Muğan'da ya da Mil'desen.
Ya Kür'ün, Araz'ın kırağındasan...
Bir sözle; Azerbaycan toprağındasan.

FİKRET SADIK

(30/5/1930)

Azerbaycan'ın Şamahı ilçesinde doğdu. İlk öğrenimini burada tamamladı. Bakü'da sanat okulunu bitirdi ve elektrik teknisyeni olarak hayata atıldı. Mingeçevir ilçesinde çalışırken akşam lisesine devam edip, lise diploması aldı. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'ne müracaat etti; Filoloji Fakültesi'ne kabul edildi. Fikret Sadık'ın ilk şiiri *Artist* adını taşır. Fikret Sadık, şiirin yanı sıra, oyun, hikaye ve senaryo ile de uğraşmaktadır. Tevfik Fikret'in Şermin aldı şiir kitabındaki şiirleri Azeri Türkçesi'ne aktarmıştır. Bazı şiirleri bestelendi. Dış ülkelerde Azerbaycan'ı temsil etti. Birçok kurum ve kuruluşta çeşitli görevlerde bulundu. Yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır : *Cıgır* (1963), *Deniz Küçemize Gellr* (1968), *Sevgi Yağışı* (1970), *Işıkın Yaşı* (1974), *Göyde Ne Var* (1978), *Yerden Göye Ümid* (1981) ve *Göyden Alma Düşmedi* (1982).

ATAM KAYITTI

Atam kayıttı, dediler,
İnanmadım, dedim meğer
Gider-gelmezden
Adam kayıdabilir?
İnanmadım, dedim meğer
Atam kayıdabilir?

O gidende uşak olmuşam,
O gidende damcı idim,
İndi bulak olmuşam.
Körpece fidan idim,
İndi ağaç olmuşam.
Yirmice il
Ona muhtaç olmuşam.

O vakt tutulanları
Yada salmağın bile
Yasak olduğu vaktde
Şamahı'da, Yevlak'da
İcrakom sedri
Atam hakkında
Pıçılıyla da olsa,
Yahşı sözler eşiderdim.
O yerlere döne döne
Kayındardım, dönerdim,
Avunardı biraz derdim.
Atam kayıtdı...
Lap yüz-yüze dayandım,
Görüp onu, inanmadım.
Taşlaşan hesretime
Dokundum, inanmadım.
Sevicimden sessiz sessiz
Ağladım, inanmadım.
Boynuna sarıldım berk berk,
Kucakladım, inanmadım.
Kucakladım...

Atam kayıtdı... Yine
Temiz adım kayıttı.
Geçmişim kayıttı,
Geleceğim kayıttı.
Haps edilmiş saadetim,
Açılmamış mehebbetim,
Dudağumdan koparılmış
Şakrak uşak gültüşlerim,
Uzaklara aparılmış
Arzum, muradım kayıtlı.
Atam kayıttı!

1957-1987

ÜMİT BENDEN YÜZ DÖNDERSE

Ümid benden yüz dönderse,
Penceremi döğse korku.
Bir elimden kopuz tutar,
Bir elimden Dede Korkud.

Garip olsam yad ellerde,
Garipsesem Garib kimi,
Ak atında uçup gelir
Kömeğime Hızır Nebi.

Dar mecalda dara düşsem
Bilinmezse yalan-doğru,
Tez gönderer Han Ayvaz'ı
Harayuma koç Koroğlu.

Ömür acı olsa bile,
Hayal eder onu şirin.
Şirin şirin nağillarda
Arkası var her şairin.

ON ÜÇ UĞURSUZ DEĞİL

On üç uğursuz değil.
On üçden korkmak
Âdet değil,
Şâker değil,
Behse behs değil.
Elebil sözdü düşüp,
Dile, ağza
Uykuya benzeyir on üç,
Kim nece yoza yoza!
Bilmirem, bu ne giley-güzâr,

Bu ne umu-küsüdüdür?
On dört var beni dondurur,
On üç var beni ısıdır.
O kadar ayağı ağır
Rakamlar var ki, dünyada.
On üç toya gitmelidir,
Bunların yanında.
Dağ üstünden dağ çekip,
Her birimize.
Otuz yedi, kırk bir...
Bunlara niye uğursuz deyilmir?

NÖVME

Ete növbe!
Süte növbe!
Növbe ne kadar olar, ahı.
Tövbe, növbeye durmağa tövbe!
Növbeçiden soruşdum;
Balam, nece eleyek ki,
Növbe olmasın.
Deliden doğru haber
Dedi; alan bir de almasın,
Növbe olmasın.
Amma, men de birşey bilirdim, demedim.
Besdir daha,
Men növbeyle alınan eti yemedim.

BİRCE BU KALMIŞDI
Deyme benim buluduma!
Menim yağışundan
Teselli umma!
Birce bu kalmışdı ele,
Senin yağışın gülle yağışı idi.
Bu yağış benim yağışımı.
Bu benim göz yaşımı,
Senin gözlerin heç yaşarmayıp da!
Bu yağış benim gözlerimden yağır,
Menim şehidlerimin kabrine.
Menim buluduma değme!
Şehid nedir sen bilmezsin!
Sen şahidsin :
Şahid başka,
Şehid başka.
Dürtüst olsan hele dert yandır,
Göre göre görmemek yürek ağrıdır.
Kızıl kırmızı
Öz adına çıkma,
Uydurduğun yalana yağdırma
Menim yağışımı.
Sen yalançı şahidsin.
Görmezsen, görme.
İşitmezsen, işitme
Menim gazabımı, nefretimi.
Özün bilirsin,
Bir de Allah'ın bilir.
Sen tanknan, gülleynen danış,
Men söznen.
Görek başımıza ne gelir.

BU YAĞIŞ

Hersimi soğutdu bu yağış...
Soğuk damcıların kırmancı altında
Cızıldadı, karaldı, söndü gazabım.
Ay çıkdı, aydınladı yol-iz.
Bir yüzü ağ, bir yüzü kara
Çay taşlarına benzedi öten günler.
Ay ışığına büründü,
    Uzandı dünyanın evveline dek,
    İl il, ilmeline ilmeline.
Birdenbire bir yerde göründü
    Bütün asırlar bana;
Bu uçsuz bucaksız yolda,
Ayak altında.
Bir defe gördüm
Körpelik çağından tâ bugüne dek
    Beşer ömrünü...
Ne yahşı ki, yağdı yağış...
Soğuttu hersimi,
Gördüm ele Yetim Abbas'ın oğlu
    Yetimem ki, yetim!
Yahşı deyip Orhan Veli:
"Benim lokmam aslan ağzında!"
Ustadın hâtirine değmesin,
Kâş benim de lokmam
Aslan ağzında olaydı!..

NERİMAN HESENZÂDE

(18/2/1931)

Kazak ilçesinin Poylu köyünde doğdu. Şair ve yazar. Orta öğrenimini Kazak'ta tamamladı ve Gence'deki Zerdabî Enstitüsü'nün Dil ve Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Önce Azerbaycan radyosunda çalıştı; sonra, Moskova'daki Gorki Enstitüsü'nde eğitim gördü. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nde yüksek lisans yaptı. Azerbaycan-Ukrayna Edebi Alâkaları adlı tezi ile yüksek lisans derecesi aldı. Birçok gazete ve dergide çalıştı. Birkaç dönem milletvekili seçildi. Şiirlerinin yanı sıra, Neriman Hesen-zâde, hikaye ve poemalarıyla da tanınmış bir şairdir. Hesen-zâde'nin yirmiden çok şiir kitabı yayımlanmıştır. Birçok şiiri bestelenmiştir. Çeşitli ülkelerde Azerbaycan'ı temsil etmiştir. Yayımlanmış eserlerinden bazıları şunlardır : Dostlar Gözleyir Meni (1956), Gız Üreyi (1957), Sizden Ayrılmadım (1961), Könlüm Şiir İsteyir (1964), Unudulmaz Günler (1965), Yadına Düşeceyem (1966), Neriman (1968-1978), Niye Demediniz (1970), Zümrüd Kuşu (1973), Nubat Halanın Çöreyi (1974), Menim Gecem, Gündüzüm (1978), Sen Bağışladın (1979), Biraz Möhlet İsteyirem Ömürden (1981), Fıkır Eleme (1982) ve Kimin Sualı Var? (1984).

REKLÂM

Kadın gördüm vitrinde,
Başdan ayağa çıplak.
Müşteri gözleyirdi
Saati elli Frank!
Reklâm isti bir nefes,
Uca kamet, ak beden.
Güzellik himni imiş
Kadına çıplak beden.
Sûreti göçürülüp
Ele bildim eserden.
Döşleri titreyirdi,
Çiyini esirdi herden.

Göbeyini, yanını
Gösterirdi eliyle.
Bir Şarklı yüz-yüzeydi
Avrupa güzeliyle!

Bu akşam pazarıydı,
Çekilmişdi el-ayak.
Kadın gördüm vitrinde
Başdan ayağa çıplak.

Aşka, tulfete lâyk
Bir can gördüm men orda.
Aşkını, tulfetini
Satan gördüm men orda.

SEN BAĞIŞLADIN

Mene ufuk boyda geniş semayı,
Gökte bulutları, yerde dumanı,
Denizde dalgayı sen bağışladın,
Bu hüsnü, mânâyı sen bağışladın.

Uzanan yolların dümağ setrini,
Dünyanın en güzel çemen etrini,
Kumlu sahillerde sen bağışladın,
O zârif ellerde sen bağışladın.

De, nedir saadet hayatta gültüm,
Bir göntül hoşluğu, biraz tebensüm.
Onu da, bunu da sen bağışladın,
Dünyanı dünyaya sen bağışladın.

MEN SENİ SEVDİM Kİ

Men, seni sevende yaz havasıydı.
Neyleyim, tâlibin gözü dökülsün.
Hayatım elinde kuş yuvasıydı,
Kuran özün oldu, uçuran özün.

Men, seni sevdim ki, sırdaş olasın,
Hayatın en ağır yad yollarında,
Demedim ahırda bir taş olasın,
Kadim kabristanda, yol kenarında.

Ben, seni sevdim ki, sevin, kaç, oyna...
Yine seçilmesin etrin bahardan.
Demedim tazedden gizlenpaç oyna,
Akşam uykuma gir, seher kaç ordan.

Yadıma ne düşür, senin ad güntün,
Biz koca deyirdik, dünya tazeymiş.
İli yok hayatta insan ömrüntün
Anı da tarihî bir hadiseymiş.

ELİ KERİM

(22/3/1931 - 30/6/1969)

Şâir. Azerbaycan'ın dünyaca meşhur narıyla ünlü ilçesi Gökçay'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Meşedi Azizbeyov Devlet İnce-senet Enstitüsü'nün Tiyatro Fakültesi'nde üç yıl okudu. Moskova'daki Maksim Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne gitti. Buradan üstün başarı diplomasıyla mezun oldu. Şâir, çeşitli kurum ve kuruluşlarda çalıştı. İlk şiiri, Teze Müellim adını taşır. Bir süre Moskova'ya davet edildi. Burada, birçok Azeri aydınına mu-sallat olan "Moskova hastalığı"na yakalanıp, hayata vedâ etti. Mezarı do-ğum yeri olan Gökçay'dadır. Kısa zamana sıkıştırdığı eserlerinden bazıları şunlardır : İki Sevgi (1960), Herişe Seferde (1963), Gızl Ganad (1965), Gaytar Ana Borcunu (1970), Uşaqlar ve Ulduzlar (1971), Gız ve Kepenek (1979), Gayt, (1983) ve Pilleler (1978).

FRAGMENTLER

Otuzdan çok yaşamışam...

Göyçay'da,

Bakı'da,

Moskova'da,

Tiflis'de.

Arabada, tayyârede,

Gâh kum üstte.

Gâh denizde.

Sevgi toranında,

Mühâzire salonunda.

Sevgilimle birbirimize degeceğimiz

İki söz arasında...

GEL, AZERİM

Senin yerin hastahane,

Menimki boyluk,

Sahilsiz keder.

Bir sensin bu sonsuz memleketin yiyesi,

Gel, beni gözletme bu kadar.

O KIZA

Aktarıram ben seni,

Arayıram ben seni.

Soruşuram gözümle ötüp geçenden seni,

Aktarıram kitapta, arayıram hayatta.

Bilmirem ne boydasın, ne görkemde, ne adda,

Senin tahsilin nedir, senin yaşın neçedir?

Aladır mı gözlerin, karadır mı, necedir?

Belki ele halin var, ay ömrün refikası,

Koy kara halın olsun hasretimin noktası!

Seni harda aktarım, de neçisen, de kimsen?

Tez ol görün, tez ol gel, aktarıram seni men!

SANKİ...

Sanki keder benim yok,

Men kederinki idim.

Neçe günde edirdi

Bağrımı didim didim.

Yüreğim söyledi ki,

Sâhibi ol bunun sen.

İLAN

Atam deyirdi...

Sen ilana tûfengi

Gözlerini yumup at,

Ölecek.

Özü kızıl güllenin

Kabağına gelecek.

Sen onu yok,

O senin

Tüfenginin
İlan yuvası kimi
Lülesini,
Yarı yolda olan
Güllesini
Kirpiksiz gözleriyle
Tezce nişan alacak,
Yarı yolda olacak.
Bir an tüstülü göyde
Gülleyle bir kalacak,
Sonra göyün gazabla
Vurduğu çubuk kimi
Yere çırılacaktır.
Yerde kıvrılacaktır.
Ölüme nece âşık,
Ölüme nece hayran
Olup ki,
Özünün de ölümlünü,
Atılıp
Yarı yolda karşılar,
Vahşi ilhamla ilan.

HALİL RIZA

(21/10/1932)

Rıza oğlu. Şair, yazar ve mütnekkit. Salyan ilçesinin Pirebbe köyünde doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ni bitirdi. İki yıl, Moskova Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne devam etti. Kitap adını taşıyan ilk şiiri; 1948'de yayınlandı.

Halil Rıza, haksızlığa karşı direnen ve bu yüzden zaman zaman takibe uğramış bir şairdir. Çoğu zaman şiir ve yazıları yayınlanmamıştır. Yaşadığı eve Türkân adını vermiş Ulutürk soyadını kullanmıştır. Komünist rejimdeki çarpıklıkları tenkit etmekten çekinmeyen şair, 1990'ın Ocak ayı Bakü kanlı olayları sırasında tutuklandı ve aşağı-yukarı bir yıl sonra serbest bırakıldı. O, Azadlık Meydanı'nda zalimleri asmak için dillere destan "dar ağacını" kurmuştur. Her türlü yasaklamalara rağmen, yayınlatabildiği eserlerinden bazıları şunlardır : Bahar Gellir (1957), Seven Gözler (1959), Mehebbet Dastanı (1961), Menim Güneşim (1963), Gollarını Geniş Aç (1965), Krasnodon Kartalları (1967), Yeni Zirvelere (1971), Doğmalık (1977), Taparam Seni (1980), Maksud Şeyhzâdenin Bedîl Yaradıcılığı (1981), Marallar Da Duz Yeyermiş (1981), Ömürden Uzun Geceler (1982), Hara Gedir Bu Dünya (1983), Menden Başlanır Veten (1988).

SUALLER

Ne gündüz el çekir, ne de geceler,
Hey sorur beynimi inat sualler.
Tapsam cevabını belki dincelem,
Tapmasam içimde derya boğular.

Harda, neden ötrü, kimler, bes haçan?..
Men bu taş setleri devirmeliyem,
Cevabı astaca, pıçiltıyla yok,
Ucadan, merdâne, şah vermeliyem!

İlmek... ağı zindan... erimiş kurşun...
Heç ne korkutmayıp düşünen dağı.
Ahi düzgün cevap kahramanlıktır,
Çetindir gizletmek kahramanları!

DİL TAPABİLMİREM

Dil tapabilmirem her yetenle men,
Bu iş senin için belki de asan.
Nâkısla, nâdanla dil tapmak için
Gerek sen de biraz nâdan olasan.

Dil tapabilmirem her yetenle men,
Yürek karışırken ben çetin susam.
Çırtıdan adamlarla dil tapmak için
Gerek sen özün de çırtıdan olasan.

Muhabbetim ipek, nefretim demir.
Vâkt olur gazapla çatılır kaşım.
Sahte adamlara eyilebilmez
Bir çocuk önünde eğilen başım.

Dil tapabilmirem her yetenle men,
Fikir ve yolunu kesen nâkese.
Dilin ne suçu var? Onun beyni de,
İliği, ruhu da özgeleşipse...

SATGIN

Satgın kime deyirler?
Ele yalnız cephede elini kaldırına?
Yok, satgınlık dünyada çeşit çeşit, növ-be-növ...

Bazan gönlüm üstündür,
Meni çok düşündürür
Bir misgal, yarım misgal şöhrete satılanlar,
Atasından habersiz âdete satılanlar.

Ne kadar növlere var :
Biryolluk satılanlar, tedricen satılanlar,

Çağırın gece yarısı,
Hatta gözü yumulu gösteririm onları.

“Satım, satmayım...”

Deyen miyâne satgınları,
Gıyâbi satgınları,
Eyâni satgınları...

SARSILMA, KARDAŞIM!

Menim bugün sene yazığım gelir,
Gözleri yaşlısan, aziz kardaşım!
Sinenden yıldırım âhlar yükselir,
Sene hiç bilmirem ne cür yanaşım.
Gelim, ne cür silim gözyaşlarını,
Ahi gözünden yok, kalbinden akar.
Dumanlı görürsem bakışlarını,
Dumanlar içinde şimşekler çakar.
Birce gümanım var, tek birce sözüm :
Sarsılma! Oğluna Savalan bakar.
Bu yerler, bu göyler, bu cihan bakar
Kâşi'nin kişilik tacıdır dözüm.
“Sarsı” kelmesinin mânâsına dal,
Bu sözü ilk defa keşfedenlerin
Sarsılmaz ruhundan kuvvet al, güç al,
“Sarsı” tekan demek, darbe demektir,
Darbeler altında alçalma, ucal!

Yaşamak; çovgunda sarsılmamaktır.
Kalalar döyüşde dağılabiler.
Dağlar zelzeleden mahv olabilir,
Kişiler cihanda heçbir tufanda,
Heçbir zelzelede sarsılmaz dağdır!
Yaşamak; çovgunda sarsılmamaktır.

TÜRK SÖZÜNDEN KORKAN GEDÂ

Geribedir şâkerin :

Türk sözünü eşitcek derhal omba durursan.
Bacarsan, hemin sözün düz gözünden vurarsan.

Kardaşım oğlu; Türkel,
Doğma kendim de Türkan.
Şiirimde görsen, derhal bozup karalayırsan.

Ya Merdekan yazırsan,
Ya Şüvelan yazırsan, teki Türkan olmasın.

Dodağaltı murdanıp, söylenip hısın hısın
Bezen aşkâr deyirsen :
Kardaş, Türkan olmasın.

Yok, kardaş sözünü sen götür geri, ey fedâ!
Sözden korkan nehifden kardaş olmaz dünyada
Ne yakına, ne yada...
Ne farkı?

BEN KİMİM?!..

Ben çığır yok, tarihin keheşân tek yoluyam,
Dede Korkud, Alpamış, Manas'am, Köroğlu'yam.

Şiirin, ilmin, rübâbın ilkbahar nesimiyem.
Türkistan'da Farâbi, Irak'da Nesîmi'yem.

Bir kanadım Nevâî, öbürtü Yunus Emre.
Öğren, hansı makamda indim semâdan yere.

Volga-İrtiş, Yenisey, Kızılırmak kollarım.
Arzın şah damarıdır benim döğüş yollarım.
Yok, bigâne kalmadım ne hayıra, ne şerre
Ben Çelovek sözünü bahş eyledim beşere.
Sinirlenme boş yere,
Türk'e doğru tuşlanmış casuslar görmüşem men.
Bulanikken durulmuş.
Öğrenirken ayılıp özü Türk'e vurulmuş.
Türk'em.
Birce hayatım yetmiş, deniz yelkenim,
Sen git anandan öğren kimden kazanmış seni.

AZADLIK İSTEYİREM

Azadlık istemirem zerre zerre,
Gram gram;
Kolumdaki zincirleri kıram gerek,
Kıram... kıram...
Azadlık istemirem bir hap kimi,
Derman kimi,
Azadlık isteyirem, semâ kimi,
Umman kimi.

Çekil, çekil, ey gaspkâr!..
Ben, bu yurdun öz sesiyim.
Lâzım değil sıkıca bulak,
Ben ummanlar teşnesiyim.

APARDI SELLER SARA'NI

Arpaçay'ı aşdı, daşdı.

Sel Sara'nı aldı, gaçdı.

-Halk Türküsü'nden-

Yok, bunu görmeyin Arpaçayı'ndın,
Kim deyir Sara'nı seller apardı.
Şahenşah bağından, Kış sarayından
Yurduma uzanan eller apardı.

Süngüler kalpleri delip geçende
Kansız cellâtların kalbi mi yandı?
Bakı bağlarından gelip geçende
Gördü ak şanını, ağzı sulandı.

Kucağı sefali güzel bağlarım,
Dişleri sızlatan buz bulaklarım,
Her lepesi kızıl Araz'ım, Kür'üm,
Çöller yaraşığı şuh ceylanlarım,
Serin yaylaklarım, sık ormanlarım,
Merend'in, Şeki'nin gülü, gülzârı,
Büyük Fuzûli'nin elyazmaları,
Aran turaçları, dağ keklikleri,
Kazvin'in, Maku'nun güzelliikleri,
Yürekler yandıran kemanım, tarım,
Yeraltı, yertüstü ermitajlarım,
Öküz derisine yazdığım yazı,
O Babek kalesi, bu Kız kalesi,
Her taşın altında servetim, zerim,
Bohçada zenginlik mirvarilerim...

Birbirinden cüdâ düşdük,
Diri gözlü oda düşdük.
Biz yadlara neylemiştik
O sahilde, bu sahilde?

“Şeb-i hicrân yanar canım,
Döker kan çeşm-i giryânım,
Oyadır halkı efganım”
O sahilde, bu sahilde!

Yürek tutsak, vatan mahpes,
Hani Babek, Cavaşir bes?
Hayat bu cür kalabilmez
O sahilde, bu sahilde!

Ne hasret, ne hicrân olsun,
Vâhid Azerbaycna olsun!
Koy birleşsin bir can olsun
O sahil de, bu sahil de.

MEMMED ARAZ

(14/9/1933)

Nahçıvan'ın Şahbuz ilçesine bağlı Nurs köyünde doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı; sonra, Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'nün Coğrafya Fakültesi'ne kayıt yaptırdı. Buradan mezun olduktan sonra, "Ulduz", "Edebiyyat ve İncesenet", "Azerbaycan Tabiati" gibi gazete ve dergiler ile "Maarif", "Azerbaycan Dövlət Neşriyatı" gibi yayınevlerinde çalıştı. Memmed Araz'ın Yanın Işıklarım adlı ilk şiiri, 1952 yılında yayınlandı. Zaman zaman takibe uğrayan, görevinden uzaklaştırılan şair, düşünce ve inançlarını ifadeden çekinmemiş, her türlü sıkıntıya mentanetle göğüs germiştir. Ancak, bu ıstıraplar onun felç olmasına sebep olmuştur. Şimdi hayatını felçli devam ettirmeğe çalışmaktadır. Şiirlerinden seçmeler yapıldı ve Türkiye'de Kültür Bakanlığı Yayınları arasında çıktı. Birçok şiiri bestelenmiştir. Koşmalarından bazıları ise, âşıkların telini süslemektedir. Birçok şiirine nazireler yazılan Araz şairi Memmed Araz'ın yayınlanmış kitaplarından bazıları şunlardır : Sevgi Nağmesi (1959), Üç Oğul Anası (1961), Araz Ahır (1964), Anamdan Yadigâr Nağmeler (1966), Ömür Kervanı (1967), İllerden Beri (1969), Ganadlı Gayalar (1973), Atamın Kitabı (1974), Hayatın ve Sözü'nün Renkleri (1975), Ohucu-ya Mektuplar, (1978), Aylarım, İlerim (1979) ve Dünya Senin, Dünya Menim (1983).

AZERBAJYAN DÜNYAM MENİM

Azerbaycan- kayalarda

Biten bir çiçek,

Azerbaycan-çiçeklerin içinde kaya.

Menim könlüm bu torpağı

Vasf eleyerek,

Azerbaycan dünyasından

Bakar dünyaya.

Azerbaycan-mayesi nür,

Gâyesi nür ki...

Her daşından alev dilli ok olabilir.

Azerbaycan deyilende ayağa dur ki,

Fuzûli'nin yûreğine dokunabilir.

DOYMARAM BU KARA BEZİMDEN MENİM

Kardaş, düztümtünün esiri oldum,

Haberim olmadı özümnden menim.

Senin çiçeğine, gülüne baktım,

Min yaprak döküldü sözümden menim.

Dağ ömrümü kış eritti, yaz yıktı,

Derdim geçen yollar yazık yazıktı,

Desen dilim yanar, dilim yazıktı,

Demesem duymazlar özümnden menim.

Men iller deniyem, iller denimdi,

İllere ganimem, iller ganimdi.

Bu Azer toprağı son kefenimdi,

Doymaram bu kara bezimden menim.

İNSAN - KAYALAR

Bir kayaya söykenmişem,

Deyirem kâş

Bak belece daşa dönem

Yavaş yavaş.

Tâlihimi kayaların tâlihine

Bağlayam men.

Siz ninemin bacılığı,

Siz babamın kardaşlığı,

Tabiatın sepdığı bir

Zemin sanım

Belki ele bu taşlığı!

Siz ey kadim efsaneler

Şe'rime yağ, sesime yağ!

Ne zamansa bu taşlarla

Bir dil tapan tapılacak-
Bu taşların, kalelerin
Geçmişini oyadacak,
Ordu ordu gayalıklar
İnsanlığa kayıdacak...

DÜNYA SENİN, DÜNYA MENİM...

Bir tâlihın oyununda cütlenmiş zarık,
Yüz il koşa atılsak da koşa düşmerik.
Bir zerrenin ışığına milyonlar şerik,
Dünya senin,
Dünya benim,
Dünya heçkimin...

Çevresinden çıksa eğer sevgi fırfıran,
Bir ümüdün eteyinden tutup da fırlan.
Eşidirsene; fısıldayır yıkılan, duran :
Dünya senin,
Dünya benim,
Dünya heçkimin.

Bu get-geller bazarına devedi dünya,
Bu ömür-gün nakışına hevedi dünya.
Ebediye gah-gah çekir ebedi dünya,
Dünya senin,
Dünya benim,
Dünya heçkimin...

MEN ARAZ ŞÂİRİYEM

Mene deyir birisi
Çok yazırsan Araz'dan.
Ne bilim, gâhdan kuzu,

Gâhdan aslan Araz'dan.
Neyleyim, men neyleyim?
Kalem geldi elime
Araz gelir dilime.
O, benim mürekkeğim,
Men onun kalemiyem.
O, benim telli sazım,
Men onun Dilgamıyam.

ÜSTÜME KAYIDAN YAZILARIM

Nedir günahınız; açık danışın,
Üstüme kayıdan yazılarım, siz!
Hansı bir naşının, bir ağılı çaşın
Elek bakışından geçmemisiniz?

Doğulan dünyaya göz açsın gerek,
Siz hele yaşarsız gözü yumulu.
Sizi ebedi mi kör eleyecek
Bir duzsuz hırıltı, bir gizli yumruk?!

Size ne ad verim, haraya yığım?
Sizi ne yaşatmak, ne atmak olmur.
Müellif kalbinden gühansız çıkıp,
Oraya günahkâr kayıtmak olmur.

KUZU

Kiminse elinde sıydıldı bıçak,
İştahlar emliyi dirice yedi.
Sarılp kuzunun boynuna uşak
"Yazıkdır, kesmeye koymaram" dedi.

Bakmayıp uşağın gözyaşlarına,
Kesdiler kuzuyu, sellendi kamı.
Uşak fit yolladı yoldaşlarına,
Uşak harayladı öz dostlarınıı.

Dediler pişende dirilir kuzu,
Uşak da inandı, avundu, durdu
Uşak inadını kebab kokusu
Gizliden gizliye avundururdu...

Hardasa dil açdı bir çoban neyi,
Hardasa bir hazîn bulak ağladı.
Kiminse tâlihi kuzu tâlihi,
Kiminse dalınca uşak ağladı...

İLYAS TAPDIK

(30/11/1934-)

Şair ve mütercim. Gedebeş ilçesinin Eli İsmayılı köyünde dünyaya geldi. Orta öğrenimini Kicik Garamurat köyünde tamamladıktan sonra Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'nün Edebiyat Fakültesi'ne kabul edildi. "Bakı'nın Gecesi" adını taşıyan ilk şiiri 1953'de "Azerbaycan" dergisinde yayınlandı. İlyas Tapdik, bu tarihten sonra muntazaman yaratıcılık faaliyetini devam ettirmiş, son zamanlarda bilhassa çocuklar için düşündürücü mesajlar dolu şiirler yazmaktadır. Sadece Azerbaycan'da değil, Sovyetler Birliği'nde bir çocuk şiirleri şairi olarak tanınmıştır. Bunda galiba İkinci Dünya Savaşı'na katılıp, bir daha geri dönmeyen babasının rolü de vardır. Babasız büyüyen şairin bu gibi şiirlerinden bir kısmı Rusya'daki başka dillere de tercüme olunmuştur. "Uşaggençeşr", "Azereşr", "Gençlik" gibi neşriyatlarda uzun yıllar etkili görevlerde bulunan şair, elân "Azereşr"de şube müdürü olarak görev yapmaktadır. İlyas Tapdik, 1978-1983 yılları arasında Azerbaycan Radyo ve Televizyonu'nda da redaktör olarak çalışmıştır. Şiirlerinden bir kısmı bestelenmiş olan İlyas Tapdik'in yayınlanmış eserlerinin sayısı kırkı bulunmaktadır. Şiir ağırlıklı bu eserlerden bazıları şunlardır: Bulag Başında (1958), Gözler (1959), Arhalı Dağlar (1962), Bir Aşkın Şimşegi (1966), Eksim ve Kalbim (1968), Bir Gülün Gonçesal (1970), Meşenin Mahnısı (1973), Gızlar ve Gağayılar (1977), Çiçeklerim, Güllerim (1979), Goçag Dovşan (1982) ve Meheb-bet Yolları (1990). Şairin Rusça, Ermenice ve Türkmenceden yaptığı tercümelerinin sayısı ise dokuzdur.

NOVRUZ ARZULARI

Kalkın, kalkın, ay eller,
Ne yatmışg, bu, yazdı!
Göz açır novruzgüller,
Şahtanın ömrü azdı...

Kayalarda parlayan
Kılıçdır mı, sudur mu?
Berekete el basan
Hızır-İlyas budur mu?

Budur mu Örengala?
Alınca, Eshab-i Kef?
Cıdır düzü gözleyir
Yiğitleri safbasaf...

Bizim igid Bebek'in
Eli kaşındadır mı?
Köroğlu delileri
Dağlar başındadır mı?

El-obanın söztüdür:
"Başlı başını saklar."
Başçı başı saklasa,
Halkı dil deyip ağlar...

Bu ne sözdür, deyriler:
Eli elden ayırma...
Cavanşir'i sesleyin?
Haber verin Ayrılm'a!

Erk kalası uyandı mı?
Seslenir mi cengisi?
Karabağ atlarının
Tutulsun üzengisi!

Yeriyip Beylegan'dan
Ulu Tebriz'e geder,
Nesiller birbirini
Yürüşe seslesinler.

Yaz atlanıp yeriyip,
Çöllere yürüşü var.
Bu baharda kardaşın
Kardaşla görüşü var.

Laçınlar zirvelerden
Lelek atsin bahara.
Novruz uğur dilesin
Gıy çeken kartallara.

Seslensin mahnıları:
"Men laçınam, neyelerem.
Yarasanı susdurup
Baykuşları teyelerem!"

Eziz novruz gününde
Görek Tebrizlileri.
Uyadağ cengilerle
Sabrı denizlileri.

Novruz görüş gündür-
Görüşüp sarmaşak biz.
Çatag araz tongalı-
Alışsin hasretimiz.

Atlılar öz atıyla
Bu tongaldan atılsın.
Serhed direkleri de
Yanar oda çatılsın.

Kalkın, kalkın, ay eller,
Ne yatmışık, bu, yazdı.
Göz açıp novruzgüller,
Şahtanın ömrü azdı.

ADIMI KAYTAR MENE

Hansı dilde danışdırıp yaradan?
Menim dilim Fuzûli'nin dilidir.
Meni "hay"lar Türk çağırıp binadan,
Türk halkımdır, aslım, soyum, elimdir.

Babaları, nineleri Türk olan
Millet olup arzın taze milleti;
Taze adla doğulupdu doğulan,
Danılıpdı tarihimin şöhreti.

Gizli gizli kadağalar, koruglar
Babalara yadlaşdırıp çoğunu.
Aşkâr olsun bed niyetli buyruklar-
Üstümüzden götürsünler korkunu.

Nâmertliği silebilsek ülkeden
Kalmayacak satkınların izleri.
Babaların adı çıksın gölgeden-
Türk nevesi çağırsınlar bizleri.

GARŞILAŞDIK...

Seninle karşılaştık
Bir yolun ayrıcında-
Gören olmadı bizi.
Çıkıp gönül kınından
Duygular kılıç kimi
Doğradı sabrımızı.

İki hasret yüreğin
Çırpa çırpa vurması-
Vüsala yürütüş oldu.
Bu görüntü ilk sevgiye
Belke son görüntü oldu!

Keçdik-
fikirli keçip

Birbirini görmeyen
Köhne tanışlar kimi.

Bes onda neydi bele

Gizli titreden bizi

Şahtalı kışlar kimi.

Üreyimiz çırpınıp
Vurnuhurdu-
dağılmış
Yuva üstü vurnuhan
Köçeri kuşlar kimi.

DOĞMALIK

Namık Kemâl Zeybek'le nece şirin konuşduk,
İki şiir söyledi doğma ana dilimde.
Biz taze görüşsek de, yüreğimiz tanışdı,
Haçansa görüşüpmtiş Dede Korkut elinde.

Bu tanışlık, yakınlık ulvilikden başlayır,
Dünyamızda sevgidir solmayan bir armağan;
Bu sevgiden ay doğur, ulduzlar parlak yanır,
Bu sevgiden güç alır damarımda akan kan.

Kiminin meş'al olur hayâlimde emeli,
Kimi bakar sabaha, gözleri od bebekli,
İnsanlar götürem men, dili şeker kelmeli,
Sinesi Alparslanlı, koç Köroğlu, Babekli.

Min il kenar düşse de, aynı kökten boy atan
Diller dilleri tapar, eller elleri tapar.
Boylanıp birbirine bakıp ulduzdan, aydan,
Yollar yollara çıkar, eller elleri tapar.

Harda doğma dilimde yürekler konuşursa,
Ora mene azizdir, mene vatan görüntü:
Kalbimin göy şeması ele büyükdür, büyük,
Bir yanında ak Deniz ağır ağır çalkanır,
Bir yayında Altayım bulutla ten görüntü.

Selâmımı aldıkça büyük Turan elleri,
Yüreğimle aşırım belen belen illeri.
Milyon milyon insandır benim doğmam, azizim,
Dilimi anlayanı sözlerimle öpürem.
Sinemde çalkalanır çayım, gölüm, denizim,
Men ulu torpağımı gözlerimle öpürem.

KATMARAM

Bugün dünya saz sesine uyandı,
Men bu günü başka güne katmaram.
Üreyimden min bir çiçek boylandı
Men bu günü başka güne katmaram.
Unutmaram sazlı, sözlü yazları
Güneş telli, bülbül dilli sazları;
Dağlarımın oğulları, kızları
Men bu günü başka güne katmaram.
Cennet bildim her dağımı, deremi,
Yada saldım neçe neçe ereni;
Meni gören unudardı Kerem'i,
Men bu günü başka güne katmaram.
Âşığımız bin cavana toy vurup,
El yılmış indi ona toy kurup.
Ozanları koç Köroğlu doyurup,
Men bu günü başka güne katmaram.
Âşık bize ezizden de ezizdi,
El sevgisi sinesinde denizdi.
Saz sesinde dünya nece temizdi!
Men bu günü başka güne katmaram.
İlyas çapdı Hızır-İlyas atında,
Busat kurdu göyün yeddi katında.
Nefes derdi meleklerin tahtında,
Men bu günü başka güne katmaram.

İSTEK

Oğul demeyirik her yetene biz,
Oğul isteyirik bu vetene biz!
Bes onda düşünnek, görek biz neyik,
Kimi haraylayıp seslemeliyik?

Vatan her oğulu oğul sayar mı?
Doğulan vatançün doğulmayır mı?
Azdır mı vatanın rövşen oğlu,
Babek cesâretli döğüşken oğlu?
Oğul var dağlara durur baş başa,
Göğsünde el verir kardaş kardaşa,
Ağzını söykeyip içer Araz'ı,
Sağalar vatanın hasret yarası...
Birdi mi, beşdi mi oğul vetende,
Bes atalar nece?

Söhbət düşende

Niye yaddan çıkar müdrik atalar?
Atasız bir oğul nece ad alar?..

TEVFİK BAYRAM

(16/12/1934 — 1991)

Bakû'da doğdu. Şair. Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'nün tarih bölümünü bitirdi. "Azerbaycan Mütellimi" gazetesinde şube müdürü olarak hayata atıldı. Sonra televizyona geçti ve burada uzun süre çalıştı. Yeniden neşriyate döndü; "Ulduz" dergisi ile haftalık "Edebiyat ve İnceneset" gazetesini müdürlüğünü yaptı. "Yazıcı" neşriyatında baş redaktör muavini görevinde bulundu. Eserlerinden bazıları şunlardır: Sizi Düşünürüm (1964), Azerbaycan Dünya Gezir (1965), İnamım Egidem (1969), Gerek Ele Yanım (1971), Azerbaycan Deyende (1974), Seninle Görüşende (1977), Asrın Oyunu (1979), Könlümde Yaşayanlar (1980), Meslekim-Silâhım (1984), Ay Geciken Mehebbetim (1987).

İBLİSLER

Aşkârlık geneldir nûr serheddini,
Dağıtıp eriyor dumanlar, sisler,
Yarır yalanların o Çin seddini
Adâlet Evi'nden ucalan sesler.
Tîr boyda hâkimin eğer kaddini
Hakka, hakikate sığınan kesler.
Toprakta cücerir bereket deni,
Söktülür heykeller, uçulur bütler.
İmzalar içinde tapar hattını,
Kara siyahîden çıkar ak yüzler.
Bir zaman kudurup, aşır haddini
Melek görüntümlü kalbi habisler.
Gaddar Mir cellâdın tutup ceddini,
Günahsız ölüme, kana hârisler.
Uykuda görürler Otuz Yeddi'yi
Uçunur bedenler, titreyir dizler.
Çağırıp haraya Tanrı'yı, dini,

Pâk olmak isteyir o nâ-temizler,
Bozup şi'rimizin ana hattını
Yalançı ta'rifler, yalancı hisler.
Geçer korka korka bir halvet tini
Cavid'i, Müşfik'i satan iblisler.
Tabiat onları çok yaşadır ki,
Vicdan azabının ömrü uzansın.
Bakmalı, görmeli temaşadır ki:
Diriler cehennem odunda yansın.
Cavid ucalıkda bir Şuşa'dır ki,
Tepeler yolunda çetin dayansın.
Müşfik şe'rimizin şah kuşudur ki,
Onsun bir zirveye kim havalansın!
Cavid'i, Müşfik'i satan iblisler,
Zaman çok yararı kesip tulladı,
Ağrımız, acımız yok olsun gerek.
Çıkdı mozeleden halklar cellâdı,
Kabri de kül olup dağılsın gerek.
Şâiri Sibir'e kimler yolladı!
Görürse gözleri oyulsun gerek.
Deşsin daş kalbini Müşfik feryadı,
Vicdan azâbından boğulsun gerek.
Fehrî hıyabandan silinsin adı,
Ruhu da it kimi kovulsun gerek.
Sanatın Mecnûn'u, şe'rin Ferhadı
Bir cût Goşgar kimi dağ olsun gerek.
Cavid'in, Müşfik'in sınımış kanadı
Şefkatli ellerle sağalsın gerek.
Yaşatmak istese vatan evlâdı,
Göğsünde heykeli doğulsun gerek.
Kovak sıramızdan düşmanı, yâdı,
Cergemiz yumruktan sık olsun gerek.

VERMEREM

Bütün âlem danışır
Menim sehâvetimden,
Dostlara pay verende,
Bahasını vererem,
Konağa sofraya açıp
Öz helâl nimetinden
Evimin ipeğini,
Harasını vererem,
Lâzım gelse yolunda,
Geçip can servetinden,
Çıkarıp, yüreğimin
Pâresini vererem,
Görsem ki, şifa tapar
Ana tabiatimden,
Derman kimi dağlar
Havasını vererem,
Fakat, dağı vermem.
Men heç zaman dönmemerem
Fikrimden, niyetimden,
Lâzım olsa gözümün
Karasını vererem,
Karabağ'ı vermemerem!..

KUŞLAR NEYLESİN

Desteyle birleşip ahır zamanlar
Kuşlar hücum eder teyyârelere.
Demir kanatlara dokunup onlar,
Toz kimi sepilir semâdan yere.

Kuşları çöllerden diderğın salıp,
Korkunç roketlere yuva kurmuşlar.
Gökte de onların yeri daralıp,
Harda kanat açsın bu yazık kuşlar?

EKRANA BAKARKEN

Dikip bir noktaya gözlerimizi,
Dikkat kesirlilik mavi ekrana.
Akşamdan düzeldip öz yerimizi,
Çıkmak istemirik evden eyvana.

O dağda, bu düzde gezir fikrimiz,
Futbola bakmayı heç unutmuruk.
En uzak ülkeyle görüşürük biz,
En yakın komşudan haber tutmuruk.

NANKÖR

Bir düğün merâsiminde gördüklerim

Sen taş-kaşın içinde
Şüle çekip yanardın,
Sun'î güzelliğinle
Yaman lovğalanırdın.
Şenlik başlayan kimi
Atıldın ortalığa.
Bedenin okşayırdı
Kemiksiz ak balığa.
Ayağının zarbundan
Titreyirdi taş duvar,
Yazık çalgıcıları

Elden sahp o ki var
Raks edirdin, bakmayıp
Heç akına, bozuna.
Bu yüngüllük yaraşmır
Azerbaycan kızına!

TÜRK SANATÇISI SEVDA AYDAN'A

Bir cüt kara göz görmüşem,
Katrandan kara.
Karalığı ışıq saçır
Karanlıklara.
Bir cüt kara göz görmüşem,
O gözler nedir?
Belke Kara Deniz'den o,
İki katredir.
O gözlerin aleviyle
Yandı ytreğimiz.
O gözlere ulduz deyim,
Ya çırağ deyim...
Sahnemizde bir gu kuşu
Süzür bu akşam.
Bu ilâhi kız sesinden
Efsunlanmışam.
Canı benim canımdandır,
Kanı kanımdan.
Lisânını ayırımıram
Öz lisânımdan.
Bu ses mene nece doğma,
Nece mukaddes!
Kılınçları ateşiyle

Eriyer bu ses.
Bir uğurlu sevgi kimi
Kalbe girir o.
Yürekleri,
Serhadleri
Birleşdirir o...
Deyin, yarıp karanlığı
Gelsin meydana.
Hasret kalıp kırat ona,
Sahnemiz ona.
Azerbaycan toprağını
Titreten bir ses
Toprak altta kalabilmez,
Yok kalabilmez!
Bülbülleri lâl eyleyen
Bülbülüm hani?
Cehcehiyle selâmlasın
Sevda Aydan'ı...
Türkiye'nin güzel kızı,
Nağmekâr kızı.
Sen yandırdın ytreğimde
Sevda yılanı.
Elebil ki, telâtümlü
Bir Hezer'im men,
Yollarına çiçek kimi
Söz düzerim men.
Söz düzerim Bakı'mızdan
İstanbulacan,
Sen arzusu çiçeklenen,
Aşkı gül açan
Milletimin nefesiyle

Etirlenmisen.
Güneş görüp,
Bir ay kimi
Bedirlenmisen.
Gelişin bir toy-bayramdır!
Gidişin ağır...
Yürüğünde meni sesle,
Meni de çağır.
Hayâlim bir küheylân kimi
Çapar izinle,
Sene meftûn yüreğimi
Apar özünle!..

ANAM AĞLAYIR

Duvağa bürünüp yola düşürsen,
Konşular teline çiçek bağlayır.
Ay bacım, sen hâlden hâle düşürsen,
“Vağzalı” çalınır, anam ağlayır.

O, neler etmedi toyunda neler,
Bu hasretin derdi ne tez bilindi?
“Vağzalı” çalınır, son degigeler...
Özge bir yuvaya göçersin indi.

Göçersen yüzü ak, mağrur, heyalı,
Gidirsen gönlünü verdiği yere,
Buydu anamın da fikri, hayâli,
Bes niye kövrelir o birdenbire?

Ortada kuş kimi süzür gelinler,
Kızlar oğrun oğrun yar soraklayır.
Gülür, ferahlayır toya gelenler,
“Vağzalı” çalınır, anam ağlayır.

Hayır-dua verir küçük bacılar,
Derinden âh çekir büyük kardeşin.
Atanı dövreye alır kocalar.
Karıya söykenir bezekli maşın.

Gözyaşı inci tek konur sînene,
Gitmek isteyirsen, o kucaklayır.
Ay kızım, hoşbaht ol, söyleyir sene,
“Vağzalı” çalınır, anam ağlayır..

FAMİL MEHDİ

(25/12/1934)

Şair, âlim ve gazeteci. Ağdam ilçesinin Sarıçalı köyünde doğdu. Gazetecilik bölümünden mezun oldu. Önce "Bakı" akşam gazetesinde görev aldı. Sonra üniversiteye asistan alındı. İlk şiiri Lenin Yolu, 1951'de yayınlandı. Gazetecilik hakkında ders kitapları ve çeşitli monografiler yazdı. Gazetecilik Fakültesinde 1973'ten beri öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Yayımlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: Menim Ulduzlarım (1964), Ömürden Sayfalar (1970), Garabağ Şikestesı (1970), İller ve Talihler (1974), İnsan Unudulmur (1976), Seni Gözleyirem (1978), Anam Elebilir (1979), Tebriz Halçası (1981), Ömür Keçir, Gün Keçir (1983), Borç (1984) ve Eyllme Dünyam (1985).

MANGURT

Ne pis verildi dersi,
Su çilendi aşına,
Devesinin derisi
Perçinlendi başına.
Zulmet çöktü hûşuna,
Dağ uçu yaddaşına.
Kul olsa dert yarıydı,
Nöker olsa neydi ki...
Bahtı ele yatdı ki,
Yükü ele eğdi ki,
Çevrilip mangurt oldu,
Kuru baş, kuru beden,
Kefen çatmırdı, kefen.
Tanımadı:
Atası,

Anası kim,
Özü kim.
Bilse bunu bilirdi:
"Ağ koyunum, boz itim..."
Milletin? Sustu, baktı;
Dövletin? Sustu baktı.
İnsan cildinde sanki
Küt bir uzunkulaktı.
Vatanın, elin hansı?
Bes ana dilin hansı?
Aman Allah, tapmadı,
Anışdırabilmedi,
Bilmedi ki, yerlidi,
Bilmedi ki, gelmedi.
Düşünebilmedi de,
Kurumuştı, durmuştu.
Sanki itler beyninin
İliğini sorumuştı.
Bildiği tekçe buydu:
"Sahra, sürü, boz enik."
İnsanık, bu dünyada
Her bir derde düzenik.
Birden bir ak saksığan
Haray saldı: "Ay aman!
Hoş dile tuta tuta
Hardasa birini de
Çevirdiler mangurta."

TEBRİZ HALISI

*Lizbon'un meşhur müzelerinden
birinde XVI. asra ait bir Tebriz
halısı bulunmaktadır.*

Aha, görüntüne gör kim gelip, kim,
Dünyanın, tâlihine işine bir bak!
Men, seni Tebriz'de görebilmedim,
Bâri gel Lizbon'da bir kucaklaşak.

Sen hara, azizim, buralar hara,
Sen diyen olmadı, niye olmadı?
O kadar göz dikip baktın yollara,
Gözünde ak itdi, kara kalmadı.

Nakış o nakıştır; inceden ince,
Fakat demirem ki, heç solmamısan.
Bes nece dözmüsen gurbette, nece,
Ne yahşı alışıp kül olmamısan?

O tarafta Tebriz, bu yanda Bakı,
Kalın destanlarda yaşadı adın.
Bes niye nenemin nağlındaki,
Uçan halı kimi kanatlanmadın?

Bes seni dokuyan?

Kimdir o ana?

Yaşadı, yaratdı şöhetsiz, adsız,
Dünyanın büyük bir sanatkârına
Kimi mûti dedi, kimi savadsız.

Mıhlânır karşında gelip gidenler,
Mense düşüntürem: Ne dehli varmış!
"Savadsız" bir ana bir ordu kadar,
Vatanı, milleti tanıtdırmış!

Halı, insan kimi dil açır birden:

Danış, ne var, ne yok,

Tebriz'de, bala?

Dört yüz il görmedim bir gelip giden,
Adım da yadımdan çıkıp az kala.

Menden selâm apar ele, obaya,
Gül olun, gurbette olmayın ancak.
Bir seher dırmaşıp Heyderbaba'ya,
Vatana benim de gözlerimle bak.

Hara istersen git, dünyayı seyr et,
O senin, sen onun olursun, oğul.
Ancak ki, vatana tez kayıt, tez get,
Amandır, gurbette kalırsın, oğul,

Başımdan alev mi, tüstü mü kalkan?
Sen ki, habersizsin çok şeyden hele.
Kıymaram kalbini yandırıp yakan,
Derdinin üstüne bir dert de gele.

Dalımca sürünür addımın bir bir,
Bağışla, neyleyim,
Mümkün mü meğer?-
Tebriz'e aparmak seni çetindir,
Tebriz'i buraya getirmek kadar.
Dünya da büyüktür,
Derdin de büyük,
Ey doğma yurdumun aziz halısı.
Ayrılık... biz buna öğrenceliyk,
Elvedâ, elvedâ, Tebriz halısı!

ELLERİMİN DİLİ

Neçe dil bilir dilim?

Bir,

İki,

Üç,

Vesselâm!

Neçe dil bilir elim?
Gözelim,
Parmaklarım.
Yok bunu saymak hâlim.
Birce onu bilirem,
Ellerinin dilini
Bilir Amerikalı da,
Bilir Afrikalı da,
Fransız da,
Yunanda.
Bakıp gültümseyirler,
Hemişe baş eğirler.
Yüreğimin başına
Ellerimi koyanda

KARABAĞ ŞİKESTESİ

Kardaşım, can kardaşım,
Tebrizli kan kardaşım!
Doğrudan mı söyle sen,
Karabağ'dan geçmisen?
Geçmisen, izin hani?
Söhbetin, sözün hani?..
Haray sesi olaydım.
Kâş bu dem Karabağ'ın
Şikestesi olaydım!
Yarıp ekvatorları
Yüreklere gireydim,
Arzulara dolaydım.
Deyeydim bu derdimi
Yakına men, ya da men.
Lâzım gelse biryolluk

Atılaydım oda men.
Menzil yakın, yol gödek,
Sen yolda, men seferde,
Dinleyirem şikesten
Yayılr perde perde:
"Ezizinem, Karabağ,
Şeki, Şirvan, Karabağ,
Dünya cennete dönse,
Yaddan çıkmaz Karabağ."
Yaddan çıkmaz Karabağ,
Yaddan çıkmaz Karabağ...

ANALAR KORUYUN KIZLARINIZI

Analar, koruyun kızlarınızı,
Aktarın, arayın kızlarınızı,
Hani o kişiler, atı mı kişner
Yurt itip,
At gedip,

Yolda yük kalıp.
Vallah, ne dünyada kadim kişiler,
Ne de ki, evvelki kişilik kalıp.

Meğer şer, bu dünya boyunca olup,
Aldanıp aldatmak oyuncak olup,
Birleşmek, ayrılmak zerafet olup,
Sanki nerdtahada zar atmak olup,

Odur ki, aşarık yıkıp hasarı,
Jinekologların kalkıp pazarı.
Düşüpler, bişipler, tekmileşipler,
Vakt olup vicdanda tepikleşipler.

Sürmeler muhtelif, pudralar renk renk,
Kalemdir, gedirse getsin derine.
Pudra inkubator cüceleri tek
Kızları okşadır birbirine.

Analar, koruyun kızlarınızı,
Aktarın, arayın kızlarınızı.

HACI ZEYNELÂBİDİN'İN KIZINA

Savadlı kadın idin,
Dünyanın istekleri
Avcunun içi kimi
Ona apaydın idi.
Çanta dolu şekiller
Deyerdin bir sahnedi.
Bir de ki, Moskova'nın
Taşdan geçen senedi.
Eh, vallah, ne deyim ki,
Bununki bir nağıldı,
Kapılar döydü, söydü:
"Ya açmır, ya bağlıdır,"
Enstitüler, müzeler
Foyelerinde yattı.
Yapıştığı duvarın,
Döydüyü kapıların
Zengi, âhengi, rengi
Saçlarını ağarttı.
Yaşadı ve yaşayır
Bir kemik, bir deriyle.
İtip gözünün nûru

Okuyur elleriyle.
Birce tarihçiye de
Subût edebilmedi
Tarihler tasdikleyen
Bir aydın hakikati.
"Tağıyev bu halk için
Açıp ilk kız mektebi.
İlk tiyatro da açıp."
Bir de ki, Tebriz oğlu
Settarhan'a kömek.
Büyüklükdür zulmette
Bir kıvılcım da görmek.
Nâ-hak mıdır?
Niye ki?
Bak bu taş, bu terezi.
Taş üstünde Hakk'ın
Göreyip bitir izi.

MESTAN GÜNER

(25/8/1935)

Şair. Tovuz İlçesinin Esrik-Cirdehan köyündendir. Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü, Azeri Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. İsti Köynek ve Körpü adlı şiirleriyle edebi sahaya ayak basmıştır. Şiirlerinde "Demircioğlu", "Esrikli", "Ma'sum" ve "Mestan" adlarını kullandı. Sonradan "Güner" soyadını almıştır. Uzun bir süre radyo ve televizyonda çalıştı, gazetecilik yaptı. "Edebiyat ve İnceneset", "Gençlik" yayınevlerinde çalıştı. Şairin yayınlanmış şiir kitaplarından bazıları şunlardır: İlk görüş (1969) Çemen Gızı (1970), Nergizim (1971), Addımlar (1973), Nağmell Kavak (1974), Obalardan Esen Yeller (1977), Çalgıcı Kuşlar (1978), Bir Könülden Min Könüle (1981), Men Bir Durna Gatarında (1983) ve Güle Bendem (1987).

KERKÜK BAYATASI

Kerkük bayatısı dindi serince,
Söküldü serhadler, döküldü dağlar.
Derdim yok damlanın binde birince,
Benimle bir imiş benden uzaklar.

Kerkük bayatısı-bir elçim yürek;
Külekler götürdü, sular apardı.
Sandı gündeğandan günbatanadek
Sahralar bir öten mağaralardı.

Sağ ol ki, sarrafım, beni duyursan,
Kalbimi görürsen bakın kenardan,
Amur'a, İrtiş'e mızrabı vursan
Kerkük bayatısı kalkar sulardan.

Uzun... bir kurşağı bürümüşem men,
Yeri bu, yurdu bu, bayatımın da.
Aşkım kükremekte kalkıp yürekten,
Kudretim, kuvvetim boy atımında...

GÜZELLER BULAKTA EĞLENİR BİRAZ

Güzeller bulakta eğlenir biraz,
Analar tüstülü gezip dolanır.
Analar herşeyin üstünü vurmaz.
Beşi dinmese de, biri horlanır.

Kız ki, çınarlandı, güldü bahçe bağ,
Perdeli danışdır, perdeli dindir.
Güzeller desinden onu saklamak,
Seferden elemek daha çetindir.

Taze bir nakış da düşer katarı,
Meyli bulakdasa, nece gitmesin?
Analar tapşırır konşu kızlara
İzden tüzülmesin, gözden itmesin.

Analar işini bilir dünyanın,
Dili tapşırır da, yüreği kopar.
Kızlar da vâdide hansı oğlanın
Gözaltısı yoksa, düşünüp tapar.

Gençlik illerinde, cavan yaşında,
Getmeye, gelmeye bulak yahşısıdır.
Gözleyir oğlanlar bulak başında,
Bulağın yolları uzak yanlışıdır.

Vâdide bulak var, nağmedir sesi,
Dolanar sohbeti dilde, dudakta.
Üstünü alanda kaya gölgesi
Kızlarsız darıhar ele bulak da.

YAD BAŞIN YAD AKLI

Taşına ayağım dokunan yere,
Mecburam, söğürem büdreyende men.
Özgenin akıyla çıkıp sefere,
Hayır görmemişem hem gidende men.

Bir uşak aklına koşuldum o gün,
Kelebek hevesi meni teyledi.
Otlar arasında nurlu bir düyün
Açılıp elimi tas tas eyledi.

Dayan, ey özünü akıllı bilen,
Üstüme dökülüp çağırma meni.
Hayrım, behrim olup kaçsan elimden,
Işık sür'atiyle kovardım seni.

Aklın deyenekse, çomaksa, hardan
Sen, benim akılıım olursan onda?
Sen durup bakarsan bana kenardan,
Özüm ağlıyırım ben yıkılanda.

Amma bir başa da baş eğmek besim;
Bezmişem yad başın bulutlarından.
Bu başlar gücüne çok güvenmesin,
Çıkıram onların hudutlarından...

BEYAZ BİR AKIN

Esmer saçlarını düşündükçe men,
Turna nağmesine döndür ahvâlim.
Bu dem güllerini külek terpeden
Sükûtlü dağlardı bütün hayâlim.

Bir uzak zirvede, senden kenarda
Susmuşam torpağa sıkıp döşümü.
Çekip çiçeklere özümü orda,
Zerle bezeyirem ilk öpüşümü.

Sense ayaküste...çırpınır ürek
İçinde bir temiz, aydın ırmağın.
Çırpınır, vurhunur döğdükçe külek,
Köyneyin eyninde beyaz bir akın.

FİKRET GOCA

(25/6/1935)

Ağdaş İlçesi Kotanark köyünde doğdu. Göyüş oğlu. Şair. Orta Öğrenimini Ağdaş ilçesinde tamamladı; Bakû sanat okulunu bitirdi. İnşaat ustası olarak hayata atıldı. Fikret Goca, daha sora Moskova'daki iki yıllık Maksim Gorki Enstitüsü'ne devam etti ve "Azerbaycan Gençleri" gazetesinde çalıştı. İlk şiiri, *Bacıgızı*, 1956'da "Kirpi" dergisinde yayınlandı. Azerbaycan'ı temsil eden birçok ülkede bulundu. Bazı şiirleri bestelenen şairin, *Şiirler, Kışda Çiçekler, Yerin Câzibesl, Sema Denizde Çimir* adlı kitapları Rusçaya tercüme edildi. Yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır; *Hamıya Borçluyam* (1965) *Denizde Ay Çimende* (1967), *Yatmadığım Gecelerde* (1970), *Günlerin Bir Günü* (1972), *İnsanlar Arasında* (1974) *Gül Ömrü* (1976), *Ulduzlu Düşünceler* (1978), *İnsan Hâsiyeti* (1980), *Özüme Mektup* (1983), *Ömürden Sahifeler* (1984).

İKİNCİ GÖRÜŞ

Oturduk yanaşı, durduk yanaşı,
Den düşmüş saçına bakdım arada.
Sen de mene dedin ağarır başın,
Görmeye ne var ki, akı karada.

Gecikmiş mehebbet sonbahar kimi,
Hem kederli olur, hem de ki şirin.
Anamın çaldığı laylalar kimi
Arzuyla doludur elâ gözlerin.

Kalmışık biz odla su orasında,
Gençlik mehebbeti, müdriliklik yaşı.
Yürek nece olup unudup yaşı...
Oturduk yanaşı, susduk yanaşı.

YAŞAMAK AŞKINA, HAYAT AŞKINA

Kadim tarihleri aç varak varak,
Âcize eğilen kahramana bak.
Âlim koyun güdüp, elinde çomak,
Yaşamak aşkına, hayat aşkına.

Dostunu düşmana ezdiren de var,
Özü öz canını üzdüren de var.
Ölümü koynunda gezdiren de var,
Yaşamak aşkına, hayat aşkına.

Yaşamak herkese gelmesin asan,
Ya genç, ya koca ol, dâim yoldasan.
Uzak ulduzları gezecek insan,
Yaşamak aşkına, hayat aşkına.

DANIŞ, HEZERİM, DANIŞ...

Sen öten asırların
Şâhidisen, sesisen.
Sen veten torpağının
Söz dolu sinesisen!..
Gabarırsan, enirsen,
Aram aram dinirsen;
Danış, Hezerim, danış.
Danış uzak geçmişin
Garip akşam çağından.
Danış Odlar Yurdu'nun
En kadim ocağından...

İMTİHAN

İmtihan iki söz: cevap ve soru;
Bâzen bir ömürün evveli, sonu.
Bâzen o susmaktır, lâl olmaktır, lâl;
Bâzen aktarmaktır ömrün yolunu.

Müellim önünde dayanıp durur,
Ne kadar hoş arzu, neşe hoş dilek.
Gezirem yolları kulak batırır
Heyecanla çarpan binlerde yürek.

Bugün imtihanda cevaptır ilâç,
Bu da bir döğüşdür, fırsat anıdır.
Roman cildi kimi her kapını aç.
Herkes bir aile kahramanıdır.

KATAR

Geçer katar.
Uçar katar
Tarak tarat,
Düşer kalır
Polat izi.
Yollar ile
Darag darag
Yerin özü.
Kaçar katar,
Uçar katar,
Elebil ki,
Uçar külek.
Bir şehir insan denizi

Atıp onu
Sahilinden
Bir dalga tek.
Kaçır,
Uçur,
Vagon, vagon,
Yürek,
Arzu,
Ümit,
Necat.
Katarı çat,
Katarı tut,
Katarı koyma
Kaçmağa.
Ele yeri,
Kalmâ geri.
Koy katar olsun
Başmağın.
Gaçır katar,
Uçur katar
Bu nağmeyi
Çarklar çalar:
"Men zamanam,
Çatın mene,
Tutun meni...
Çatan çatır!
Kalan kalır!"

DÜNYA MENE TANIŞ GELİR

Meni kınamayın,
Dünya mene tanış gelir.
Elebil bir defa
Olmuşam buralarda.

O vakt da bele deniz vardı,

Sahil vardı.

Min il, yltz min il,

He bilim

Ne kadar evvel olardı.

Onda da balıklar suda,

Kuşlar semada yaşayırdı.

Onda da insan ömrü

Lap körpelikten

Başlayırdı.

Çoktan gördüğüm

Karışık bir uyku kimi

Yardıma düştü.

YAHŞI Kİ...

Yahşi ki, dünyada yaşayırım men,

Bir insan adını geyip eynime,

Bir insan ömrünü alıp çiyime,

Günlerden günlere daşıyırım men.

Heç men olmasam da dünya olardı,

İnsanlar, kaygılar yine vardılar.

Dünya bir yüreklik kasıplayardı,

Dostlar bir dost boyu kısılardılar.

Heç men olmasam da, boş kalmaz yerim,

Min Fikret tapılar tanışa, yada.

Menim öz sevincim, benim kederim

Yetim kalacaktı güzel dünyada.

Menim mehebbetim bahar kimidir,

Nefretim en gaddar şahta, ayazdı.

Bütün kapıları döyerdi bir-bir

Geceler yatmağa sizi koymazdı.

ŞEKER ASLAN

(10/10/1935)

Lenkeran İlçesinin Boladi köyünde doğdu. Şeker Aslan, şiire 1953'de başladı. Orta öğrenimini Lenkeran'da tamamladı ve bu şehirde sinemacılık yaparak hayata başladı. Sonra, Maksim Gorki Enstitüsü'nün poeziya (şiir) bölümünü bitirdi. Halen Lenkeran'da çıkmakta olan, eski adı "Sosyalist Subtropikası yeni adı "Leninci" olan gazetenin redaktörlüğünü yapmaktadır. Bulduğu şehirden milletvekili de seçilmiştir. Yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: Bahar Yağışı (1964), Üreyimi Açırım (1967), Sene Nağme Deyirem (1967), Mehebbet Faslı (1973), Sevgi Günü (1980), Seni Sevdiiyim Günü (1980), Bu Günlerden İz Galacak (1992) ve Döy Menim Gapımı (1986).

SENDEN BAŞLANAN VATAN

"Menden başlanır vatan."

Halil Rıza

Senden başlanan vatan,

Ruhum, canım, gözümdür!

Bizi kahraman eden

Mehebbettir, dözümdür!

Canımda alev, ateş,

Saçımda ağaran den,

Sönmez güneştir, güneş,

Senden başlanan vatan!

Senden başlanan vatan,

Yeşil dağdır, arandır.

Uzanır ufugacen...

Türkândır, Lenkeran'dır.

Çok da bele yollarım
Gâh dumandır, gâh da çen.
Bu döğüşen kollarım
Senden başlanan vatan!

Senden başlanan vatan,
Yoldur, cıdır, izdir!
Her ülkeden görünen
Göldür, çaydır, denizdir!
İsteği, talebidir,
Bizi mübâriz eden.
Köroğlu'dur, Nebî'dir,
Senden başlanan vatan!

EĞER KAPINI DÖĞSE

Eğer senin kapını
Bedbahtlık döğse birgün,
Özünü itirme heç,
Biraz fikirleş, düşün:
"Niye lânet yağdırım
Birdenbire hayata?
Ahı, hele hoşbahtlar
Yaşayır bu dünyada!"

Birgün senin kapını
Hoşbahtlık döğse eğer,
De: "Men niye sevinim?
Hamı hoşbahtdır meğer?
Saadeti gözleyir
Neçe neçe âile,
Bu dünyada ne kadar
Bedbaht yaşayır hele!"

KAZA

Ne vakittir düşmenik, o bilir bunu,
Niye hatırlatıp yadına salım.
Arzu elemişem ömrü uzun
O kadar yaşasın intikâm alım.

Hardasa, haçansa gösterebilim,
Nedir dönüklere en ağır ceza.
Kargış yağdırmayıp ardınca dilim,
Arzu etmişem bedbahtlık, keza.

Başvermiş kazayı eşittim bugün,
Sustu ruhumdaki nefret denizi.
Kapını bedbahtlık döğdüğü uçün,
Söndü yüreğimde intikâm hissi.

Tâlihim gör neyi aldı elimden,
Bu duygunu, hissi yayabilmerem!
Düşmana yüz vermiş bedbahtlığı men,
Özüme boşbahtlık sayabilmerem!

DÖĞ BENİM KAPIMI

Hayat ne tatlıdır, ömür ne güzel,
Odlu bir levhadır gör akşam akşam.
Yolcu, saymazıyana geçip gitme gel,
Döğ benim kapımı, döğ akşam akşam!

Eğer sübh çağıysa, fikirleş, dayan,
Çok da telesmesin altında keher.
Gönül sevincime şerik ol bir an,
Döğ benim kapımı, döğ seher seher!

Dög gün orta çağı, dög akşam çağı,
Mihriban yüzüne kapım açılısın.
Gör nece sevirik aziz konağı,
Gel, bu otağlara ışık saçılısın!

Bu elden kervanlar gelip ötüşüp,
Açıktır, nurludur yüreklerimiz.
Konak etmekten çok burda deb düşüp,
Konak çağırmanı hoşlayırık biz!

SEKİZ MART

Coşup gör bulakla, çayla, denizle
Gönlümüz ter-taze nağme okuyor.
Sizin gül kokuyan ellerinizle
Ömrümüz, günlümüz bahar kokuyor.

Melhemdir sesi de, şirin sözü de,
Ana, evlât için dâim yanacak!
Vatanın özü de, halkın özü de
Bizim anamızdan başlanır ancak!

Şefkati, kaygısı bitip tükenmez,
Avazı var mıdır o saf nefesin?
Halkına hoşbahtlık dileyen herkes
Koy öz anasını hoşbaht eylesin!

Bir evin vefâlı gelini varsa,
Nurlu akşamları, seherleri var!
Bir halkın kızları güzel olursa,
Onun oğulları kahraman olur!

YOLLARA BAKARAM

Yollara bakıram gör nece gündür,
Sesini, sözünü eşitmirem men.
Kayıt, yüreğimi yine döğündür,
Kayıt, koy başlasın ömtir tazedem.

Men ne günde idim, ne güne kaldım,
İstisiz, alevsiz, odsuz ocağım.
Kayıt, bu beş günde beş il kocaldım,
Kayıtsam gençliğe kayıdacağım.

Yeşil ışık yanar gussaya, derde,
Gam heç vakt bu cür hava çalmayıp!
Gitmişsin; bu yeşil güzel şehirde,
Nefes almak için hava kalmayıp!

KEMÂLE
(7/10/1936)

Şair ve oyun yazarı. Nahçıvan doğumludur. Orta öğrenimini Nahçıvan'da tamamladı. Bakû'de Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Nahçıvan'da çeşitli okullarda Fransızca öğretmenliği yapmaktadır. Bu görevin yanı sıra Kemâle, Nahçıvan Musikili Dram Tiyatrosu Müdürlüğü'nü de yapmakta. Kemâle, 1957 yılından itibaren yazmaktadır. *Mehseti* (1964), *İsmet* (1972), *O Bizim Dağların Oğludur.* (1976) ve *Menim Tanrım Güzelliğidir, Sevgidir* (1982) adlı piyesleri sahnelenmiştir. Birkaç kez Nahçıvan'dan milletvekili seçilen şair, Azerbaycan'ı birçok ülkede temsil etmiştir. Kemâle'nin yayınlanmış şiir kitaplarından bazıları şunlardır: *Baharın Sözü* (1962), *Gül Yarpağı* (1967), *Sen Olmasaydın* (1974), *Arpaçay'ın Nağmesi* (1978), *Daş Piyâle* (1979) ve *O Dağlarda Gözüm Kaldı* (1987).

BİR PARÇA ÇÖREK

Gafil, niçin yan geçersin?
Yolun üste çörek düşüp.
Eğil, kaldır ihtiramla,
Ele san ki, yürek düşüp.

O yürektir, o dilektir,
O, bir parça hayattır, bil.
Onu ekip becerenler
Eğiliptir, sen de eğil.

O, mukaddes bir nağmedir,
Nağme yerde kalabilmez.
En mâhir çalgıcı bile
Bil, çöreksiz kalabilmez.

Yolun üste yegin ki sen,
Kızıl görseñ eğilirdin.
Ancak orda çörek görüp,
Niçin yüzünü dönderdin?

Eğil, kaldır, çörektir, o!
Çörek yerde kalabilmez.
O nimete eğilmeyen,
Göklere de uçabilmez.

Sen eğil ki, bu eğilmek
Çörek için secden olsun.
Bu bereket karşısında
Koy günâhın unutulsun.

ÇOBAN GARDAŞ

Dağlar oğlu, pakdır senin hilkatın,
Bu saflığı güneşten mi almışsın?
Âsümanın yıldızları zîynetin,
Bu dağların kahramanı olmuşsun.

Senli dağlar mene cihan göründü,
Var ol gardaş, dağlar sensiz olmasın.
Bu yer senin bahtiyarlık yerindi,
Burda öten çağlar sensiz olmasın.

İNSAN

Ufukta parlayan şafaklar kimi,
Hemişe taze-ter kalaydı insan.
Zârif şüle salan bir gevher kimi,
Etrafa şüleler salaydı insan.

Akıp öz kalbinin ıskı kalbine
Her an danışaydı mehin dilinde.
Kalbini şam edip insan yolunda
Süzüp gönüllere dolaydı insan.

Elleri silâh yok, keman tutaydı,
Kemâli göklere gidip çataydı.
Savaş kelmesini kâş unundaydı,
Hayat nağmesini çalaydı insan.

Ne ölüm olaydı, ne de ayrılık,
Her an güneş kimi güleydi varlık.
Tapaydı insanı bu bahtiyarlık-
Dünyada ebedî olaydı insan.

MEN VE SEN

Men senin aşkının asümanında,
Sen toprak üstünde sürünen oldun.
Çaşdım bu tâlihin sık dumanında,
Yene dumanlıkta görünen oldun.

Asüman ve toprak... mesâfeye bak!
Sen harda, men harda konâk olmuşuk...
Ele düşüdürem fikre dalarak,
Odur ki, bu kadar uzak olmuşuk.

Ay, yerin başına dolanan kimi
Yüz il de başına dönsem, ne fayda,
O hasret bakışlı asüman kimi,
Sana yetmeyecek elim dünyada...

O DAĞLARDA GÖZÜM KALDI

Yolum düşdü bir diyare,
Yollarında izim kaldı.
Döndüm ele bahtiyara,
Sînesinde sözüm kaldı.

Bürümüşdü yovşan etri,
Sıra göller onun çetri.
Üzmedim ki, kalar hetri,
Lâle lâle yazım kaldı.
Bulak bulak ağladı o,
Mene gönül bağladı o,
Bîrgün konak sakladı o,
Ele bildim yüz il kaldım.
Çen hüsünde nikâp idi,
Orda gezmek cevap idi,
Okunmamış kitap idi,
O dağlarda gözüm kaldı.

SENSİZ OLACAK

Gitsen, bu gönlüme keder dolacak,
Hemdemin olacak nişânelerin,
Günlerim, aylarım sensiz olacak,
Susacak bu hazîn terânelerim.

Yadigâr kalacak hatıraların,
Ele onları da apar özünle.
Bir de kalacaktır senli günlerin,
Onu da sînemden kopar özünle.

Duymaz olacağım güzellikleri,
Menden ne yâdigâr, ne iz kalacak.
Dünyanın gözümde olmaz değeri,
Dünyanın özü de sensiz kalacak.

MUSA YAKUB

(10/5/1937-)

Şair Musa Yakub, İsmayılı İlçesi Buynuz köyündendir. Gökçay Öğretmen Okulunu bitirdi; Tircan ve Boynuz köylerinde öğretmenlik yaptı. Sonra Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ni dışarıdan bitirdi; Boynuz köyü İlköğretim Okulu Müdürü oldu. Bir süre Bakü'de çeşitli yayınevlerinde ve gazetelerde görev aldı. Yeniden İsmayılı İlçesine döndü ve 1978'den beri burada çıkan "Zehmetkeş" adlı gazetesinin redaktörü oldu. Şiire, 1957'de, "Azerbaycan Gençleri, gazetesinde yayınlanan *İki Kalb İki Dünya* adlı poemasıyla başladı. Yayınlanmış şiir kitapları şunlardır: *Bu Mehebbet Yaşadar Meni* (1966), *Bu Mehebbet Yaşadar Meni* (1970), *Menim Kalnatım* (1973), *Özü Beri Bahan Dağlar* (1977), *Yahşı Ki Sen Varsan* (1979), *Bir Sim Üste* (1983), *İki Kalbin Işığı* (1985) ve *Menim Sevgi Talihim* (1988).

BU DÜNYANIN KARA TAŞI GÖĞERMEZ

Leyleklerin çöp yuvası boş kalıp,
Bahar gidip, payız gelip, kış kalıp.
Göğ çemende ocak yanıp, taş kalıp,
Bu dünyanın kara taşı göğermes.

Ne bu ocak gözeresi, sönesi,
Ne o günler bir de geri dönesi...
Gam eyleme gönlümün bir danesi,
Bu dünyanın kara taşı göğermes.

O gülyanak bentdir bir hoş bakışa,
Körpe budak el açıptır yağışa.
Bin baharın harareti yığışa,
Bu dünyanın kara taşı göğermes.

O göğerdip, o cığırım, o izim,
Tufanlanıp çalkalanmaz denizim.
Daha benden sevgi umma, azizim,
Bu dünyanın kara taşı göğermes!..

HASRET ADASI

Men, seni perişan koyup gelmişem
Paysız güneşinin şuası kimi.
Yegin çatmaz sene yalvarışlarım
Bendenin Tanrı'ya duası kimi.

Men, seni perişan koyup gelmişem
Sahipsiz bir keklük yuvası kimi.
Rûhumda bir garip nida sızıldar
O ana keklüğün nevâsı kimi.

Ben, seni perişan koyup gelmişem
Sen orda bir hasret adası kimi.
Ben burda gönlümü söküp dökmüşem
Baharda bir taşın hatası kimi.

MENİM SEVGİ TALİHİM

Yerin çiçek nakışı,
Göğün şimşek çakışı.
Sahranın yaz yakışı
Menim sevgi talihim.

Ümidi bol, aşkı bol,
Hayır, Tanrım, sen var ol!
Saadete giden yol
Menim sevgi talihim.

Kızılgüller telinde,
Bir ak atın belinde,
Ayağı nur selinde
Menim sevgi talihim..

VAGİF NESİB

(16/1/1939)

Şair, gazeteci-yazar. Hüseyin oğlu. Kazak İlçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ni 1962'de bitirdi. Vagif Nesib, yazı hayatına ilk adımını, 1957'de attı. "Azerbaycan Fioneri", "Azerbaycan Gençleri" ve "Gobustan" gibi gazete ve dergilerde çeşitli görevlerde çalıştı. Vagif Nesib'in eserlerinden bazıları şunlardır:

Durna Günü, Salam Eskipara Yolu, Bahçeden Mektebe, Ömürden Günden, Uzundere ve Dağ Havası.

XXX. ASRA MEKTUP

İstedi yaza sellene,
Yaza kuş tek uçurdular.
İstedi yaya yollana
Yayı at tek kaçırdılar.
Durdu payızla ballana,
Payızını göçürdüler.
İstedi karla bollana
Kışı yaz tek geçirdiler
İstedi ki boy atсын o,
Fasılları dere, dere,
Çatmadı hiçbirisine
Kaldı nefes dere, dere
Gözleri batdı geceye,
Boğazı döndü ceceye,
Saçları döndü keçeye.
Meleyip döndü keçiye.
Adamlar bakıp güldüler.

Kanadını kısıp kalmış
Fasıllardan kısıp kalmış.
Arık, yoluk bir cüceye,
Ömrü uyuşabilmeyir,
Neylesin asrın vaktına,
Hele yoluk cüce olmak
Düşüpdü onun bahtına.
Hara gitse boş kayıdır.
Bir yana çatmış hitâbı.
Vermeyirler, dümağ kalıp
Asrın şikâyet kitabı.

ONLAR DÜNYANIN ULUSU

Onlar dünyanın ulusu,
Yaşadıp eli ulusu,
Bakginen gözü dolusu
Bu taşlar yurdun taşları.

Yeri gelse özlerini
Bir dağ kala eyleyipler
Zirvelerde gözlerini
Çırakkala eyleyipler.
Bu yurdun ulu taşları.

Bir tarafda Bez kalası,
Bir tarafda Kız kalası,
Bu toprağın öz balası
Bu yurdun ulu taşları.

MEZARLAR

Mezarlar dünyaya bakar aç kimi,
Hasreti çağlıyor ihtiyaç kimi
Adamlar o yerde kâma batırlar,
Kaderle yüklenip addım atırlar.

Sonradan unutup o görüşleri,
At kimi çaparlar yal ömürleri,
Deniz kokuyorlar,
Çöl kokuyorlar,
Maral şekli çekip
Şiir okuyorlar.
Ayağa bezekli çorap çekerler,
Katıp gamlarına şarap içerler,
Mezarlar dünyaya bakar aç kimi,
Gül-çiçek yolarlar üstte saç kimi.

KİMİ YANDIRDI

Kim yandırdı bu hasreti,
Payızın oğlan çağında.
Göç elemiş çiçeklerin
Solup kalmış yaylağında,
Gökyüzünde cıgır olmuş,
Turnaların oylağında.
Özü de ki, ağaçların,
Dağların gövrek çağında.
Bu talanın kucağında.
Tüstületti kim kov kimi
Bu hasreti ahı bu vakt?
İndi her yer gumrov kimi
Gece-gündüz okuyacak..

MEHMET ASLAN

(1939)

Kelbecer ilçesinin Laçın köyünde doğdu. Bakü Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'nün Filoloji Fakültesi'ni bitirdi. Kelbecer'e dönüp öğretmenlik yaptı. Bakü'ye tekrar geldiği zaman, "Yenilik", "Azerbaycan Tabiatı", "Azerbaycan Gençleri", "Edebiyyet ve İncesenet" ve "Yazıcı" gibi gazete ve yayınevlerinde çalıştı. Şu sıra, "Yazıcı" yayınevi redaktörüdür. Türk Halk Şiirinden Seçmeler (1980) ve İki Zirve: Yunis İmre, Âşık Veysel (1982) gibi kitaplarıyla tanınır. Mehmed Aslan, Türkiye'ye 1983'de geldi hatıralarını Erzurumun Gediyine Varanda (1985) adlı kitabında topladı. Bu tarihten sonra çeşitli vesilelerle yurdumuza gelen Mehmed Aslan'ın şiirleri, edebiyat dergilerinde yayınlanmıştır. Şehitler Deresi adlı kitabı da Türkiye'de yayınlanmıştır. Yayınlanmış diğer eserleri şunlardır: Dağ Üreyi (1969), Sesime Ses Ver (1978), Ürek Möhlet Vereydi (1980), Deve Niye Gövşeyir (1980), Şehitler Deresi (1987), Bizden Sonra Ne Gahr (1979), Durnalar Leylek Salır (1982).

YAŞAYAN YUNUS EMRE

Selâm olsun koca Yunus,
Selâm Şark'ın söz çeşmesi.
Yüzyılların o yüzünden
Türk'ün aşıp gelen sesi.

Selâmına hazinenden
Min min canlı söz terpendi.
Sözle güreş meydanında
Her bir mısran koca fendi.

Yeddi yüzyıl başın üstte
Yıldırımlar şakıdıkça;
Ağırlardan geldin ağır,
Ucalardan durdun uca.

Hardan aldın ölmezliği,
Hardan aldın bu iksiri?
Yok mısramın diz çökene,
Yok sözüñün kem-kesiri.

Eksilmedi duvarından
Bir kerpiç de, bir kelpe de.
Sözde şahlık sene düşüp
Yeddi yüzyl bir ülkede.

Ölümstüzlük verip sene
Min seherin ana sütü.
Bu süt senin söz kalenin
Temeliydi, örgüstüydü.

Yeddi yüzyl evvelki tek,
Dünya köhne gerdişinde.
Neheng Rumî müzelerde
Sen dillerde öz işinde...

BAHARLA SOHBET

Haçandı görmürem, lap yuhlamışam,
Nergiz, ne kefdesen?
Süsen, hoş gördük!
Seni çemen boyu haber almışam,
Menim incigülüm sensen, hoş gördük!

Geldim şelâlenin gür saçın görüm,
Zirvede dağların gür taçın görüm,
Ömürden, bahardan söz açın görüm,
Dereler hoş gördük, düzen hoş gördük!

Sesinde bir giley duyaram, bulak,
Geçen sonbahardan düşmüşük uzak.
Sırlı dudağından öptüm, barışak,
Ay menden inciyip küsen, hoş gördük!

Ay gevrek yürekli, süslü menekşe,
Gönlüme od saldın gizli menekşe,
Niye kirimisen, sözlü menekşe,
Ne olar dil açıp desen, hoş gördük?!

SULTAN AHMET CAMISI

Âbideler şahıdır,
Güzellik bargâhıdır!
Cami değil bütünce
Bitili gül şahıdır,
Sultan Ahmet Camisi.

Süslemeler ne ince!
Mest olup bes deyinceden.
İlahî'den nûr emip
Yerin, göğün reyince
Sultan Ahmet Camisi.

Mimar dağdan taş kırıp,
Taş yonup, taş-kaş kurup.
İlähi fevvâredir
Yerden göğe fişkırıp
Sultan Ahmet Camisi.

Taşı gülden kevrektiler,
Kubbe kavsi-kuzehtir.
El vurunca döğünür
Özü boyda yürektiler.
Sultan Ahmet Camisi.

Bu zer nakış, bu ülkü,
Sihirleyip bu mülkü.
Görüş yerinde donmuş
Bir kızdı elebil ki
Sultan Ahmet Camisi.

Müvizeler seyridir,
Onu dünya seyr edir.
Şâir Sultan Ahmet'in
Ebediyet şiidir
Sultan Ahmet Camisi.

UŞAK KABRİSTANI

Bu tepe yoğrulup ana sütünde,
Her çimdik toprağı bir tütüyüdür.
Külekler köklenir layla üstünde,
Bu şirin laylada körpeler yadır.

Hele kirlenmemiş her ulvi nefes,
Bir tongal çatmağa bes eder çingı,
Ona yavaş dokun,
Burda yavaş gez;
Sarı sime benzer bu tepe çüñkü.

Gorgâhlar bir boyda, aynı biçimde,
İkiz mi doğulup kabirler burda?
Yürek defn edilip yürek içinde
Hamısı süt emer, hamısı hırda.

Üzölmüş goncadı, donmuş bir lepe,
Kavrulmuş tohumdu körpe mezarı.
Dağlar kucağında bu yastık tepe
Savrulmuş ümitler harep azarı.

Pâklari bir yere yığıp babalar,
Pâkın komşusu pâk, toprağı rahat.
Burda yaşlı komşu çetin tapılar,
Günahsız yahşılar yetir, ey hayat!

UYKUSU DAĞILMIŞ MEZAR

*"Gurbette garip şadüman olmaz imiş,
Hiç kimse garibe mihribân olmaz imiş"*
FUZÜLİ

Garibin kabri de kök atmaz, babam,
Özün öz dilinle bir ağı söyle.
Felekleri yakan feryadın senin
Niçin yandırmadı toprağı, söyle?!

Yene mi re'yince dönmedi devran?
Kaçdı mı gözünden ebedî rüyan?
Mürgüsü dağılmış goruna kurban,
Kim çeker bu derdi, ferağı, söyle?

Bir vebâ ömrünü taladı, çapdı,
"Seng-i melâmetten" kabrini yapdı;
Bu da bir vebâdır, gorunu tapdı,
Söndü mü ümidin çırağı, söyle?

Kahırdan yoğrulup var oldun, babam,
Gaminla gemkeşe yâr oldun, babam,
Kabrinde gamsız mı yoruldun, babam?
Dünyevî dertlerin ortağı, söyle.

Gurbette heç kimse düşmesin bende;
Heş kuvvet dikeltmez tâlih eğinde...
Ağacın köküne balta değinde
Ağrısız kalır mı budacağı, söyle?

Emel hemîşelik, cisim gideri,
Bu umudla çok udmusan kaderi.
Yetmez mi başının kaza kederi,
Söyle, şürimizin ilâhı, söyle?'

İlhamın el çatmaz gayreti babam,
Bu koca dünyanın hayreti babam.
Bir avuç toprağın hasreti babam,
Hara sığışdırak bu dağı, söyle?!

Duyup düşündükçe bunu,deşettir.
Seni defn etmeye yer mi gebettir?
Yarsınlar sinemi, sinem rahattır,
Olsun mu görünün yatağı, söyle?
Nâçar kalanların penahı, söyle!

AĞLA, GARANFIL, AĞLA

Gökler yaman karışık,
Ağla, karanfil, ağla!
Sis gelir gam-karışık:
Ağla, karanfil, ağla!

Dünyada vesvese var,
Sirr düytünlü kise var
Bu gecede nese var,
Ağla, karanfil, ağla!

Bu gece - ifrit gece,
Bu gece nefret gece,
Kudurmuş bir it gece:
Ağla, karanfil, ağla!

Gece fitne dokuyor,
İblis meydan okuyor,
Bu hava kan kokuyor
Ağla, karanfil, ağla!

Bu gece - celat gece,
Bu gece-zulmet gece,
Bu gece - zillet gece,
Ağla, karanfil, ağla!

Gök kubbe yere çöktür,
Höknürür höknür, höknür.
Bu gece ağrı çekir.
Ağla, karanfil, ağla!

Sanki dünya dağlır,
Dargın gökler boğulur.
Bu gece yer doğulur,
Ağla, karanfil, ağla!

Donukup beşer indi,
Meydan yine şerindi,
Kopacak mahşer indi:
Ağla, karanfil, ağla!

Gece kurşun doğacak,
Kanlı koşun doğacak.
Kan baykusun doğacak
Ağla, karanfil, ağla!

Eliyalınlar üste
Tank gelir deste deste
Celladlar durup kasde:
Ağla, karanfil, ağla!

Yoluna gülle çıksak,
Evezi: Gülle ancak!
Dost, zayıf; düşman alçak!
Ağla, karanfil, ağla!

Gitmeye yerim mi var?
Âdil mi, Kerim mi var?
Karabekir'in mi var?
Ağla karanfil, ağla!

Yol direndi yokuşa,
Gelmez mi Enver Paşa?!
Bu derdi çaksın taşta...
Ağla, karanfil, ağla!

Kanımızı ne çekti?..
Ömür kuru çiçektir,
Nuri Paşa gecikti:
Ağla, karanfil, ağla!

Düşünülmüş plânlar,
Gerçekleşmiş yalanlar...
Şaha kalkıp yılanlar,
Ağla, karanfil, ağla!

...Gafil toprak kıskırır,
Göz korkuzur, diş kırır.
Bu gece kan fıskırır,
Ağla, karanfil, ağla!

Gırtlarda - bizik, diye!
Hakkına düzük diye!
Astarsız üzük diye,
Ağla, karanfil, ağla!

Ev-eşik güllebaran,
Kesilmir gülle bir an.
Kurşun yiyor genç, pîrân,
Ağla, karanfil, ağla!

Doksan-- bize nes ildi:
Hakk-adâlet nazildi.
Nefesimiz kesildi,
Ağla, karanfil, ağla!

Gece erimez daha,
Çetin çıkak sabaha...
Bu feryâda, bu âha
Ağla, karanfil, ağla!

II

Lâilâhe illallâh!
Lâilâhe illallâh!!!
Kursağa çıktı günâh!
Kaldımı hakka penâh?!
Ağla karanfil, ağla!

Canlardan o sedd hani?!
Can gidip, cesed hani?!
Ecelden fırsat hani?!
Ağla, karanfil, ağla!

Karanfil, şehit kanı!
Kan götürdü dünyanı...
Ağla, inlet meydanı,
Ağla, karanfil, ağla!

Cavanlara kıydılar:
Tanklar altda koydular.
Kanım içip doydular,
Ağla, karanfil, ağla!

Sine yırtısın analar!
Saç kopartsın analar!
Arz kabartsın analar,
Ağla, karanfil, ağla!

Her şehide bir dözüm,
Abşeron - kan denizim.
Sen - benim ağlar gözüm,
Ağla, karanfil, ağla!

Uzak menzil, acı yol,
Yoldu, yol, ilâcı yol!
Şehidlere bacı ol:
Ağla, karanfil ağla!

Bağ öldü, hezel ağlar,
Bülbüller ezel ağlar.
Güzeller güzel ağlar:
Ağla, karanfil, ağla!

Milletin bağı zede,
Vurnunur, korku, hede.
Ağla, öz derdine de;
Ağla, karanfil, ağla!

Ne ocaktı çatmışsın?!
Feleği ağlatmışsın!
Al kanıma batmışsın,
Ağla, karanfil, ağla!

Aşk, sevda gelesiydin,
Honcada gelesiydin,
Toylarda gülesiydin,
Ağla, karanfil, ağla!

Daha seni gördükçe
Göze batar o gece.
Bu güçsüze, o güce
Ağla, karanfil, ağla!

Kerbelâ - kan çöllere,
Puç olan goncelere -
Nâzenin inceleme
Ağla, karanfil, ağla!

Bahtı asılan kıza,
Hünerde aslan kıza,
Toyu yas olan kıza,
Ağla, karanfil, ağla!

Ağla, yürek boşalsın,
Ünün göğe baş alsın!
Ağla, dağlar yumşalsın,
Ağla, karanfil, ağla!

Bu teklenmiş şirlere,
Bu arkasız erlere,
Bu talihsiz nerlere
Asla, karanfil, ağla!

Bu günahsız kanlara,
Bu didilmiş canlara,
Bu cansız cavanlara
Ağla, karanfil, ağla!

Bu bedensiz kollara
Bu uçurum yollara,
Bu yiyersiz kullara
Ağla, karanfil, ağla!

Bu sengimez ağrıya,
Bu kan sızan sargıya,
Bu Allahsız kurguya,
Ağla, karanfil ağla!

Bu kara yazulara,
Bu körpe kuzulara,
Bu ölen kuzulara,
Bu ölen arzulara
Ağla, karanfil, ağla?

Hara gedir bu kanlar?;
Od püskürür volkanlar!
Boş elimiz - kalkanlar,
Ağla, karanfil, ağla!

Hayra şer üstün geldi,
İniltili ün geldi...
Ağlamalı gün geldi:
Ağla, karanfil, ağla!

MEHMED İSMAYIL

(1/11/1939)

Murşid oğlu Mehmed İsmayıl, Tovuz ilçesi Esrik-Cirdehan köyündendir. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ni bitirdikten sonra Moskova'daki Maksim Gorki Enstitüsü'nde iki yıllık yüksek öğrenim gördü. Çeşitli işlerde çalışan Mehmed İsmayıl, ilk şiirini Tovuz ilçesinde çıkan "Sosyalizm Kendi" gazetesinde 1956'da Dağlar adı ile yayımlandı. Âşık şiiri geleneğinden gıdasını alan şiirleri, âşıkların repertuarında yerini almıştır. Şiirlerinden bazıları bestelenmiştir. Mehmed İsmayıl'ın bazı şiirleri Türkiye'de de yayınlanmıştır. Kendisi birkaç kez Türkiye'de bulunmuş ve edebi çevrelerce tanınmıştır. Yayınlanmış kitaplarından bazıları şunlardır : Dünyaya Baharam (1969) Ahşamlar, Scherler (1972), Söz Vahtına Çeker (1976), Goymayın Dünyanı Adleşmeye (1978), Bahtıma Düşen Gün (1980), Hele Yaşamağa Deyer (1981), Döyüş, Galebe (1983), Dünya Bizim Evimizdir (1984) ve Aman Teklik Elinden (1987)

AĞAÇDELEN, DÖĞ KAPIMI

Yol azıpsan bu payızın çeninde
Ağaçdelen, aklın azıp senin de,
Den gezirsen saçlarımın deninde
Atamoğlu, az kapımı döy gördüm.

Bu cığırı bu kara kim bürüyüp?
Burda kimin yanan kalbi kiriyip?
Hayatını kara yeler kürüyüp
Başımıza neler gelir koy gördüm.

Hacanacan gözlemeye gelmisen?
Yoksa mene söz demeye gelmisen?
Ya borcunu istemeye gelmisen?
Öz dilinde ünvanını söy gördüm.

Ele yanır döğüşlerin yangısı
Ne teselli söndürecek, ne de su.
Menim kapım yeryüzüntün kapısı
Ağaçdelen, döy kapımı, döy görüm.
Başımıza neler gelir, koy görüm...

NE DEYİR MENE BU TARİH

*Gerçekleri yansıtmayan tarih kitap-
larımızı okurken...*

Hayanda yolumun üstüne çıktı;
Bu yolu yumrulmuş, bu yolu hemvar.
Min ildir kiminse gözü gıyıldı
Min ildir kiminse üzünde gam var.
Ne yaman uzunmuş gamın tarihi?
Tarihe kim yazıp benim tarihi,
Ne deyir, ne deyir mene bu tarih?
Hardan maya tutup, hardan başlayıp
Ne kadar vakt geçip, yol kulaçlayıp?
Kime göntül verip, kimi taşılayıp,
Ne deyir, ne deyir bize bu tarih?

Tarih müellimi çasbaş kalıpdı
Neylesin, avandı ters deyebilirmir.
Dediyi yalanlar yandırır onu
Göze görünenler gözdağı olup
Kenarda kalanlar yandırır onu,
Düz, emelli-başlı ders deyebilirmir.

Kim kimi taladı, kim kimi çapdı,
Kim yazıp, ne yazıp, bu ne cevaptı?
Yoksa doğrudan mı sual-cevapdı,
Ne deyir, ne deyir bize bu tarih?
Kimin Türkmençay'ı, Çaldıran'ı yok?
Yoksa her varağı mağlûbeyetti,
De kimin sınağı, imtihanı yok?
Halep'de arzumu yandırıp yakıp
Tahran'da, Tebriz'de asıplar meni.
Sabahki günüme kim şerik çıkıp,
Kimin ayağına yazıplar meni?
Kimin kasıblığı kime hoş gelip
Tâlih yüz çevirip, yol yokuş gelip
Yanıma gelende eliboş gelip
Ne deyir, ne deyir mene bu tarih?

Ay benim arzumun bugünü halkım,
Bir yürek bölünse iki görünmez!
Ne yanda aktarım kökünü, halkım,
Bar veren ağacın kökü görünmez.

HELE YAŞAMAĞA DEĞER BİRAZ DA

Meşe cıgırları döntüp bir çaya,
Torpak yağışlardan behrelenipdi.
Nece güzel olup tabiat, Allah-
Kuru kütükler de pöhrelenipdi!
Gezmek isteyirem dünyayı yazda-
Hardasa, hardasa meni duyan var,
Hele yaşamağa değer biraz da.

Tekliği gemiſe trmeliydim,
mrne bir yoldaſ gtrmeliydim,
Anam arzudaydı;

Bacım, murazda.

Hardasa, hardasa meni seven var,
Hele yaſamađa değer biraz da.

Yollar iniſ-yokuſ, belen belendi.
Yollar,

Min ildir ki, gidip gelendi,
Tazeydi, khneydi,

Neydi, bilemedim,

Talada cığırlar kfiyelendi...
Dnen Bethoven'i aldılar sazda
Hardasa, hardasa bizi duyan var,
Hele yaſamađa değer biraz da.

Menim bir gemiſim, mehebbetim var,
Dönüp nađıllaſan hakikatim var,
Seni sesleyirem ay ev yiyesi,
Sesime ses versin o tayda kim var!
Dudaklarda donan bir bse kimi
Harda görünüp ki, sana arzular?
Kıvrıla kıvrıla bir gürze kimi
Asrın avsununa yatıp Araz da.
Dünyanın iſini ne bilmek olar,
Hele yaſamađa değer biraz da,
Hele yaſamađa değer biraz da!

FİKİR MEKTUPLARI

Mektup gndererem sana her gece,
Yazıram en ſirin hatıralardan.
Belke duygularım ruhuna ge
Kararan akſamdan, doğan seherden.

Geçilmez hatıra yolları gamsız,
Ünvana yetmese bir kömek olmaz.
Yni doğrudan mı kağız-kalemsiz
Uzaktan uzağa söz demek olmaz?

Yadına dſenler çıkar yadımdan,
Deđiſir gamların yerleri birbir.
Yni doğrudan mı benim adımdan
Açılan goncalar sana söz demir?

Açılan seherler mit yerimdi,
Hasretim bir ſirin uykuya bilsen.
Sinende dğnen satırlarımdı
Açıp yüreğimi okuyabilsen...

GARİP AKŒAMLAR

Kayalar uyuyur dumanda, siste,
Dağlar dſnceli, dſp yüz üste.
Kartal kanadını kendimiz üste
Garip akſamlar,

Garip akſamlar.

İliğe iſliyor bu gece hasret,
Ne ses var ne semir, gamlı sknet.
Yoksa, nefesini ana tabiat
Derip akſamlar,

Garip akſamlar!

ten durnalar mı göğün afsunu?
Hayâl arſa eker göz uykusunu.
Hicran perdesini, gam duygusunu
Serip akſamlar,

Garip akſamlar.

Sırlı, sihirlidir o ses, o seda,
Bir anda neleri getirdi yada.
Men hardan bileydim bu gen dünyada
Bir garip akşamlar,

Garip akşamlar.

BU KAN YERDE KALAN DEĞİL

Azadlık umurdun, bu sen, bu meydân.
İlâhi dilinde inleyir kemân,
Ne deyir kolları bağlanan imkân,
Kan, kan, kan.

Ne evez edecek ölen kesleri
Deymemiş biçdiler ter hevesleri.
Layla evezi mi gülle sesleri?
Ne deyir taş elin yazdığı ferman,
Toprağa gömülen nece kahraman
Ölüm seherine o sökülün dan,
Kan, kan, kan.

Bir sırrın yolunda yüz hayâl eyler,
Verdiğin taş değil, yürekdi, Tanrım!
Bu nâ-kâm istekler, nâ-kâm tâlihler,
Nâleler neyine gerekdi, Tanrım?..

Sebebi ne oldu dökülen kanım,
Niye yurdun adı Karabağ oldu?
Karabağ...Karabağ... Azerbaycan'ın
Yaralı kolunda kara bağ oldu.

Bir ay adı, bir gün adı,
Tapındığın görkün adı.
Asırda kalmaz yurdun adı,
Yerde kalmaz kurdun adı,
Yerde kalmaz Türk'ün adı,
Bu kan yerde kalan değil!..

FİRÜZE MEMMEDLİ

(10/1/1940)

Şair ve dilci. Haçmaz ilçesinin Canahır köyünde doğdu. Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'nün Dil ve Edebiyat Fakültesi'ni üstün başarı ile bitirdi. Nahçıvan yüksek okuluna asistan alındı. Bir müddet burada ders verdi. Sonra, mezun olduğu faküteye alındı ve halen orada dil dersleri okutmaktadır. İlk şiiri *Ay Hekim* adını taşır. Firûze Memmedli'nin *Gümüşü Damla* (1972), *Yoluma Bahar Düşük* (1978), *Senin Ömrün* (1952) ve *Yetkinlik* (1989) adlı şiir kitapları yayınlanmıştır.

BİZİM NAĞILLAR

Bizim nağlların kederi kısa,
Bizim nağlların derdi asandır.
Bakarsın, bir yiğit itip hardasa,
Bakarsın, bir keçel çörek basandır.

Bakarsın, bir güzel
Çirkin bir elle,
Saçının ucundan çekilip dara.
Yol gösteren olup bir kuru kelle,
Bir kömaca hoşbaht, değil bir saray.

Ağbirçek karılar durup yol üstde,
Bakarsın ipeği, köpeği belli.
Nökerler-saçbirçek

Kara pul üstte,
Ağalar, kızilla guylanan ölü.
Bizim nağlların metlebi kısa,
Cesurlar nağluda yalandan ölü.
Yiğitler özünü oda vurmasa,
Saçından kesilir kızların ömrü.

Devlerin zevkine, iştahına bak,
Deme anlıyormuş gzellik nedir.
Işışa, güzele, suya tapınmak
Onlara kısımetmiş, ne garıbedir!..

Burda geleceyin uzak göreni,
Burda geçmişimin gasidi yatır.
Aın o nağılı tapım dneni,
Aın cıdarından, açın ağ atı.

Ağ atın aslanın vakarı yanıp,
Mertliği, gayreti seferber edin!
Ata et, aslana ot yedirdeni
İndirin tahtından, derbeder edin!

Yine nağıların kışı kar döker,
ekir hatıralar katarı bizi.
Yine nağıllarda kış bahar teki
mrn yaşılına kaytarır bizi...

ÖZBEKİSTAN TORPAğI

Bu torpağın sevinci mi suçludur?
Beşiğinde yrgeleyir halkını.
z eliyle tarihini uçurur,
Silkeleyir, yışgalayır halkını.
Asırlarla yiğitleri dğşte,
At üstünde kılınç sesi doğranıp.
Yağmalanıp mal-davarı rşten,
Develeri kervanında dağlanıp.

Belki,
İnsan nlesiymiş bu torpak,
Her addımda bir inilti defn olup.
Asırların kinlisiymiş bu toprak,
Bu sknet, bu skitlik sehv olup.

Gerneler gazap üstte inadkr,
Neçe neçe hazinesi mahvolup.
Tarih boyu-

ldrenler günahkâr,

Tarih boyu-

lenler de sehv olup.

Diynetler, dzmler mi tükenip,
Bugnnden silkelenir sabahlar?
Bu torpak ki şöhretine söykenip,
Ne demekmiş bu "tabii günahlar?"!

Bu torpağın sevgisi mi suçludur?
Beşiğinde yrgeleyir halkını.
z eliyle tarihini uçurur
Silkeleyir, yışgalayır halkını.

Silkeleyir tarihini tersinde,
Daha demir gençliğini oyadı.
Her sarsılan rahathlığın üstünde
Bir gelecek dinliğini oyadı.

ÖMÜR

Bu kar bizi taşlamadı,
Bu yaz bizi hoşlamadı,
Bu gam bizi boşlamadı,
Yarı canı kalan mr.

Sevinçlerin yaz yağışı,
Arzuların söz yağışı.
Fasil fasıl göz yağışı
Yaştan yaşa dolan ömür.

Dünya senin öz dünyandır,
Niye dondun, niye yandın?
Ümitlerden ne kazandın,
Günden güne talan ömür...

KORKU

Dizini katlayıp bu korku daha,
Açılır, bükülür, dikelebilmir.
Deyen ele geçip kuyruğu daha,
Zehire el atsın, şekeri bilmir.

O kimin gözünden baktı ilk defa?
Kimin kametinde büktü kaddini?
Kimi yüzükoylu yıktı ilk defa?
Kimin ellerinde bildi haddini?

Dizini katlayıp bu korku daha,
Açılır, bükülür, dikelebilmir.
Dayen ele geçip kuyruğu daha,
"Ağaya" tapınsın,
Nökere",
Bilmir...

DOST CEBİNE GİREN ELİ...

Nifak karanlığı çöktür ülkeme,
Yine yerli-yersiz karalırım.
Düşünce kılıncım enir gölgeme,
Fikir döğüşünde yaralanırım.

Fikirden ağrıya öttü bu yara,
Bu ağrı yarası yırtar dözümünü.
Haçansa gözümü örttü bu yara,
Bugün de kan kimi tutar gözümü.

Yeter, kaytarmuram, dursun aldığıın,
Yeter, Göyçe gölün dadını yedin.
Menden pay dilenip, umsuk aldığıın
Dağların, düzlerin adını yedin.

Döntüp İrevan'ım Yerevan oldu,
Bayındır ad kimi çıktı elimden.
Han'ım öz elimle Stepan oldu,
Şuşa'm
Kardeş bilip, sıhdı elini.

Dost kimi oturup dost soframızda,
Gazak tikem üste dalaşan oldun.
Ne yolla, ne adla çıktın temize?..
Garagöl kalbimde kara kan oldu.

Alışdın, verişdin ilkin izimle,
Metlebler, maksatlar uzandı burda.
Göyçe göz yaşımıdı-sildin gözümünden,
Bu kend de Şaumyan kazandı burda.

Merkezde ortaksan Terekeme'me,
Vağzalı'm üstünde gelinin göçer.
Haçansa minmisen benim gemime,
Kabrimde yatmısan, ölenin üçün.

Uzundere'm belke Dilican deresi,
Ona da, buna da elin uzandı.
Senin ki, neğmençün üreyin esir,
Tamsınma balası,

Babamdan kalıp.

Bir dinle, durduğun torpağın altında
Heyratı çağırır ecdâdın, halkım.
Yurdumun Zengezur papağı altında
Erenler kabrini geyinip galhır.

Gemi özümündür, gemiçi menem,
Denizi daşacak, kinimden çekin.
Hakk'ın Dahhak'ına demirçi menem,
Kılıncım sıyrılar kınından, çekin.

Yaşa isteyinle, arzunla yaşa,
Fakat, torpağımın cebine girme.
Nevençün, kızınçün, oğlunçün yaşa,
Gel benim sabrımın küptüne girme.

Dostsansa, gel otur, istime kızın,
Sana "ana" deyip, sevenden utan.
Ocağım başında gelindir kızın,
Ay nene, gelecek nevenden utan.

Satkının, Daşnak'ın, ara vuranın,
Ülkeme tuşlanan parmağı olma.
Katma birbirine dağı, aranı,
Geçmişin paslanmış garmağı olma.

Elim eteğinde min bir dileğin,
Ömür bu yollarda çarpır kılınca.
Her karış toprağın Allah eteği,
Elerim kesiler o kesilince.

ABBAS ABDULLA

(12/5/1940)

Şair, mütercim ve münekkit. Şimdiki Gürcistan sınırları içinde kalan Kepenekçi köyünde dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Kepenekçi, Arınlı ve Fahralı köylerinde tamamladı. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'nde öğrenim gördü. Daha sonra sırasıyla Nizami Dil ve Edebiyat Enstitüsü, Marksizm-Leninizm Üniversitesi ve Ukrayna'da (Kiyev) Şevçenko Edebiyat Enstitüsü'nde tahsil gördü. İlk şiiri, Tiflis'te çıkmakta olan "Şarkın Şafağı" adlı gazete'de Öyün Vetenim adı ile 1957'de yayınlandı, Ukrayna şair ve yazarlarından tercüme yapıtı, Ukrayna ve Ukraynalılara şiirler hasretti. Bu hizmetlerinden dolayı Ukrayna Halk Şairi ünvanına lâyık görüldü. "Ulduz" "Edebiyat ve İncenanat gibi dergi ve gazetelerde çalıştı. Rusça'dan tercüme yapıtı. Ata Yurdu (1970), Ağıl-Garalı Dünya (1980), Azerbaycan-Ukrayna Edebi Alâkaları (1982), Özü Dan Yerine (1984) ve Sonsuzluğa Giden Kervan (1988) gibi eserler, Abbas Abdulla'nın imzasını taşımaktadır. Azerbaycan Halk Çephesi'nin faal üyelerinden biridir. Abbas Abdulla, yurdumuza da defalarca gelmiştir.

DÜNYANI SEVDİM

Kırk dört yaşında
Zaten kırk beşimin içinde
Ürgüp'ü gördüm,

Sevdim,

İzmir'i,

İstanbul'u,

Konya'yı sevdim.

Dünyayı sevdim, babam,

Dünyayı sevdim.

SONSUZLUĞA GİDEN KERVAN

Dağlar aşır dözümlünü yoklayır,
Düzler ötüp ötenleri haklayır,
Çiçek çiçek çemenleri koklayır,
Hara gedir, hara gedir bu kervan?..

Oyurtdu mu, hoyratdı mı, bilemem,
Sakatdı mı, Bayatdı mı, bilemem,
Bağdatdı mı, Tokatdı mı, bilemem,
Hara gedir, hara gedir bu kervan?

Susur, amma hay-hayayı dünyaca,
Gülür, amma ahı, vayı dünyaca,
Tek görür, amma hayı dünyaca,
Hara gedir, hara gedir bu kervan?

O denizden bu denize güzârı,
Neden bele kedad geldi bazârı,
Beşik dünya hem de onun mezârı,
Hara gedir, hara gedir bu kervan?

Mezar dedim, mezarları ekildi,
Ağban ağban sarayları söküldü,
Yağı gelip topragna tepildi,
Hara gedir, hara gedir bu kervan?

Duman gelip yollarını bürüyür,
Torpag altda kemikleri çürütür,
Torpag üstde ölmez ruhu yürütür,
Hara gedir, hara gedir bu kervan?..

MENİ HATIRLASAN

Zâlim hasret bizi yandırdı yaktı...
Zâlim hasret bizi yaktı mı dedin?
Çekil! Söyleme, kardaşım!
Gözlerinde gözlerimi görmedin mi?
Göğsünde çarpan
Menim yüreğim değil mi?
Bacaklarının kuvveti bacaklarında,
Yürü memlekete yalın ayakla

İstisini duymak uçtın
Ana toprağı doyunca tapdala,
Çığna, ayakla.

Meni özünden kenarda arama,
Tapabilmezsin.
Çocuklarımızın
Göyerçin konmuş uykusunda ara,
Tapabilirsin.

Bir de,
Min illik düşmanımızın
Bizden korkusunda ara,
Tapabilirsin, inşallah!..

DERT ÜSTÜNE

Hoş geldin, derdim benim!
Ne vakit gitmiştin,
Heç bilmemiştim.
Hara gitmiştin,
Yüreğimden isti yuva,
Menden sâdik dost mu aradın?

TÜRKMEN DESTANI

Nazar dostum, yazar dostum, gam yeme,
Sevinç senin, gam benimdir, gam benim.
Ulusumun neyi varsa ezelden,
Hem senindir, hem benimdir, hem benim.

Parçalama sen Türkmen'in soyunu,
Uzun sürer bu dünyanın oyunu...
Gel bir içek bir bulağın suyunu,
Çok senindir, kem benimdir, kem benim.

Sen ağlasan, gözyaşını silerem,
Men ağlasam, seni hemden bilerem,
Ölsen öllem, gülsen gülp deyerem
Dövrän senin, dem menimdir, dem menim.

Göy ırgemdir dağlarında yırtılan,
Yeherinde göy Oğuzdur-göy eren.
Novruz gütü sofran üste göyeren,
Semenindir, semenimdir, semenim.

Kulağında Nesîmi'nin sesi mi?
Mahdumgulu benim olsun, benim mi?
Yadlar gelip payımızı yesin mi?
Yem senindir, yem menimdir, yem menim.

Taşoğuzum, Dağoğuzun bir olup,
Soframdaki çörek-duzum bir olup.
Bu bilirliyim çoklarına sır olup
Men seninem, sen menimsen, sen menim.

Ağır yüktü, durma, koşa daşyık,
Dünya sene görtükmesin beş-ayak!
Zemimiz bir, ekek, biçek, yaşayak
Torpag senin, den menimdir, den menim.

Kara kaşlı, ala gözlü güzeller,
Toy-düyünde ceyran kimi süzerler.
Altın üzük, düz parmaklar, düz eller
Senemindir, senemimdir, senemim.

Ellerimiz saya gelmez dâhili,
Bilen bilir, heç dindirme câhili!
Göy Hazar'ın kızıl kumlu sahili
Çemenindir, çemenindir, çemenim.

Abbas bağban, koy gül açsın dost bağı,
Dalgalsın kardışlığın bayrağı,
Türkmenistan, Azerbaycan torpağı
Kefenimdir, kefenimdir, kefenim.

DÜNYAYA SORGU

(Dedem Korkut söylemiş)

Getme, sana söyleyeyim, koca dünya!
Güler üzüm neden böyle gülmez oldu,
Geder yolum neden böyle gelmez oldu,
Bahar gözüm neden böyle bakmaz oldu,
Akar suyum neden böyle akmaz oldu,
Yanar odum neden böyle yanmaz oldu,
Sınar yağım neden böyle sınmaz oldu,
Yağuları yalmandıran yalnız canım
deyil miydi?

Adsızları adlandıran adım-sanım
değilmiydi?

Getme, sana söyleyeyim, koca dünya!
Sepinlerin seper iken sepmez oldu, neden böyle,
Bitkilerim biter iken bitmez oldu, neden böyle,
Gülşenlerin solmaz iken solar oldu, neden böyle,
Üreyimin gam kâsesi dolmaz iken dolar oldu, neden böyle,
Köhlenlerin kişner iken kişnemezdir, neden böyle,
Kervanlarım işler iken işlemezdir, neden böyle,
Soframızdaki tatlılarım zehir oldu, neden böyle,
Neler oldu, neler oldu, neler oldu, neden böyle

Getme, sana söyleyeyim, koca dünya:
Gülmez üzüm güler olur, bunu bilgil,
Gelmez yolum gelir olur, bunu bilgil,
Bakmaz gözüm bakar olur, bunu bilgil,
Akmaz suyum akar olur, bunu bilgil,
Yanmaz odun yanar olur, bunu bilgil
Sınmaz yağım sınar olur, bunu bilgil,

Sepmez olan sepilerin seper olur, bunu bilgil,
Bitmez olan bitkilerin biter olur, bunu bilgil,

Gülşenlerin solar iken solmaz olur, bunu bilgil,
Üreyimin gam kâsesi dolar iken dolmaz olur, bunu bilgil,
Köhlenlerin kişnemezken kişner olur, bunu bilgil,
Kavranların işlemezken işler olur, bunu bilgil,
Soframdaki tatlıların zehir iken çeker olur, bunu bilgil,
Neler olur, neler olur, neler olur, bunu bilgil!

Getme, sana söyleyeyim, koca dünya!
Anam aldın, babam aldın, yetmedi mi?
Yurdum aldın, obam aldın, yetmedi mi?
İndi benim tek canıma kanıkmısan,
Neden böyle, neden böyle, hayıkmısan,

VATANPERVER

Dedesini, babasını tanımaz,
Amma ele dediğini deyer o.
Öz elini, obasını tanımaz,
El-obanın yediğini yeyer o.

Yaka yırtar, ele vermez yakayı,
Terifleyer şiş papağı, çuhayı...
Gözü görmez eynindeki soykayı,
Hamımızın geydiğini geyer o.

"Atom nedir, nüve nedir" mızıldar,
Roketler de kulağında vızıldar.
Gece-gündüz "çomak" deyip sızıldar,
Kohaların öğdüğünü öğer o.

Sözde deyer: Haksızlığa dözmeyin!
Sözde deyer: Nezileni üzmeyin!
Düzde deyer: Basılanı kesmeyin!
Elde kamçı döğdüğünü döğer o.

Bal-şekeri dilinde mi dilinde.
Pashı hançer belinde mi belinde!
Tâlihimiz elinde mi elinde,
Bizi sevmez, sevdiğimiz sever o.

Sürtüdedir koyun başlı canavar,
Kalbi taşlı, güzü yaşlı canavar,
Ayık olun, sayık olun, cavanlar!
Doğru yoldan eğdiğini eğer o.

ELEKBER SALAHZÂDE

(15/3/1941)

Şair, Guba'nın Cimi köyünde doğdu, Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'nden mezun oldu. Azerbaycan, dergisi ile "Gençlik" neşriyatında çalıştı. Gayri resmi olarak radyoda görev aldı. Şimdi, Azerbaycan Yazarlar Birliği'nde şube müdürü olarak çalışmaktadır.

Salahzâde'nin yayınlanmış şiir kitapları şunlardır:

Beş Yarpag (1968), Od Heykeli (1970) Gözler Bahır Dünyaya (1979), Hatıra Çiçeyi (1982) ve Od Odası (1989).

İZ

Odda yandır, suda batır; iz itir!

Ad da yanır, ad da batır; iz itir.

Kuru kül kül, yaşı yandır,

Sonra yan dur; iz itir!

Karaya ağ, ölene sağ,

Kana su de; iz itir.

Odda, suda,

Beş hendekte, on kuyuda iz itir.

Yolu kes dur, izi izle; iz itir;

Gözle, gözle, iz itir!

Yolda uşak öldürende,

Gende şeytan güldürende

iz itir.

Kara meni basınca koy karanı men basım, deyip

Çâre tapsan; iz itir.

Bozardıkça kızarmasan,

Heyâ üstten arı tepsen; iz itir!

Besince yaz, keyfince boz; iz itir,

Özün uydur, özün de yaz; iz itir.

Eseblerde tankla yeri; iz itir,

Kızıl kanla dağla yeri; iz itir.

...Geceye de umut oldun,

Gördün çetin iz itir.

Ak varakta kanlı imza,

Cinâyetin izidir!

1990

HAKK

Yalanla, böhtanla,

Kurşunla, koşunla yüz-yüze bir halk!

Kacıp

Yoka çıkıp Hakk...

Kaçıp dünya,

Çıkıp gedip dünyadan.

Ne var yoka çıkıp,

Hakk çoktan çıkıp yaddan!

Avrupa, Asya

Özünden, izinden bile kaçmış,

Afrika sahralarında kalmış.

Amerika, meğer hiç keş olunmamış,

Avustralya hiç olmamış,

Antartika'da buz havâle dalmış...

Yakın yokmuş, uzak itmiş,

Dünya çoktan çıkıp gitmiş.

Hiç ne yokmuş, kimse yokmuş,

Dünya dünyadan,

Dünyalıktan çıkmış.

Kaçıp yoka çıkıp Hakk,

1990

Bir koşun kalıp, bir halk,
Karanfil koşunlu bir halk!
Kurşunlu koşunla bir halk
Yüz-yüze, elbe yaka.
Tanrı göynedi, gökte,
Kaldı baka baka...

KUZU

Kuzu, papaklık kuzu,
Kesdiler körpe körpe.
Baktım kanlı ellere
Tüyleri ürpe ürpe.

O tarafta anası
Meledi yazık yazık.
Terpenmedi kesenin
Bir tüylü de azacık.

Bir başı itirmeye
Soyuldukça soyudu.
Göz açıp oyanmamış
Kumral kuzu uyudu!

Ölümünle ananı
Yandırıp yaktın, kuzum.
Eybi yok,
O yazığa;
Düşünen insanların,
Başından baktın, kuzum!

KOCA NEY ÇALAN

Sıkıp neyi dudağına,
Hansı odda yanır içi?
İçe içe alıştır,
yanır,
yanır,
yene içir!

Sorup, sorup sömtürür,
Ele susayıp neye.
Yanırsa içmeliydi,
İçirse,
Yanır niye?!

KARANFİL NAĞILI

Güller, güller,
Karanfiller;
O gecede kana düşen,
O günden kan kokuyanlar.
Şehidlere şehid şehid
Hıyabana yığışanlar!
Filler, filler,
Karanfiller;
Kan kırmızı
Kat kat kara gam altına giren filler,
Kurşun-koşun inadını
Kırımıyla kıran filler...

Meler meler karanfiller;
Dünya dolu kansızlığa
Matı-kutu kuruyanlar.

Yara yara meydanları
Canı ile sarıyanlar.

Lâle lâle

Karanfiller;

Gazapları od donunda,
Kara hüznü her il inler...
Ölmür, ölmür her kırılan,
Kırılır mı derilenler?
Alov diller-

Karanfiller;

Lülelerin kabağında
Başını dik saklayanlar.
Olanları kalanlara
Kan yaddaştek saklayanlar.
Nâle nâle

Karanfiller;

Neler gördü, neler çekti,
Neler neler karanfiller!
Ana ana, yana-yana
Meler, meler karanfiller!...
Karanfiller örttü mü
O kanların üstünü?
Yok altını çekti karanfiller!
O geceyi uddu mu?
O günlere çökdü karanfiller.
Kan kan,
Kalag kalag karanfiller.
Kanıkara, kanıkara
Yara yara od tutup yanan güller.
Kara günler üstüne
Kalmadıkça kalan güller..

Mezarları örten;
Toprağına üz sürten,
Yaralara serilen karanfiller.
...Abşeren'un şimşek gazabından
Sıyrılan karanfiller!..
Gül çiyine aldı

çekdi

Bir dağ derdi karanfiller.
Karanfiller nâle çekir,
Ne çekirdi, gören filler?!

UZAKTAN GELEN

Uzadırsan,

Çok uzaktan,

Çok çok uzaktan gelirsən.

Kazakistan ellerinden,
Yoksa Gazak'dan gelirsən?

Ellerin de cebindedi,
Sanki sazaktan gelirsən..
Hem soyuksan, hem bir teber,
Hem de uzaktan gelirsən!

Ele bildim çok uzaktan,
Çok çok uzaktan gelirsən.
Neçe neçe min il genden,
Azı, Azı'tan gelirsən!..

Bele yakın ola ola,
Hansı uzaktan gelirsən?
...Bunu de, de!

Ev almısan,

Bu seher Zığ'dan gelirsən!..

İSA İSMAYILZADE

(15/3/1941)

Şair ve mütercim. Gürcistan'da kalan Karayızı ilçesinde doğdu. Orta öğrenimini burada tamamladı. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ni bitirdi. Şiire, ortaokul sıralarında başladı. Doğduğu ilçede öğretmenlik yaptı. Bakü'ye yerleşti ve burada çok çeşitli görevlerde bulundu. Şairin, *Ulduzların Ad Günü* (1968), *Toprak Nağmesi* (1977), *Ömürden Keçen Gatar* (1980), *Salam Yer Küresi* (1982), *Anamla Sohbet* (1984) ve *Bir Ömürlük Gece* (1989) gibi şiir kitapları yayınlanmıştır.

DAĞLARIN BAŞINDA DUMAN GÖRÜREM

Zirvenin kaşında duman görürem,
Dağların başında duman görürem,
Min illerden kalma dumandı belki...
Belki arşivlere çöküp, deyirem
Bir sırlı-sihirli gümandı belki?

Zirvenin kaşında duman var, vatan,
Dağının başında duman var, vatan,
Başının üstünde duman var, vatan!
Yüz ildi, min ildi dincelen duman,
Uzak asırlardan yol gelen güman..
O katı dumandan,

Gümandan birgün

Silkinip çıksaydın, çıksaydın, vatan!..
Yüreğim sıkılır, sıkılır, vatan!..
Gözümün öntüne Cavidan gelir,
Bebek'i görürem gayret içinde.
Men, seni görürem.. gözleri yaşlı...
Bakırsın düşmana hayret içinde,

Vâhime içinde, nefret içinde.
Bağışla, balaca oğlunam, vatan...
Elimden ne gelir...
Bağışla, onda
Ne kılınc kurşandım,
Ne neye attım,
Ne köhlen üstünde yehere yattım,
Vuruşabilmedim senin yolunda...

BAKI... 18 MAY, 1988

Yumrukları düğüm düğüm
Düğümlenen gördüm seni,
Gözlerime inanmadım,
Seni tanımadım, Bakı...
Küçelerin, meydanların
Kayım kayım kaynayırdı,
Oğulların, mert kızların yumrukları
Havada oyum oyum oynardı
Gözlerime inanmadım,
Seni tanımadım, Bakı...

Yürüyordum, yürüntürdün, kükrüyordun
Alay alay, deste deste
Gözlerime inanmadım,
Seni tanıyamadım, Bakı!..

GENERALİSSİMUS, KALKIN AYAĞI

Nece bağışlayag katil illeri!
Tarih üzümüze bakmaz bir daha.
Verin oğulları,
Kaytarın geri,

Büyükük, ucaık gaspkârları!
Oğul hiffetinden ölüp analar,
Analar anları doğmaz bir daha.

Zaman öz-özünden utansın bari,
Men de kürsülerden sözümlü deyim.
Büyükük, ucaık gaspkârları,
Verin, milletimin ucaığını,
Verin, başım üstü bayrak eleyim.
Generalissimus!

Kalkın ayağa!
Mahkeme başlayır...

Tarih danışır?
Kışı mahkemeye nece çekesin
Günah yuyabilmez Rusya'nın kışı.
Mahkeme başlayır...

Tarih danışır-
Prokuror tarih,
Müstantik tarih,
Hakim tarih,
Mahkûm tarih...
Kulak şahid zaman danışır-
Vakit azdır-
Zamanın işi-güclü başından aşır...

AĞ YALANIN BAYRAKLARI

"Yalan ayak tutar, yerimez" dedik...
Dedik, özümüz de peşiman olduk-
Yalan danışmaktan ahı yorulduk.
Plâna-falana karşıdı yalan,

İşledi torpağın şah damarında.
Birgün... öz adını soruşdu yalan-
Gâh "Öhdelik" dedik,
Gâh "Plân" dedik,
Her ne dedikse de ağ yalan dedik...

Tufan mı gürledi, şimşek mi çaktı?
Çilik çilik olur çilçırağları,
Enmir ağ yalanın al bayrakları...
Endirebilseydik o bayrakları...
Söndürebilseydik o çırağları...

DEPUTAT

Ne yaman uzagdan gelirdi sesin...
Sen benim adıma danışma, yeter,
Koy benim sözümlü çöllerim desin,
Derelerim desin, düzlerim desin,
Bulaklarım desin,
Dağlarım desin...
Seni tanımayan, seni görmeyen
O çöller, dereler, düzler, bulakar,
Uzaktardan bakan keşikçi dağlar
Menim kan kardaşım,
Can sırdaşımdır.
Ne yaman uzakdan gelirdi sesin...
Sen, benim adımla danışma, kardaş,
Koy benim sözümlü çöllerim desin-
Deputat çöller,
Deputat dereler, deputat dağlar.
Menim elçilerim onlardı, onlar,
Onların, onların mene sözü var.

ŞAHMAR EKBERZÂDE

(28/12/1941)

Şair, yazar ve gazeteci. Ağdam ilçesinin Çemenli köyünde doğdu. Şuşa Pedagoji Teknik okulundan mezun oldu. Bakû Devlet Pedagoji Diller Enstitüsü'nde yüksek tahsilini tamamladı. Azerbaycan'ın milli meselelerine el atan şairlerden biri olan Şahmar Ekberzâde'nin *Ana Laylası* (1979), *Sevgi Borç Verilmez* (1982) ve *Ona Yınaram Ki* (1988) adlı şiir kitapları vardır.

MENİM TARİHİMİ KİM DANABİLER?

Adımın üstünden hat çeke çeke,
"İgrek" bir cür yazır, "zet" bir cür yazır!
Altın tarihimi paslı teneke,
Öz bakır bahtını inci, dür yazır!

Menim tarihimi dananlara bak!
Yoksa geçmişimi felekler yeyip?
Bakıp denizlere yalanlara bak,
Serseri başları kelekler yeyip.

Ölmez salnâmeler düşmür yada da
Dinsin "şehid olan" asırlar bâri!
Tarihin atası Heredot'a da
Kulp koyup bugünün "Heredotları!"

Kim kime yerin yok, soygun yok deyir?
Ağla zulüm zulüm, es titim titim!
Şair Sabir yoksa, halk yetim değil,
Tarihçi Sabir'i olmayan yetim!..

SATIRDAN SATIRA

Sen iki heceli sözsün va-tan.
Satırdan satıra geçirilmisen!

Sû-i kast edipler şan şerefine!
İdam olunupdur beş harfin'de!
"Va" geçip sehaddin o tarafında,
"Tan" kalıp serhaddin bu tarafında!

İmkân yok dikenli satrı bozmağa,
Bozanım olsa da bozabilmirem.
Yüreğim gelmeyir bütöv yazmağa
Ben, seni bitişik yazabilmirem.

Sen iki beceli sözsün; va-tan.
Satırdan satıra geçirilmisen!

KIRK SEKKİZ ÖLÇÜLÜ KADIN PALTARI

Geyimler görende, ana, her sefer
Kırk sekkiz ölçüde kalar gözlerim.
Cebim pullarımın kabrine döner,
Titreyir dizlerim, dolar gözlerim.

Kırk sekkiz ölçüde paltar giyerdin...
Keser şahta meni, "döyer kar meni."
Kırk sekkiz ölçüye çevrilip derdin
Vitrinden boylanıp yandırır meni.

İmkânım her defa imkânsızlaşır,
Bakar kırk sekkizler arkamca dest dest.
Hamısı eynine güzel yaraşır,
Niye birini de alamıram bes?

Ölüp gözlerimde murazım benim,
Tesellim bir şirin gümâna kalıp.
Sevinmek kısmetim kızım Zühre'nin
Ölçüstü kırk sekkiz olana kalıp.

Düşer boy-bohunun yadıma hergün,
Boyun gider-gelmez yolçusu olup.
Gör neçe ildir ki, eyin-baş ölçün
Dönüp, hasretimin ölçüstü olup.

Yazbaşı kar yağar ilk nubarıma,
Men, seni yazbaşı itirdim, ana?
Eyin-başın üçün yağdıklarına
Yerden cenâzeni götürdüm, ana!

O vakttan payım ne, töhfelerin ne?
Oğul yok, üreyi daş olmuşam men.
Paltar evezine senin eynine
Kırk sekkiz ölçüde taş almışam men.

Kırk sekkiz ölçüde görsem her neyi
Nabzım kırk sekkize iner an-be-an.
Uçunup yerinden kapar yüreğim,
Sürünür mukaddes torpağına can.

Kırk sekkiz ölçülü kadın paltarı
Tüstüme tepemden kalkızar göye.
Gelerem, üstünde biten otları
Gözümün yaşıyla emizdirmeğe.

Geyimler-geçimler gelmez aynıma,
Bigâne kalmışam, ana, herşeye.
Vatan torpağını geyip eynime
Çoktan kavuşmasan ölçüstüzlüğe.

Geyimler görende ana, her sefer
Kırk sekkiz ölçüde kalar gözlerim.
Cebim pullarımın kabrine döner,
Titreyir dizlerim, dolar gözlerim.

TELGRAFCI KIZA

Gözü yolda kalana,
Sen teselli verirsin.
Milyonlarca ünvana
Telgraf gönderirsin

Tir tir esen yüreğin
Telgraf tellerinde.
Haberlerin etri var
Hayırhah ellerinde.

Heyecanlar, ümitler
Parmağına sığır.
Bakışının oduna
Menim dünyam kızınır.

Haberin yok haberden,
İtirmişem dünyamı.
İntizarda kalıptı
Yüreğimin ünvanı.

Heç bilmirem neyleyim,
Bu derde çâre göster.
Gönlüm senin gönlüne
Telgraf çekmek ister!

SEYAVUŞ SERHANLI

(23/2/1943)

Azerbaycan'ın genç şairlerindendir. Şamhor ilçesinin Morul köyünde doğdu. Gazetecilik Fakültesi'ni bitirdi; çeşitli gazete ve dergilerde çalıştı. Gayıt (1968), Dünya Sevenlerindir (1971), Anamın Sesi Gelir (1978), Yormaz Bu yollar Meni (1979), Menim Nergizli Dünyam (1980), Yahın, Uzak, Ellerde (1982) ve Duz-Çörek (1984) gibi eserleri yayımlanmıştır.

TUZ ÇÖREK

Babalar illerle odlu yürekle
Bu nimet yolunda candan geçipler.
İnsan tanıdıptı tuzla, çörekle,
En büyük andı da ona içipler!

Çekiler çöllere ömrün yazı tek,
O bir eserd ki... yazıp kendimiz;
Evin baş ucunda gün parçası tek
Sünbül darağını asıp kendimiz.

Sınıyor, tanyor yüz dosta, yarı,
O dâim ömürle-günle koşadır.
Tuz-çörek insanın ömür miyarı,
Tuz-çörek insanın mihenk taşıdır.

BU GELEN KATAR

Dilsiz bakışlarla dil açar bahar,
Çiçeği belener dünya deyirem;
İlk görüş getirir bu gelen katar,
İlk görüş getirir...

Men gözleyirem.

Yayı karşılayır nergizli dağlar,
İstek olan yerde ne keder, ne gam;
Mehebbet getirir bu gelen katar,
Mehebbet getirir...

Men gözleyirem.

Payız yağışına koşulur bağlar,
Her kopan yaprakla inildeyirem.
Göz yaşı getirir bu gelen katar,
Göz yaşı getirir...

Men gözleyirem.

Rehmlle, hüznle sepelenir kar,
Kefene belenir gözöntünde âlem.
Ayrılık getirir bu gelen katar,
Ayrılık getirir...

Men gözleyirem.

KUZU

Çobandan kuzu aldım,
Özümden razı kaldım.
Sevinmeğim hedermiş,
Gör işim ne kadermiş!
Altı kaşdır-

Hamarla,

Üstü yaştır, tımarla.
Yüyür ot al, su getir,
Kuzuya ruzu getir.
Kuzu yemir, meleyir,
Meni gama beleyir.
Uşaklar top oynayır,
Gözümde yaş kaynayır.

Sürü hardadı? Gitti...
Gün battı... oyun bitti!
Kuzun hele meleyir,
Sesi dağlara deyir...

TENHA GEMİ

Hara bele, تنها گمی,
Hara bele geceyarı?
Kalkıp-enip ağır ağır,
Ne yorursan, ne yarırsan dalgaları?
Hardan bele, hara bele,
Dünyanın bu zulmet demi,
Gemi emi?

Canın yok mu, çekin yok mu
Korkun yok mu, kürkün yok mu,
İnsanlardan yükün yok mu?
Hara bele, تنها گمی,
Hara bele, geceyarı?

Kırım-İstanbul arası
Bakı-Tesriz ayyarası...
Hara, o sinem parası,
Hara, a gözüm kararı,
Meni açıp yedeğimden,
Hara bele, geceyarı?

Seni gördüm, atdım gemi,
Meydana çek bu âlemi:
Kov başından korkuları,
Kargaları
Darğaları,

Yürekle yer dalgaları,
Uğur olsun تنها گمی,
Uğur olsun, گمی emi...

SEMED BEHRENGİ'NİN HATIRASINA

Kardaş, men de derde yarayabilmem,
Derd kanan yanında hürmetim ola.
Elimi, dilimi koruyabilem,
Elinde göztünde kıymetim ola.

Bu gönülüm sınıktı, sınık saz değil,
Bu bahar sazaktı, sazак yaz değil,
Menim danladığım han Araz değil,
Torpağıma serhad gayretim ola.

Hatâî göğünden bakan cihâne,
Çöller meydan ola, dağlar tophane,
Dünya dağlarını yığam yanyana,
Savalan Settarhan kudretim ola.

Dönem kimsesizler havardârına,
Kalemim kan vura el damarına,
Vatanın gülyüzlü balalarına
Senin tek günyüzlü hizmetim ola.

Ey kalem, başını koyma balınca,
Süngü ol, yerisin dünya dalınca.
Yârimi yadlardan haber alınca,
Şhriyar bamamdan töhmetim ola.

Derdime yaraşık dinebilmesem,
Halkımın kalbine enebilmesem,
Bir canlı köprüye dönebilmesem,
Araz'da boğulmak kısmetim ola!..

MEHEBBETİN YAZISAN

Günlerim leysandı, üreyim çadır,
Döğülür aylarım, ilim, necesen?
Ne elim yetişir ne ünüm çatır,
Men kimden öğrenim, bilim necesen?

Hasretin geçilmez ormanlar kimi,
Döğüldüm, savruldu hırmanlar kimi,
Gâh yıkıp, gâh da ki kuranlar kimi
Özüme dağ çekir gölüm, necesen?

Sana inanmışam, yine inanım,
Oda kalanmışam, yine kalanım,
Necesen başına dönüm, dolanım,
Necesen, küsenim, gülüm, necesen?

Tekliğim dağ olar, çene bürüner,
Döşünde yol azan aşkım sürüner,
Yataram, yanımda yerin görüner,
Özüne yetişmez elim necesen?

Galanar dumanım, çenim yolumda,
Ömrüme, sevgime ganim yolumda,
Sen ey kurban olan benim yolumda,
Gelim kabağında ölüm, necesen?

ÇİNGİZ ELİOĞLU

(29/6/1944)

Şair ve gazeteci. Fuzüli ilçesinde doğdu. Azerbaycan Neft (Petrol) ve Kimya Fakültesi'ni bitirdi. Şiire 1967'de "Genç Kalemler"de yayınlanan Hatıralar adlı şiiriyle başladı. "Gençlik" neşriyatının başradaktörü görevini yürütmektedir. Ç. Elioğlu, Sovyet şairleri arasında yapılan yarışmada ilk üçe girmeye başarmıştır. Yayınlanan eserleri: Vağzallar... Yollar... (1974), Sorakladı Sevgi Meni (1978), Ömür Ağacı (1980), Alından Ay Doğan Adam (1983), Güneşli Dayanacaklar (1984) ve Görüşden Ayrılaşa (1988).

ŞÂİRLİK BİR SANAT DEĞİLMİŞ, KARDAŞ

Şâirlik bir sanat değilmiş kardaş,
Özütün, sözütün kıymeti yokmuş.
Hükümet çöreği yeyen şâirin
Elin yüreğinde mehebbeti yok,
Halkında sözünü deyen şâirin,
"Yukarı" yanında kıymeti yokmuş...

BEŞ ADIM BİR YOL VERİN

Yollar, ezel beşiğim,
Yollar, evim-eşiğim.
Atâlet, durgunluktan
Yollar olup keşiyim.

Yollar yoldaşım olup,
Yollar kardaşım olup.
Yollar savaşım olup,
Yollar, mağlûbiyetim.

Yol içinden yol tapıp,
Gâh yollarda azmışam.
Men ömtür destanımı
Yollar ile yazmışam.

Yol var, düşüp izimden,
Yol var, düşüp gözümünden.
Doğma yurdun yolunu
Tanyaram tozundan.

Yolda geçdi hayatım,
Bu dünyadan göçende
Beş adım bir yol verin
Çekim üstüme, yatım...

DÜNENİNİ SATANLAR

Düşüp hayat hayat, küçe-be-küçe,
Kapılar döyürler...evler gezirler.
Ne gündüz birlirler, ne de ki, gece,
Eyvanlar güdürler, şerit kesirler.

Gözünde tebessüm, sözünde yalan,
Her bele "goçağın" min emeli var.
Dededen-babadan yâdigar kalan
Halçanı, palazı gezirler onlar.

Sâdelövh başları tavlamağ üçün
Şirin dillerini işe salırlar.
Birin yerine taze üçünü
Verirler... ya da ki, satın alırlar.

O kadim nakışlı kilim-gebeler,
Tikmeler, farmaşlar, heybeler gedir...
Çiyini yüklü bu koçak gedeler
Belece, bir halkı hep talan edirler..

KİMİ ALDATIRIK

Kurtarmadık bu gileyden, güzârdan,
Kurtarmadık bu azardan, bizârdan.
Kurtarmadık bu alverden, pazardan,
Kurtarmadık, baş açmadık, iş görek...

Kurtarmadık, baş açmadık kurgudan,
Kurtarmadık bozuntudan, burgudan.
Kurtarmadık atâletten, durgudan,
Kurtarmadık ahır ki, bir iş görek...

SABİR RÜSTEMHANLI

(20/5/1946)

Şair, münekkit ve gazeteci. Yardımlı ilçesi Hamarkend köyünde doğdu. Rüstemhanlı, Azərbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'ni bitirdi. Celil Memmedguluzâde ve Folklor adlı tezi ile edebiyat doktoru ünvanını aldı. Kendi Yolu adını taşıyan ilk şiiri, "Azərbaycan Gençleri" gazetesinde 1964 yılında yayınlandı. "Edebiyyat ve İncəsənət", "Yazıcı" gibi yayınevlerinde idareci olarak çalıştı. Halihazırda "Azərbaycan" gazetesini çıkarmaktadır. Rüstemhanlı, 1990 seçimlerinde Bakü'den milletvekili seçildi. Şiirlerinde çağdaş insanın problemleriyle millî mevzuları işlemektedir. Yayımlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: Tanımak İstesem (1970), Sevgim, Sevincim (1974), Haber Gözleyirem (1979), Gence Kapaşı (1981), Sağ Ol, Ana Dilim (1983), Gan Yaddaşı (1986) ve Ömür Kitabı (1988).

BARIŞMARAM...

Sevinç atlı, biz piyade-
Yüz illerle yürümüşük arkasınca.
Gâh yalvarıp gel demişik,
Değınmişik gâh da onun karasınca,
Günümüzün çoğu zulmet,
Azı ışık...
Payımıza ne düşüpse barışmışık!
Barışmışık Çaldıran'da,
Tâlih bizi indirende, kaldıranda!
Min nimetli soframızdan
Birce kismet çatmayanda özümüzze,
Öz kapımız bağlananda üzümüzze.
Asablarım Dilgamı'dır Araz boyu...
Dumanlanmış gözleriyle

Yine bakar Karayazı.

Barışmışık-

Alnımıza yazılarda kara yazı...

İran boyda virânedede

Bir asırda üç inkılâp!

Sonu yine barışıkta.

Babek öz Bez kalasında,

Dönmez, ölmez kalasında

Yirmi il getirdi tab-

Sonu yine barışıkta...

Barışıklar kitabını

Açıp bakın varak varak,

Kol koymuşam

Parmağımı öz kanıma batırarak!..

Barışmışık-

Bir milletin alfabesi iki olup!

Menzil benim, yol da benim,

Çektiğimse özgelerim yükü olup.

Öz içimde çilik çilik doğranmışam,

Barışıklar özgeleri.

Var-devletim başığa kurban gidip,

Mene kalıp öz kederim...

Gülsüz kalıp bir gülistan.

Barışmışık-

Bölünmüşük ostan ostan,

Zemi zemi, bostan bostan!

Biraz Şark'tan, biraz Garp'tan,

Yüz umandan, yüz mehsepten

Günde birşey kapa kapa,

Özümüzü itiririk

Özgeleri tapa tapa!
Aldanmaram yeni hayat vaatlerine.
Sayıca menden az olanın
İran'daki muhteriyet vaatlerine.
Koy yol versin mene zaman,
Öz derdimi
Özüm deyim öz adımdan!
Koy deyim ki, men milletem,
Rahat halgım sanma meni!
Farsdan dönme diye, diye
Danma beni!
Deme benim BMT'de öz sesim yok!
Daha benim bu yoklukla
Barışmağa hevesim yok!
Rüşvet ile, hîle ile
Gelip bana ak olan
Köle ile,
Barışmağa hevesim yok!
Gözlerimde
46'nın musîbeti.
O eyekli, o eyeksiz,
O vatansız, o mesleksiz
"Kişilerin" cinâyeti...
Daha bir de barışmaram
Korku ile.
Bu kardaşı o kadaştan,
Ayrı salan duygu ile!
Şimaldeki kardaşınsa
Bir avuçtu; altı milyon.
Ancak yine ön cergede
Öz yeri var!

Adımızı yüceltmeğe hüneri var!
O mukaddes dilimizi,
Odumuzu yaşattıkça,
Azerbaycan varlığını
Yeryüzüne tanıttıkça
Men görürem ta susmağa,
Ta yatmağa hakkım yoktu!
Özüm tarih meydanından ine, ine
Özgeleri yüceltmeğe hakkım yoktu!

TEKÇE O BAHARDI YADIMDA KALAN

Bahardan kışa dek uzandı yollar,
Gâh küle belendik, gâh kara battık.
Herenin dünyada öz sahili var,
Dalga tek gönlüme deĝip kayıttın.
Hem unudan oldum, hem unudulan,
Tekçe o bahardı yadımda kalan!

O hangi hasretin şimşekleriydi,
Geçdi ömrümüzden kızıl yol kimi?
O hansı ümidin külekleriydi
Doldurup apardı yelken kalbimi?!
Herşey uzaklarda yad olup, aman,
Tekçe o bahardı yadımda kalan.

Hani o gazelli meşe yolları,
Körpüler uçuran o çaylar hani?
O sevdalı kışın isti karları,
Dünyanı dolduran haraylar hani?
Coşkun arzular mı indi lâl olan?
Tekçe o bahardı yadımda kalan!

Çetinlik gözümde âdi oyuncak,
Yokuşları yoran kanadım vardı.
Menim isteklerim boyumdan yüce,
İmkâna sığmayan inadım vardı.
Ne imiş içimde yanıp kavrulan?
Tekçe o bahardı yadımda kalan!

Eviniz sevgime gark olmuş ada-
Gözümü yollardan yığışdırmazdım.
Seni yüreğime sığışdırsam da,
Hicrânı aklıma sığışdırmazdım.
Dünen mi yalandı, bugün mü yalan
Tekçe o bahardı yadımda kalan.

Yine de çöllerde açır çiçekler,
Kim ise mektupla gönderecektir.
Bir kız pencereden bakıp çekilir,
Bir oğlan bu evin pervânesidir.
Geçer ilk sevginin ilk sınağından...
Tekçe o bahardı yadımda kalan!

Bir vakt gençliğimi bezeyen yerler
Daha değışilir, daha yadlaşır.
Yürek ayrılığa dözüür bir teher,
Ya da ki, korşalır iti yaddaşım...
Menem payız kimi solup saralan.
Tekçe o bahardı yadımda kalan!..

SAĞ OL, ANA DİLİM

Yollarım sınıandı yad ülkelerde,
Neçe yad dudakta seslendi adım.
Sağ ol, ana dilim, meni hiç yerde
Kömeksiz koymadım, yalnız koymadın.

Parmağım altında düğme fırlanır,
London'la, Parisle yanaşı Bakı...
Doğma sözler üçün darıhan hani?
Deyin koy dinlesin: "Danışır Bakı!"

Danışır, açılır ömrün baharı,
Dünyaya men onun koynundan uçtum.
Menim yüreğimin antenaları
Güzel Azerbaycan diline tuşdu.

Döğüşde kılıç tek sıyrıldı kından,
Başımın üstünde bayrağım oldu.
Torpağım ikiye bölünen zaman
Bir dil bölünmeyen torpağım oldu.

Bu dilde sevincim, gamım, kederim,
Taze ümidlere açılan seher.
Bu dilin reaktif tayyâreleri
Araz serhaddini kıran kelmeler.

İpek nağmelerim güllebatmazdı,
Kolumu gandalla bağlamak olmaz.
Bu taydan o taya arhayın geçen,
O taydan bu taya arhayın geçen
Dilin serhaddini yoklamak olmaz,
Sevginin yolunu saklamak olmaz!

Sağ ol, ana dilim, ana öğüdüm,
Fuzûli aşkından divâne dilim.
Yüreğim başına nefes dermeden
Fırlanıp kül olan pervâne dilim.

Hani hanım çaylar, hani bey göller,
Dillerde cücceren yurdun izidir.
Yüz yol yaralanmış doğma kelmeler
Halkımın düğüşler haritasıdır.

Ala dağ, kara dağ... di seç, di ayır,
Dağları basılmaz ordum sanmışam.
Harda birce kelme söztüm yaşayır
Oranı helâlca yurdum sanmışam.

Ömrüm kırılmazdı, yol kırılca da,
Seninle hemîşe men yüzü ağam,
Bedenim toprağa tapşırılsa da,
Rûhumu ben sana tapşıracağam.

RUHUMUZ SERHADSIZ OLDUĞU ÜÇÜN

Bu vatan deyilen dünyam sırlıdır,
Bir paytahtı sevinç, bir paytahtı gam.
Bu vatan torpağı çok garîbedir,
Hele serhaddini tapabilmirem.

Arzu da belece sehadsiz olur,
Umman da belece, göy de belece.
Ruhumuz serhadsiz olduğu üçün
Payımız gelipdi göyden belece...

Bele sonsuzluğun sonsuz kaygısı...
Belki de tâlihîm düz elemeyir.
Mene, yurdumuzun son sahiline
Yetmeye bir ömür bes elemeyir.

Dünyanın göğsünden bir umman akar,
Yayılır kolları, değışir adı.
Yolları Şerrur'da dayanan halkın
Kalbinin paytahtı Kerbelâ'dadı.

Derbent kabristanı özünden büyük,
Müdrük babamıza dayanacaktır...
Birgün Dedem Korkut mene işimce
Taze ad vermeye uyanacaktır!

"İravan çukuru" alıştır sazda,
Sineme sığmağa "Göyçe gölüm" var.
Dağlarım başında Elesger kimi
Bizden uzak düşmüş bir küstülüm var.

Gezem oba oba Karayazı'nı,
Süleyman saz çala ağlayam zâr-zâr.
Heresi yurdumun bir paytahtıdı
Borçalı elinde tutgun analar,

Hardan tapacaksan serhadlerini
Emrah'ın sazından geçirse eğer.
Derbent'de Pervâne adlanan kızın
Çağlayan gözünden geçirse eğer.
Kıtalar dolanan diderginlerin
Yolundan, izinden geçirse eğer.
O şeker dillerin belini kıran
Şehriyar sözünden geçirse eğer.
Sümer'den adlayan on min il yaşlı
Ölümsüz bir dilin söz katlarında
"Nene" kelemesinden geçirse eğer...

Arzu da belece serhadsiz olur,
Umman da belece, göy de belece.
Ruhumuz serhadsiz olduğu için
Payımız gelipdi göyden belece...

BİZİM SEVİNCİMİZ

Çok da bu sevince güvenme, kardaş,
Bizim sevincimiz arkalı değil.
Bizim sevincimiz "korkma, burdayam!"
Sözünden kulağı sırğalı değil.
Emiler, dayılar himâyesinde
Puldan, vazifeden arhayın deyil.

Ele gelişi de seksekeli,
Ele gedişi de seksekeli,
Üreyi büsbütün bürüyebilmez.
Kentlere uzanan yollar nâ-rahatsız,
Zarif ayağıyla daşlı, kesekli,
Dereli, tepeli, sisli, palçıklı
Yollarda rahatça yüyürebilmez.
Ata azabında, ana gamında,
Dünyaya bir deste oğul-kız vermiş
Balaca bir evin lüt görkeminde,
Kardaş kaygısında, bacı derdinde
Gözümüz önünde eriyip gedir,
Kendin ortasında kimsesiz kalmış
Bir evin karalmış tahtaları tek
Astaca astaca çürütüp gedir.

Çok da bu sevince güvenme, kardaş,
Gelmeyi çetindir, getmeyi aşan.

Onu katre katre toplayıp sonra
Ürekler dolusu paylamalısan.
Sevincin tâlih tek şıltaklığı var,
Rütbeye, nesebe yaltaklığı var,
Biraz da bugünkü kızlara benzer,
Üreyi görünmez, üzünü bezer!
Gözüne tepilip, kılığa girip
Karaya ağ demek öğreder sene,
Seni öz yolundan azdırabilir.
Bizim sevincimiz tayyâre kimi
Serhatler üstünden uçabilmeyir.
Diline vurulan daş kıfilları
Sındırabilmeyir, açabilmeyir
Bizim sevincimiz yorgun, fikirli,
Hatıra-
Sızlayan sarı simidir.
Bizim sevincimiz kömek ummayan
Elleri gabarlı fehle kimidir...

SELAM, GENÇE KAPISI

*Kutays yakınındaki Kelati
manastırında kadim Gence
kapisını gördüm*

Selâm, Gence kapısı,
Gurbetdeki kardaşım.
Selam, tuzum, çöreyim,
Polatlaşan gözyaşım!
Ellerimin izini
İtirmemiş kar, yağış.
Hasretli gözlerimsen!

Düz sekiz asırdır ki,
Kapandığın olmamış...
Sekiz yüz ildi paslı,
Demir damarlarından
Kan kimi akar hasret.
Yarım milyonluk şehir,
Şarkla Garp arasında
İğtişanlı memleket...
Önünde diz çökerdi,
Sene secde kılardı
Cihangir de, köle de.
O tantene, o şöret,
O zelzele, o kırgın
Ruhundadır hele de!
Selâm, Gence kapısı,
Ne Gurucu Davut var,
Ne kapı oğruları;
Payız yarpakları tek
Bir küleye bent imiş
Talançı oğruları...
Amma sen yaşayırın!
Vahtı, zoru, hileni
Yenen bir serkerde tek.
Sahneler deyişse de
Deyişmeyen perde tek!

Selâm, Gence kapısı!
Zelzelenin altından,
Vuruşların odundan
Kalkdı, dikeldi yine
Senin doğma şeherin!

Yazıldı taze taze
Demir sahifeleri.
Ucaldı kadim Gence-
Ancak daha duvarsız,
Yapısız, dervazasız.
Nefes dermek istedi
Zelzelenin, davasız.
Kanadı daha geniş
Sînesi ezelki tek
Nâmertliye gerilip.
Min konağın özüne
Açılabilir hergün
Kapıları min yerden.
Yanaşı çınarları
Yaşıl dervazaları-
Galhır yerden göyecen!

Selâm gence kapısı!
Senin daş kulağında
Milyon zingirov sesi,
Kapı desem az olar,
Sen benim üreyimin,
Ruhumun mücizesi!
Bilmirem ne vaht açdım
Seni,
Kimin üzüne?
Felâketin üzüne,
Derdin, gamın üzüne...
Bağlamak çetin oldu
Sonra açık yolları.
Neler getdi, ne zaman
Hansı dervazalardan
"Vatan boyda bazardan?"

Selâm, Gence kapısı!
Üreyimde heçkimin
Gözüne görünmeyen
Sihirli bir kapı var-
Senin aksin, sûretin!
Üreyimde heçkimin
Gözüne görünmeyen
Sihirli bir duvar var-
Başına dolanıpdır
Bu ulu memleketin!..

İLÂÇ NEDİR?

Bulgaristan Hâtıraları

Ayten Hanım.
Bir ülkede,
Adlarınız değişilip
Türklüğünüz danılırsa,
Bura size vatan değil,
Vatan deyip yanılırsan!..

Adın dönüp Milka olup,
Milyon yarım Türk idiniz,
Milyon yarım gölge olup.

Bir millete diri diri
Ölüm marşı çalınırsa,
Türk dilinde söz demeye,
İhtiyarın alınırsa,
İşlediyin bu dükânın,
Geyindiğin o paltarın,

Kazandığın bu çöreyin
ne kıymeti?
Sen bunları geri kaytar,
Varlığını tapıp getir...
Menim dilim yasak değil.
bil, azizim.

Gözyaşını
Yanağından sil, azizim!
Men de adam balasıyam,
Hansı pasport taşısam da
Senin doğma kardaşınam.
Ancak kalbim kapanıpdı

gözyaşına
Bu katarda yerim yoksa,
Vaktinde yer tapmalıyam
Makamında düşmeliyim.
Men ezelden âh-nâlenin,
Sızıltının düşmanıyam!
Biri bakar, biri yiyer,
Biri susur, biri döyür!
Kervanınız hardan geldi,
Hara getdi?
Bu asırda gözyaşına bel bağlamak
Cinâyetdi...
Menim sırrım özümme yük,
Menim derdim özümme bes...
Menden nicât umursansa,
Umma, abes!
Dünen erin Mustafa'ydı,
Bugün kimdi? Çağır, getir.
Men erine söyleyeyem,
Bu dertlere ilâç nedir!..

RAMİZ RÖVŞEN

(15/12/1946)

Şair, dram ve senaryo yazarı. Bakü'de doğmuştur. Azərbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'nden mezun olmuştur. Moskova'da senaryo üzerine kurs görmüştür. Halen Azərbaycanfilm'de çalışmaktadır. Ramiz'in şiir, hikaye ve manzum hikayeleri "Ulduz", "Gobustan", "Azərbaycan" gibi dergilerde yayınlanmaktadır. Babamızın Babasının Babası ve Şehirli Biçinçiler adlı filimlerin senaryoları ona aittir. Eserlerinden Yağışlı Nəğmə (1970) ve Gökyüzü Daş Saklamaz (1985) yayınlanmıştır.

GÖKYÜZÜ TAŞ SAKLAMAZ

Durup gökyüzüne taş atan oğlan,

Gökyüzü taş saklamaz.

Oğul bele baş saklanmaz, atam balası,

Kim kırıp başını,

Salıp bu köke?

Şalvarın, pençeyin özünden yeke,

Bakarsın, gökyüzü gözünden yeke,

Durup gökyüzüne taş atan oğlan.

Hele ki, başına, gözüne kıymaz,

Attığın taşları saklar gökyüzü.

Attığın taşları tutup elinde,

Seni iller boyu yoklar gökyüzü.

Kırk başın tüylenince,

O dupduru gözlerin

Bulanınca, çirklenince,

Attığın taşları saklar gökyüzü.

Yediğinden yeyersen,

Geydiğinden geyersen,

Büyütersen, büyütersen, atam balası.

Gözlerin büyüyer sen büyüdükçe,

Gözünde yaş büyüyor.

Ellerin büyüyor sen büyüdükçe,

Gökyüzünde

Attığın taş büyüyor.

Vakt gülse yüzüne bu yeryüzünde,

Ölümün lengiyip gecikebilse.

O taştan özüne bu yer yüzünde

Hasar çekebilse.

Ev dikebilse.

Bir gökkuşağı kimi ömrün uzansa,

Bahtına her cüre renkten düşecek.

Birgün bu dünyada kabrin kazılsa,

Belke de baş taşın gökten düşecek.

Durup gökyüzüne taş atan oğlan,

Gökyüzü taş saklamaz...

SENİNKİYDİ BU PENCERE

Seninkiydi bu pencere,

İpek perdesi terpenir.

Pencerende özgesinin

Kara gölgesi terpenir.

Geçip soldan sağdan indi,

Bakarım uzaktan indi,

Men çekdiğim âhdan indi

Dünyanın yüzü terpenir.

Terpenir otu, yarpağı,
Terpenir taşı, torpağı,
Yerden göğe uçur âhım,
Ayı, ulduzu terpenir.

Terpenir kapın, penceren,
Tiksinip çıkarım çöle;
Zelzeleydi, yoksa ele
Penceren özü terpenir?!..

ÇİÇEKLER DOĞULUR BU YAZ GECESİ

Çiçekler doğulur bu yaz gecesi,
Bu yaz gecesinde sevmeye ne var?

Dersem güllerini bu gelen yazın,
Sallanıp sallanıp budaklarından,
Eşitsem adımı seven bir kızın
Hele öpülmemiş dudaklarından,
Bu yaz gecesinde ölmeye nevar var?!..

Gülle açılır;
Ağ ağ köyneklerin yakalarında,
Sağ sağ yüreklerin yakınlığında
Güller açılır,
Gülleler açılır, güller açılır,
Çiçekler açır bu yaz gecesi...

Çiçekler doğulur bu yaz gecesi
Paris'de,
Tebriz'de,
hayatımızda.

Bu yaz gecesinde çiçekleyecek

Belki derdimiz de, hasretimiz de.
Eşitsem adını seven bir kızın
Hele öpülmemiş dudaklarından,
Bu yaz gecesinde ölmeye ne var?!..

BAŞI KESİK GÜZEL KÜTÜK

Başı kesik güzel kütük,
Bu dağı sana kim çekti?
Baltayı sana kim vurdu,
Bıçağı sana kim çekti?
İpek ipek yarpakların
Küleklerle talandı mı?
Bilek bilek budakların
Ocaklarda galandı mı?
Küsdün mü tâlihin acılığından?
Zalimler geçmedi kocalığından,
Yığıldın ucalığından,
Başı kesik güzel kütük...

Güzel kütük, sızıldama, göyneme,
Ne baltalar, ne bıçaklar kalacak.
Ucalıktan yıkılsan da gam yeme,
Sen yıkılan ucalıklar kalacak.

Dünyanın küleği geçer,
Karı, yağışı geçer,
Katar katar kuşu geçer,
Taş atarlar, taşı geçer
Sen yıkılan ucalıktan.

AYRILIK

Yene bu şehirde yüz-yüze geldik,
Neyleyek, ayrıca şehirimiz yok.
Belki de, biz hoşbaht olabiliydik
Belki de, hoşbahtık,
Haberimiz yok.

Aradan ne kadar il geçip gören,
Tanyabilmedim,
Beni bağışla.

Ben öyle bilirdim, sensiz ölüştüm,
Ben sensiz ölmedim, beni bağışla!

“Ölmedim” diyorum,
Ne bilim ahı,
Belki de, ben sensiz ölmüşüm öyle,
Kabirsiz, kefensiz

Ölmüşüm öyle.
Belki de, biz o vaht ayrılmasaydık,
Ne ben indikiydim,
Ne sen indiki...

NÜSRET KESEMENLİ

(29/12/1946)

Kazak ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Gazetecilik Fakültesi'ne girdi. Şimdi Azerbaycanfilm'de başredaktördür. Şairin, Sevirsense (1971), Gözlerimin Garası (1975), Özüme Benzediğim Günler (1979), Gümüş Yuhular (1981) ve Teklikde Damış (1983) adlı şiir kitapları vardır.

DİLENÇİ

Kapıma gelmişen, yine ne üzle,
Gelmisen hedeyle, ya şirin sözle,
Gözle, ömrün boyu kapımda gözle,
El açma dilençi, el açma mene,

Dilene dilene varımı yığdın,
Buğdamı savurup, darımı yığdın.
Ne Allah aşkına, bende aşkına
Özüme bir avuç unum kalmadı,
Gümanım kalmayıp daha heç kime,
Bazarda herşeyden ucuz satılan
Ümid almağa da pulum kalmadı,
El açma dilençi, el açma mene.

Tarımı apardın Vağzalı'm getdi,
Zurnamı apardın Enzeli'm getdi,
Aşlı'nı apardın, yandı Kerem'i,
Men kimden isteyim Uzunderemi?
Gülürsen, kefin kök, damağın çağdır,
Ağrın, ağrı dağın zirvesindedir.
Dilençiye ne var,

Kovmak günahdır,
Çetini kapıdan girmesindedir...

HELE Kİ BELE

Ne yerdedik, ne gökde,
Doğmalardan ne gördük ki,
Ne de umak üveyden?
Herçeng kimi içimizde büyüüp,
İçimizden yeyipler bizi.
Mertliğimize güvenip,
Hiyleyle döğüpler bizi.
Pambık olup bitmişik,
Nefte çevrilip yanmışık.
Zavod zavod tüstülenmişik.
İlde bir bayrak alıp
Havalanıp istilenmişik.
Yeyipler bizi, kardaş,
Koltuğumuza karpız verip
Soyuplar bizi, kardaş!..
Bostanımız uralanıp,
Tarihimiz karalanıp,
Küçelerimizde ağaç yerine
Eli değnekli askerler sıralanıp!
Deyenekler bar getirmir,
Soğuk gözler kar getirmir,
Hele ki, katarlar aparır,
Saadeti katar getirmir...
Odumuz, istimiz bol,
Gafilden kastımız bol,
Yer altında neftimiz,
Yer üstünde tüstümüz boll!...
Payızımız da yanır,
Kışımız da yanır.
Herenin yolu
Bir döngede dayanır...

ÂHIN DAĞLARA...

Âhımı dağlara gönderme, kardaş,
Bizim zirvelere âhımız çatmır.
Âhımı dağlara gönderme, kardaş,
Uzak menzillere okumuz çatmır.

Biz, öz başımıza kül indirmişik,
Ümit özgelerin sözüne kalıp,
Dağlara o kadar âh göndermişik,
Dağımız dertlere hazîne olup,

Evinden didergîn, yurttan kovulan,
Yersiz men hansı yere gönderim?
Çekilip kuruyan, yanıp kavrulan
Hazar'ın âhını hara gönderim?

Dünyanın kaderi âhuma dolsa,
Meni gam dağına kaldıracaktır.
Bu baht ki, bizdedir,

Âhım od olsa,
Özge çırağını yandıracaktır.

Hamzalar Gırat'ı ele çapır ki,
Köroğlu âhiyla dönderebilirmir.
Kerem bir âh çekip ele yanır ki,
Âhını iller de söndürebilirmir.

Aç kaldık içinde dövlletin, varın,
Dadını duymadık her şirin sözün.
Âh çekip Bakı'dan giden katarın
Yükü özgelerin, tüstüsü bizim...

Serhad meftiliyle elimiz bağlı,
Helâl toprağına yadlar göz tikir.
Bölünmüş milletin sinesi dağlı,
Bu tay köksötürür, o tay âh çekir.

Karabağ kim uçün yağlı bir tike,
Onu korumağa canlı hisarık.
Bu gam deryasında âh çeke çek,
Biz Mecnûn olarak, babek olmarık!

Âhımı dağlara gönderme, kardaş,
Bizim zirvelere âhımız çatmır.
Âhını dağlara gönderme kardaş,
Uzak menzillere okumuz çatmır!..

DAHA NAĞILLARA İNANMIRAM MEN

Çapıp öz atını ak atlı gitti,
Atları şimşekten kanatlı gitti,
Uşak yaddaşımı kanattı gitti,
Daha nağıllara inanmıram men.

Nenemin ianımı, derdi nağıllar,
Nâmerde aldattı merdi nağıllar,
Bizi uykalara verdi nağıllar,
Daha nağıllara inanmıram men.

Acı hakikatler bal dadır indi,
Arısı olmayan bal satır indi,
Keçeli saçlılar aldadır indi,
Daha nağıllara inanmıram men.

Ele nağıllarda atlar kişnedi,
Devleri kazana saldım, pişmedi.
Gözledim, göklerden elma düşmedi,
Daha nağıllara inanmıram men,..

SEN BELE AĞLAMA...

Ne gördün hayatta, de derdin nedir,
Sen bele ağlama, bele ağlama.
Gözyaşı kişiyi gayretsiz edir,
Sen bele ağlama, bele ağlama!

Bu it pazarında, kurt pazarında,
Satma sevincini dert pazarında;
Torpak pazarında, yurt pazarında
Sen bele ağlama, bele ağlama.

Bir yazan olursa, yüz bozan olur,
Yahşı uykaları pis yozan olur,
Arkalı köpekler kurt basan olur,
Sen bele ağlama, bele ağlama!

Bir od at bu yurdun ocağına sen,
İnam ek vatanın kucağına sen.
Pahıl komşuların acığına sen.
Gel bele ağlama, bele ağlama,
Ağlama, ağlama, ağlama, bala...

ELDAR BAHİŞ

(22/8/1947)

Şair, Gubadlı ilçesinin Dileli Muskanlı Obası'nda doğdu. Devlet Üniversitesi'nin Tarih Bölümü'nü bitirdi. Köynek adlı şiiri 1966'da "Azerbaycan Gençleri" gazetesinde yayımlandı. Azerbaycan radyo ve televizyonunda da görev alıp, redaktörlüğe kadar yükselen Eldar'ın, nesir denemeleri de başarılıdır. Melik Mehmed piyesi, Kukla Tiyatrosu'nda sahneye konulmuş, Garavun Derenin Dükâncısı (1981) adlı romanı yayınlanmıştır. Şairin eserleri arasında İyde Çiçeyi (1977), Üçtepe Bayatıları (1979), Alı Gız, Ballı Gız, Hallı Gız (1983) ve Ağ Saçlarım Işığı (1985) göze çarpar.

KAPIMIZIN AĞZINDA DONAN SERÇE

Çekildiler göğe gittiler,
Kamadlarını cırpa cırpa,
Döğe döğe gittiler;
Yazda yığdıklarını,
Yayda yığdıklarını,
Yiye yiye gittiler,
Gittiler bütün göçeri kuşlar.

Sen niye gitmedin?
Atam serçe,
Anam serçe,
Kapımızın ağzında donan serçe?!

ÇÖP

Kalmadı, atam, kalmadı,
Kalmadı, anam, kalmadı-
Neyledilerse inama,
Kalmadı, inam kalmadı,

İt inanmır yiyesine,
Yiyesi ite inanmır.
Et tırnağa inanmırsa,
Tırnak'da ete inanmır.

Bele Kur'an'dan don geyin,
Bele kızıl al başına-
İnanmır daha dağ dağa,
Maşın yola, yol maşına.

İtirmişik boyumuzu,
Çekimizi, ölçtümüzü...
Şüpheyi gücümüzü çatmır,
Şüpheyi yeyir içimizi.

Şüpheyi yeyir, biz yeyirdik,
İçimizde iç kalmayıp.
İçimiz köhne yurt yeri
Yurt dağılıp, göç kalmayıp.

Kalmayıp, atam, kalmayıp,
Kalmayıp, anam, kalmayıp.
Lap bele o yurt yerinde,
O yurda inam kalmayıp.

Dedem neneme inanmır,
Nenem dedeme inanmır,
Adem Havva'ya inanmır,
Havva Adem'e inanmır.

O inanmır, bu inanmır-
Deli ele, müdrik bele.
Belede ne var göresen,
Baş alıp gedirik bele.

Atam, bir çöp ver, inanım,
Anam, bir çöp ver, inanım.
Dağ demirem, taş demirem,
Inam, bir çöp ver, inanım.

Düz demirsemse öldürün
Meni,

Bu sözün üstü.

Çöp verin öpüm o çöpü,
Koyum bu gözümün üstü...

BİGANELİK

Yerden göğe kalkmısan mı,
Gökten yere enmisen mi-
Adamsan mı,
İnnisen mi, cinnisen mi,
Niye susup durmısan?

Niye dinmirsen ahı-
Yola çıkan yolcuları
Yolundan eldiler,
Alınların yazısını
Alından eldiler,
Niye dinmirsen ahı,
A derneyi dağılmış?

Geçilmeyen denizlerin suyu
Geçilen oldu,
İçilmeyen bulakların suyu
İçilen oldu,
Ölçülmeyen dağların boyu
Ölçülen oldu,
Niye durup bakarsın?..

Yatmısan,
Ayıl deyirem,
Ayıksan,
Eşit deyirem.
Ayıl görüm,
Ayılabilirsen mi?
Eşit görüm,
Eşidebilirsen mi?
Deyesen, kârsan ahı,
Yoksa tokluktan, harınlıktan
Tutulup kulakların...

VAGIF CEBRAİLZADE

(1/10/1949)

İsib oğlu. Şair. Cebrail ilçesinin Büyük Mercanlı köyünde doğdu. İnşaat Fakültesi mezunudur. Çeşitli inşaat ve inşaat idarelerinde görev almıştır. 1981'den beri "Ulduz" dergisinde şube müdürü olarak çalışan şairin, Tenha Ulduz Altında (1982) ve Unutulacak Bütün Sevdalar (1986) adlı iki şiir kitabı yayınlanmıştır.

UNUDULACAK BÜTÜN SEVDALAR

Sevgi sevgiyle,
Dert dertle unutulur.
Unutulacak bütün sevdalar,
Unutulacak bütün nağmeler,
Unutulacak unutulmuş her ne var,
Ancak men seni!..
Men, seni her bahar
Yeniden sevmek için, yeniden unutacağım.

Baharı unutulmuş çiçeğim,
Herşey unutulur,
Gel, bu nağme unutulmamış
Oynayak bu nağmenin havasına.

ÇİÇEK ADI

Bu beyaz gece-tek bir beyaz kadın
Çiyine dokunur bir gül oğlanın,
Yavaşca dediği bir çiçek adı
Dua-tek okunur dudaklarında.

Sevginin en mahrem yeriydi gece,
Bir kız tellerinden diriydi gece.
Bir ipek kanadın, çiçek adının,
Bir kara oğlanın sırrıydı gece.

Bu beyaz gecenin gam yürüşünden,
Bulut karasından, ay gümüşünden,
Sevda yarasından, dert gülüşünden
O kara oğlanı kurtarabilse,
Bir deli mehebbet kurtarar ancak.

BİR DE KİMSENİ SEVMEMEYECİYEM

Bu gece nedendi
Yaşımdan kabak
Ağrıyan kalbime yanırım, dostlar.
Bir de sevda nedir belmeyeceyem,
Bir de bir kimseni sevmeyeceyem.

Bir de bu dünyada aşkdan yazmağa,
Geceler azmağa daha halim yok.
Bu han oğlanlara, hanım kızlara
Kara sevda nedir, bir sualım yok...
Gönlüm deliliği unuttu çoktan,
Ahır ki, aklımın sesine uydum.
Konur gözlerimde yorgunluk-haktan,
Doydum küçelerden, yollardan doydum.

Bir de sevda nedir, bilmeyeceyem,
Bir de bir kimseni sevmeyeceyem.

YURDUMUZUN AK ATLARI BOZ ATLARI

Burcu burcu.

Vatan dara düşende

Dağları burcu burcu.

Bu dağlar yan yüzünden,
Alışmış yan yüzünden,
Vatan dara düşende
Boz atlar gökten gelir
Ak atlar tan yüzünden.

Bugün hayandan çıkar,
Güller kayadan çıkar
Vatan "atlan!" diyende
Kırat deryadan çıkar.

SON EVİN SON KAPISI

Diyesen, çıkıp gideceyim...
Kulağıma gelen bir ses
Çekir meni.
Çıkıp gideceğim lap uzağa,
Uzun iller ne bir ses,
Ne bir sorak gelecek benden.
İllerdi, lap yakına gidebilmirem,
Bir dost uşağını görmeye,
Bir kardaş evine.
Hara gitsem,
Tabut kimi sâkit bir koca,
Dua okuya okuya çıkar karşıma,
Neler neler gelecek benim başuma?
Çıkıp gideceğim,
O gocanın duasının
Çattığı son topraktan da o yana,
Son gök yüzünden de o yana.

ZELİMİHAN YAKUP

(21/1/1950)

Borçalı yöresinde Kepenekçi köyünde doğdu. Buralar Gürcistan'a bırakılmış olsa da, halihazırda bu topraklar üzerinde yaşayanlar Türklere dir. Zelimhan, ilk ve orta öğrenimini burada tamamlayıp, Azerbaycan Devlet Üniversitesi Kütüphaneçilik Bölümü'ne girdi. Âşık şiiri geleneğini devam ettiren şairlerdendir. Âşık Elesger hakkında yazdığı manzum piyes, Ağdam Devlet Dram Tiyatrosu'nda sahneye konulmuştur. Zalimhan'ın, Könlümün Sesi (1980), Yolum Elden Başlayıp (1981), Od Aldığım Ocaklar (1986) ve Biz Bir Aşkın Butasıyık (1989) gibi şiir kitapları yayınlanmıştır.

YETİM

Gözleri yol çeken Elesger dede,
Dağlarda teklenen kabrine kurban!
Bed geldi bizlere bu vaht, bu va'de,
Döz, bu da zamandı, sabrine kurban!

Hiç hayır tapar mı sana dokunan?
Ara karıştıran, pel vuran olup.
Deyirler ruhuna degen doğan, dokunan,
Mukaddes kabrine el vuran olup.

Sensin hak vergisi, Allah adamı,
Gözüne bakdığın budağa kurban.
Hakkın ellerinden içtiğin câmu
Destana dönderen toprağa kurban!

Gittim nece defa ziyâretine,
Mezar heykelinden öptüm, kayıttım.
Güvendim gücüne, mehebbetine,
Odunu kalbime septim, kayıttım.

Bilmirem kim olsun derdimden hâli,
Burda ellerini sıkan el hani?
Üstüne yığışan Göyçe mahali,
Kabrine yaraşan o heykel hâni?

Benim tâlihimi, benim aşkımı,
Döğen çok alsa da, duyan az oldu.
Nesimî, Fuzûli mezarı kimi
Senin de mezarın elçatmaz oldu!

BENİM DİRDİM

Deme senin ne derdin var,
Dertli dilim, benim derdim.
Elimden eliboş giden
Ayum, ilim, benim derdim.

Yok Babek'im, yok Korkud'um,
Çalışmaz kopuzum, udum.
Yurt yerinde sönen odum
Kalan külüm, benim derdim.

Lokman âciz, yara derin,
Gözüm ağlar serin serin.
Tağı çökmüş Hudaferin,
Sınan belim, benim derdim.

Hasret gördü, boyun büktü,
Bu Tebriz'di, o Kerkük'tü.
Bir taşınmaz ağır yüktü
Taşan selim, benim derdim.

Gidemmirem yasa, toya,
Tarih buna ne ad koya.
Merend'e, Zencan'a, Hoy'a
Çatmaz elim-benim derdim.

Öz evinde konak düşen,
Yüz yerine yamak düşen
Yakın olup uzak düşen
Obam, elim, benim derdim.

ÇEKE ÇEKE

Şeve saçımızı kara dönderir,
İller başımıza el çeke çeke.
Nurlu bakışları salır nazardan,
Tâlih gözümüze mil çeke çeke.

Timsahlar gözünün yaşını sıktı,
Yalanlar dünyanın sonuna çıktı.
Satkınlar bu halkın evini yıktı,
Kuru kâğıtlara kol çeke çeke.

Cığır da can atar, iz de yollara,
Dağ da muhtaç olur, düz de yollara.
Yollar bize bâkar, biz de yollara,
Kalırız gözleri yol çeke çeke!

KALMAZ

Bugün kara giyinmişem, kara güntümdür benim,
Dünyayı silkeleyen âhum, ünümdür benim.
Şehitler hıyabânı kıblem, yönümdür benim,
Öz derdimi çekmesem, özgeler derde kalmaz!

Sınar dağların beli, bu kadar âh götürmez,
Adı insan olan kes, bele günah götürmez.
Yerde bende götürse, gökte Allah götürmez,
Gam yeme deli gönüm, nâ-hak kan yerde kalmaz!

VAGIF BEHMENLİ

(23/5/1955)

Şair, gazeteci. Fuzuli ilçesinin Büyük Behmenli köyünde doğdu. Gazetecilik Fakültesi'ni bitirdi. "Sovyet Kendi" gazetesinde çalışmaktadır. Bar Ver Ümid Ağacım (1983), Bahar-Payız Arası (1979), Dünya Ayak Üstedir (1981), Yolum Üste Bitsen Gül (1986) adlı şiir kitapları yayınlanmıştır.

SÖĞÜTTEN ASILAN BEŞİK

O güne kaldık ki, herşeyi dandık,
Arttı korka korka gezen pişikler.
Peliit baltalandı, çınar doğrandı-
Söğütten asıldı bizim beşikler.

Öküz-tek burulup toprağın kolu,
Ne deyir bu derde gören gözümüz?
Bu da bu günümüz, dedemin oğlu,
Söğüde calandı berk sümüğümüz.

Day sorma, yok oldu erenler hara,
Nedendi sel alıp kirpiği, kaşı?
Su döker püsküren kışkırtılara
Ağlayan söğütten akan gözyaşı.

Yumuşak şivlere bak, benzer haltaya,
Ne tebde yekeler bu kara gede?
Düşman boğazını kesen baltaya
Söğütten sal olmaz, olmaz, ay dede.

Bu söğüt balası kime ağ olar?
Mumlayar kelmesiz, ağırsız kimi.
Her mehe katılan bir yaltak olar,
Öteğe naz satar, ya da kız kimi.

Bes eder vermeye gizli sırrını
Bir ötkem kışkırık, bir yağlı gapaz.
Eğilen tağını Hudaferin'in
Bu fakir uşağın çiyini saklamaz.

Allah tâlih yazsa, işdi yarısam,
Olur buyruk kulu, nöker bu uşak.
Vatan toprağına yağı yürüse,
Oturup gözyaşı döker bu uşak.

Bu mudur şestinden kurduğum ad?
Gördüğüm bu dünyanın belke günün de...
Meni ışıklığa getiren arvad
Balamı öldürür gözüm öntünde.

Söğüt ağacından asar balamı
Bakıram tâlihin acı dersine.
Pörtmüş yanağına gözyaşı damlar
Azaptan, kederden göyneyir sinem.

Bele ocak olar, bele yurt olar?
Yegin ki, yegin ki, çatar dözümlüm,
Allah'ın altında bir şahdut ola
Canlı kanadından asam özümü!

SU

Müdam pâklığa tartar
Bir şirin arzu bizi.
Aydınlığa çağırır
Min illerdi su bizi.

Gözümüzün barı su;
Bulanık su, arı su,
Yarı kanız, yarı su
Yaşatmır mı bu bizi?

Yordu tamam ev-eşik
Yordu dünyanın işi...
Yamanca kirlenmişik
Anam deniz, yu bizi...

YAHŞI KI...

Yahşı ki, hazin hazin
Sıkılır,
Ağrıyor sinem.
Yahşı ki, yüreğimin
Yerini bilirem!

ÇÖREK

Tezeydi deme, ye,
Köhneydi deme, ya.
Karaydı deme, ya,
Kuruydu deme, ye,
Ağızda her lokma
Gerekti bal olsun,
Çöreğe pis demezler-
Yeter ki, helâl olsun!..

AZAD KADINA

Ne büyük sözdür azadlık!
Azad ola kardaşın,
Bacın,

Azad ola hayatın, bacın,
Azad ola vatanın!
Korkmursan azad sesinden,
Dînden,
Ne de kabinden.
Azadlık üstüne
Yirmi altı oğlumu gülleleyipler
Yurdumun.
Yirmi altı yaşlı azad kadın!
Ülkeler var, orda bele
Boğulmayıp azadlık!
Boylu kadınlar var, ama,
Çatmasa da,
Çöreği, gendî, eti, yağı,
Doğacaklar azadlığı!

KADİM EFSÂNE

Bakmayın giderim toya, düğüne,
Bakmayın bir düşüp sizle kismetim,
Bakmayın dostlarla görüşmeğime,
Men bir efsâneyim, kadîmden kadîm.

Bir zaman gezmişim sizin hayatta,
Yegin yadda kalıp o körpe uşak.
Belki de olmuşum bir vakt hayatta,
Belki de yalandan uydurulmuşum.

Felek de baş açmaz yegin halimden,
Benim ârnelimi, izimi bilmez.
Kimlerden kocayım, kimlerden civan,
Sorsanız anam da yaşımı bilmez.

Ben bir efsâneyim kadîmden kadîm,
Biraz okşasam da adama yüzden,
Sizlerden arhayın olanda gidip,
Bir de döneceğim dar gününüzde.

ŞİRİNHANIM ŞADİMAN

(2/9/1955)

Deveci ilçesinin Tağay köyünde doğdu. Kütüphanecilik Fakültesi'ni bitirdi. Azad Kalemler Cemiyeti'nin üyesidir. Ürek Niye ağrıyorsa (1991) adlı şiir kitabı yayımlanmıştır.

HARALISAN

"Haralısan?" Bu suali birbirinden

Sora sora paralandık,

Öztümüz de bilmedik ki, öztümüzden

Mahal mahal, oba oba aralandık!

"Haralısan" sualiyle, dilimizle

Sinemizden yaralandık!

Hey küçüldük bu dehşetli sual ile,

Geri düştü neçe neçe âmâlimiz,

"Haralısan" sualiyle bile bile!

İçimizin istekleri, ümitleri

Buza döndü bile bile!

Geçmişimiz... âh, ilâhî,

Bakı, Gence Kuba, Şeki...

Hanlıklara parçalandı,

Aralandı birbirinden yadlar kimi!

Yavaş yavaş,

Hisse, hisse

Sükût etti birliğimiz!

Bir araya sığışmadı dirliğimiz!..

BİRGÜN GÜNEŞ DOĞACAKTIR!..

...Ey vatanın birliği için can verenler,

Arzuları parçalanmış,

Bağrı pâre ey erenler!

Zindanlara,

Mahpuslara atılanlar,

Ey "Milliyetçi" damgasıyla,

Milliyetçiler sırasına katılanlar!

And içirik! Söndürülmüş ocakların pâk oduna,

And içirik? Odlar yurdu Azerbaycan'ın adına,

Hırsımız, kahharımız birleşecek,

Yağuları, hâinleri boğacaktır!

Birgün güneş doğacaktır!..

NEFT TAŞLARI

Neft taşları...

Hazer'imi bütün dünyaya tanıtan

Şan, şöhret çelengi...

Hem de Hazer'immin mavi sevinç yaşlarını,

Var gözyaşlarına çeviren

Ve onu matem kürsüsünde oturtan

Ölüm nehengi!

Neft taşları; vatanımın damarından akan

Kara kan,

Varınla, kara kızılınla boyadın

Her yanı!..

Bes öz servetin, varın hani?

Neft taşları; bir-iki kapık-kuruşuyla

Zahmet adamını oda atan,

Sınık-salkak estekalarla başımızı katan,

Dünyanın sekkizinci mucizesi!

Bes seni rehme getirmir mi,

Gafilden denizin dibine yuvarlanan

Nice nice nâ-kamın “yaşamak isteyirem” diyen
Yanıklı nâlesi?!
Neft taşları, bes hani seni dünyaya tanıtanlar,
Varımı, servetini bir göz kırpımında udanlar?!
Ve senin sabahını unudanlar!
Bes niye merhamet göstermir sene,
Bu kara dumana, bu kara çene!
Kapkara çirkaba bürünmüş denize ve bize
Kim imdâd eyliyecek?
Sînemizde âsileşen figanımızı
Bütûn memleketlere söyliyecek!
Neft taşları, Hazer'imın bir avuç havaya hasret,
Boğulan nefesi!
Yaşamak aşkıyla yanıp kavrulan
Balıkların amansız kafesi!
Neft taşları, sînende yuva salmış
Bu bendeye nankör deme...
Bele melûl bakıp bağrım başını yeme!
Men, senin haline acıdığımından
Diyerem bu sözleri,
Söyle, niye kınayım gören gözleri?
Dilde vatanımın “şöhret” çelengi
Fakat, aslında Hazer'imi matem kürstüsünde
Oturtan ölüm nehengi!
Kınama meni!
Kınama meni!

ARAYACAKSAN

Sûretim gözünde güzgülü olacak,
Aşkımın telini tanıyacaksan.
Özünden habersiz gözün dolacak,
Sen, beni her yerde arıyacaksın!

Düşman kesilecek sana ytreğın,
Hatıram olacak gönül direğın,
Didergin düşecek aşkın, dileğın
Benim hasretimle kariyacaksın!

Gözünden, gönülünden düşecek hayat,
Yalnız ben olacam bağrına sayyad,
Hayâlim göğsünde kuracak busat,
Şirin hatırımla yarıyacaksın!

Benli günlerini yığıp sînene,
Dolup boşalan da kalb döne döne,
Bu çetin olsa da, azizim, sana...
Ömür yoldaşından koruyacaksın!..

OĞUZ BABAM, DEDEM KORKUD

Oğuz Babam-Dedem Korkud;
Taladılar Göyçe'mizi, Zengezur'u,
Dağıttılar ustad ozan Elesger'in mezârını!
Kadir Allah eşitmedi Oğuz yurdun âh-zârını!..
Ocak söndü... berbâd oldu nice min yurd!
Karı düşman yaman çıkar sudan kuru.
Kan döküldü, ev yıkıldı, gözyaşımız sele döndü!
Bir milletin geleceği bed ağızda dile döndü!
Oğuz babam, Dedem Korkud
Haray çekir, feryad eder,
Elimde söz, tar, keman, ud!
Yarumasın kavi düşman!
O günahsız Bakı'mızın sînesine çilendi kan!
İgidlerin parçalandı tanklar altıda!
Güllelerin kurt ağzına yem oldular
Uşag, koca, gelin, ana!

Yağların bâis oldu nâ-hak kana!
Beş alıpdı haksızlıklar bu elatda!
Kanlı Yanvar gecesinde siper oldu
Şehitlerin sineleri güllere!..
Haray çekdi, sızıldadı yer, dağ, dere!
Gururumuz tapdalandı...
Gece-gündüz arzularla çoşup taşan,
Dert-belâsı katılaşan
Yumruk boyda
Üreğimiz çok talandı!

RÜSTEM BEHRUDİ

(1957)

Nahçıvan, Ordubat ilçesinin Behrûd köyünde doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Yüksek öğrenimini Bakû'da gördü. Bir süre öğretmenlik yaptı. "Azerbaycan" gazetesinde çalışmaktadır. Ocak olayları sırasında bir ara tutuklanmış, sonra serbest bırakılmıştır. Şiirleri; Yaddaşlara Yazın (1986) ve Şaman Duası (1989) adlı kitaplarda toplanıp yayımlanmıştır.

DARAĞACI

Yolumu gözledin her seher, akşam,
Selâm, darağacı... -Aleyküm selâm.
Ecelle ölmeye doğulmamışam...
Selâm, darağacı... -Aleyküm selâm.

O hansı millettir, tâlihi sırdır,
Yüz adla bölündü.. yine de birdir.
Meni huzuruna bu dert getirdi,
Selâm, darağacı... -Aleyküm selâm.

Hazer'i, Baykal'ı, Aral'ı gördüm,
Gördüm can üstedir, yaralı gördüm.
Tanrını bendeden aralı gördüm,
Selâm darağacı... -Aleyküm selâm.

Çarkı ters fırlanır felek karının,
Turan gölgesinde budaklarının,
Hangi bayrağında yarpaklarının,
Selâm darağacı... -Aleyküm selâm.

Evvelin âhırı, sonun evveli,
Buymuş, bilmemişem bunu men deli.
Korkum yok, ne olsun boyun gök delir,
Selâm, darağacı... -Aleyküm selâm.

İli yağmalanan, bölünen, bölen,
Çayları kuruyan, gölleri ölen.
Hak-hesap sormağa gelen menem, men,
Selâm, darağacı... -Aleyküm selâm.

Danış Emir Teymur, bu son neydi be?
Boynumda ak kefen, dilinde tövbe.
Dersini ters bilen, benimdi növbe.
Selâm, darağacı... -Aleyküm selâm.

Seni men ekmişem.. mene sen kanım,
Seni savurmağa helâldır kanım.
Yarpağın renk alsın kanımdan benim,
Selâm, darağacı... -Aleyküm selâm.

Ey dârin ağacı, kimden kemim..kem...
Ya seni yendirrem, ya seni yennem.
Ya da budağında yarpağa dönmem,
Selâm, darağacı... -Aleyküm selâm.

Kırgızım, özbekim, Kazak, Türkmenim,
Başkırdım, Kerküküm, ele görk benim.
Senin gözlediğin garip Türk benim,
Selâm darağacı... -Aleyküm selâm.

Kabul et, növbeti kurbanın benim,
Menim canım sende, bil canın benim.
Ele gurrlenme... her yanın benim,
Selâm, darağacı... -Aleyküm selâm.

ŞAMAN DUASI

Bu günün de beleece
Ötüşüp geçip, gider,
Bu yaşımda neyledim,
Ey Tanrım, ömür yarı.

Meni rahat bırakmır
İçimdeki gam, keder,
Bir de ki, şehitlerin
Gece gezen ruhları.

Boylanıp garip garip
Geceler başım üstden,
Sonsuzluk; Tanrı kimi
Ayman, ulduzunan.
Şaman kimi göylere
Üz tutup durmuşam men,
Durup kabak kabağa
Gözünü
Yalgızıyan.

Bir cür garip çağında
Gelip menle dilleşen,
Ağacın yarpağına,
Gülüne inanıram.
Yurt yerinde dayanıp,
Sönen ocakların men
İçinde kor saklayan
Külüne inanıram.
Yarama duz-tek basıp
Sevdalar öz odunu,
Bugün, sabah kül ollam...
Kalmışam yana yana;
Tövbe duası kimi
Pıçıldadım adını,
Sesim sene çatdı mı,
İşittin mi, ay ana?!

Tanrı olmak isterem
Dediğim sözde bendem,
Söze tılsım etmişim
Üreğimin âhını.
Men canımı vermeye
Bir taze söze bendem,
Ey mene can veren kes,
Bağışla günâhımı.

Şaman kimi sözlerden
Men tâle okuyorum,
Üreğimde sekseke,
Ruhumda bir zelzele...
Her gece göy yüzüne
Men dua okuyorum:
İlâhi, bu milleti
Yok olmaktan hıfz eyle!..

ÜREĞİM ÜREKDEN SEVİNEBİLMİR

Diyorsun bu kader yıkacak seni,
Bele gamlı gamlı okuma besdir.
Neyleyim, ne vakt ki, kalem götürdüm,
Sözümünden ayrılık küleği esdi.
Yazanda özümünden haberim olmur,
Ne yazır bu kalem, ahı ne?..
Bilmir...
Derdimden diyende sevinir sözüm,
Üreğim, ürekden sevinebilmir.

Dert-gamın kimi var, de, menden özge?
Koy, gam
Çekeninden yarısın' barı
Eh, meni belki de Tanrı gönderip,
Söz ile avudum ayrılıkları.

Dünya sevincinden umacağım yok,
Koy gamı görtünstün saçıma den den...
Sevirem gönltüme azap getiren,
Sızladan herşeyi varlığımla men.

ŞAMAN NEVESİYİM MEN YURT YERİNDE

Şaman nevesiyim men yurt yerinde,
Hele ki, hiç birşey aklıma gelmir.
İlk yurt yerindeki oraktan önce...
Dil açıp danışan men değilem, yok!
Heç zaman kabrine sığmayanların
Rûhudur, daşınır benim dilimce!
Bazen gazap kimi, ya hayret kimi,
Herden de aşk kimi, muhabbet kimi
Menim bu kurbanlık canımdan geçen,
Şaman duası tek titredip meni
Rûhumda dolaşıp kanımdan geçen
Titreyen elimde, esen dimizde...
Göztümde oynayan, dilimden kopan,
İçimde gömtülen gayretsen, nesen?
Men, seni deyirem, seni! Ehey!.. SEN-
Ne geder sabrıma üz tutup benim
Ağrı tek rûhumu incideceksen?!..
Men, seni deyirem, seni! Ehey!..Sen-
Min ildir rûhumu okşayıp benim

Ölmeye koymayan gayretsen, nesen?!

Daralıp ömür-gün, va'de vakt daha,
Seni çağırıram, sesime hay ver,
Seni çağırıram, oyan kalk daha.

Hakkın yokdur meni eşitmemeye!
Çünkü men yurt adlı imanda, dinde
Bir ağzı tövbeli, dili dualı,
Şaman nevesiyim bu yurt yerinde.

VATAN

Karşı yatan kara dağı yaylağım,
Düzenleri, ormanları oylağım.
Eğilmeyen çınarları bayrağım-

VATAN!

Bak, gör sevgim tazedi mi, terdi mi?
Her doğulan oğuldu mu, erdi mi?
Taşlarına yazdım min il derdimi-

VATAN!

Ak alnıma Araz kara yazdı,
Varak, yol uzakdı, kar ayaz idi,
Kerkük'dü, Göyçe'di, Garayazı'dı

VATAN!

Her ağrılar, her acılar ötendi,
El uzatsam, Erzurum'a yetendi;
Fuzûlî'nin mezârı da vatandı-

VATAN!

Menim andım "ya bütövlük, ya kandı,"
Zâlim dostlar, kabul edin bu andı.
Kara başım bu yol üstü kurbandı-

VATAN!

BOZKURT

Şair yuhusunda gül-çiçek görür,
Yeñer uykusuna gökten melekler.
Uykumda ne gördüm?

Onun elinden,

Ne çekdim...

İlâhi! Bilmeyecekler.

Her gece, her gece uykularında
Çadırı dağılmış, ocağı sönmüş,
Tanrı kargışıyla tâlihi dönmüş,
Tâlihi dönenen gam serhaddinin
Bir ucu günbatan, biri gündeğan,
Dağından, çayından, adamlarından,
Hatta otundan da gariplik yağan;
Kara torpagına ne tohum eksen,
Yene de baharda ayrılık biten
Bölüne bölüne yok olup iten-
Sevgili bir yurt.

Sevgili bir yurt-

Her gece, her gece uykularında.

Her gece, her gece uykularında
Bu yurtla yanaşı, bu yurt boyunca
Uluya uluya dolaşıp gezen,
Obi, Yenisey'i, İtil'i geçip
Altay tek, Ağrı tek dağ aşıp gezen
Üzül mavi,
Gözül gökten daha mavi,
Ağzı ateş kimi bir kurt.
Her gece, her gece uykularında...

KAYNAKÇA

- Abdulla, Abbas, Sonsuzluğa Geden Kervan, Bakû 1988
- Araz, Memmed, Seçilmiş Eserleri (Şiirler ve Poemalar), Bakû 1986
- Aslan, Memmed, Ürek Möhlet Vereydi, Bakû 1981
- Aslan, Memmed, Şehitler Deresi, Bakû 1987
- Aslan, Şeker, Döy Menim Gapımı, Bakû 1986
- Azərbaycan Edebiyatı İncileri: Bayatı, Goşma, Tecnis, Tertip edden: MEMMEDOV, Elhan, Bakû 1988
- Azərbaycan-Sovet Ansiklopedisi, C.I-X, Bakû 1976-1987
- Azərbaycan-Sovet Yazıçıları, Bakû 1987
- Bayram, Tevfik, Ay Geciken Mehebbetim, Bakû 1987
- Behmenli, Vagif, Yolum Üste Biten Gül, Bakû 1986
- Behrudî, Rüstem, Şaman Duası, Bakû 1989
- Bilürî, Hökümə, Seçilmiş Eserleri, Bakû 1986
- Cavid, Hüseyin, Eserleri, C.I, IV, Bakû 1982-1984
- Cebrayılzade, Vagif, Umudulacak Bütün Sevdalar, Bakû 1986
- Cemil, Ahmed, Eserleri, Bakû 1988
- Cevad, Ahmed, Şiirler, Bakû 1958
- Dilbazî, Mirvarid, Benövsələr Üşüyende, Bakû 1970
- Ekberzade, Şahmar, Ona Yaşıram Ki, Bakû 1988
- Elioğlu, Çingiz, Görüşden Aynlığa, Bakû 1988
- Gabil, Seçilmiş Eserleri, Bakû 1988
- Gülgün, Medine, Ömrün Payız Dayanacağı, Bakû 1983
- Güner, Mestan, Güle Bendem, Bakû 1987
- Hacıyev, Hacı, Azərbaycanın Didergin Düşmüş Övladı Elmas Yıldırım, Bakû 1990
- Hadî, Memmed, Seçilmiş Eserleri, Bakû 1978
- Hesenbey, Yusuf, Azərbaycan Poetzya Almanığı, C.IV, Bakû 1988
- Hesenzade, Neriman, Menim Nikâhımı Pozdu Teblet, Bakû 1989
- Hezri, Nebî, Torpag Sene And İçirem, Bakû 1989
- Hüseynzade (Arif), Hüseyin, Seçilmiş Eserleri, Bakû 1966
- Hüseynzade (Arif), Hüseyin, Seçilmiş Eserleri , C. I-II, Bakû 1975
- Hüseynzade (Arif), Hüseyin, Ayrı Düşeli, Bakû 1983

İsmayıl, Memmed, Aman Teklik Elinden, Bakü 1987
 İsmayılzade, İsa, Bir Ömürlük Gece, Bakü 1989
 Kasımzade, Kasım, Seçilmiş Eserleri, Bakü 1988
 Koca, Fikret, Seçilmiş Eserleri, Bakü 1988
 Kemâle, O Dağlarda Gözüm Galdı, Bakü 1987
 Kerim, Eli, Gayrı, Bakü 1982
 Kürçaylı, Eliağa, Seçilmiş Eserleri, Bakü 1989
 Mehdi, Famil, Seçilmiş Eserleri, Bakü 1989
 Memmedli, Firuze, Yetkinlik, Bakü 1989
 Nesib, Vagif, Dağ Havası, Bakü 1983
 Rahim, Memmed, Dayağım, Bakü 1971
 Refebeyli, Nigâr, Denizia Sesi gelir, Bakü 1964
 Rıza, Halil, Hara Gedir Bu Dünya, Bakü 1983
 Rıza, Halil, Menden Başlanır Veten, Bakü 1988
 Rıza, Resul, Kövrek Budag, Bakü 1970
 Rıza Resul, Güneyler-Guzeyler, Bakü 1977
 Röşen, Ramiz, Göyüzi Daş Sahlamaz, Bakü 1987
 Rüstem, Süleyman, Seçilmiş Eserleri, C.I-II, Bakü 1976
 Rüstem, Süleyman, Cenub Hasreti, Bakü 1980-1982
 Rüstemhanlı, Sabir, Gence Gapsı, Bakü 1981
 Rüstemhanlı, Sabir, Sağ Ol Ana Dillim, Bakü 1983
 Rüstemhanlı, Sabir, Gan Yaddaşı, Bakü 1986
 Sadık, Fikret, Sevgi Yağışı, Bakü 1970
 Sadık, Fikret, Dünya Öz İşindedir, Bakü 1989
 Salahzade, Elekber, Od Odası, Bakü 1989
 Sarıvelli, Osman, Kür Gırağında, Bakü 1987
 Seferli, İslâm, Adsız Zirve, Bakü 1986
 Serhanlı, Seyavuş, Duz-Çörek, Bakü 1986
 Tahir, Söhrab, Sevgi Efsânesi, Bakü 1983
 Tapdıq, İlyas, Mehebbet Yolları, Bakü 1990
 Vahabzade, Bahüyar, Payız Düşünceleri, Bakü 1981
 Vahabzade, Bahüyar, Özümlə Sohbet, Bakü 1985
 Vahabzade, Bahüyar, Ahı Dünya Fırınır, Bakü 1987
 Vahabzade, Bahüyar, Lirikası, Bakü 1990
 Vurfun, Samed, Eserleri, C.I (1924-1937 yılları arasında yazılmış şiirler), C.II (1938-1956 yılları arasında yazılmış şiirler), Bakü 1960
 Yakub, Musa, Menim Sevgi Tâllhim, Bakü 1988
 Yakub, Zelimhan, Biz Bir Aşkın Butasıyq, Bakü 1989
 Yıldırım, Elmas, Seçilmiş Şiirleri, Ankara, 1952
 XX. Aır Azerbaycanın Poeziyası, Bakü 1988
 Yurtsever, Abdülvahap, Millî Şiirler Demeti, Ankara.

SÖZLÜK

— A —

aba: Din hocaları, sufi ve dervişlerin üstten giydikleri kolsuz veya yarım kollu, açık yakalı, kalın kumaştan yapılan uzunca giysi. Cet, ata-baba. Büyük kızkardeş, abla.

abakumov:
 ...nın acığına: ...nın inadına.

açar: Anahtar.

Adalet Evi: Kermlin Sarayı

ad günü: doğum günü.

adi: Basit, sâde.

aferinendâ/e: Yaratan, Allah.

ağacden: Ağaçkakan.

Ağ Âşık: XIX. yüzyılda Kuzey Azerbaycan'da yaşamış ve birbiriden güzel eserler bırakmış olan âşık.

ağban ağban: Bembeyaz

ağbirçek: Yaşlı kadın, saçları beyazlaşmış kadın.

Ağciyer: Korkak, ödle.

ağ: Ağıt.

Ağıldan kem ol-: Akıldan kesat ol-, akli kut ol-

ağla/ağla batgın: Akla yatkın, mantiki, makul

ağlı çağ: Şaşkın

ağlı oyak: Uyanık, ileri görüşlü, hesabını kitabını iyi bilen

ağu: Zehir

ağ yalan: Şüphe götürmez yalan

ahar-bahar: Güzel görünüş, hoş manzara, albenisi olan (mahal), İki havzayı birbirinden ayıran hat.

...nın aharı: ...nın seyri, gidişatı.

ahu: Peki, fakat, ama, öyleyse, mademki

ahar-: Ara.

ahter: Yıldız. Baht, tâlih

alabezek: Elvan elvan, rengarenk

alacehre: Serçeğil türünden bir kuş. Dağlık yerlerde biten kalın kabuklu bir ağaç.

alaçık: Çadır, çadır-ev.

alag: Yabanî ot.

alça: Erik

alçı dur-: "Aşığı cuk oturmak", şanlı olmak anlamında deyim.
 allat-: Aldat-
 amal: İşler, icraat
 anadangelme: Üryan, anadan doğma, çırlıçiplak.
 Anadili Kitabı: 1917 Devrimi'nden sonra bir müddet Azerbaycan'daki okullarda okutulan Azeri Türkçesi gramer kitabı, alfabe.
 and: Yemin, kase
 amşdırabil-: Hatırlamaya çalış-
 antena: Anten
 Aprel: Nisan, April
 arabir: Aradabir, zaman zaman
 arâmıla: Belirli aralıklarla, yavaş yavaş, aradabir dinlenerek
 arâmsız: Fasilasız, ara vermeden
 arag: Rakı, votka
 aran: Rakımı düşük ova, düzlük, kışlak.
 Arazban: Bir oyun havası. Daha ziyade Nahçıvan ve çevresinde icrâ edilir.
 arha: Hayvan sürülerinin yazın serinledikleri subaşı, yatak yeri.
 arha çevir-: Sırt çevir-
 arhalan-: Sığın-, yardım dile-
 arhab: Nüfuzlü, kavim-kabileleri çok olan
 arhalık: Belden büzmeli bir çeşit giyecek, ceket.
 arhayn: Emin, güvenli
 arhayn ol-: Emin ol-, herhangi bir endişesi olma-
 anh-uruh: Oldukça zayıf, kaburgaları sayılır cinsten
 ahur: Ahır; hayvanların yemlerinin konulduğu yer
 asan: Kolay, basit
 A (E)shap-ı Kehf: Mağara ehli. Efsâneye göre zâlim bir hükümdar olan Dağyanus'un zulmünden kaçıp bir mağaraya sığınan yedi insan ve Kitmir adlı bir köpekten ibaret olan topluluk. Türkiye'de Mersin, Adilcevaz, vs. gibi yerlerde gösterilen bu mağaradan biri de Nahçıvan'dadır. Bu hadiseyle ilgili Kur'an-ı Kerim'de de âyet vardır.
 anlgan: Vestiyer
 Amrdan Uzun Gün: Meşhur Kırgız yazarı Cengiz Aytmatov'un dilimize İngilizceden Gün Uzar Yüzyıl Olur adıyla çevrilen romanı. Bu roman Azeri Türkçesine Gün Var Esre Beraber adıyla tercüme olunmuştur.
 Asırdan Uzun Gün adıyla da bilinmektedir.
 asta: Yavaş
 Âşık Adelet: Çoç güzel saz çalmasıyla öne kavuşan Kazak doğumlu Azerbaycan'ın yaşayan âşıklarından. Soyadı Nesibov'dur.

Âşık Ali: 1817-1907 yılları arasında yaşamış olan Azerbaycan'ın ünlü âşıklarından. Meşhur Âşık Elesger'e saz ve söz ustalığı yapmıştır. Yaşadığı dönemde Türkiye'ye de gelmiştir. Onun bu seyahati daha sonraki âşıklar tarafından Âşık Ali'nin Osmanlı Seferi, adıyla bir halk hikâyesi şekline dönüştürülmüştür. Birçok ünlü âşığa hocalık yapan bu âşığın doğum yeri kadımden beri bir Türk beldesi olan ancak daha sonra Ermenistan sınırlarına dahil ettirilen Gökçe yöresinin Kızılvenk köyüdür. Yöredeki Azeri Türkleri 1988'de yurtlarından Ermeniler tarafından sökülüp atıldıktan sonra, bu âşığın da kabrini dağıtmışlardır.

Âşık Şemsir: 1893-1980 yılları arasında yaşamış Azerbaycan'ın üstad âşıklarından. Kelbecer ilçesinin Demircidam köyünde doğmuştur. Âşıklık sanatını, Âşık Elesger ile kendi babası Âşık Gurban'dan öğrenmiştir. Aşk, tabiat ve siyâset başta olmak üzere çeşitli konularda birbirinden güzel şiirler yazmıştır.

âşkârlık: Glastnost, âşikârlık, açıklık.

atılıp-düş-: Hoplayıp zıpla-, hop oturup hop kalk-

at işlemez: Atın bile geçemeyeceği engeli yer veya yerler.

Avar: Şeyh Şamil'in de mensubu bulunduğu ve günümüzde daha çok Dağistan Muhtar Cumhuriyeti'nde yaşayan bir Türk boyu.

avto-kervan: Otomobil konvoyu

ayâ: Acaba. Ey, hey gibi hitab.

ayağı yalın: Yalınayak

aybecer/eybecer: Çirkin, tuhaf, garip, acâyip.

ayn: Umursama, üstüne alma, önemseme

ayn-oyun: Çerez

Aypara: Kızılay Derneği. Kelimenin başındaki "a" küçük olarak yazılınca ay yüzlü anlamına gelir.

ay ü nü: Yeme-içme, âlem yapma

ayıl-: Uyan-

azâde: Azad, hür, bağımsız

azâdlık: Hürriyet, istiklâl

azgala: Nerdeyse, ramak kalarak

— B —

Babacan: 1921'de Taşkent'te doğmuş olan Özbek şair ve dram yazarı. Hediye, Gızıl Göy Gurşağı, Sevgi Sırları, Yeni Rübailer gibi şiir kitaplarıyla Aziz Dostlar, Dirilik Suyu, Garaçınu Aldatmak olmaz adlı piyeslerin yazarıdır.

Babayı Emir: 21 Nisan 1915'ten 17 Ekim 1916'ya kadar Azerbaycan'da neşrolunan haftalık dergi.

Babek: 795 veya 798'de doğmuş, 838'de öldürülmüştür. 816-838 yılları arasında vuku bulan Babek hareketinin lideri. Erdebil yakınlarındaki Bilalabad köyünde doğmuştur. Cavidan'ın ölümünden sonra Azerbaycan'ı istila etmek isteyen Araplara karşı mücadele vermiştir. Bezz kalesini inşa ettirmiş ve onu kahramanca savunmuştur. Kale 837'de Araplar

tarafından istila edilince, Babek Bizans'a sığınmak için kaçarken, Şeki hakimi Sehl Sumbat'ın ihanetine uğrayıp, Sisyan ilçesinde yakalanır ve kardeşi Abdullah ile birlikte Samerra kentine götürülür. Burada halife Mutassım tarafından işkence ile öldürülmüştür.

bacank: Beceri, yetenek, kabiliyet

bacalık: Bir kadının başka bir kadını kendi kızkardeşi kabul edip samimiyet kurması

...nın badaş olması: Bağdaş kurma ...nın bir araya gelmesi

Badkube Küleyi: Hazar Deniz'inden esen bir rüzgâr

bafta: Tafta da denilen ipekli bir kumaş çeşidi

bağban: Bahçıvan

baha: Pahalı, kıymetli. Kıymet, değer

Bahar: Bahar Şirvanî (1834-1883) Şamahî'da doğmuş, Tebriz'de ölmüştür. Nesreddin Şah tarafından meliküşşerâ ünvanına layık görülmüştür. Lirik gazelleri ile ün yapmıştır.

Bahşinea: Bakiver

bahtavar: Bahtu âver, talihli, şanslı, mutlu

bala: Bebek, çocuk, yavru

balaca: Azıcık, küçücük, ufak-tefek

ballana dur-: Herhangi bir şeyle kıyaslanma

banla-: Horuzun sabah ezanı vaktindeki ötüşü

barama gürdü: İpekböceği

basıl-: Yenil-, yenilgiye uğratıl-

başa el çek-: Birine herhangi bir işi yaptırmak için dille popohlarken elle de sırtını yahut saçını sıvazla-

baş çek-: Uğra-, ayaküstü hal-hatır sorup geç-

başçı: Rehber, önder, lider

baş goş-: Muhatap olarak gör-

başmak: Ayakkabı

baş pulu: Saç traş ücreti, traş, parası

baş tap-: Anla-, işin içinden çık-

baş tut-: Herhangi bir işin gerçekleşmesi

baş ver-: Herhangi bir olayın ortaya çıkması

bayatı: Mani

bedây: Küheylan, iyi cins at

behâim: Hayvanlar

beherli: Verimli

bel: Kûrek

bele: Böyle

belek: Kundak, bebek kundağı

befetçi: Klavuz, rehber

bende sal-: İşgâl et-, engel ol-

benövye: Menekşe

bere: Geçit

berg: Parıltı. Kanat. Yaprak. Güç, kuvvet

berg vur-: Parlat-

berk: Kavi, kuvvetli, dayanıklı, yüksek sesle

berk ayakda: Dar amanda, çetin günde, dar günde

berke-boşa düş-: Güç durma düş-

bes: Peki, öylesye?

bestir: Yatak, yorgan

bezm-ârâ: Meclisi süsleyen, bezeyen, meclisin gülü

bic: Piç

biçin gabağı: Tahıl biçmeye çıkmadan birkaç gün öncesi

biğânelik: Umursamazlık, vurdumduymazlık

billg: Bilgi

bine: Bağevi

bîpayân: Sonsuz, uçsuz bucaksız, sınırsız

birbaş/birbaşa: Dosdoğru, durup dinlenmeden, mola vermeden, direkt

birem birem: Birer birer

birge: Birlikte, bir arada

bir güm: Bir tutam

birücdan: Sıradan, sırasıyla

bir yolluk: Bir kerede, bir defada, temelli

bizâr: Bezgin

bizimki getirmir: "Şansımız yaver gitmiyor" anlamında deyim.

boran: Tipi, boran; rüzgârla savrulup girdaplar oluşturarak yağan kar.

boyatas: Boy atacak, boy verecek

...boyda: ...büyüklükte, ... ebatda

boylu: Hamile

boz: Gri

Bozat: Kafkasya'da çarlık idâresine karşı mücâdele veren meşhur kaçaklardan Kaçak Nebî'nin atının adı.

bozbaş: Et ve nohutdan yapılan Doğu'ya has bir yemek

böhtan: Yalan, iftira, kıybet, bühtan

böyelek: Bëve, bökelek, bövelek; yaz aylarında büyükbaş hayvanlara musallat olan gri renkli, yabani arı büyüklüğünde sinek

buhag: Gırtlak ile çene arasındaki kısım, gabgab.

bulağ/k: Pınar

bumbuz: Buz gibi, çok soğuk

bunker: Mahzen, sığınak

burdaca: Burada, şuracıkta

buranun ucu göyne-: Hasret ve ayrılıktan dolayı büyük üzüntü duy-

burug: Petrol kuyusu

burul-: İğdiş hale getir-

buta: Sevgili, hedef tahtası, hedef

büdre-: Sarsıl-, düşecek duruma gel-

bünövre: Temel

bürkü: Kara ikliminin hüküm sürdüğü yerlerde yaz aylarında topraktan dalga dalga çıkan sıcaklık,

bütöv: Bütün, tam, bölünüp parçalanmamış.

bütövlük: Birlik

— C —

cadar: Yarık, çatlamış

Caduger: Sihirli, sihirbaz

cala-: Ekle-, ilâv et-. Dök- (su, vs.)

calak: Ek, ilâve

camış: Manda, kömür, camız

carçı: Tellâl, haberci

canım sene desin: "Efendime söyleyeyim" meâlinde ifâde.

cavan: Civan, genç, delikanlı

Cavaşır: (618-680-81) Alban (Kafkas) hükümdarı. Mihraniler sülâlesindedir. Sasaniler ve Araplara karşı mücadele vermiştir. Bir suikast neticesi öldürülmüştür.

Cavid: Hüseyin Cavid. Bkz. İlgili sayfa.

caynak: Pençe; yırtıcı kuş pençesi

cece: Üzüm salkımının çöpü, salkımda üzüm taneleri yenildikten sonra geriye kalan çöp kısmı

cehceh vur-: Şakı-, şakıyarak öt-

cehd eyle-: Çaba göster-, yelten-, gayret et-

cehenneme olsun: "Cehenneme kadar yolu var" anlamında deyim.

cemdek: Leş

...a/e can/cen: ...e kadar, ..a kadar

Cengî: Kahramanlık edalı bir saz makamı. Köroğlu koçaklamaları genellikle bu makam üzerine okunur.

cenk ü cıdâl: Savaşma, vuruşma

Cemub: Güney. Kuzey Azerbaycan'da yaşayanlar için bu kelime genellikle Güney Azerbaycan'ı çağrıştırmaktadır.

cerge: Sıra, dizi

cevv-ı valehdâd: İmdat istenilen ve hayran olunan sema. Mec. Allah.

cezzâbnîgeh: Cezb eden bakış

cıgal: Bir başkasını çekmeyen, kıskanç, hain

cığır: Patika yol, keçi yolu

cırcır araba: Kağrı

cırmakla-: Tırmala-

cırtdan: Cüce. Aynı isimde bir masalın kahramanı

chhanprâ: Cihanı süsleyen, alemi bezeyen

çilov: Yular

cinan: Cennetler

cod: Kaba-saba, görgüsüz, cahil

culğa-/çulğa-: Kapla-, bürü-

cum-: Suya dal-, hücum edip üzerine çullan-

cüce: Piliç, tavuk

cücer-: Yeşillen-, kök at-

cücü: Haşerat

cükküde-: Cük cük ses çıkarır gibi konuş-, anlaşılmaz sesler çıkararak konuş-

cüyür: Karaca

— Ç —

çadra: Çarşaf, kadınların örttükları uzunca örtü

çağa: Bebek, küçük çocuk

çahçah: Kapı dövmek için kullanılan tokmak. Değirmenin çalışırken çak çak diye ses çıkaran parçası. Tahta veya ağaçtan yapılan çit, duvar

çahnay: Kargaşa çıkar-

çalagan: Atmaca

...nın çaları: ...nın başka manâsı, ...nın alternatifi

çalmalı dağ: Zirvesi sarık şeklinde olan dağ

çalpapak: Gri renkil börtk, başlık, kalpak

çap-: At sür-. Kaya, taş, vs. yont-. Argoda; çarp-
çapar: Posta tatarı
çarpayı: Karyola
çaş-: Şaşır-
çaşbaş: Şaşırmış, şaşkın
çaylak: Taşlı, çakıllı yer
çaynik: Demlik
Çeçen: Kafkasya'da yaşayan kavimlerden
çehlîm: Çalım (?). İz
çehre-i dilberân-ı fettan: Büyüleyici dilberlerin çehresi
çekî: Ağırlık. Değer, ölçü
çekme: Çizme, ayakkabı
çelik: Baston
çelpeşik: Şaşu (göz için.)
çeltik: Kabuğundan ayrılmamış pirinç
çen: Sis, pus
çepik çal-: alkışla-
çetin ayakda: Dar günde, sıkışık anda
çetr/çetlr: Şemsiye, yağmurluk
çihş ele-: Kürsüde konuş-, nutuk at-
çingî: Ufak taş, çakıl
çınka/çngü: Kıvılcım
çırğ: Gaz lambası
çırğban: Işıl ışıl, ışık tutan, ışık saçan
çırmala- çır-: Tırmala-
çıtmık: Fiske
çıdar: Küçük su kanalı. At, vs. gibi hayvanların otlamak için bağlandıkları ip, zincir.
çılçırğ: Avize
çilik: Parça, parçalanmış, parçalara ayrılmış, bölünmüş
çiling: Çelik çomak oyununda kullanılan ağaç
çille: Zemheri. Tamamı altmış gün olan kışın en soğuk günleri. Büyük çille kırk, küçük çille ise yirmi gündür. Bunların iki kızkardeş oldukları rivayet olunur. Küçük çille, yani küçük kız kardeş daha acımasızmış.
çim-: Yıkan-
çimdik: Cimcik. Cüz'i, çok az miktarda
çin çin ol-: Katmer katmer ol-
...nın çin olması: ...nın anında vuku bulması, gerçekleşmesi

çirk: Kir
çirme-: Kol veya paçasını sıva-
çiyin: Omuz
çobanyastığı: Ufak sarı çiçekler açan bir çiçek
çongur: İt oturuşu
çovgun: Tipi, kasırğa
çöl açanı: Tarla faresi
çörek: Ekmek
çörek bas-: Yediği ekmeğe ihanet et-
çöreyi dizinin üstünde ol-: Menfaat ilişkisi bittikten sonra kimseyi tanımaz hale gel-, iyigün dostu ol-
çöreyin küt getmesi: Tandıra yapıştırılan hamurun yapışmayıp düşmek suretiyle yanması. Mec. şansın yaver gitmemesi.

— D —

dadan-: Alış-, alışkanlık haline getir-
dağ keli: Erkek dağ keçisi
dağa garınkî Guran'dan keçip: Herşey olup bitmiş, olan olmuş.
dahma: Kulübe, derme-çetme ev
dahınca daş yuvarlanın/yumurlanısın: Kazaya, belaya rastlayasın, ölesin anlamında beddua
damağın çağ olması: Keyfin yerinde olması, işlerin tıkırında olması
damcı: Damla
damgâh-ı siyâh: Zindan, karanlık hücre
dan-: İnkâr et-
danla-: Kına-, argoda fırça at-
dan ulduzu: Çoban yıldızı
darğa: Köy muhtarı, köy ağası, belediye komseri
darh-: Sıkıl-
dar macal: Sıkışık an
dart-: Çekip al-. tart-. Döv-, vur-
daстан: Halk hikayesi
daş-ğaş: Ziyet eşyası, incik-boncuk, kıymetli taşlar
...nın daşını at-: ...nın terkinî kil-, bırak-, vaz geç-, ...dan kurtul-
Daşnak: 1890'da şovenist ve hayalperest Ermeniler tarafından Tiflis'te kurulan ve hançer anlamına gelen teşkilât. Temel hedefleri Türkleri katletmekti. 29 Kasım 1920'de Ruslar tarafından faaliyetleri durdurulduysa da, ABD., Fransa ve Yunanistan gibi ülkeler de faaliyetlerine devam edip, önce ASALA'yı kurdular sonra da Türk diplomatlarını öldürdüler. Daha sonra da Azerbaycan'da yüzlerce Azeri Türkü'nün kanına girdiler.

davakâr: Kavgacı.

day: Tay, at yavrusu. Daha.

daya/e: Çocuk bakıcısı kadın.

dayaz: Sığ, derin olmayan.

dayanacak: Durak; otobüs, vs. durağı. Destek.

dayça: Bir yaşını ikmal etmiş olan at yavrusunun erkek olanı

dayan-: Dur-

daz: Dazlak, kel kafa, saçı dökülmüş

deb: Moda

decel: Yaramaz, haylaz

de gelsin: Söyle, söyleyiver, haydi söyle!

değiçe: Dakika.

dehmerle-: "Deh" deyip sür-, mec. başından at-, ek-

delisov: Deli-dolu

Demircioğlu: Köroğlu'nun güçlü, kuvvetli adı belli meşhur deli (keleş) lerinden. Hikayeye göre Nahçıvanlı nalbantlık da yapan bir demircinin oğlu olup, asıl adı Hasan'dır. Ancak daha çok Demircioğlu adıyla tanınmıştır. İki parmağının arasında demir paranın üzerinde bulunan yazı ve şekilleri silecek kadar kuvvetli olduğu söylenir.

den: Tane; buğday, vs. tanesi.

denevir/denebir: Taneleri iri olan, taneler halinde olan

denen: De, söyleyiver, söyle!

deputat: Milletvekili, mebus

der-ağuş eyle-: Kucakla-, kucağına al-

derdest et-: Ele geçir-, tut-, yakala-

derk eyle-: Anla-

derrâke: akıl, şuur, düşünce

ders de-: Ders anlat-, ders ver-

dervaza: İki tarafa da açılan çift kanatlı büyük bahçe kapısı

derz: Biçilmiş olan buğday çaplarının bağ yapılmış hali

derz çat-: Bağ şekline getirilmiş olan saptarı biraraya topl-

des: Takım, takım elbise.

desmal : Mendil, el havlusu

deyânet: Sebat

deymemiş: Henüz olgunlaşmamış, yeterince büyünemiş, henüz tam olmamış

dıyırlan-: Yuvarlan-

dırman-/dirmiş-: Tırman-

didergin: Sürgün, vatanından kovulmuş

dilârâ: Gönle hoş gelen, gönül süsleyen

dildâr: Mâşuk, sevgili, birinin gönlünü elinde tutan, birinin kalbini feth eden

dilfirîb : Gönül aldatan, eğlendiren

Dilgam: XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı bilinen, hatta 1838 veya 1840'ta öldüğü söylenen Kuzey Azerbaycan'ın Şahhor ilçesinin Deller-Çirdehan köyünde doğmuş olan âşık, Asıl adı Yahya'dır. Dilgam veya Dilgem'i ise mahlas olarak kullanmıştır. Şiire onbeş yaşlarında başlamış ve kendi adını verdiği bir makam da vücuda getirmiştir. Ölümünden sonra yöre âşıkları tarafından hayatı Yahya Bey ve Dostu Hanım adlı bir hikaye şekline sokulmuştur.

dilrübâ: Gönül kapalı, gönül alan, herkesi kendine âşikeden

dil-sayyad: Gönül avcısı, gönül çalan

dil tap: Konuş-, konuşma ikmanı bul-

din: Konuş-

dincel-: Sağ-salimlik, selâmet, sükunet

dipçek: Saksı

dirçel: Önceki haline göre iyileş-, gücünü kuvvetini topl-, canlan-büyü-, kendini toparla-

diri gözlü: Göz göre göre

diş gıca: Diş bile-. Diş gıcırdat-

dodağalı ohu: Zümzümeli okuma

dodağı gaç-: Tebessüm et-, gülümse-

doğma: Öz, tabii

doğmaş-: Samileş-, ünsiyet kur-

dolça: Sarmış, vs. gibi büyük kaplardan su veya başka sıvı maddeleri alıp başka kaplara dökmek için kullanılan kepeç.

doluksa-: Dol-, gözleri dolu dolu ol-, ağlayacak duruma gel-

dokgaz/doggaz: Köylerde lalettayın yapılan bahçe kapısı.

dolay: Etraf, çevre. Dağ ve tepelerin yamacındaki eğri-büğü patika yol

dongulda-: Kendi kendine söylen-

döne döne: Tekrar tekrar

döş: Göğüs, yaka

döşe/döşüne döy-: Sinesine, göğüs kısmına vur-. Mecazi olarak herhangi bir şeyi yapmayı çok istediğini ifade etmek için eliyle göşüne vur-

dövreye al-: Çembere al-, etrafını çevir-

döyçe-: Herhangi bir şeyi yassılatmak veya düzeltmek maksadıyla sopa, vs. gibi şeylerle döv-. Fasilasız dövmek, vurmak veya takırdatmak. Ara vermeden konuş-

döyçen-: Herhangi bir şeyle üstünden veya başından dövül-

döyün-: Dövnün-, çırpın-, didin-

döz-: Katlan-, tahammül et-

dözüm: Tahammül, sabır, sebat

dud: Duman

duhter: Kız

duyug düş-: Duy-, herhangi bir şeyi elaltından duy-

duza get-: "Dünyayı toz-pembe görmek" anlamında deyim

dümağ: Bembeyaz

dünen: Dün

düşbere: Mantı

düyün: Toy-düğün. Düğüm. Yara ve yarada kirs

düzü: Doğrusu

— E —

ebr-i pûş: Görünmeyen, örtülen, çok yüksekte olan bulut

edaf: Alçak, rezil, bayağı

efil: Efir efir, püfür püfür, esim esim

ehd ü peyman/ehd-i peyman: Büyük aşk yemini

ehibbâ: Dostlar

ehmal: Yavaş, sessizce

Ehrimen: Zerdüşî dininde kötülük kaynağı, şeytan.

elağacı: Baston, körlerin kullandığı beyaz baston

elan: Şu anda, şimdilik

elât: Halk, ahali, eller, toplum, vatandaşlar

elbeyaha ol-: İtişip kakış-, saç saça baş başa kapış-, boğuş-

elçim elçim: Tutam tutam

elden sal-: Yor-, Miyadı dol-, kullanım süresinin dolması

ele-bele: İş olsun diye, öylesine. Bilindiği gibi

elebil-: Sanki

ele düş-: Ele geç-. Alay konusu olma

ele düşmez: Ele geçmez, bulunmaz

elaf/alaf: Hayvan yeni; ot ve saman

Elesger: (1821-7/3/1926) Elesger, 1917'den sonra Ermenistan'a ikram edilen Türk yurtlarından

biri olan Gökçe yöresine bağlı Ağkilse köyünde doğmuş, yine orada ölmüştür. Âşıklık

sanatını Kızılvenkli Âşık Alı'dan öğrenmiştir. Âşık şiirinin hemen hemen her şeklinde birbirinden güzel eserler vermiş ve Azerbaycan'ın gelmiş geçmiş en büyük âşığıdır dersek, sanırım mübalağa yapmış sayılmayız. Birçok ünlü âşık, bu sanatın inceliklerini ondan öğrenmiştir. Mezarının Ermeniler tarafından dağıtıldığını esefle öğrenmiş bulunmaktayız

elifba: Alfabe

ellk: Yaban keçisi, geyik

eloğlu: Hemşehri

e'ma: İma, dolaylı yoldan

emcek: Meme

emekçi: Emektar, emek veren, işçi

emelli-başlı: Dikkatlice, itina ile, doğru-dürüst

emlik: Süt kuzusu

encir: İncir, yemiş

enân: İleme, sızlama

enzâr: Bakışlar, nazarlar

era: Milat

erköyün: Analı-babalı, hiçbir şeyin sıkıntısını çekmeyen, şımartılmış

erkyana: Biraz zoraki bir şekilde

ermıtaj: Sanat eserlerinin sergilendiği büyük müze, galeri.

erseye çih-: Büyü-, geliş-, kemale er-

estekâ/isteka: Akıp dökülme, geçip gitme, bitme, tükenme

eşg-i ferâğ: Aşkın gözyaşı

etce/eççe: Henüz tüylenmemiş

evaz et-: Mübadele et-, takas et-, yerine geç-

eydirme: İnekten süt sağarken söylenen tatlı sözler, türkü veya şarkılar. İnek sağarken sütünü

gizletmemesi için önceden ya elle ya da yavrusu tarafından azıcık emzirme, sağma. Yassı

yassı okuma, şarkı, vs. okuma.

eyham: Dolaylı, mecâzi, üstükapalı olarak, işaret ile

eyin-baş: Üst-baş

eyiş-: Küs-, küser gibi ol-, darıl-

eyn: Üst-baş

eynek: Gözlük

eyvan: Ayvan, sahanlık

Eyvaz/Ayvaz: Köroğlu'nun Teke-Türkmen ilinden getirip kendine evlat yaptığı yakışıklı deli-

kanlı. Köroğlu, bunu daha sonra Mercan hanım isimli güzel bir kızla evlendirmiştir.

ezizlen-: Gereğinden fazla ilgil gör-

eza tut/sah-: Ölünün bazan üç, bazan yedi, bazan da kırk günü tamamlanincaya kadar ölünün

evinde oturup ağlayıp, sızlamak. Bu durum, bazan "karabayram"ın bitimine kadar devam edebilir.

faras: Erken ekilmiş, vaktinden evvel ekilmiş ve mahsul vermiş
fasıl/fesil: Mevsim
fâş et-: İfşa et-, açıkla başkalarına söyle-
fatihahan : Fatıha suresini okuyan
fegere: Sütun
fegere sütunu: İskelet, insan iskeleti, omurga
felhe: İşçi, amele
Fehri Hıyaban: Azerbaycan'ın Bakü şehrinde makam ve mevki sahibininin gömüldükleri hususi mezarlık
fersiz: Şuursuz, akılsız, güçsüz, ışıksız, nursuz
ferş: Halı, kilim, vs.
feseli: Börek
fevvâre: Fiskiye
fınhür-: Burundan solu-
fırfıra: Kendi ekseni etrafında hızlı bir şekilde dönen oyuncak
fısancan: Küçük köfte ve öğütülmüş cevizden ibâret çerez; pilavın üzerine dökülür.
fit: Işık
fitr: Orucu kurtarma. Yaratılış
fragment: Kırık, parça
fünunin: Fenle alakalı

gaba: Kaba
gadağa/gadağan: Yasak, izin verilmemiş
gadamın al-: Derdini, belasını, hastalığını al-
gagaş: Kardeş, dostum!
gağa: Erkek kardeş
gağayı: Martı
gahac: Güneşte gereğinden fazla kurutulmuş
gahınc: Kakinç; başa kakılan şey
gâib: Kayıp
galag: Yığın, küme, tezek yığını.
galıg: Kalıntı
galpara day: Zımpara taşı

gamarcoba: Merhaba (Gürcüce)
gamaria-: Ellerinin, pençelerinin arasına al-, elleriyle aban-
gan-: Anla-
ganacak: Anlayış, izan
gançır gançır ol-: Şiddetli bir darbe sonucu vücudun herhangi bir yerinde kanın pıhtılaşması, morarma.
gandal: Mahkumların el veya ayaklarına takılan kalın zincir. Mec. engel, mania.
gan-gada: Tehlike, korku
ganın garalması: Moralin bozulması, keyfin kaçması.
ganrı-: Arkaya doğru gerin-, vücudu hareket ettirmeden geriye dönüp bak-
ganköçürme: Kan değiştirme, taze kan alma
gantarğa: Yuların atın ağzında kalan demir kısmı
gan yaddaşı: Kanın veya kandaki hücrelerin geçmişe özenmesi, hatırlaması hadisesi. Mesela Türkler için hiç ata binmesini bilmeyen birisinin bile ata binmek istemesi ve atı sevmesi gibi.
gapı desdeyi: Kapı kolu
gappaz: Yumruk şekline getirilmiş veya açık elin ayasıyla vurma.
Garabağ Şikestesi: Azerbaycan'a bağlı muhtar vilayet olan Kabarağ halkı tarafından daha ziyade okunan hüznün veren kırık bir makam. Zira Karabağ'da yaşayan Azeri Türkleri çalıp-okumağı çok severler. Nitekim Azerbaycan'ın ünlü ses ve saz sanatçıları Karabağ'dan yetişmiştir. Hatta halk arasında "Garabağlı ağlarken bile ya şikeste ya da segah makamında ağlar." diye bir düşünce hakimdir.
gara bas-: Kâbus gör-
gara bayram: Ölen birisinin yakınları tarafından ölümün vuku bulduğu günden itibaren ilk bayrama kadar tutulan yas. Bu süre zarfında doğun, sünnet, vs. gibi şenlikler yapılmaz.
Garagle: Aynı adla meşhur bir Azeri halk türküsü
gardaşlık: Kan kardeş olma, samimi dost olma.
garanguş: Kırılmaç
garğ-: Beddua et-
garğıdalı: Mısır
garı-: İhtiyarla-
garıbse-/gerıbse-: Gariplik duygusuna kapıl-, sılayı özle-
garınak/g: Çengel, olta, askı
garının gardaşdan baha olması: Kendi menfaatini herşeyden üstün tutanlar için söylenen bir deyim.
garın yeke/yeke garın: Göbekli

geçeng: İyi, güzel, hoş. Dış görünüşü itibarıyla çok güzel olan
getigâh: Katliam yapılan yer
geyim: Elbise, giysi
geyiş- Birbirine geçme, dolaşma, sarmaş dolaş olma. Kaşın-
geyl ü gal: Ses-seda, gürültü patırtı, kargaşa
geyz: Gazap, hiddet, sinir
gıf: Huni
gıfil: Kilit
gıhagj: Çağlamak suretiyle; süratli akan suyun çıkardığı tabiat taklidi ses
gımuş-: Yaltaklanma, yağ çekme, yalancı tebessüm
gıra: Kavun
gırag: Kıyı, kenar, kenar mahalle
gırahmal: Kravat
Gırat: Köroğlu'nun meşhur atı
gırcın: Elbisede pile
gırgovul: Yaban tavuğu
gırgı: Atmaca
gırgın: Kitle halinde ölüm, soykırım, katliam
gırksekiz ölçülü: Kırksekiz beden, kırksekiz numara
gırşmal: Kerata anlamında söz.
gırmaç: Kırbaç
gışgır: Bağırıp çağır-
gıyâbi: "Açık Öğretim" tarzında bir eğitim-öğretim
gıy vur-: Kartal sesine benzer ses çıkar-, bağır-,
gızdırma: Sıtma hastalığı
gızl: Altın
gızlguş: Şahin
gızın-: Isın-
gıce-: Salak-, aptallaş-
Gılavar: Güney ve güneydoğudan esen rüzgâr, lodos
gıley: Yakınma, şikâyetlenme

gıreve: Fırsat, izbe, tenha yer
gırine düş-: Eline geç-
gırov: Rehin
gızlı: Keçi kılı
Gızroğlu: Giziroğlu Mustafa Bey adıyla bilinen ve Köroğlu'yu hayatında yenen tek yiğit
gızlenc yeri: Saklanılan yer, saklanılacak yer
gızlenpaç: Saklambaç
gıbobu: Sel suları ve depremin meydana getirdiği oyuk, dere yatağı.
goçag: Yiğit, gözöpek, korkusuz
gıduk: Sıpa
gıhum: Kadın tarafından gelen akraba
golbağ: Bilezik
gol-boyan ol-: Sarmaş dolaş ol-, birbirine sarıl-
gol gıy-: İmzala-, kabullen-
goltuğa garpız ver: Pöhpöhlä-
gom: Deste, tutam
gonag: Misafir
gondarma: Yapmacık, sahte, taklidi
gop: Kuyruklu yalan
gôr: Mezar, kabir
"gorhna burdayam sözünden gılaşır mırğal ol"-: Korkma, çekinme buradayım istediğini yap
sözünden emin ol- veya verdiği sözde durma-, poppohlayıp sıkıntıya soktuktan sonra
geriye çekil-
gorug: Koruma altına alınan yer, mahal.
goşa: Çift, bir arada, birlikte, ikisi bir arada
goşalüle: Çifte, çift namlulu
goşun: Asker, ordu.
gov: Kibritin eczası
govluk: Dosya
govs u guzeh: Gökkuşuğu
goz: Ceviz

gödek: Kısa
gömgöy: Yemyeşil
gören: Acabal
görmeze-bilmeze: Sorup soruşturmadan, iyice araştırmadan
görüş yeri: Randevu yeri, buluşma yeri
göy: Yeşil
Göyçeğülü: Yökçe yöresinin adıyla ilgili bir saz havası.
göyçek: Güzel
göynet-: Sızlat-
göze mül çek-: Gözi kızgın demir batır-
gözden yayın-: Gözden kaybol-, ortadan kaybol-, sıvış-
gözlerden bay ol-: Gözden kaybol- (?)
gözün kökü saralması: Gözlerin yolda kalması, uzun süre beklemek
gözüne dön-: "Gözünü seveyim" anlamında deyim
gözünü döy-: Şaşırmış bir şekilde etrafına bakın-, yardım gelecek tarafa bakınıp dur-
gözün yol çekmesi: Gözlerin bir noktaya dikilip kalması
gû: Kuğu
guc-: Kucakla-, sarıl-
gucuş-: Kucaklaş-, sarmaş dolaş ol-, sarıl-
gudurğan: Azgın
guldur: Soyguncu, istismarçı, zalim.
gulp goy-: Herşeye bir bahane bul-
gumbara: Bomba, dinamit, gülle, havan mermisi.
gumrov: Çingirak
gumu: Kalkın!
gurğu: Düzen; mevcut düzen, idare sistemi
gurrulen-: Böbürlen-
gurtum: Yudum
Gurucu Davıd: (1073-25/1/1125) Bağrationlar sülalesinden Gürcü çarı. Kıpçaklardan bir ordu kurup, Gürcistan'ı müskakil devlet şekline getirdi. Ülkenin imarıyla çok ilgilendiği için "kurucu" lakabıyla anıldı. Kelâti akademisinin temelini o attı. Tiflis'i başkent yaptı
guru kağız: Boş kâğız, yazı yazılmamış kağız
gusse: Gam, keder
guyla-: Göm-
guzeyle-: Sıva, vs.nin nemden dolayı ufalanıp dökülmesi
gülab: Gülsuyu

güleyşe/gülöyşe: Mayhoş nar çeşidi
güllebaran: Kurşun yağmuru
güllebaran ele-: Kurşunla-, kurşun yağmuruna tut-
gülşenârâ: Gül bahçesini süsleyen
Gülüstan Mukavelesi: 24 Ekim-5 Kasım 1813 tarihinde Rusya ile İran arasında yapılan antlaşma. Buna göre Azerbaycan Rusya'ya bırakıldı. Antlaşma 15 Eylül 1814'te yürürlüğe konuldu
gün: Güneş
günebahan: Ayçiçeği
gürze: Bir çeşit zehirli yılan
güzeşt: Hoşgörü. Geçme, geçiş

— H —

hâbi: Uyuyan, uyku
Hacer: Kafkasya'da Ruslara karşı mücadele veren meşhur "kaçak"lardan Kaçak Nebi'nin yiğitlikte kendisinden geri kalmayan eşi.
Hacı Murad: (1790?-5/5/1852) Avar Türklerindedir. Dunzah köyünde doğmuş Dayıkent yakınlarında ölmüştür. Mezarı Azerbaycan'ın Gah ilçesi yakınlarındaki Oncalı koruluğundadır. Şeyh Şamil'in güvendiği komutanlarındandır. 1852'de Çarlık Rusyası'nın askerleri tarafından kafası kesilerek Petersburg'a götürüldü. Ailesi ise Kazan'a sürüldü. Rus yazarı Tolstoy onun hayatını ve mücadelesini konu alan bir roman yazmıştır.
haça: Çatalı
haçan: Ne zaman
hâniş: Rica
hak-say: Hak-hesap
hal: Ben
hala: Teyze
halça: Uzun tüylü küçük halı
halı: Ekilip biçilmeyen. Sahipsiz.
halı ol-: Haberdar ol-
hamar: Parlak, cilalanmış
hamavar: Düzgün, girintisi çıkıntısı olmayan
hâme: Kalem
hâmûş: Susan
hana: Dokuma tezgahı
hans: Hangisi
haraba: Harabe, virane
haray çek-: İmdad dile-, yardım dile-

hara: Nere, nereye. İpek, ipekli kumaş

harayçı: Yardım dileyen. Mec. Tellal

harayla: Yüksek sesle çağır-

harın-: İyi beslenmeden mütevellit azgın hale gel-

hârici: Dış, dışa ait, yabancı. İthal

hasar: Hırsar, duvar; kalın ve yüksek duvar

hasıyyet: Huy, yaratılmış hali

Hatayi: (17/7/1487-23/5/1524) Safevi devletinin kurucusu olan Şah İsmail. Şah Haydar oğlu. Hatayi mahlasıyla hece ve aruzla birbirinden güzel şiirler yazmıştır. Türk diline hizmeti inkâr edilemez. Sünniliğe alternatif olarak şiiliği kurmuş ve kendisine kısa sürede hayli taraftar toplamıştır. Devletin sınırlarını epeyce genişlendiren bu cengaver Türk hükümdarı, 1514'te Yavuz Sultan Selim ile Çaldıran ovasında yaptığı savaşta kaybederek, tahtundan, tacından ve eski itibarından oldu. Bir müddet Azerbaycan'ın çeşitli yörelerinde bulundu. Daha sonra genç yaşta Erdebil'de vefat etti. Yerine oğlu Tahmasb geçti. Dehnâme ve Nasihatnâme adlı ayrıca iki eseri vardır

Hâûb Tebrizî: Asıl adı Yahya'dır. 1030'da Tebriz'de doğmuş, 3.1. 1109'da Bağdat'da ölmüştür. İlk öğrenimini Tebriz'de yaptıktan sonra yirmi yaşlarında iken Suriye'ye gider ve burada meşhur şair ve filozof Ebû'l-âla el Meerri'den dil, edebiyat, tarih ve ilahiyat dersleri aldı. Bir ara Mısır'a gitti. Nizam'ül-Mülk'ün 1067'de Bağdat'ta açtığı medreseye muallim olarak davet edildi ve uzun süre burada müderrislik yaptı. Türkçe yazdığı gazellerinin yanısıra, Arapçadan birçok önemli eserin de şerhini yaptı.

havayı: Boşuna, nafîle, sebepsiz, bedava

hayan/heyân ol-: Göz-kulak ol-, yardımcı ol-, korunmasına, himayesine al-

hayat/heyat yoldaşı: Eş, karı

Hayy: Ermeni

hebis: Hain, kinci, obur

hecâlet: Utanç, utanma, arlanma

heclî: Kimsi, hiç kimse

heckim: Kimse, hiçkimse

hedele-: Lafıla korkutmağa çalış-, tehdit et-, kovalama

hefe: Bunalıcı sıcaklık

hekkâlık: Oymacılık sanatı

helelik: Şimdilik, yakında görüşmek üzere

helvet: Halvet, gizli, izbe yer

hemdem: Samimi dost, sırdaş

hemîşe: Her zaman, daima, genellikle

hemrâ: Hemrâh veya hemrâz kelimelerinin tahrif edilmiş şekli olarak sırdaş, yoldaş anlamında halk arasında söylenir. Ayrıca Doğu Türkçesi'nde Emrah kelimesiyle de eşdeğer tutulduğu görülmektedir.

hemrey ol-: Hemfikir ol-, aynı fikirde, aynı görüşte ol-

hemrin/hamuran küt getmesi: Tandıra vurulan hamurun yapışmayıp ateşe düşmesi. Mecazi olarak işlerin yolunda gitmemesi, şansın yatması anlamında kullanılır

hemser: Kafadar. Arkadaş. Karı-koca

hemîâ(y): Yaşıt, akrân

handenisâr: Gülüş saçan, gülücük paylayan

hendever/hendâver: Etraf, yan-yöre, dolay, civar

henirtî: Nefes

herçend: Her ne kadar

herçeng: Eşek arası, yabani arı, uyuz böceği, haşere

herçî: Her ne kadar

herden: Arada bir, zaman zaman, bazan, bazı bazı

here: Herkes

heris: Aç gözlü, birşeye haddinden fazla düşkün olan

herlen-: Kendi ekseni etrafında veya herhangi bir şeyin etrafında döner dur-

hers: Hırs, sinir, asab

heve: Dokumada kullanılan iri ve seyrek dişli tarağa benzer alet

hevengdeste: İçinde baharat, vs. dövülen havan.

—heyî kesil-: Nefes nefese kal-, dermanı, takatı kesil-

heyratı: Herat şehriyle ilgili; Herat şehrinde dokunan iri çiçekli başörtüsü

huffet ele-: Gamlan-, kederlen-, kendine dert et-, üzül-

hilt: Atık madde, işe yaramaz madde, herhangi bir maddenin işe yaramayan kısmı

hına: Kına

hırda: Ufak, küçük

hırdala-: Küçült-, bozukluk haline getir-

hırda-huruş: Ufak-tefek, önemsiz şeyler

hınn hınn: İçin için

hırdet/hırdet: Tabiat, yaratılış, huy

hış: Karasapana benzer iptidâi ziraat aleti.

hışla-: Tarlayı sürülmüş hale getir-. Eziştir-. Kemiklerini kırarcasına döv-

hıyaban: Cadde; etrafı ağaçlı cadde.

hım: Gözle yapılan işaret. Bina, vs.nin temeli

hım-dım: Kaş-göz işareti

hım eyle-: İşaret çak-, işmar et-

hımn: Temel, esas, ideoloji, Milli marş

hıngel: Etsiz mantı

honça: İçine tatlı, çerez, hediyelik eşya konulup, üzeri ipekle örtülen büyük tepsi, sini

hop-: Yüreği ağzına gel-. Kendinde bir boyluk hisset-

hortan: Hortlak

hoşbaht: Mutlu, mes'ut, hayatından memnun

hoşla-: Hoşlan-

hündür: Yüksek

hürk-: Ürk-

hürküş-: Ürk-

Hürmüz: Zerdüş dininde iyilik mabudu

— İ —

ibtisâm: İnce ve tatlı bir şekilde gülümseme

icâs: Meclis, toplantı

icrakom: İcra ve komite kelimelerinin kısaltılmış hali. İcracı ve icra komitesi

idbâr: Baht ve talihin insandan yüz çevirmesi, talihsizlik, perişanlık

iğtişâş: Kargaşa. Hilebaz birinin kandırma maksadıyla söylediği sözler, nasihatlar

ihtirâm: Hürmet, saygı, riayet

ihtiyâtlı güne ihtiyâtlı ol-: Başkalarının ihtiyatlı oldukları güne hazırlıklı olmak veya en kötü güne bile hazırlıklı olmak.

il: Yıl

ilge: İlik (elbisede)

ilgûm: Akar su kenarlarıyla çorak topraklarda yetişen kırmızımturak bodur ağaç.

imdi: Şimdi

imrân: Ümrân; bayındırlık, bir yerin tamamıyla meskun ve yeterince işlenmiş olması, bayındır olma, Medeniyet, terakki, refah

imrâr-ı hayat: Ömrün, hayatın geçmesi

imtihandan/dersden keşilme: Başarısız sayılma

inciner: Mühendis

indî: Şimdi

infakt: Vücudun herhangi bir yerinde meydana gelen kriz

infarkt: Bkz. infakt

inam: İnanç, iman

inanasyam: İnanırım, inanabilirim.

inkubator: Cıvciv üretme makinası

Innen bele: Bundan böyle

İstî: Sıcak

İstîğnâ: Var olanla yetinme ve onu yeterli sayarak başka bir şey istememe

İntilligent: Akıllı, zeki, aydın

İpek gan, köpek gan: Masal ve hikayelerde geçen menfi ve müsbet tiplerin sembolü olan kadınlar

İriş-: Yaltaktan-, anlamsızca gül-. Ulaş-, yetiş-

İşdek: İş, amel, gizli iş, çalışma

İştîyâk: Göresme, özleme, fazlaca arzu etme

İtgin: Kaybolmuş, kayıplara karışmış

İtl: Keskin, kararlı

İtikâf: İbadete döşenme. Kendini herhangi bir konuya verme

İti sür-: Sür'atli git- sür'at yap-

İttihâd: Birleşme, bir olma. Aynı fikir ve görüşte olma

İtthâm: Bir suç isnadı altında bulunma, itham olunma

Jy: Koku

— K —

kabûl imtihanı: Yüksek okula girmek için yapılan sözlü imtihan

kâdemendâz: Yürüyen

kağ ele-: Çapa yap-

kaha: Mağara, in

kahhâr: Kahreden, ezen, mahveden.

kahveyi/gehveyi: Kahverengi, kahvemsi

kâl: Henüz olgunlaşmamış, ham.

kâstuk: Kiravat

kâma çat-: Muradına nail ol-

kamran: İstek ve arzusuna kavuşan, mutlu, mes'ut

kanım/ganım/genim: Düşman, rakib

kapık/geplik: Kuruş

kâr: Sağır

kâr aşmaz: Fayda vermez, müsbet bir netice çıkmaz

karatefason: Karatemi

kârîh-: Şaş-, şaşırıp kal-

kârîgâh-ı dehr: Dünya

kasem: Yemin, ant

kasıp: Fakir, yoksul

kâş: Keşke

Kâşî: (i-Semerikand 1436) Metamatik ve astronomi bilgini. İsfahan yakınlarındaki Ulug Bey rasathanesinde 30 yıl çalışmış, bazı teoriler geliştirmiştir.

kâlibe: Bayan sekreter

kayganag: Kaygana, yağda yumurta

Kazbek: Büyük Kafkas sıradağlarında 5033 m. yüksekliğindeki buzullu dağ. Turistlerin ilgisini çekmektedir.

kecava: Deve üzerinde kurulan otağ, taht-ı revan

keçel: Kel

Keçel Hemze/Hamza: Koroğlu'nun Kırat'ını çalmak için Bolu veya Tokat paşası tarafından görevlendirilen şahıs. Hikayeye göre Keçel Hamza bu görevi başarı

keher: Yağız (at)

kehreba: Kehribar

kehriz: Yeraltı su kanalı, su kemeri

kelçe: İğdiş hale getirilmemiş erkek manda, manda yavrusu

kelef: İp yumağı. Mec. karışık, karmaşık, gizli işler.

kelek: Düzenbazlık, hile, aldatma

kem-kesir: Küstürat, fazlalık

kem-savad: Cahil, bilgisiz, yarıcahil

kemsik: Tasma

kend: Köy

kendli: Köylü

kerentli/karantı: Tırpan

keserden düş-: Etkinliğini kayb et-, eski gücünü, kuvvetini yitir-

keşik çek-: Nöbet tut-

keşiy: Hristiyan (Ermeni) din adamı.

keşil: Gemi

kevâkib: Yıldız, gök cismi

keyfîn/kefîn çağ olması: Keyfîn yerinde olması, işlerin tıkırında olması

kınyaz/knyaz: Çarlık Rusyası'nda kullanılan bir ünvan

kışın oğlan çağı: Zemheri; kışın en soğuk günleri

Kış Sarayı: Kremlin bazan da Tebriz'deki Saray için kullanılır.

kiçik: Küçük

kif: Küf

kine: Kinin ağacından elde edilen madde

kiri-: Sus-

kişi donlu maya: Erkek kılıfına girmiş olan kadın, zenne; bazan bunun tam tersi de düşünülebilir

kobud: Kaba, kaba-saba, yontulmamış

kohta: Köyden birinci derecede sorumlu; muhtar

köl: Çalı-çırpı, iri ot

kolayla/golayla-: Birini etkisiz hale getir-, devre dışı bırak

köma: Kulübe, derme-çatma ev

komanda/kamanda: Takım (futbol, vs. takımı)

konfet: Misafir şekeri, şekerleme

konur/gonur göz: Açık kahverengi göz

köçeri: Göçmen

köhne: Eski, bayatlamış, yaşlı, kadim

...köke düş-: Halden hale düş-

kökle-: Akord yap-, düzene sok-, düzenle-

köks ötür-: İç geçir-

kömek-: Yardım

köntoy/köntöy: Uygunsuz, münasebetsiz, kaba, kaba-saba

kösöv/kösoy: Tandırdaki ateşi karıştırmak için kullanılan sopar

kövrek: Gevrek, yumuşak, yufka, yufka yürekli.

kövrel-: Yumuşa-, ağlayacak duruma gel-, yüreğin yufkalaşması

kövşen/kevşen: Kır, mera

köynekkeç: Gömleksiz

köynekten geçir-: Herhangi bir erkek çocuğu evlâtlığa kabul edecek kadının onu can gömleğinin arasından geçirmesi

közer-: Kor halindeki ateşin parlaması, ışık saçması

kurs: Üniversite veya yüksek okulda sınıf. Üçüncü kurs: Üçüncü sınıf gibi

küçe: Sokak

küçük: İt eniği, köpek yavrusu

külek: Rüzgâr. Su veya süt koymak için ağaçtan mamul büyük kova

küleş: Bir araya getirilmiş buğday sapı

külfet: Kadın, eş ve çocuklar. Yük, ağırlık

külüng/k: Kazma

künc: Köşe, kıyı, bucak

kür: Ağlamayı alışkanlık haline getiren. Temiz, pak
kürek: Sırt
kürre: Yer küresi, arz, dünya
küt: Keskin olmayan. Şapşal. Tandır ateşinin içine düşüp rastgele pişen ekmek

— L —

laçın: Şahin cinsinden avcı kuş
lağ: Alay, istibza
lağ ele-: Aley et-, kafaya al-, gırgır geç-
lal-kâr: Sağır-dilsiz. Sessiz-sedasız
lal ol-: Dilsiz ol-, konuşma-
lap: Tam, çok, tamamiyle, büsbütün, gayet
laybalay: Kat kat, katmer katmer
layla: Ninni
layla çal-: Ninni söyle-
lebaleb: Ağzına, kıyısına kadar dolu
leçek: Başörtüsü, yaylık
lehle-: Nefes nefese kal-, burnundan solu
Lele: Lala; Kerem ile Aslı hikayesinde Kerem'e rehberlik edip onunla birlikte yıllarca dolaşan ihtiyar
lelek: Telek
lengerlen: Suyun ambarlanması, bir yere toplanması, sendele, yalpa vur-
lengi: Gecik, Geride kal-
lengit-: Geciktir-
lent: Şerit, kaset
lepe: Dalga (denizde). Kırılmış nohut
ley çal: Kanat çal-
Leysan: Nisan ayı, Nisan yağmuru
liipar: Sulak yerlerde biten yapraklı bir bitki
lovğalanma: Böbürlenme, kendini beğenmişlik, büyük konuşma.
lökleye lökleye yer-: Deve gibi yürü-; adımlarını geniş atıp yavaş yavaş yürü-
lövber: Geminin demir alması durumunda denize (suya) atılan demir ve müştemilatı
lübb: İç, öz, özek
lüle: Namlu
lüt: Çıplak, uryan

macal: Fırsat
madyan: Kısırak
mağar: Düğün dernek, şenlik şamata
Mağribzemin: Batı alemi
mahal: Yöre, mahal
mahu: Şarkı, türkü
malakeş: Sivacı
malamal: Dolu, ağzına kadar dolu. Mal karşılığı değişme
mal-gara: Büyükbaş hayvanlar, hayvanlar
manat: Ruble'nin Azerbaycan'daki adı
mangurt: Kafaya ıslak deri geçirip kurumağa bırakmak suretiyle işkence yapıp, beyin yıkama; geçmişini unutturma,
marag: Merak, ilgi
maraglan-: İlgilen-, ilgi duy-
masabeyi: İçki masasında topluluğu yönlendiren, idare eden
maşın: Araba, taksi
materik: Dörtbir yanı sularla çevrili büyük kara parçası; kıta
matu-gutu gura-: Konuşamaz hale gel-
matla-i ümid: Ümidin doğuş yeri, kaynağı
matmazel: Genç kız
May: Mayıs ayı
maya: Dişi deve. Sermaye, ana para
mayak: Havayı fişek
maymag/k: Şapşal, aptal, ferasetsiz
medal: Madalya
meettel gal-: Şaşırıp kal-. avare kal-
meftil: Dikenli tel
megbere: Mezarlık

meğmum: Gamlı, üzüntülü, kederli
meğz: İç, öz. Mahiyet. esas, asıl
mehcûr: Sürülmüş, sürgün edilmiş
mehel goy-: Kaale al-, dikkate al-, önemse-
mehman: Misafir
mehmer: Kadife
mehriban/mihriban: Canayakın, sevgili, candan
mekr: Hile, düzenbazlık, dalavere
Medik Mehemed: Aynı adı taşıyan bir masalın kahramanı. Yardıma muhtaç olanların imdadına koşmasıyla tanınmaktadır. Masalda bazı önemli mesajlar bulunmaktadır
menzilin rahlanması: Gidilecek yerin belirlenmiş olması
merdimazar: Ara karıştıran, gıcık tip
meşe: Orman
meşebeyi: Orman muhafaza memuru, bekçi
meydança: Saha, meydan
meydan sula-: Ara karıştır-, ortalığı karıştır-
meydan-ı vega: Rûya alemi
meyus ol-: Üzül-, kederlen-, gamlan-
mezemmet: Kınama. Danlama, kötüleme
mezende/mezenne: Herhangi bir mala biçilmiş olan fiyat
muh: Çivi. Kazık
murtan-: Birinin arkasından aleyhinde kendinin duyabileceği tonda konuş-
konuş-murılda-: Hırla
Mısrî kılıç: Köroğlu'nun özel alaşımından yapılmış olan kılıcına
Azerbaycan'da verilen ad
milçek: Karasinek
mîled: Milletler
mîlls: Güvenlik görevlisi; polis
mina: Mine, süsle zinetli
minâye: Minelenmiş, parlak, yaldızlı, Mec. Sözünde durmayan
mirvari: İnci
Mirze Celil: (1886-1932) Edebiyatçı ve gazeteci. Nahçıvan'da doğdu.
Tiflis'te Molla Nesreddin dergisini çıkardı. Azerbaycan'ın önemli mütefekkirlerindedir.
Asıl adı Celil Memmedguluzade'dir; ancak halk arasında Mirze Celil olarak bilinir.
Eserleri bugün bile zevkle okunmaktadır
mis: Bakır

mişar: Bıçkı
moruk: Kırmızı ve beyaz hoş kokulu meyvesi olan yabancı bir ağaç.
Mö'cüz: Mirzeli Hoca oğlu. Mö'cüz mahlaslı. Şebüster 29/3/1873-Şahrud (25/9/1934) 16 yaşın-
dan itibaren Tebriz-İstanbul arasında kardeşleriyle birlikte kitap ticareti yapmış. M.E.
Sabirin tesiriyle satirik şiirler yazmıştır. Veremden ölmüştür
möhkem: Muhkem; dayanıklı, kavi
muğamat: Makamlar; muğam tarzında olan makamlar. Taksim
muhek/mihek: Aynı adı taşıyan ağacın kurumuş goncalarından elde edilen hoş kokulu ceviz
iriliğinde baharat
mübâriz: Mücadele veren
müfte: Bedava
mühâsire: Muhasara, çevirme
mühâzire: Dere, tebliğ, konuşma metni
mürebbâ/mürebbe: Reçel
mürgü: Uyku, uyku hali, şekerleme yapma
mürgüle-: Uykula-, şekerleme yap-
müstendig: Savcı
"müşelmanın sonrâkî ağıl": Ermenilerin Türkler için kullandığı "müşlûmanın aklı sonradan
başına gelir, sonradan akıllanır" anlamında deyim.
müzür: Muzır
— N —
naçar: Çaresiz
nagehan: Ansızın
nağil: Masal
nahır: Hayvan sürüsü (büyükbaş hayvanlar için)
nâmlized: Aday
nâringi: Maldalina
Natevan: Sözlük anlamı zayıf, güçsüz, takatsız, Hurşid Banu (Ağustos 1832-2/10/1897) Karabağ
(Şuşa) hanı Mehdikulu hanın şaire kızı. Natevan mahlaslı, Gayet lirik gazelleri vardır.
Han kızı olarak da bilinmektedir. Bakû'da heykeli vardır.
nazıl-/nezl-: İncel-
nâzır: Bakan
Nebi: (1854-12/3/1896) Meşhur Kaçak Nebi. Azerbaycan'ı istila eden Çarlık Rusyası'nın kuvvet-
lerine karşı çete savaşı veren Azerbaycanlı mücahitlerden, Rus kuvvetlerini uzun süre
uğraştırır ve onlara epeyce kayıplar verir. Yakalanması için Ruslar başına ödül ko-
yarlar. Bir ihanet sonucu öldürülür. Mücadelesini bir süre karısı Hacer devam ettirir
İse de, o da Ruslar tarafından öldürülür
ne dehlî var?: Ne gereği var,...a mı kalmış?

neft: Gazyağı, petrol

Neft Daşları: Hazar Denizi'ndeki petrol kuyuları ve oradaki bina, vs.

neheng: Son derece iri, büyük, azman

nehre: Yayık

nehki: değil mi ki, nerede kaldı ki? Tam tersine, aksine

nebeki: Çay tabağı

ne olsun/ne olsun ki: Çok da...

ner: Erkek deve. Mec. sözünün eri, yiğit

nerdivan: Merdiven

nerdtahta: Üzerinde tavla oynanan tavla ve tavla oyunu

Neriman: (Tiflis 14/4/1870-Moskova 19/3/1925) Neriman Nerimanov. Doktor, gazeteci, yazar ve siyaset adamı. 1917 ihtilalinden sonra Azerbaycan'da Rusların kurduğu hükümetin ilk başkanı.

nes: Uğursuz

nese: Ne ise, neyse

neseb: Menşey, soy, sülale, cet

ne teher: Nasıl, ne şekilde, nice

neve: Torun

neytral: Herhangi bir kimyasal reaksiyona girmeyen, nötr

nezir: Adak, sadaka

Nigar: Azerbaycan varyantında Köroğlu'nun hanımının adı

nigaran: Endişe, endişeli

nısgıl: Hüzün, keder, herhangi bir şeyden dolayı yürekte daimi kalan memnuniyetsizlik hissi

nîze: Mızrak

nımçe: Geniş ağızlı çinko yemek tabağı

Nobel: 1901'den beri adına mükafat tertiplenen Alfred Bunhard. Bu mükafatın asıl sermayesini Bakü'da kurdukları şirketin kârından ayrılan % 20'lik kısım oluşturmaktadır. Nobel kardeşler üç milyon İsveç kronu ile bu şirketi kurmuş, kısa sürede Bakü petrolerinden 130 milyon kar sağlamışlardır.

novruz/nevruz: Yenigün. Türklerin Orta Asya'dan beri kutladıkları ve hâlâ birçok Türk boylarında kutlanılmakta olan ve 21 Mart'a tekâbül eden bahar bayramı.

novruz gülü: Kardelen

not: Nota (mûsikîde)

nömre yığ: Telefonda numara çevir-, tuşlara bas-

növbey: sıra, nöbet, bekleme sırası, kuyruk

nöybenöy: Çeşit çeşit

Nurî Paşa: Bakü'yu bolşevik, menşevik, taşnak ve İngilizlerden temizleyen (1918) Türk ordusunun başındaki paşa

nüve: Çekirdek; nükleer

— 0 —

obağ: Yangece, gece yarısı

odu-budu: O zamandan beridir, o...nun olduğu günden beri

odur ki: O sebeptendir ki, o yüzdendir ki, ondan dolayıdır ki

oğrun: Gizlice, kaçamak

oğurluk: Hırsızlık

omahşa-: Okşa- (?)

omba: Oma, kalça kemiği

onda: O zaman, o vakit, o an. O iş gerçekleştiği zaman

orta zaman: Ortaçağ

ostan: Eyalet, müstakil vilayet

otağ: Oda, Türkmen çadırı, çadır-ev

o tay: Suyun öbür yakası. Kuzey Azerbaycanlı için Güney Azerbaycan

Otuz Yeddi: Stalin'in Azerbaycan'da çok geniş kapsamlı sürgün ve katliam yaptığı 1937. Bundan halk arasında "otuz yeddiyle yanmak" gibi deyim de vücuda getirilmiştir.

ovand: Herhangi bir şeyin düz tarafı, düzü

ovcala-/avcala-: Masaj yap-, masajla karışık okşa-

ovham: Evham; korku

ovsun/avsun: Sihir, büyü

oylak: Av sahası, av yapılan, avlanılan yer

Oyort: Altay Türklerinin ilmi adı

— 0 —

ögey-Üvey

öhdellik: Sorumluluk; mutlaka yapılması gereken iş

ölez-: Ölmeğe, yok olmağa, solmağa, sönmeye yüz tut-

ömür-gün: Ebedi, bir ömür boyu

örpek: Büyükçe baş örtüsü

örüş: Hayvanların otladığı yer, örtü, mera

öt-: Geçip git-

öteri: Öylesine

ötkem: Tesirli, geçerli

ötür-: Brak-

öyrenceli: Alışkın, alışmış

öz başına: Kendi kafasına göre, başına buyruk, serbest

öz başına kül ender-/ele-: Kendi kendine etmek anlamında deyim.

özge: Yabancı, gayri, başka

özül: Temel, esas, özül

özünden çh-: Kendini kaybedecek derecede sinirlen-, zivanadan çık-köprü-

özünü güne ver-: Güneşlen-

özünü itir-: Kendini kaybet-, kontrolden çık-

— P —

pağon: Apolet, rütbe

pañıl: Hain, başkasını çekemeyen, kıskanç

palaz: Pamuklu kilim

palıt: Pelit

paltar: Elbise

pambıgla baş kes-: "hiç acımamak" anlamında deyim.

papıros: Sigara yapılan ince kâğıt ve sigara

parla: Sıra, kolçak

payız: Sonbahar

peleñg/k: Kaplan

pel vur-: Herhangi bir işi boz-, bışmiş aşı su kat-

pencek: Ceket

pergu: Kuştüyü

perseng: Teraziyi dengeye getirmek için yapılan ağırlıklardan herbiri.

pert ol-: Bozul-, moralin bozulması

piçılı: Fısıltı

pille: Basamak

ptne ele-: Yama-, ayakkabı tamir et-

ptale-: Kötüle-, aleyhinde konuş-

piy: Yağ; hayvanlarda biriken yağ tabakası

piyalı: Piyale; geniş ağızlı kadeh.

play: Pardesü, yağmurluk

polad: Çelik

pöhre: Sürgün, filiz

pörsüt-/pörpüt-: Kızır-, kırmızı renk al-

prokuror: Hâkim

puç: Kof, çürümüş, Mec. faydasız, sonu karanlık olan

puçur: Tomurcuk, yağmur damlası

pul: Para

püste: Fıstık

— R —

repressiya: Cezai müeyyideler, ceza

ricâl: Erkekler

rîşe: Kök (bitki, ağaç, vs. kökü)

rîz: Döken, akıtan, serpen, saçan

ru: Direksiyon

ruzu: Rızık

rüfegâ: Arkadaşlar, dostlar

— S —

Sabır: (30/5/1862—12/7/1911) Şair. Mirza Elekber Tahirzade. Azerbaycan satirik şiirinin banisi. Molla Nesreddin gazetesinde şiirleri yayınlandı. Hophopname adını verdiği meşhur eseri birçok yabancı dile çevrildi. Şamahı'da evi müze haline getirilmiştir.

sadelövñ: Saf, temiz, temiz kalpli, saf yürekli

sağın: Süt sağılan hayvan

Sâib: (1601-1676) Tebrizi mahlasıyla tanınır. Türkçe ve Farsça şiirler yazmıştır. Şah Abbsa I tarafından İsfahan'a sürülmüştür. Tahminen 300.000 mısra şiir yazdığı söylenir. Kandeharname, Mahmut ve Ayaz adlı mesnevileri vardır.

samı: Zelve; boyundurukdaki hayvanın her iki taraftan boynunu kavrayan demir veya dayanımlı ağaçtan ibaret çubuklardan herbiri.

sansız: Sayısız, sayılamayacak kadar çok

saplak: Sap (meyveler için)

saplıca: Tava

sar: Serçeğillerden yırtıcı kuş

Sara: Rivayete göre gelin giderken Arpaçayı'na düşüp boğulan kız. Olay bir türkü ve bir halk hikayesi ile ebedileşmiştir.

...e sarı: ...e doğru, ... e taraf, ...e'den yana

Sarı Aşık: XVII. yüzyılda yaşamış Azeri aşıklarından. Mezarı Karabağ Muhtar Vilâyeti'nde Gülebörd köyündedir. Azerbaycan'da mani, hem de cinaslı mani ustası olarak bilinir. Hayatı, sonraki aşıklar tarafından Yahşi ve Aşık adlı bir halk hikâyesi şekline getirilmiştir

sarı sım: Bam teli

sarıban/sarban: Deve kervanını çeken, deveci.

satıl: Kova
savadlı: Okur-yazar, mürekkep yalamış, tahsilli
...sayag/sayagı: ...şekilde, ...tarzda, ...gibi
saymazana: Umursamazcasına
sayyad: Avcı
saz üstünde: Saz eşliğinde
segh: Azerbaycan klasik musiki makamlarından birinin adı
Sehend: (15/4/1928-11/4/1979) Bulud Garaçorlu. Şair. İran'da milli uyanışa katıldığından dolayı şah tarafından uzun süre takibe alınmış ve hapse atılmıştır. Sazm'ın Sözü adlı eseri bizde de bilinmektedir.
seher: Sabahleyin
Sehl Sumbat: Bâbek'e ihanet edip onun ölümüne sebep olan Şeki hakimi
sehmana sal-: Düzenle-, düzene sok-
sehv: Hata
sekseke: Heyecan, ızdırap, korku, telâş, rahatsızlık
Semed Behrengi: (1939-30/8/1968). Güney Azerbaycanlı hikayeci ve öğretmen. Küçük Gara Balık adlı hikayesiyle İtalya'da birincilik aldı. Şahın adamları tarafından Aras nehrinde boğularak öldürülmüştür.
semeni: Nevruz bayramında yemek için ıslatılarak kök atması sağlanan buğday ve bundan yapılan tatlı yemek, helva
sen Allah: Allah aşkına, Allahını seversen
sen deme: Meğer, meğerse
senek: Su testisi
senger: Mevzi
sengi-: Soğu-, yatış-, teskinlik bul-
sepin: Tohum sepme içi, tohum sepme
serkerde: Komutan, kumandan, başkan
senişin: Binek aracı, vasıta
serşâr: Ağızına kadar dolu. Mec. sarhoş
sertaser: Baştan başa, tamamen
ses-küy: Ses-seda, bağırışıp çağırma
setelcem: Zatürre
Settar Han: (16/8/1867-9/11/1914). Hacı Hasan oğlu. Farsların İran'da Türklere karşı yaptıkları zulüm ve işkencelere boyun eğmemek için 1905-1911 yılları arasında başlattığı büyük çapta ayaklanmayı yönetmiştir. Batı'nın da desteğiyle ayaklanma bastırılmıştır.
uçan-pişik oyunu: Kedi-fare oyunu, kovalamaca
uğalla-: Tımarla-, okşa-

sın-: Kırıl-
sınag/k: Deney, deneme, sına
sınuh-sallag: Kırık dökük
sırğa: Küpe
sırıra: Buz saçığı, Nasır
sırtıl-: Şımar-, yüzüzleş-
sısga-: İçin için ağla-
sıyg: Pelte halinde, çamur kıvamında
sim: Tel
simsim: Ali Baba ve Kırk Haramiler masalında "açıl susam açıl" demekle açılan sihirli kay
sine: Göğüs kısmı
sinisifet: Toparıak yüzü, tombul suratlı
siyahı: Liste
sorag: Arama, araştırma, sorup soruşturma, haber, bilgi, malumat
sovgat: Hediye, bahşiş
soyha/sovha: Ölünün geriye bıraktıkları şeyler, ölüden arta kalanlar
soyozpeçat: Soyoz mührü
söken-/söyken-: Yaslan-
sözlü adam: Söyleyecek sözü olan. Dilinin altında bakla olan
stol: Masa
stul: Sandalye
sual ver-: Soru sor-
suhen/sühen: Söz, kelam
sübh: Sabahın ilk saatleri
südlü aq: Sütleç
sükan: Direksiyon ve tertibatı
sümük: Kemik
sürüş-: Kay-
sürüşgen: Kaygan

— Ş —

şabalıd/t: Kestane
şâgird/t: Çırac, talebe
şahbudag: Sürgün ve dalın en iri olanı
şâhe: Dal-budak
şahu: Beş kuruş karşılığında eski İran parası
şahıt: Isının 0° nin altına düşmesi, soğuk
şâker: Huy, tabiat, yaratılış, eda
şakkala-: İri parçalar haline getir-, parçala-
şam: Mum. Akşam ve akşam yemeği
şamama: Hoş kokulu küçük bir kavun cinsi. Mec. meme, göğüs

şana: Dirgen; tarak
şanı: Hoş kokulu ve iri taneli üzüm
şapalak: Tokat, sille, şamar
şar: Küre, küre şeklinde
Şaumyan: (13/9/1878-20/9/1918) Stepan Şaumyan, aslen Ermeni'dir. Lenin'in direktifleri doğrultusunda Komünizmi Kafkasya'da ihdas etmekle uğraşmış ve Kafkasya umûmi valisi olduktan sonra (Aralık-1917) Bakü'da meşhur katliamı gerçekleştire ve binlerce Türk'ü öldürtmüştür.
şeh: Çiğ
Şehriyar: (1906-1989) Azeri şairi. Türkçe ve Farsça şiirler yazmıştır. Çağdaş Azerbaycan şiirinin en büyük ustalarındandır. Haydar Babaya Selam adlı şiirleriyle bizde de çok iyi tanınmaktadır.
şekil: Fotoğraf
şekk: Şüphe
şe'r: Şiir
şerâre: Kıvılcım
şerir: Pis işlerle uğraşan, şer adam
şest: Vakar, görünüş, haysiyet, şeref, duruş
şepser: Altı kanatlı, altı köşeli
şeve: Akik taşı; siyah, simsiyah
Şeyh Şamîl: (1797-1871) Kafkasya'da Ruslara karşı istiklal mücadelesini başlatıp, uzun süre çarpışmıştır. Avar Türklerindedir. 1859'da general Baryatinski komutasındaki 360.000 kişilik Rus ordusuna dört yüz müridi ile karşı koymuş ve esir alınmıştır.
şığı-/şığa-: Süratle herhangi bir şeyin üzerine hücum et- üzerine atıl-, fasılasız vur-, döv-
şiltak: Şımarık, anlamsız istek, talep; kararsız
şiltaklık ele-: Şımar-, yaramazlık yap-
şillak at-: Tekme at-
şırım: Toprakta pulluğun açtığı çukur, iz
Şimal'in vahşî kurdu: Rus
şire: Tatlı, şerbet, öz suyu, meyvelerin öz suyu
şire çek-: Tat al-
şirin dilli işe sal-: Tatlı dille aklını çelmeğe çalış-
şirmayı renk: Kemik rengi, fildişi rengi
şit: Tatsız-tutsuz. Mec. ileri-geri konuşan
şitâb: Acele etme, acelecilik. Çabuk!
şitat/şitat: Birleşik devletler, eyaletlerden müteşekkil devlet; ABD. gibi. Herhangi bir işyerindeki işçilerin alışlagelmiş günlük yaşantısı.
şiv: Sürgün (ağaç sürgünü, filiz)
şor: Çökelek. Tuzlu
şorlu: Tuzlu, çorak
şum: Sürülmüş tarla
şûr: Azerbaycan klasik müzik makamlarından birinin adı. Vecd ile, coşkuyla

şûar: Slogan
şûmal: Büyümekte olan düzgünce sürgün. Yeniyetme, taze, körpe
Şûmür: Şimr. Rivayete göre Hz. Hüseyin'in başını kesen kişi. Mec. meymenetsiz, yüzü nursuz insan
şürbe: Şürbi; ayyaş, şarap mübtelası
şütü-: Aylak aylak dolaş-, gezip toz-. Kaçmak, süratle git-
şüy: Şiv; ince dal. Mec. civan

— T —

ta: Daha. Tam, Başlangıç noktası
tabla-: Katlan-, tahammül et-
tâfet: İtaat
tağ: Kavun, karpuz gibi meyvelerin yerde sürünen kısmı
tala tala: Öbek öbek
tâle: Talih
Talış: Azerbaycan'ın Lenkeren bölgesinde yaşayan bir Kafkas kavmi
tamada: Bkz. Masabeyi
tamarzı: Yeyip-içilecek herhangi bir şeyin hasretini çeken, hasret
tamsın-: İştah kabarması, yalanma
tana: Küpe
taneyle-: İmren-, kıskan-, özen-
tap-: Bul-
tapda-: Ayakları altına alıp döv-, ez-, çiğne-
tapış-: Buluş-
tapmaca: Bulmaca
târ: Kara, karanlık. Azerbaycan'da millî çalgı aleti (vurmalı.) Tünek. Üstüste yığılmış kalın kar tabakası
tarım: Gergin hale getirilmiş, gerilmiş
tavar saz: Meydan sazı
taybent: Yaka, kıyı; köprü, vs. nin her iki yakası
taykeş: Ters, ayakkabının değişik giyilmesi; (sağ ayağa giyilecek olanın sol ayağa giyilecek olanın da sağa giyilmesi gibi.) Eşi, teki kayb olmuş
taylayıp daşı-: Çuvallara doldurup taşı-
tek: Gibi; ...Tek; ...gibi. Bir, yalnız
tekan: Destek. İtekleme
tekce: Sadece, yalnızca
teki/tekin: Gibi, yeter ki
telefon desteyi: Ahize
teles-: Acele et-
temeddün: Çağdaşlaşma, medenileşme
ten: Eşit, müsavi, denk. ten, vücudun, derinin rengi
tengl-: Nefes nefese kal-, kalbin sıkışması

tenk et-: Bıktır-, sıkıştır-
teper: Gayret, namus, beceri, kabiliyet
teplik: Tekme
terâne: Şarkı-türkü; ahenk, uyum
terbiyatsız: Terbiyesiz, görgüsüz
tereb: Sevinç, ferahlık
Terekeme: Daha çok hayvancılıkla iştigal eden ve Kıpçak soyundan geldiği kabul edilen bir Türk boyu.
terlan: Kartal, atmaca cinsinden yırtıcı bir kuş
terlan yerin sar tutmaz: Sar kuşu hiçbir zaman şahinin, kartalın yerini alamaz. Dünyada herkesin bir yeri vardır anlamında deyim
terpen-: Kıpırda-, hareket et-
tersa: Hristiyan güzeli
teşrih et-: Bir ölü bedenini veya bir organını usul ve kaidesine göre parçalara ayırma, otopsi
tevân: Tab ile birlikte kullanılır; güç, kuvvet, iktidar
teyle-: Keskin bir şeyle yarala-, dürt-
tığ: Yığın, küme
tühac: Tapa, mantar, tupa
tırıl: Zırlı araç paleti
tike: Lokma
tilov: Olta
tin: Köşe
tohda-: Metanet göster-, diren-, dayan-, teselli bul-
tohlu: Bir yaşını ikmal etmiş olan koyun yavrusu
tokkuş-: Tokuş-, çarpış-
tongal: Ateş, ateş kümesi
topa: Tomar; top gibi yuvarlak
tor: Tuzak, file
toran: Alacakaranlık
torağay: Serçeğillerden ötücü bir kuş
torzenbil: File çanta
toy-busat: Şenlik-şamata
töhfe: Hediye, bahşiş
tövle: Ahır, tavla
tövyü-: Nefes nefese kal-
tuğyan/tüğyan ele-: Coş-, az-, fazlaş-, art-
tula: Av köpeği
tulla-: Fırlatıp at-
tumaş/c: İşlenmiş ince koyun veya keçi derisi
tuşlaş-: Karşı karşıya gel-
tuş ol-: Rast-, birisine tutul-

tut-: Dut

tut-: Yakala-, yakalayıp cezalandır-

tutgun: Kapalı (hava için). Hırs kesilmiş, dokunulsa ağlayacak

tütlyâ: Göze sürülen bir nevi ilaç. Çok nadir bulunan. Olgunlaşmadan yenilen bir kavun çeşidi. Taze, ter ü taze.

tünbötün: Yerin dibine, karanlığa yani cehenneme varısca anlamında sövgü. Lanetlik

tünd: Koyu, takı, esmer, karanlık, koyu renkli

türfe: Zarif, cazip, işveli

tütök: Kavala benzer kamıştan yapılan nefesli çalgı âleti

— U —

ucbahndan: ...sebebinden, ...yüzünden, ...dolayı

uçgar: Ücra, kıyıda köşede kalmış

uçansu: Şelale

uçun-: Titre-, çırpın-

ulduz: Yıldız

ulğun: Bkz. Yılğın

umsuk: Umulan şey. Hayâlleri suya düşmüş kimse, umduğunu bulamayan

umu-küsü: Umulup küsülen; küsme, darılma, kırılma

Uzundere: Azerbaycan Türklerine özgü bir oyun havası; Ermeniler bunu Dans-i çors adıyla kendilerine mal etmeğe çalışmaktadırlar. Guya bu oyunun aslı Ermenilere aittir ve Azeri Türklerinin bütün oyun havaları da bu oyun havasının çeşitli türevlerinden meydana getirilmişlerdir

— Ü —

üç yerine beş yaz-: Öğrencinin hakkı üç olduğu halde beş yani pekiyi vermek

ülgü: Ayakkabı, elbise, vs. kalıbı

ünsiyet: Dostluk, ahbablık, samimilik

ünvan: Adres

ürefâ: Arifler

ürekarası: Cığerpare, kalbin parçası

üreyi ah-: Aşırı istekten dolayı yüreğin kopar hale gelmesi

ürke/ürge: İki yaşını ikmal etmiş olan dişi at yavrusu

ürgen: Kalınca ip (2) Bkz. örken

üsgüg: Yüksük

üze üz tut-: Aracı kullanmak suretiyle tavassutta bulun-

Üzeyir Hacıbeyli: (1885-1948) Azerbaycanlı büyük bestekâr ve opera yazarı. Türk makamları üzerine yazılmış ilk opera bestekârımızdır. Türkçe on iki opera yazmıştır. Leylâ ile Mecnun, Şeyh Sen'an, Er ve Arvad, O Olmasın. Bu Olsun, Aslı ve Kerem, Arşın Mal Alan ve Köroğlu bunlar arasında en meşhur olanlarıdır

üz göster-: İlgî göster-
üzrhahhg-: Özur dileme, af dileme
üzü dön-: İlişkisini, bütün bağlarını kopar-. Mec. dinsizleş-, kâfir ol-
üzügoylu: Yüzükoyun
üzük-: Ayaküstü görünüp ayrıl-
üzv: Üye, aza

Vağif: (1717-1797) Molla Penah. Azeri şair, mimar, astrolog ve devlet adamı. 1769'da saraya davet edilmiş ve Garabağ hanının baş veziri olmuştur. Klasik ve halk zevkine uygun çok değerli eserleri vardır. Oğlu Eliğa ile birlikte Şuşa'da Cavanşir han tarafından idam ettirilmiştir

— V —

vağzal: Tren istasyonu, gar
Vağzalı: Azeri oyun havalarından. Özellikle gelin evden çıkarken çalınır
veleyk: Velakin
verdiş: Alışkanlık, egzersiz, antreman
vertolyot: Helikopter
vird ohu-: Aynı şeyi tekrar tekrar söyleyip dur-,
vurnuh-: Can havliyle sağa sola çırpın-

— Y —

“ya bütövlük, ya gan”: “Ya istiklal, ya ölüm” anlamında ifade
yaddaş: Hafıza, geçmiş
yağı dağ ele-: Yağı erit-
yahş: İyi, güzel, hoş, makul
yahş gıymet al-: İyi not al-
yal: Yular; at, vs. gibi hayvanların boyunlarındaki kıllar. Saç-sakal. Te-
penin en uç noktası; zirve, yokuşun sonu, nihayeti
yalguzak: Yalnız, kimi kimsesi olmayan
yallı: Halay
yalman: Atın boynundaki kılların bulunduğu yer, atın boynu
yamanlık et-: Kötülük yap-
yanaş: Yanyana, birlikte, aynı hizada
yan basa basa yeri-: Topalla-, aksaya aksaya yürü-
yanı-: Korkutmağa çalış-, ...i hakkında küçük düşürücü sözler söyle-
Yanık Kerem: Sazda çok tutulan ve Kerem'in yandığı sahneyi gözler önünde canlandırır
nitelikte olan bir makam
yanık ver-: Kızdırmağa çalış-. Mec. argoda bam teline dokun-
Yanvar: Ocak ayı
yapalak: Başkuşgillerden yırtıcı gecekuşu; muhtemelen yarasa

yapıncı: Keçeden mamul çoban paltosu, bürenek, hırka
yaraşg: Bezek, süs, görkem, fiziki görünüm
yarğan: Uçurum
yan-: İstifade et-, yararlan-, bir fayda temin et-
yarma: Bulgur
yaşıl: Yeşil
yay: Yaz, ilkbahar mevsimi
yayın gızmanı: Yazın kavurucu sıcaklığı
yaylag: Yayla
yazbaş: İlbahara doğru
yazık yazık: Çizik çizik, çizilmiş, yarılmış
yeddi arha dönen: Yedi göbek dönen, yedi göbekten
yegin: Galiba, herbalde, şüphesiz, muhtemelen
yeke: Büyük, iri, yaşını başına almış
yekhana: Böbürlene böbürlene. Argoda; atarcasına
yekel-: Büyü-
yekeper: İriyan, insan azmanı
yellence: Salıncak
yelpile-: Yelpazele-
yemiş: Kavun. Kavun-karpuz. Meyve-sebze
yerohu: Ekvator (?)
yerikle-: Aşer-, aşırı istek duy-
yerin damarını gör-: Uzun yolu kısa etmek gayesiyle yolculuk esnasında hikâye, masal, vs.
anlat-, sohbet et-
yerli-yataklı danış-: Yerli yerinde konuş-, usulüne uygun bir şekilde etraflıca danış-
“Yermenim”: Ermeniler, âdetleri üzere gidip yerleştikleri yerler üzerinde birkaç yıl sonra hak
iddia ederler. Azeri köylerine gidip yerleşen Ermenilere yerli halk “ermenî, ermenim”
gibi ifadeler kullanır. Ermenim kelimesi zamanla yani Ermeniler hak iddia etmeğe başla-
dıktan sonra halk arasında “yer menim” şekline dönüşmektedir. Azeri Türkleri bunun
yüzlerce örneğine şahit olmuşlardır.
yeting: Olgunlaşmış, olgun, kâmil
Yetim Segah: Segahın hüznü veren bir çeşidi
yezne: Enişte
yığıdır-: Topla-, toparla-
yırğala-: Salla-
ylye: Sahip
yod: Genellikle deniz yosunlarından elde edilen koyu gri renkli kristal görümlü kimyevi
element, eczacılıkta kullanılır.

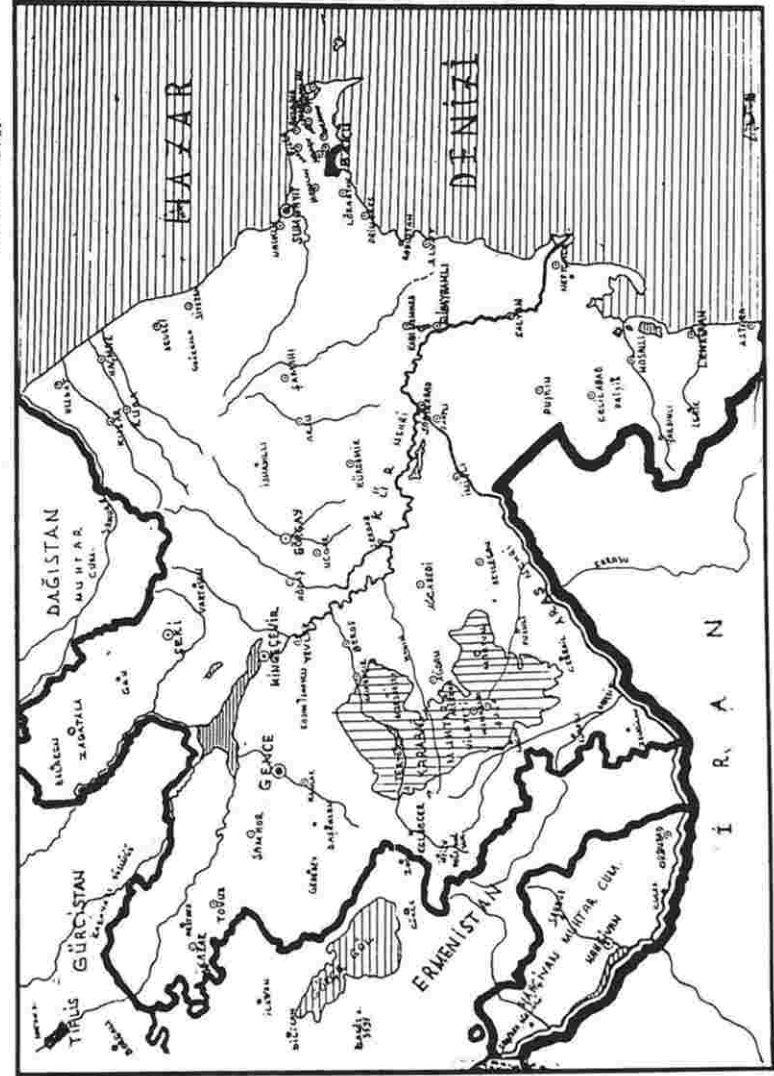

yovuş-: Yakınlaş-, samimiyet kur-, yakınlık göster-
yol ayrıcı: Kavşak
yolun yumurlanması: "Gidesin fakat bir daha geri dönmeyesin" anlamında beddua
yol payı: Yol azığı, yolluk
yol yort-: Deve yürüyüşüne benzer şekilde yol al-. Atın tırıs yürüyüşüne benzer biçimde yürü-
Postacı yürüyüşü
yoz-: Kendi istediği gibi anlam ver-, izah et-, şerh et-, tabir et-
yuha: Yufka; ince
yuhula-: Uykula-. argoda; şekerleme yap-
yuhunun cin olması: Bir türlü uyuyamamak, uyku tutmaması halı
yuyun-: Yikan-, elini-yüzünü yıka-
yük: Yatakların konulduğu yer, yataklık. Yük
yüngül: Hafif, hafifmeşreb
yüyen: Yular
yüyür-: Koşarcasına yürü-, postacı yürüyüşü

— Z —

zağen: Kargalar
zağlı zireh: Yıldızlı zırh, parlak zırh
zağ tüfeng: Yeni, gıcır gıcır tüfek
zal: Salon, lobi
zarafat: Şaka
zavod: Fabrika, imalathane
zebûn: Güçsüz, zayıf, takatsız. Mahkum edilmiş, Ehemmiyetsiz
ze'f: Zayıflık, iktidarsızlık, güçsüzlük
zehr-i mar: Yılan zehiri
zelâlet: Sıkıntı, eziyetler, ızdıraplar
zelâm: Karanlık, zifri karanlık
zenbil: Sepet
zeng: Zil, çingirak, çan
zenge ele/çal-: Telefon et-
zengüle: Sesin gırtlakta kaynatılması, dalgalandırılması
zerrab: Para basan
zerrebîn: Mikroskop
zevvâr: Ziyarete genellikle hacca gidenler; ziyaretçiler
zığ: Balçık, çamur
zıngrov: Zil, çingirak, çan
zibil: Çöp, atık maddeler
zil: Tiz ses
zireh: Zırh
zorf: Güçlü kuvvetli, bileği güçlü
zövzâ: Meşale. Bağırıp çağırma, gürültü, patırtı
züllâm/zülâm: Zalimler
zülf-i zerrîn-ter: Altın sarısı saç

AZERBEYCAN

92.06.Y.0001-1397

№ 1469

Ş-14928

ISBN 975 - 17 - 1027-8
55.000,- TL.